ЗАТВЕРДЖЕНО
Розпорядження голови
облдержадміністрації,
керівника обласної військово-
цивільної адміністрації
17.02.2020 № 147/5-20
(зі змінами)

СТРАТЕГІЯ РОЗВИТКУ ДОНЕЦЬКОЇ ОБЛАСТІ НА ПЕРІОД ДО 2027 РОКУ

2020 рік

Шановні жителі Донеччини!

Перед вами документ, який визначає стратегічні пріоритети обласної влади на найближчі 7 років.

Ця стратегія – не просто перелік ключових цілей та завдань діяльності. Це система цінностей, яких ми будемо дотримуватися під час прийняття управлінських рішень.

У центр цієї системи ми поставили людину з її потребами та прагненням до заможного, комфортного, безпечного життя. І особливий акцент ми робимо на збереження, розвиток та повернення людського потенціалу нашої області.

Саме для цього нам потрібна структурна перебудова економіки на підприємницьких засадах, подальше оновлення інфраструктури, підвищення якості життя, вирішення екологічних та безпекових питань.

Усі ці вектори враховані у Стратегії.

Позаду тривалий та нелегкий процес оцінки можливостей, обговорення проблем, визначення напрямів руху та обговорення їх з усіма зацікавленими сторонами.

Попереду – не менш складна робота, пов'язана із втіленням цих задумів. І ми докладемо максимальних зусиль для того, щоб зробити її всеосяжною, прозорою та зрозумілою для кожного з вас.

команда Донецької облдержадміністрації,
обласної військово-цивільної адміністрації

Зміст

Вступ 4

Розділ 1. Донеччина вчора і сьогодні: тенденції соціально-економічного розвитку 6

ЗАГАЛЬНІ ВІДОМОСТІ 6

НАСЕЛЕННЯ ТА ТРУДОВІ РЕСУРСИ 17

Демографія 17

Ринок праці 27

ІНФРАСТРУКТУРА 37

Транспорт і зв'язок 37

Енергетика 48

Соціальна сфера 58

Житловий фонд та комунальна інфраструктура 76

Наука та інновації 79

ЕКОНОМІКА 86

Економічний профіль регіону 86

Промисловість 90

Агропромисловий комплекс 99

Зовнішня торгівля 108

Малий та середній бізнес 118

ФІНАНСИ 125

Бюджет та податки 125

Банківська сфера 128

Інвестиції 129

РОЗВИТОК ГРОМАД І ТЕРИТОРІЙ 137

ДОВКІЛЛЯ 149

БЕЗПЕКА ТА ПРАВОПОРЯДОК 159

РЕЗУЛЬТАТИВНІСТЬ РЕАЛІЗАЦІЇ СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ ДОНЕЦЬКОЇ ОБЛАСТІ НА ПЕРІОД ДО 2020 РОКУ 159

Розділ 2. Умови розвитку регіону 174

SWOT-АНАЛІЗ 174

МАТРИЦЯ ПОРІВНЯЛЬНИХ ПЕРЕВАГ, ВИКЛИКІВ І РИЗИКІВ 176

СЦЕНАРІЇ РОЗВИТКУ РЕГІОНУ 190

Розділ 3. Система цілей і завдань до 2027 року 192

СТРАТЕГІЧНЕ БАЧЕННЯ ДОНЕЧЧИНИ 192
ДЕРЕВО СТРАТЕГІЧНИХ, ОПЕРАТИВНИХ ЦІЛЕЙ ТА ЗАВДАНЬ ДО 2027 РОКУ 194
Стратегічна ціль 1. Оновлена, конкурентоспроможна економіка .. 195
Стратегічна ціль 2. Якість життя та людський розвиток 200
Стратегічна ціль 3. Ефективне управління та безпека в умовах зовнішніх і внутрішніх викликів 204
Стратегічна ціль 4. Екологічна безпека та збалансоване природокористування 209
ВІДПОВІДНІСТЬ ПОЛОЖЕНЬ СТРАТЕГІЇ ЦІЛЯМ СТАЛОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ НА ПЕРІОД ДО 2030 РОКУ 215
УЗГОДЖЕНІСТЬ ОПЕРАЦІЙНИХ ЦІЛЕЙ СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ ДОНЕЦЬКОЇ ОБЛАСТІ НА ПЕРІОД ДО 2027 РОКУ З СТРАТЕГІЧНИМИ ТА ОПЕРАТИВНИМИ ЦІЛЯМИ ДЕРЖАВНОЇ СТРАТЕГІЇ РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ НА 2021-2027 РОКИ 219
Розділ 4. Реалізація та моніторинг Стратегії 222
ІНСТИТУЦІЙНЕ ТА ОРГАНІЗАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ 222
ФІНАНСОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТРАТЕГІЇ 224
СИСТЕМА МОНІТОРИНГУ ТА ОЦІНКИ РЕЗУЛЬТАТИВНОСТІ 225

Додатки:

1. Результати опитування населення щодо проблем та пріоритетів розвитку Донецької області

2. Звіт про стратегічну екологічну оцінку Стратегії розвитку Донецької області на період до 2027 року

Вступ

Стратегія розвитку Донецької області на період до 2027 року (далі – Стратегія) розроблена на виконання Закону України «Про засади державної регіональної політики», відповідно до Порядку розроблення регіональних стратегій розвитку і планів заходів з їх реалізації, а також проведення моніторингу та оцінки результативності реалізації зазначених регіональних стратегій і планів заходів, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 15 листопада 2015 року № 932 (із змінами).

Організаційні аспекти підготовки Стратегії визначені розпорядженням голови облдержадміністрації, керівника обласної військово-цивільної адміністрації від 24 січня 2019 року № 65/5-19 «Про розробку Стратегії розвитку Донецької області та плану заходів з її реалізації» (із змінами).

У розробці Стратегії брали участь представники усіх структурних підрозділів Донецької облдержадміністрації. Головним розробником документа визначений департамент економіки облдержадміністрації.

Стратегію сформовано на підставі пропозицій, підготовлених робочими групами, які працювали за стратегічними напрямами «Економічний розвиток і зайнятість населення, «Підвищення спроможності громад надавати якісні послуги населенню», «Людський розвиток» та «Розбудова безпечного суспільства» - всього понад 150 осіб, які представляють органи влади, місцевого самоврядування, наукові установи, бізнес, експертне середовище та громадськість.

Пріоритети Стратегії визначені з урахуванням думок та точки зору жителів регіону. Для їх визначення проведені опитування щодо проблем та напрямів розвитку Донеччини, а також стратегічного бачення регіону на період, що перевищує термін дії Стратегії. Безпосередні обговорення проєкту Стратегії відбулися у містах Краматорськ, Покровськ, Маріуполь, Лиманській територіальній громаді.

Стратегія враховує головні державні пріоритети регіонального розвитку на довгостроковий період, які визначені, зокрема:

Програмою діяльності Кабінету Міністрів України, затвердженою постановою Кабінету Міністрів України від 29 вересня 2019 року № 849;

Указом Президента України від 30 вересня 2019 року № 722/2019 «Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року» та Національною доповіддю «Цілі сталого розвитку: Україна»;

галузевими стратегічними документам державного планування, серед яких Національна транспортна стратегія України на період до 2030 року, схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 30 травня 2018 року № 430-р; Енергетична стратегія України на період до 2035 року «Безпека, енергоефективність, конкурентоспроможність», схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 18 серпня 2017 року № 605-р; Стратегія розвитку сфери інноваційної діяльності на період до 2030 року, схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 10 липня 2019 року № 526-р; Основні засади (стратегія)

державної екологічної політики України на період до 2030 року, затверджені Законом України від 28 лютого 2019 року № 2697-VIII, тощо.

Головними принципами Стратегії визначено дотримання пріоритетності прав і свобод людини, забезпечення інклюзивності та ґендерної рівності в системі надання послуг населенню, впровадження підходів сталого та збалансованого розвитку. Розроблення Стратегії здійснено на засадах смарт-спеціалізації та передбачає інноваційну спрямованість та вузьку спеціалізацію у пріоритетних сферах регіональної економіки. Стратегічні, оперативні цілі та завдання, визначені в Стратегії, спрямовані на досягнення Цілей сталого розвитку України до 2030 року.

Стратегію розвитку Донецької області на період до 2027 року розроблено Донецькою обласною державною адміністрацією за організаційної та методологічної підтримки Програми розвитку ООН в Україні та ООН Жінки.

Окрему подяку висловлюємо за активну участь
у діяльності робочих груп:

Донецький центр розвитку місцевого самоврядування

Проєкт USAID «Економічна підтримка Східної України»

Донецька торгово-промислова палата

Інститут економіки промисловості НАН України

Інститут економіко-правових досліджень НАН України

Маріупольський державний університет

Розділ 1. Донеччина вчора і сьогодні: тенденції соціально-економічного розвитку

ЗАГАЛЬНІ ВІДОМОСТІ

Донецька область розташована у південно-східній частині України.

Регіон межує з Луганською, Харківською, Дніпропетровською та Запорізькою областями. На сході його кордони частково співпадають з державними кордонами України вздовж Ростовської області Російської Федерації. На півдні область омивається водами Азовського моря.

Протяжність території Донеччини з півночі на південь складає 240 км, із заходу на схід – 170 км.

Рис. 1.1. **Донецька область на мапі України**

Крайньою північною точкою області є висота 195 м поблизу села Лозове Лиманської територіальної громади, південною – село Білосарайська Коса Мангушського району, західною – місцевість поблизу селища Комишуваха Великоновосілківського району, східною – поблизу села Верхній Кут Шахтарського району.

В адміністративно-територіальному устрої Донецької області налічуються 18 районів та 28 міст обласного значення, які об'єднують 1298 населених пунктів (з них 14% - міські поселення, 86% - сільські населені пункти).

Рис. 1.2. **Схема адміністративно-територіального устрою Донецької області**

Джерело: управління містобудування та архітектури облдержадміністрації

Таблиця 1.1.

Кількість адміністративно-територіальних одиниць Донецької області

Адміністративно-територіальні одиниці	Кількість, од.
Райони	18
Міста обласного значення	28
Райони у містах	21
Міста районного значення	24
Селища міського типу	131

Джерело: веб-портал Верховної Ради України

З травня 2014 року на території області триває збройний конфлікт. Наслідком цього стала окупація частини території регіону, на яку, за оціночними даними, припадає 33% площі, 54% населення, 60% виробничого потенціалу, а також 34% населених пунктів, включаючи 13 міст обласного значення та 5 повних районів. Всього на сьогодні не підконтрольними українській владі залишаються 446 населених пунктів, включаючи обласний центр Донецької області – м. Донецьк.

У зв'язку з цим, адміністративні органи регіональної влади тимчасово переміщені до м. Краматорськ та частково – до м. Маріуполь.

В області забезпечується реалізація реформа децентралізації та адміністративно-територіального устрою.

Відповідно до Перспективного плану формування територіальних громад Донецької області, який затверджений розпорядженням Кабінету Міністрів України від 08 вересня 2015 року (із змінами), в регіоні передбачається утворення 65 територіальних громад (з них 45 ОТГ - на території, підконтрольній українській владі, 20 ОТГ - на тимчасово окупованих територіях).

Станом на 01.12.2019 в області створено 12 територіальних громад, включаючи 6 міських, 2 селищні та 4 сільські ОТГ.

Створеними територіальними громадами охоплено 18% території регіону, включаючи тимчасово окуповану її частину. У них проживають близько 236 тис. осіб, що складає майже 6% чисельності населення всього регіону та понад 12% чисельності жителів території, підконтрольної українській владі.

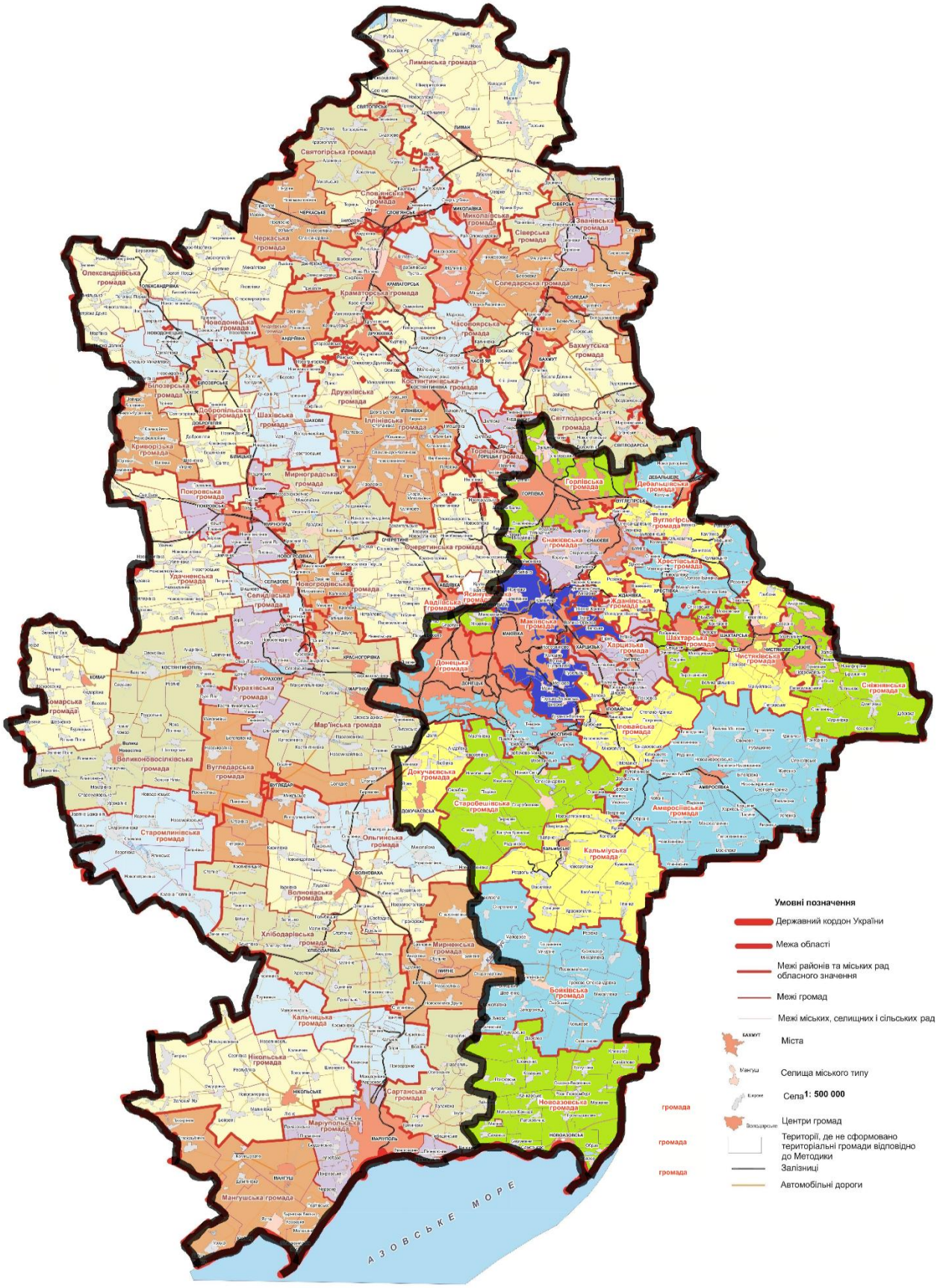

Рис. 1.3. **Мапа Перспективного плану формування територій громад Донецької області**

Джерело: департамент інформаційної та внутрішньої політики облдержадміністрації

Донецька область розташована у лісостеповій фізико-географічній зоні. Рельєф області різноманітний, з характерною сильною ерозією ґрунтів. За рельєфом можна виділити декілька основних районів: на півночі – Донецький кряж, на півдні – Приазовська височина.

Типові ландшафти області – сильно розчленовані балками рівнини та височини, які переходять у заплавні ландшафти річкових долин, а також лиманні рівнини на морському узбережжі.

Загальна площа регіону – 2651,7 тис. га, або майже 4,4% площі України.

У структурі земельного фонду переважають сільськогосподарські угіддя – на територію регіону (включаючи тимчасово окуповану територію) припадає 2,0 млн га сільськогосподарських угідь (майже 5% сільськогосподарських угідь України), з яких 81% - рілля (по Україні – 78%), 14% – пасовища (по Україні – 13%). Зазначені землі характеризуються високою природною родючістю (майже 91% ґрунтів – ґрунти з підвищеним, високим та дуже високим вмістом гумусу).

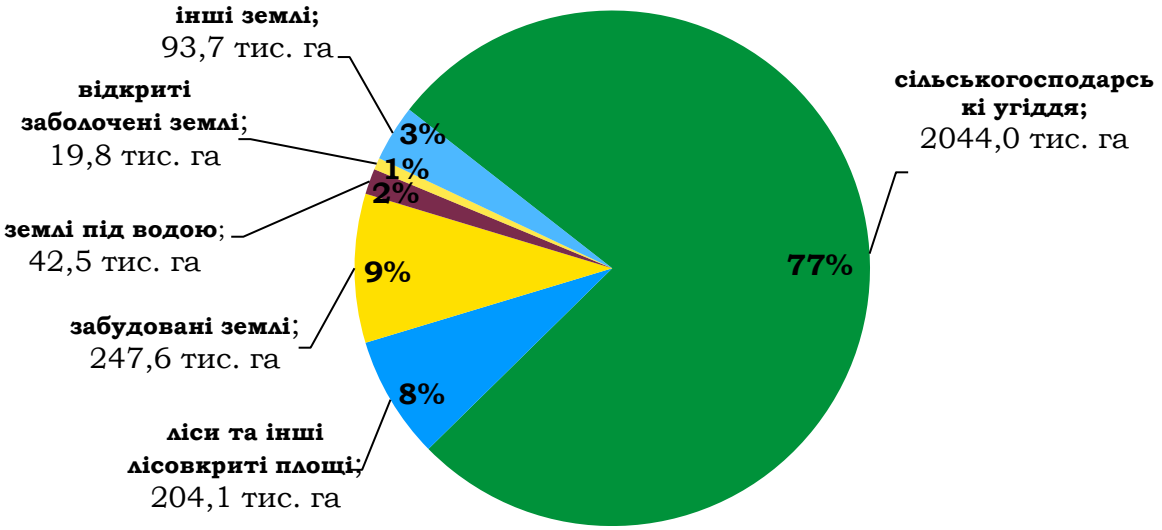

Рис. 1.4. **Структура земельної площі Донецької області станом на 01.01.2019**

Джерело: дані Держгеокадастру України

Область характеризується помірно-континентальним кліматом з недостатнім зволоженням. Влітку погода здебільшого є спекотною та бездощовою. Характерними є різкі коливання температури, особливо взимку і восени. Різниця між середніми температурами взимку і влітку складає 28-30° С, а між абсолютним мінімумом і максимумом – 80-82° С.

В області взимку і навесні панують східні вітри, що містять мало вологи, влітку переважають західні і північно-західні вітри, які часто обумовлюють посухи.

Донеччина відноситься до районів помірного зволоження з

характерною рисою щодо коливання кількості опадів за роками, сезонами і територіями. Найбільша кількість опадів випадає на підвищенні у західній частині Донецького кряжу, найменша – у приморських районах. Кількість опадів зменшується півночі на південь і з заходу на схід.

Для регіону характерний низький рівень водозабезпеченості місцевим природним річковим стоком – 180 м^3 на одну особу, що у 15 разів менше, ніж в середньому по Україні.

Водні ресурси області формуються за рахунок транзитної притоки поверхневих вод в основному по річці Сіверський Донець з Харківської області, місцевого річкового стоку, стічних шахтних і кар'єрних вод, а також експлуатаційних запасів підземних вод.

Основну частину запасів поверхневих вод Донецької області складають 246 річок загальною довжиною 5410 км (1% від загальної кількості річок України), з яких тільки річка Сіверський Донець відносить до категорії великих. З метою регулювання місцевого стоку на них побудовано 129 водосховищ ємністю майже 860 млн м^3 і 2146 ставків ємністю 268 млн м^3.

		246 річок	**5410 км**
	Великі річки	р. Сіверський Донець	96 км
	Середні річки	р. Казенний Торець	134 км
		р. Лугань	44 км
		р. Кальміус	209 км
		р. Міус	65 км
		р. Кринка	170 км
		р. Самара	51 км
		р. Вовча	147 км
		р. Мокрі Яли	132 км
	Малі річки	237 річок довжиною понад 10 км	4362 км

Рис. 1.5. **Кількість річок довжиною понад 10 км та їх протяжність в межах Донецької області**

Джерело: Регіональна доповідь про стан навколишнього природного середовища в Донецькій області у 2018 році

У гідрографічному відношенні територія області поділяється на три частини: Північну (суббасейн Сіверського Дінця, район річкового басейну річки Дон – 30,2%), Південну (басейн річок Приазов'я – 41,3%) та Західну (суббасейн нижнього Дніпра – 28,5%).

Поверхневі води річки Сіверський Донець відносяться переважно до класу слабко

забруднених (найбільш забрудненими притоками є річки Казенний Торець і Бахмутка). Річки басейну річок Кальміус та Самара відносять до категорії помірно та слабо забруднених. Води майже всіх річок через скиди в них високомінералізованих шахтних вод містять високу концентрацію солей.

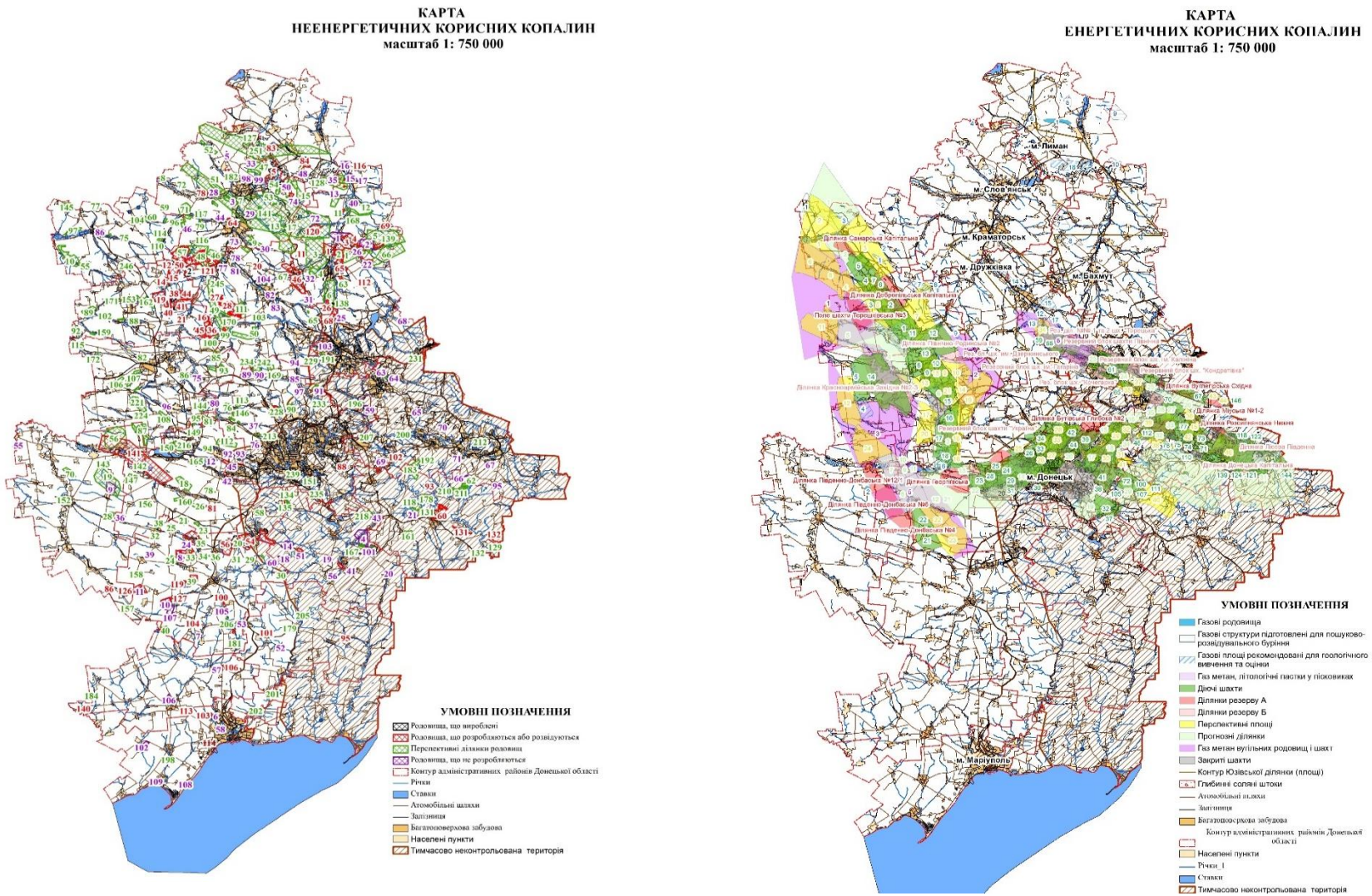

Рис. 1.6. **Мапи корисних копалин Донецької області**

Джерело: департамент розвитку базових галузей промисловості облдержадміністрації

Окрім регуляції річкового стоку водосховищами та ставками, природний дефіцит води покривається за рахунок каналу Сіверський Донець-Донбас, який на 80% забезпечує область питною водою.

Унікальним водним об'єктом є Азовське море, яке являє собою обширне та мілководне водоймище, із специфічним гідрологічним режимом та багатим мінеральним живлення.

Мінерально-сировинна база Донецької області є однією з найбільш багатогалузевих та розвинених за видами та обсягами використання мінерально-сировинних ресурсів в Україні.

За обліком запасів корисних копалин майже 49% складають паливно-енергетична сировина (кам'яне вугілля, метан вугільних родовищ, газ вільний). Друге місце належить неметалічним корисним копалинам, включаючи будівельну, гірничо-хімічну, нерудну сировину для металургії тощо.

Зокрема, в регіоні налічується 399 родовищ кам'яного вугілля, 137 родовищ метану, 235 родовищ неметалевих корисних копалин тощо.

В цілому, за даними Державної служби геології та надр України, на Донеччину (включаючи територію, тимчасово непідконтрольну українській владі), припадає істотна частина загальноукраїнських покладів корисних копалин, зокрема:

100% доломітизованого вапняку, базальту та кварцевого піску;

майже 90% кам'яної солі;

понад 70% доломіту;

близько 50% глини вогнетривкої та тугоплавкої, флюсового вапняку;

40% крейди та сировини карбонатної для соди;

30% запасів кам'яного вугілля.

На території області відмічається понад 25 тисяч видів тварин різноманітних систематичних груп (включаючи 24 тисячі безхребетних видів) та 1930 видів судинних рослин. При цьому, до Червоної книги України занесено 185 видів представників фауни та 138 видів природної флори.

Загальний лісовий фонд області станом на 01.01.2019 складає 204,1 тис. га, з яких більш ніж 70% мають штучне походження і посаджені, перш за все, на землях, що піддаються впливу водної та вітрової ерозії, а також в заплавах річок і навколо штучних водойм. Структуру лісів на 51% утворюють дубові та на 25% соснові насадження.

Лісистість області складає 7,7%, що майже вдвічі нижче, ніж в середньому по України, та нижче оптимального рівня (12%).

Донецька область займає одне з провідних місць України за кількістю та різноманіттям об'єктів природно-заповідного фонду, а серед східних регіонів країни – є першою за цими показниками.

Станом на 01.01.2019 на території області створено та оголошено 148 заповідних об'єктів фактичною площею 97,3 тис. га, з них 21 об'єкт загальнодержавного значення (загальною площею 69,4 тис. га) та 127 об'єктів місцевого значення (44,4 тис. га).

Площа природно-заповідного фонду становить 3,67% території області (по Україні – 6,1%).

До складу мережі природно-заповідного фонду області входять майже всі категорії заповідності, включаючи Український степовий природний заповідник; 2 національні природні парки «Святі Гори» та «Меотида»; ботанічний сад НАН України загально державного значення; 6 регіональних ландшафтних парків «Клебан-Бик», «Донецький кряж», «Меотида», «Краматорський», «Зуївський» та «Слов'янський курорт»; 82 заказники, 41 пам'ятка природи, 12 заповідних урочищ та 3 парка-пам'ятки садово-паркового мистецтва.

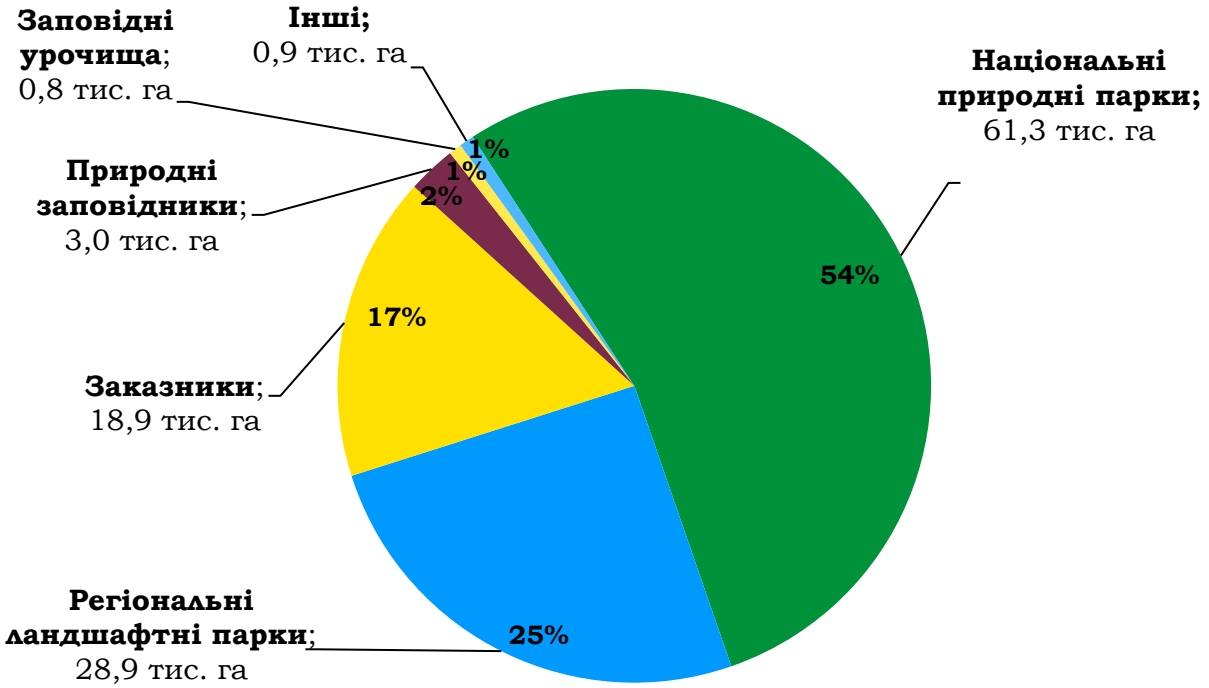

Рис. 1.7. **Розподіл площі природно-заповідного фонду Донецької області за типами об'єктів станом 31.12.2018**

Джерело: Регіональна доповідь про стан навколишнього природного середовища в Донецькій області у 2018 році

Із заповідних об'єктів найвищого ступеню заповідання на території Донеччини знаходиться 4 відділення Українського степового природного заповідника – «Хомутовський степ», «Кам'яні могили», «Крейдяна Флора» та «Кальміуське».

На теперішній час частина об'єктів природно-заповідного фонду області знаходиться на тимчасово окупованих територіях. Серед таких об'єктів:

Донецький ботанічний сад (м. Донецьк), регіональні ландшафтні парки «Донецький кряж» (Амвросіївський та Шахтарський райони) та «Зуївський» (м. Харцизьк), окремі ділянки Українського степового природного заповідника (відділення «Хомутовський степ» (Новоазовський район), «Кальміуське» (Бойківський район), а також частина Національного природного парку «Меотида» та регіонального ландшафтного парку «Меотида» (Новоазовський район).

Таким чином, за своїми географічно-територіальними характеристиками Донецька область має низку переваг. Серед них – висока концентрація покладів корисних копалин, вихід до морів Середземноморського басейну, розмаїті природно-кліматичні ресурси.

Одночасно істотним викликом для регіону залишається збройний конфлікт, наслідком якого стала тимчасова окупація частини його території.

НАСЕЛЕННЯ ТА ТРУДОВІ РЕСУРСИ

Демографія

За даними Державної служби статистики України, на початок 2019 року на території Донецької області постійно проживали 4153,0 тис. осіб (9,9% від загальної чисельності населення України).

Облік чисельності населення у в регіоні має певні особливості. З 2015 року статистична інформація за цим напрямом формується на базі наявних адміністративних даних щодо державної реєстрації народження, смерті та зміни реєстрації місця проживання, але без урахування даних, що складаються на території, де органи державної влади тимчасово не здійснюють свої повноваження.

З урахуванням цього, за оціночними даними, на жителів населених пунктів, підконтрольних українській владі, припадає 46% населення регіону, або 1909,4 тис. осіб (з них, за оціночними даними ООН. Жінки, 1,0 млн жінок та 0,9 млн чоловіків).

Традиційно Донецька область характеризується високим рівнем щільності населення та його урбанізації.

Так, станом на 01.01.2019 регіон мав найвищу серед інших регіонів України щільність населення – 157 осіб на 1 кв. км (в середньому по Україні – 69,3 особи на 1 кв. км), а також питому вагу населення, що проживає у міських поселеннях – 90,7% (в середньому по Україні – 69,3%).

Структура населення регіону характеризується переваженням чисельності жінок та демонструє ознаки його старіння.

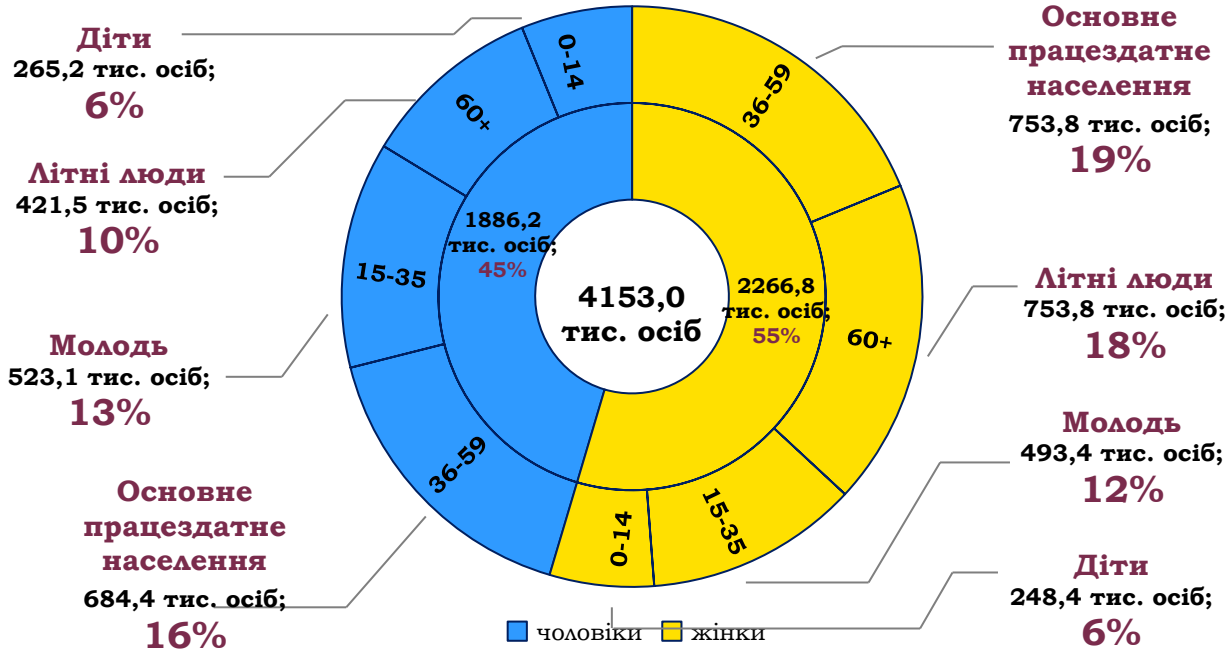

Рис. 1.8. **Статево-вікова структура постійного населення Донецької області станом на 01.01.2019**

Джерело: дані Державної служби статистики України

Частка жінок в структурі населення області складає майже 55%, з них 32% це жінки старше 60 років і 32% до 35 років. Серед чоловіків 41% припадає на осіб у віці, молодшому за 35 років і тільки 21% - на осіб старше 60 років.

При цьому, статево-вікова піраміда населення області має три особливості.

По-перше, чисельність дітей до 5 років не враховує дані по територіях, на яких органи державної влади тимчасово не здійснюють свої повноваження.

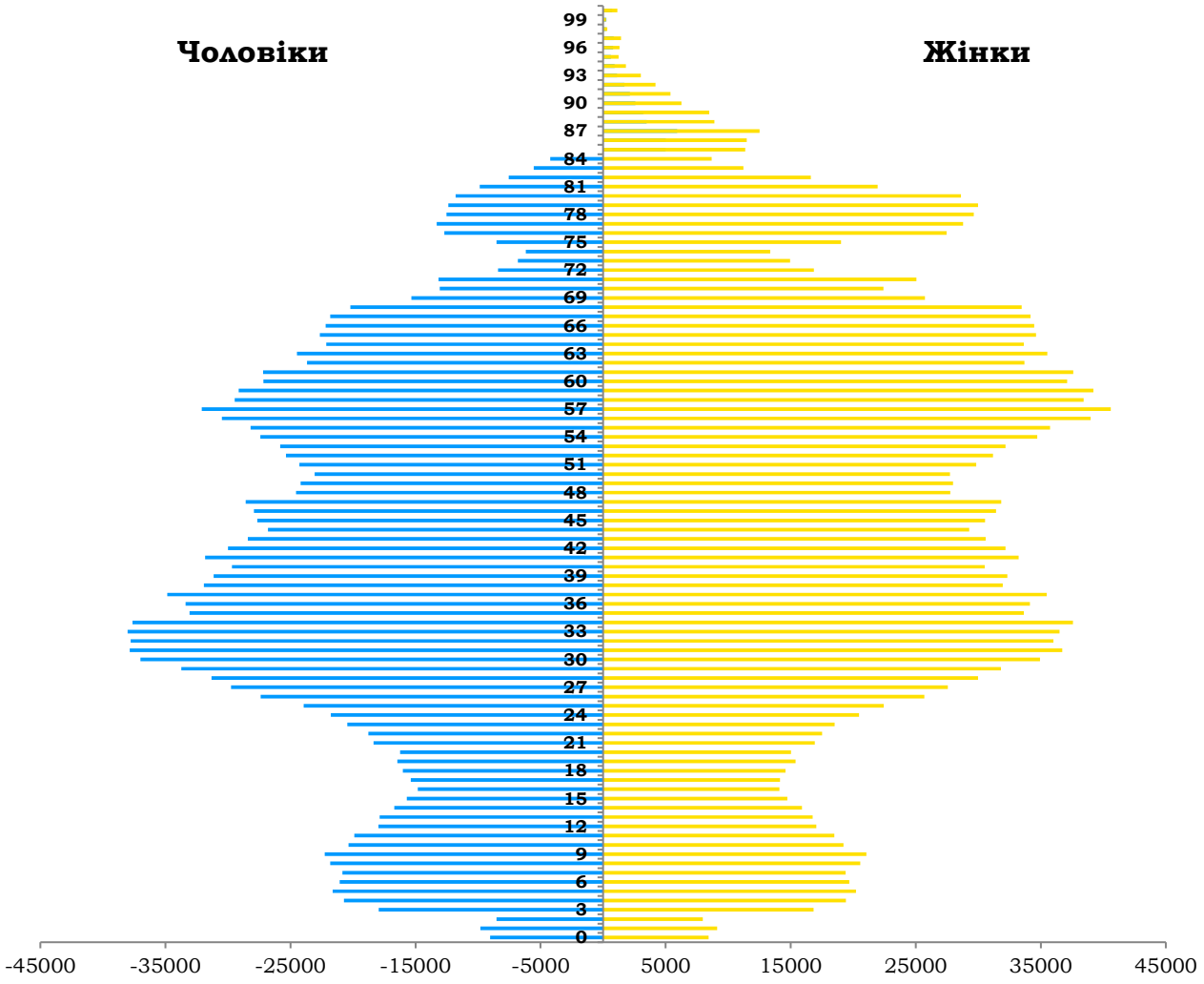

Рис. 1.9. **Розподіл чисельності населення Донецької області за статтю та віком станом на 01.01.2018, осіб**

Джерело: дані Державної служби статистики України

По-друге, спостерігається значна нестача молоді до 25 років. Розширення діаграми у вікових групах 30-38 років, 55-69 років та 77-85 років пояснюється підвищенням народжуваності у 30-х, 50-х та 80-х роках XX століття.

По-третє, спостерігається істотний гендерний дисбаланс у старших вікових групах: найбільші диспропорції між чоловічим і жіночим населенням характерні для вікової групи старше 50 років, у якій чоловіків значно менше, ніж жінок.

Протягом останніх років демографічний розвиток Донецької області характеризується поступовим зменшенням чисельності населення.

Порівняно з підсумками Всеукраїнського перепису населення, проведеного у 2001 році, кількість наявного населення області зменшилася на 727,7 тис. осіб, або на 14,8% (по Україні – на 13,7%), у тому числі міського населення – на 627,8 тис. осіб (на 14,2%), сільського – на 99,9 тис. осіб (на 20,7%).

В цілому протягом зазначеного періоду чисельність населення області зменшується у середньому на 0,9% щорічно (по Україні – на 0,8%).

При цьому, спостерігається певне скорочення питомої ваги чоловіків з 45,9% у 2001 році до 45,4% 2018 році. На початок 2019 року на 1000 жінок регіону припадало 832 чоловіка.

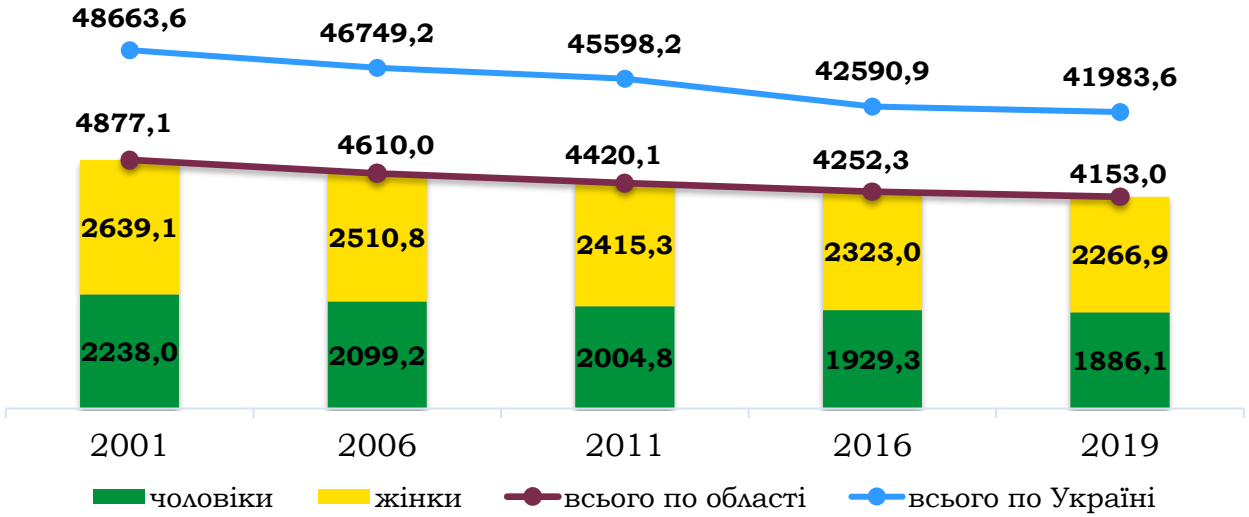

Рис. 1.10. **Динаміка чисельності населення Донецької області у порівнянні з Україною у 2001-2019 роках (за даними на початок року), тис. осіб**

Джерело: дані Державної служби статистики України

Протягом 2015-2018 років чисельність населення області скоротилась на 131,4 тис. осіб, або на 3,1%.

Зменшення населення регіону спричинене, в першу чергу, дією таких чинників: за рахунок природнього скорочення чисельність населення скоротилась на 84,4 тис. осіб (64% загального скорочення), за рахунок міграційного відтоку – на 47,0 тис. осіб (36%). Це обумовлюється тим, що протягом останніх років рівень смертності в регіоні значно перевищує рівень народжуваності, а отже має місце від'ємний приріст населення.

У 2018 році загальне природне скорочення населення в порівнянні з 2013 роком склало 24,3 тис. осіб. При цьому, спостерігається скорочення як народжуваності, так і смертності - на 61,3% та 42,1% відповідно. Зазначені демографічні тенденції є спільними як для сільських, так і для міських територій

Протягом 2014-2018 років смертність населення в регіоні у

середньому в 2 рази перевищувала народжуваність.

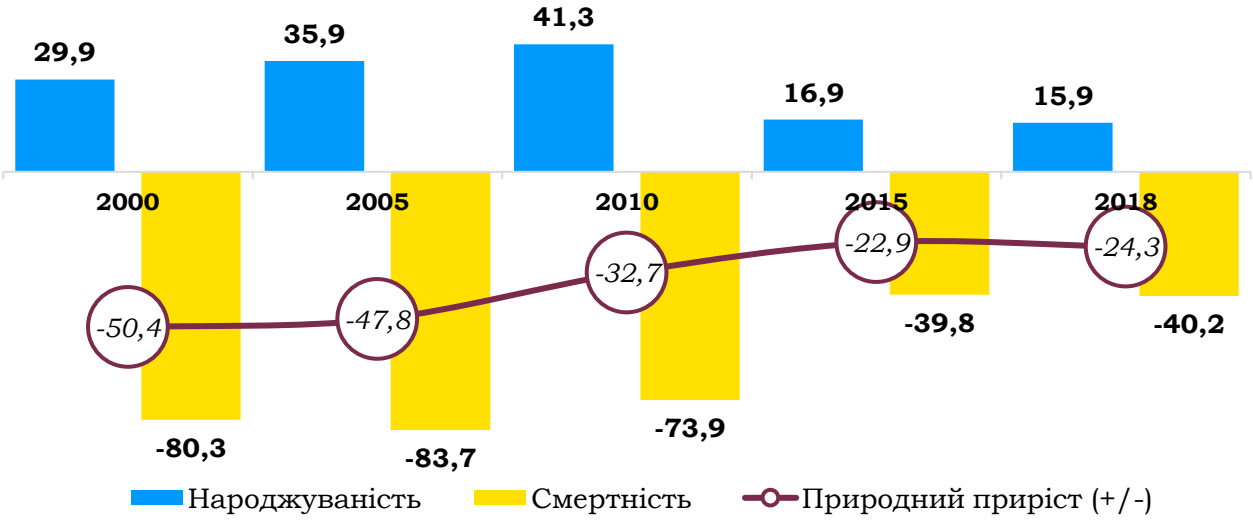

Рис. 1.11. **Динаміка природного руху населення Донецької області у 2000-2018 роках, тис. осіб**

Джерело: дані Державної служби статистики України

Серед чинників, які обумовлюють високий рівень смертності – істотні показники захворюваності населення на окремі види хвороб.

Так, динаміка захворюваності за класами хвороб свідчить, що найбільша частина населення схильні до захворювань органів дихання, систем кровообігу, шкіри та сечостатевої системи.

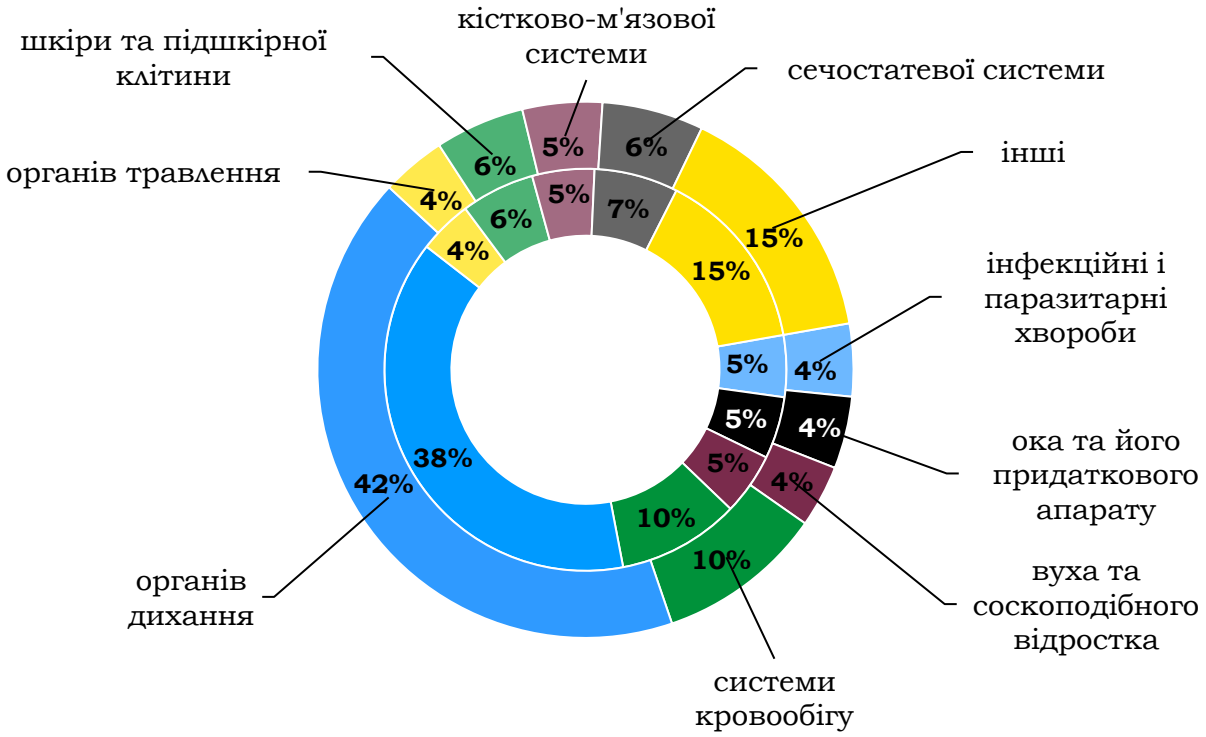

Рис. 1.12. **Розподіл уперше в житті зареєстрованих випадків захворювань за класами хвороб у 2013 (внутрішнє кільце) та 2017 (зовнішнє кільце) роках**

Джерело: дані Державної служби статистики України

Найвищі рівні смертності населення – від захворювань систем кровообігу. При цьому, у 2017 році смертність серед жінок на 35,2% віще ніж серед чоловіків. У 2013-2017 роках частка смертей скоротилась з 65% до 59%.

На другому місці – смертність від новоутворень. При цьому, смертність чоловіків на 14,8% вище ніж серед жінок. Чоловіки частіше страждають на злоякісні новоутворення органів грудної клітини (24%), жінки – на новоутворення молочної залози та жіночих органів (36,4%).

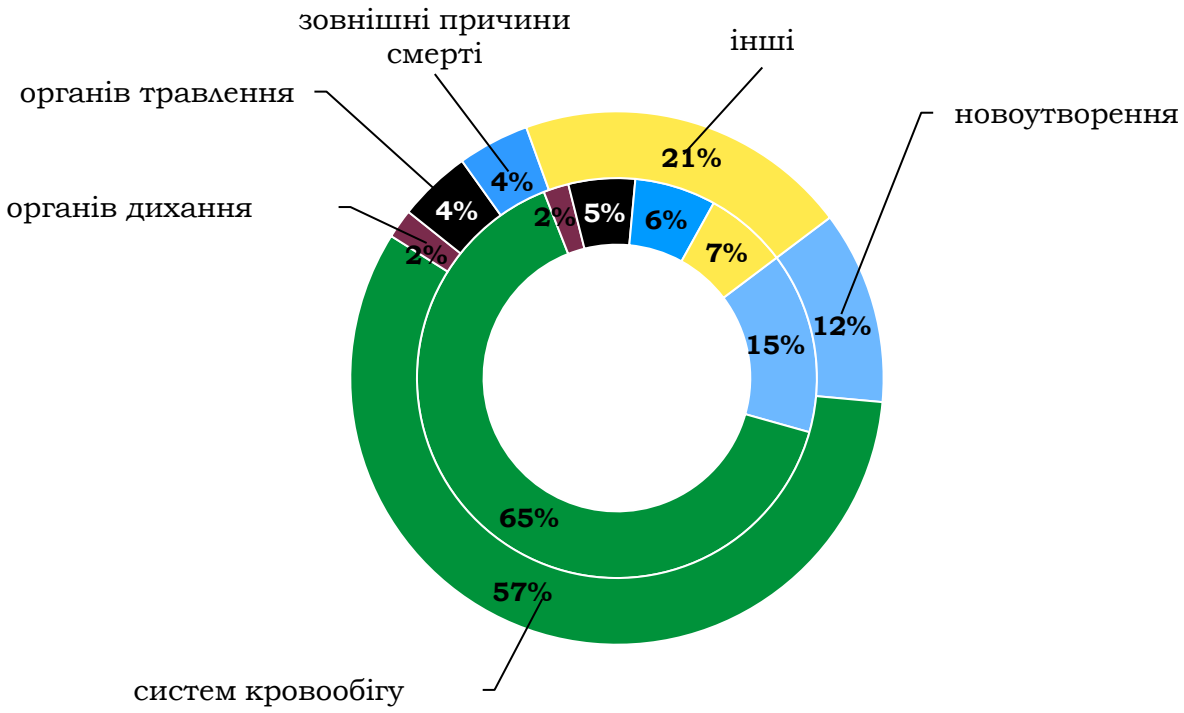

Рис. 1.13. **Розподіл померлих у Донецькій області у 2013 (внутрішнє кільце) та 2017 (зовнішнє кільце) роках за основними причинами смерті**

Джерело: дані Державної служби статистики України

Однією з гострих проблем для регіону залишається поширеність соціально небезпечних хвороб.

У 2017 році в медичних закладах Донеччини перебували на обліку (під наглядом):

1574 хворих на активний туберкульоз (*4,8% від загальної кількості хворих по країні; 6 місце серед інших регіонів*);

52,4 тис. хворих на розлади психіки та поведінки (*5,5% від загальної кількості по Україні; 5 місце*);

22,9 тис. хворих на алкоголізм і алкогольні психози (*4,9% від загальної кількості по Україні*), з

них 3,8 тис. жінок (5,9%); крім того, з метою профілактики – 8,6 тис осіб (6,8%);

5,6 тис. хворих на наркоманію і токсикоманію (*9,0% від загальної кількості по Україні, 4 місце*), з них 736 жінок; крім того, з метою профілактики – 4,9 тис. осіб (*14,8%, 2 місце*).

За результатами опитування населення щодо проблем та пріоритетів розвитку Донецької області, проведеного в рамках підготовки Стратегії розвитку Донецької області на період до 2027 року, 14% опитуваного населення позначили проблему поширення наркоманії, як одну з найбільш гострих та актуальних проблем розвитку Донецької області.

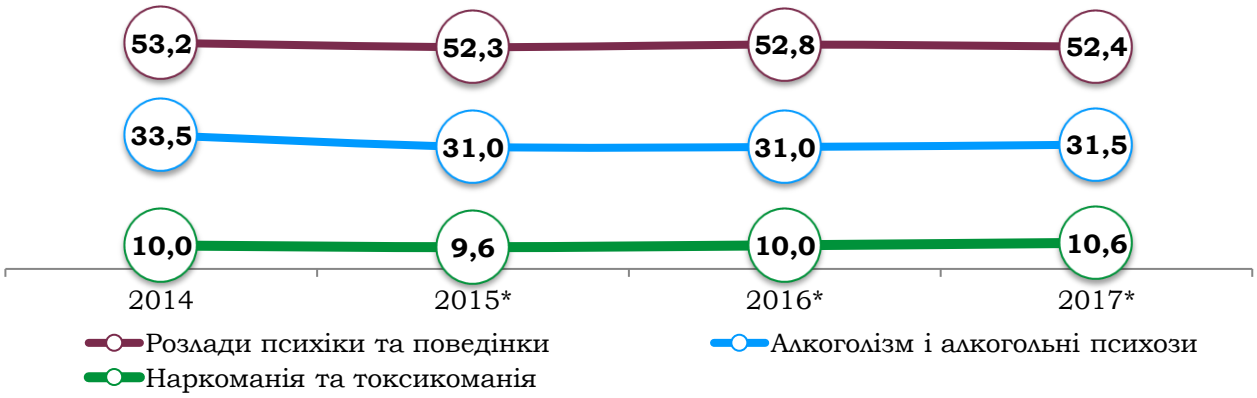

* без урахування частини тимчасово окупованої території

Рис. 1.14. **Динаміка кількості хворих на соціально небезпечні хвороби, що перебували на обліку у медичних закладах Донецької області**

Джерело: дані Державної служби статистики України

На території області, підконтрольній українській владі, рівень материнської смертності у 2017 році порівняно з попереднім роком зменшився на 94,8% і склав 1 випадок на 100 тис. народжених живими, малюкової смертності – на 1,1% (9,1 випадка на 1 тис. народжених живими).

В області спостерігається тенденція до незначного зменшення коефіцієнту народжуваності жінок вікової групи 15-19 років: з 22,2 живонароджених на 1000 жінок зазначеного віку у 2015 році до 19,4 у 2017 році.

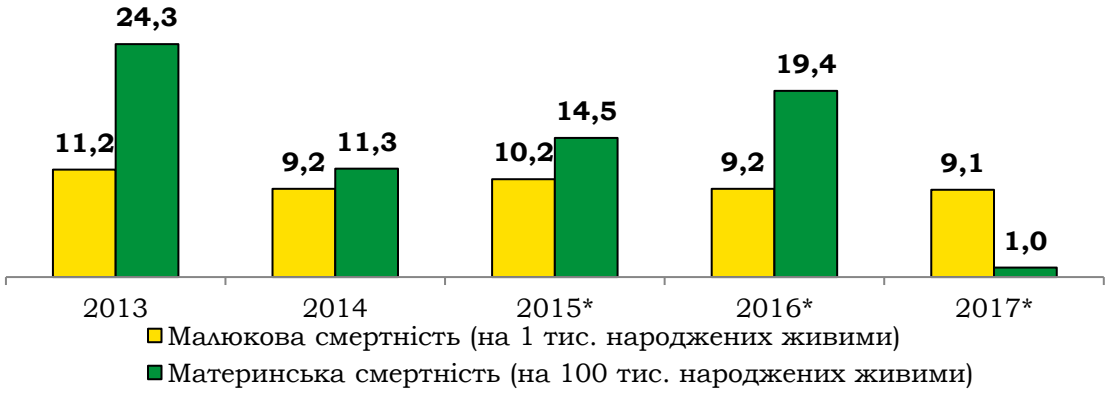

* без урахування тимчасово окупованої території

Рис. 1.15. **Динаміка показників материнською та малюкової смертності**

Джерело: дані департаменту охорони здоров'я облдержадміністрації

Наслідками несприятливої демографічної ситуації в регіоні є старіння населення, а отже – зростання демографічного навантаження на осіб працездатного віку.

Так, середній вік населення Донецької області станом на 01.01.2019 становив 45,1 років (жінок – 47,7 років, чоловіків – 41,9 років) та збільшився порівняно з даними на 01.01.2011 на 3,1 рока (жінок – на 3,2 рока, чоловіків – на 2,8 рока).

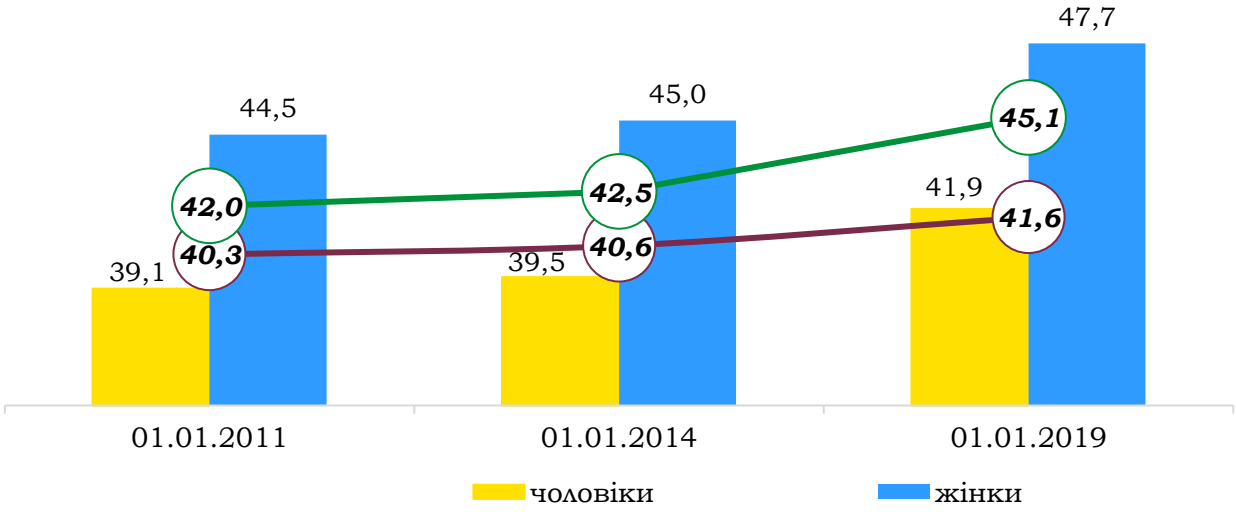

Рис. 1.16. **Динаміка середнього віку населення Донецької області у порівнянні з Україною у 2010-2018 роках, тис. осіб**

Джерело: дані Державної служби статистики України

Старіння населення обумовлює також вікову структуру демографічного навантаження на людей працездатного віку у віці 16-59 років.

У 2018 році на 1000 осіб працездатного віку припадало 697 осіб непрацездатного віку, з яких 480 осіб (або 69%) – це люди у віці 60 років та старше.

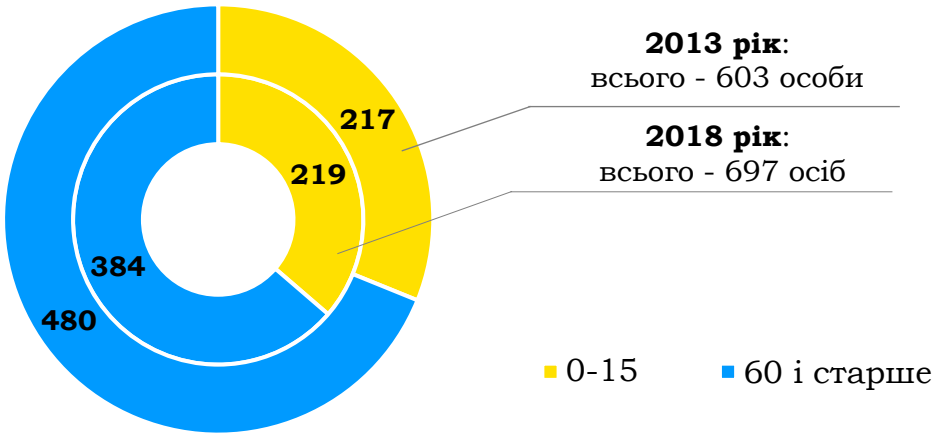

Рис. 1.17. **Структура демографічного навантаження на працездатне населення Донецької області в розрізі вікових груп у 2013 (внутрішнє кільце) та 2018 (зовнішнє кільце) роках**

Джерело: дані Державної служби статистики України

У 2018 році цей показник на 5,6% перевищив середній показник по Україні (660 осіб) і був другим після показника Чернігівської області (707 осіб).

За останні 5 років рівень демографічного навантаження збільшився майже на 16%. Головним чинником цих процесів є те, що навантаження особами старше 60 років має тенденцію до зростання і в 2,2 рази перевищує навантаження особами віком 0-15 років.

Несприятлива демографічна ситуація в регіоні ускладняється динамікою міграційних процесів.

З 2014 року через початок бойових дій на території області спостерігається посилення відтоку населення. Так, у 2014 році від'ємне сальдо міграції склало 10,7 тис. осіб, у 2015 – 9,2 тис. осіб, у 2016 – 3,6 тис. осіб. У 2017 році розпочалась друга хвиля відтоку населення. Загальна чисельність міграційного скорочення у 2017 році склала 23,9 тис. осіб, у наступному, 2018 році – 10,3 тис. осіб.

За офіційними даними протягом 2014-2018 років з території Донецької області всього виїхали 136,1 тис. осіб (що приблизно еквівалентно чисельності населення міста Слов'янськ, яке є третім за розміром на територій області, підконтрольній українській владі). З урахуванням притоку населення чисті міграційні втрати за цей період склали 57,7 тис. осіб.

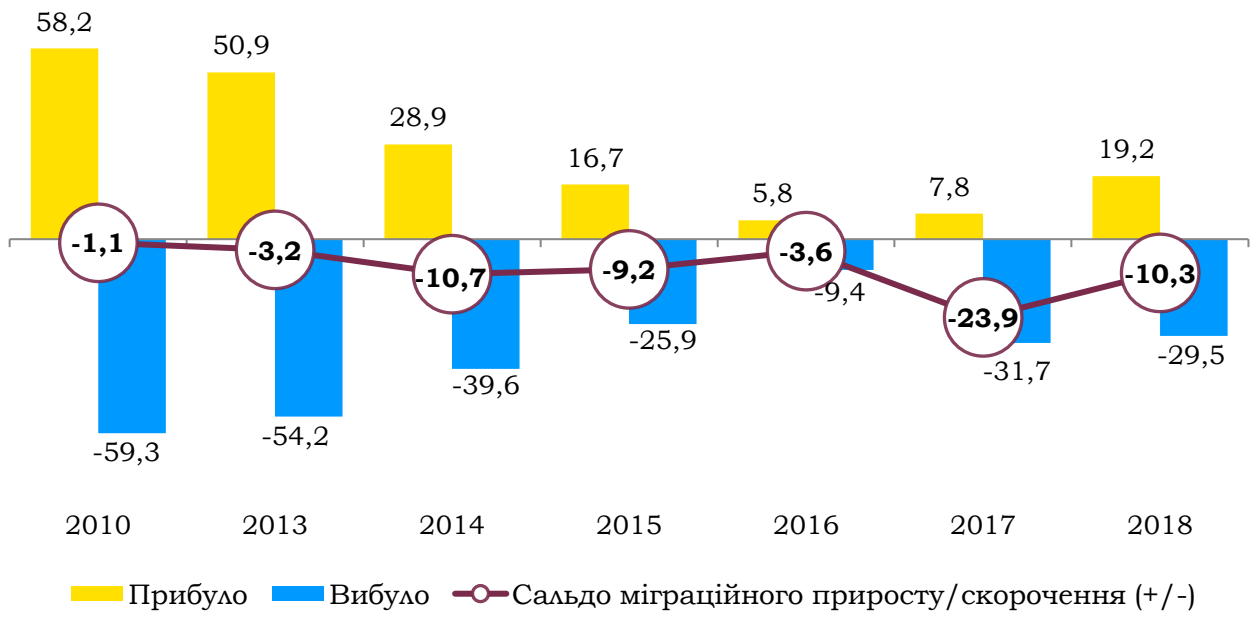

Рис. 1.18. **Динаміка міграційного руху населення Донецької області, тис. осіб**

Джерело: дані Державної служби статистики України

Основний відтік населення відбувається через виїзд населення з території області, непідконтрольної українській владі. Більшість населення від'їжджає до сусідніх областей, м. Київ і Київської області.

Таблиця 1.2.

Показники міграції населення Донецької області у порівнянні з окремими регіонами України у 2018 році, осіб

Регіони	Прибуло	Вибуло	Сальдо
Дніпропетровська	41 233	38 681	2 552
Донецька	19 197	29 477	-10 280
Запорізька	18 294	20 466	-2 172
Київська	58 552	31 410	27 142
Луганська	7 975	13 605	-5 630
Харківська	51 804	47 270	4 534
м. Київ	54 608	40 666	13 942

Джерело: дані Державної служби статистики України

На демографічну ситуацію в регіоні істотний вплив справляє також рух внутрішньо переміщених осіб (далі – ВПО) з тимчасово окупованих територій Донецької та Луганської областей.

Внутрішньо переміщені особи обліковуються структурними підрозділами з питань соціального захисту населення райдержадміністрацій та виконавчих органів міських рад за місцем проживання.

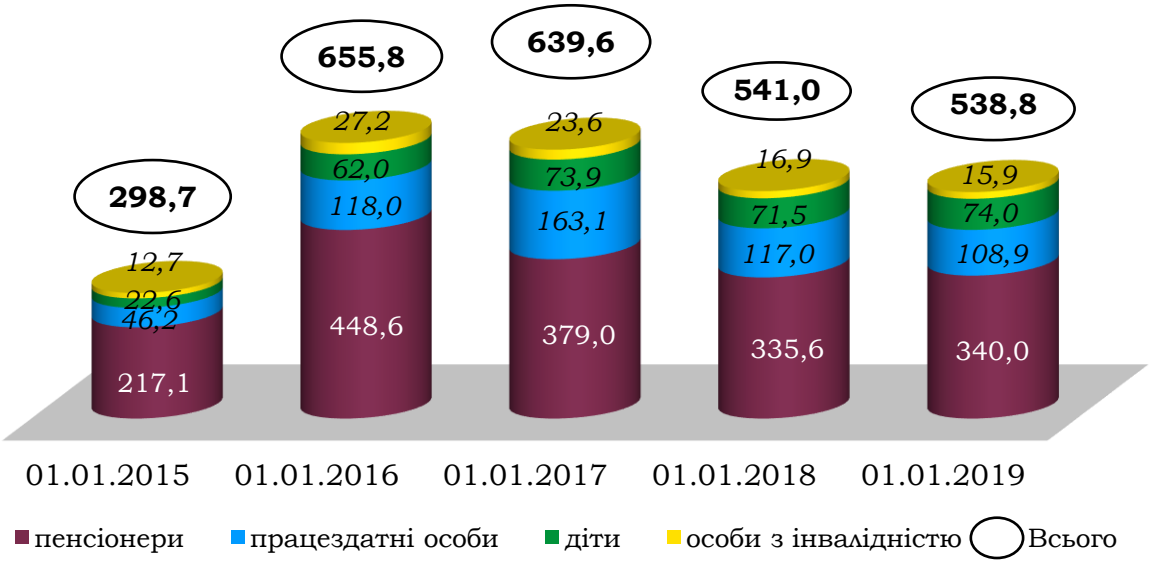

Рис. 1.19. **Динаміка чисельності внутрішньо переміщених осіб, зареєстрованих органами соціального захисту населення Донецької області у 2015-2018 роках, тис. осіб**

Джерело: дані Департаменту соціального захисту населення облдержадміністрації

На території області, підконтрольній українській владі, на кінець 2018 року зареєстровано 538,8 тис. внутрішньо переміщених осіб, з них 63% (або 538 тис. осіб) – це особи пенсійного віку, 20,2% (108,9 тис. осіб) – працездатне населення, 13,7% (74,0 тис. осіб) – діти. За кількістю зареєстрованих ВПО Донеччина посідає перше місце серед інших областей України.

У 2014-2015 рока чисельність внутрішньо переміщених осіб, зареєстрованих на території області, підконтрольній українській владі, зростала і станом на 01.01.2016 досягла найбільшого значення – 655,8 тис. осіб.

Протягом 2016-2018 років відбулося поступове скорочення чисельності осіб зазначеної категорії, що пов'язано з ускладненням перетину лінії розмежування, а також введенням процедур контролю за місцем фактичного проживання.

Таким чином, в Донецькій області спостерігаються негативні демографічні тенденції з поглибленням ґендерного дисбалансу.

Найбільшими ризиками для майбутнього розвитку регіону є:

прискорене старіння населення та зростання демографічного навантаження на осіб працездатного віку внаслідок істотного перевищення смертності над народжуваністю;

прискорення міграційного відтоку населення через проведення на території області бойових дій, складну економічну ситуацію;

істотне навантаження з боку внутрішньо переміщених осіб, більша частина з яких – це люди пенсійного віку.

<u>Ринок праці</u>

Економічний розвиток Донецької області, її потужний промисловий комплекс обумовлює постійну потребу у трудових ресурсах. Внаслідок цього регіон традиційно характеризувався якістю та професійним рівнем власного кадрового потенціалу.

За даними Державної служби статистики України, 72,5% населення Донецької області має вищу, неповну вищу або професійно-технічну освіту (в середньому по Україні – 69% населення).

Проте у 2013-2018 роках на фоні проведення бойових дій, економічного спаду та посилених міграційних процесів спостерігається загострення низки проблемних питань функціонування регіонального ринку праці.

У 2018 році на території, підконтрольній українській владі, загальна чисельність населення у віці 15-70 років, який є потенційно придатним для здійснення трудової діяльності, складає 1483,0 тис. осіб, що за оціночними даними становить 77,7% загальної чисельності людей, які проживають на відповідній території.

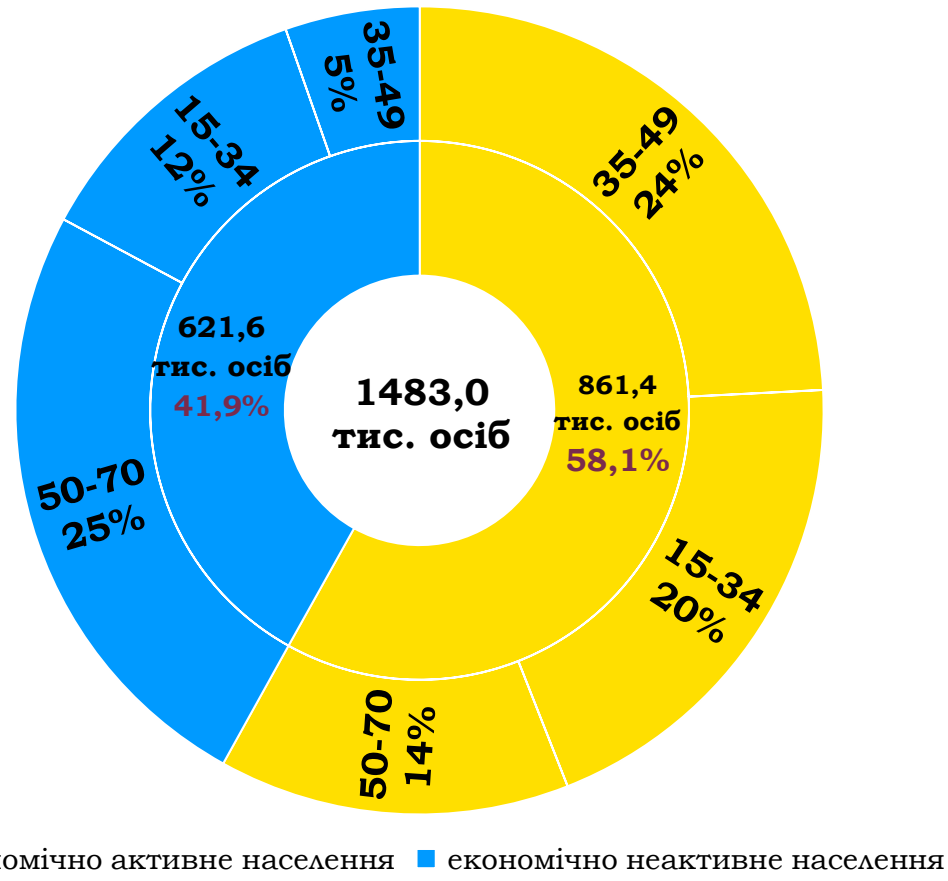

Рис. 1.20. **Структура економічної активності населення Донецької області у віці 15-70 років в розрізі вікових груп у 2018 році (на території, підконтрольній українській владі)**

Джерело: дані Державної служби статистики України

При цьому, 58,1% людей зазначеної категорії – це економічно активне населення, яке працює або активно шукає роботу (в середньому по Україні – 62,6%).

Найвища економічна активність спостерігається серед населення вікової групи 35-49 років – 82,0%; найнижча – серед осіб у віці 50-70 років (36,2%). Серед молоді у віці 15-34 роки цей показник складає 61,8%.

Економічна активність чоловіків на ринку праці складає 76,2%, жінок – 62,9%

Також спостерігається різниця в активності населення на ринку праці в залежності від рівня освіти. Найбільш активне населення – це особи, що мають повну (75,9%) та базову (68,9%) вищу освіту. Найнижчий показник – серед осіб з початковою загальною освітою або без освіти (11,1%).

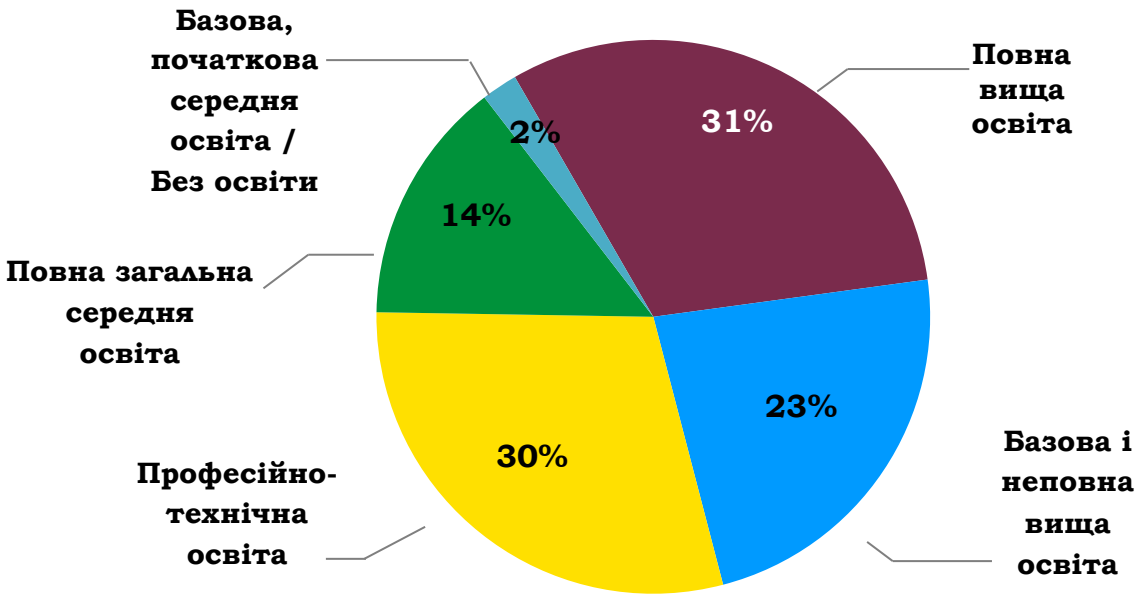

Рис. 1.21. **Структура економічно активного населення Донецької області в залежності від рівня освіти у 2018 році (на території, підконтрольній українській владі)**

Джерело: дані Державної служби статистики України

Динаміка основних показників ринку праці Донецької області у 2013-2018 роках характеризується скороченням чисельності зайнятого населення, зростанням безробіття, відтоком кваліфікованих кадрів.

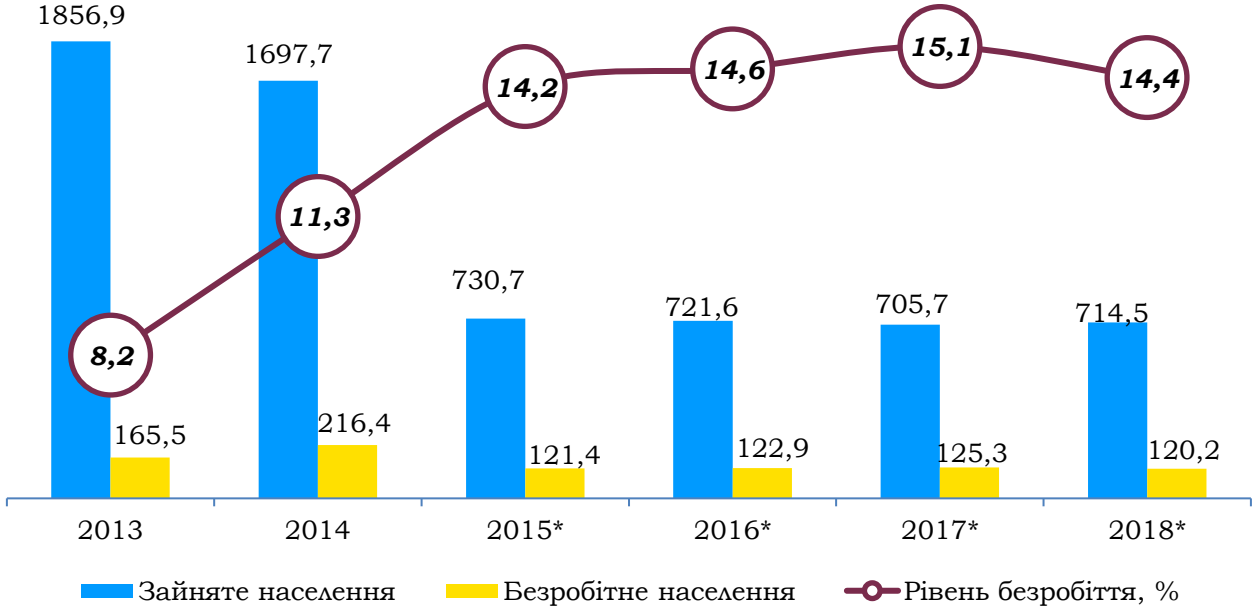

**- Інформація за 2015-2018 роки наведена без урахування частини тимчасово окупованої території Донецької області*

Рис. 1.22. **Динаміка зайнятого та безробітного населення працездатного віку у Донецькій області протягом 2013-2018 років (за методологією Міжнародної організаційні праці), тис. осіб**

Джерело: дані Державної служби статистики України

Так, у 2018 році порівняно з 2013 роком чисельність зайнятого населення зменшилась більше ніж на 1,1 млн осіб, або на 62%; рівень безробіття виріс на 6,2 відсоткових пункта і склав 14,4% (в середньому по Україні – 9,1%).

За рівнем безробіття Донецька область посідає друге місце після Луганської області серед інших регіонів країни.

При цьому, спостерігаються істотні розбіжності за рівнем безробіття залежно від статі та місця проживання. У 2018 році рівень безробіття жінок склав 8,3%, чоловіків – 18,9%. Середній рівень безробіття у містах протягом 2014-2018 років склав 12,3%, у сільський місцевості – 20%.

На зареєстрованому ринку праці у 2015 році кількість безробітних у 2,5 раза перевищувала кількість вакансій.

У 2016-2018 роках відбувалась поступова стабілізація. Кількість вакансій у 2018 році зросла порівняно з 2015 роком у 1,5 раза, чисельність безробітних – скоротилась на 40%.

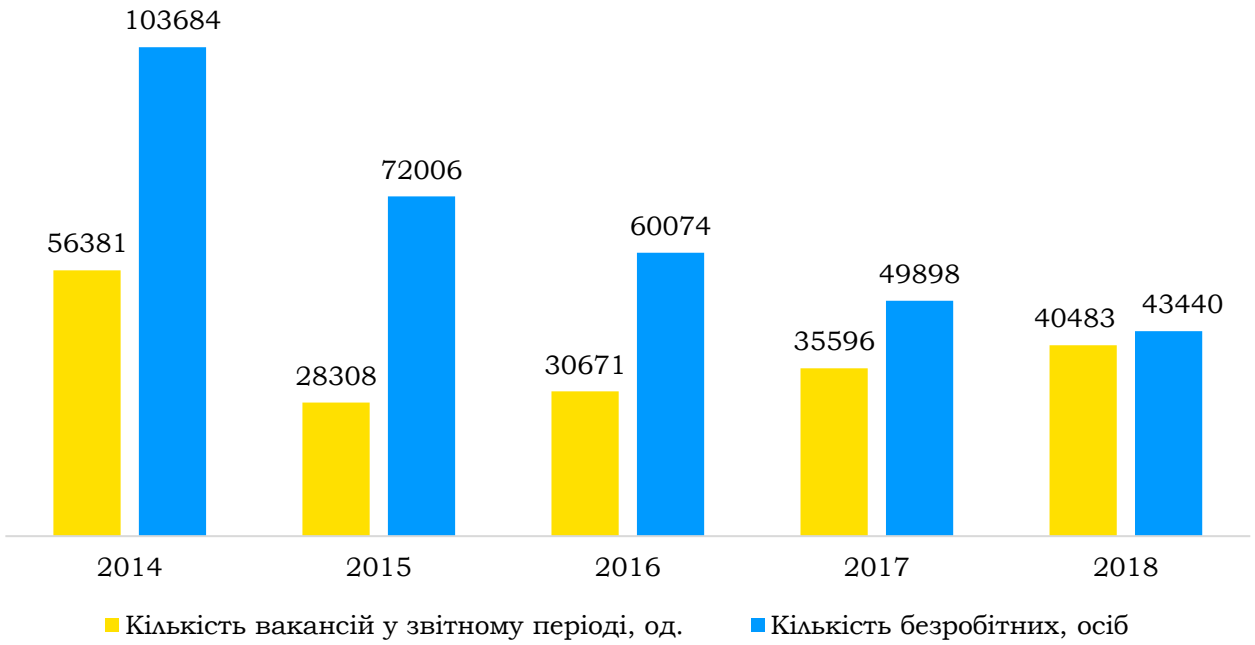

Рис. 1.23. **Динаміка попиту та пропозиції робочої сили на зареєстрованому ринку праці у 2014-2018 роках**

Джерело: дані Донецького обласного центру зайнятості-

У 2018 році зі зростанням кількості вакансій посилились існуючі диспропорції на ринку праці. Так, попит на кваліфікованих робітників з інструментом, перевищив пропозицію на 38%, робітників з обслуговування, експлуатації та контролю за технологічним устаткуванням – на 12%, на найпростіші професії – на 24%.

За результатами онлайн-опитування роботодавців щодо їх потреби у професійних кадрах, проведеного Донецьким обласним центром зайнятості, виявлено попит на робітничі професії (водії транспортних засобів, малярі, електрогазозварники, слюсарі-ремонтники, електромонтери, швачки тощо) та спеціалістів (бухгалтери, лікарі, інженери,

вчителя, вихователі, юристи, агрономи тощо).

Зазначена ситуація, зокрема, обумовлюється тим, що протягом останніх років спостерігається посилення відтоку населення і, в першу чергу висококваліфікованих кадрів, у тому числі за ключовими напрямами функціонування бюджетної сфери (медицина, освіта тощо).

Рис. 1.24. **Співвідношення попиту та пропозиції робочої сили на зареєстрованому ринку праці Донецької області у професійному розрізі у 2018 році**

Джерело: дані Донецького обласного центру зайнятості

Пропозиція законодавців, вищих державних службовців, керівників, менеджерів перевищує попит майже в 3 рази. Так, станом на 01.01.2019 у галузі «Фінансова та страхова діяльність» на 1 вакансію претендувало 273 особи, «Професійна, наукова та технічна діяльність» – 56 осіб.

Брак робітничих кадрів на регіональному ринку праці обумовлюється тим, що протягом 2014-2018 років спостерігається стійка тенденція до зменшення кількості випускників закладів професійної (професійно-технічної) освіти.

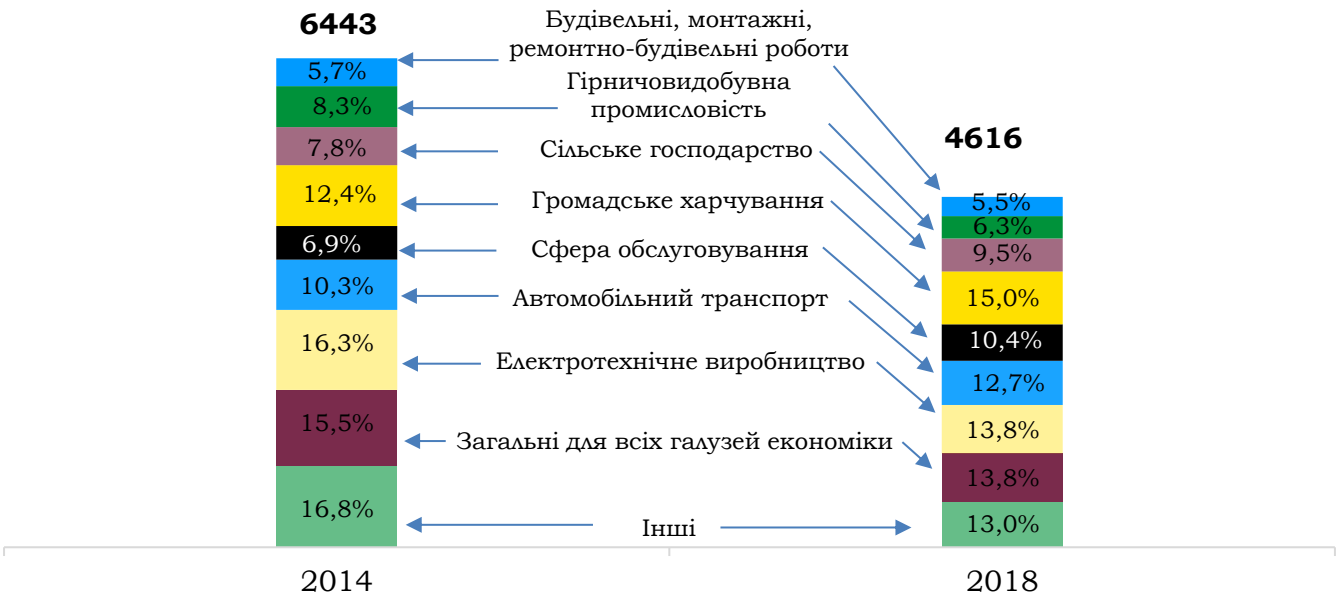

Рис. 1.25. **Кількість випускників у закладах професійної (професійно-технічної) освіти Донецької області за напрямами підготовки, осіб**

Джерело: дані департаменту освіти і науки облдержадміністрації

За цей період кількість випускників скоротилась на 28,4%. У розрізі напрямів економіки найбільше скорочення спостерігається у традиційних для регіону видах діяльності: «Металургійне виробництво», «Гірничодобувна промисловість», «Залізничний транспорт», «Будівельні, монтажні і ремонтно-будівельні роботи». Загальним трендом стало зростання частки випускників тих видів діяльності, які презентують сферу послуг: громадське харчування, сфера обслуговування.

Така ситуація пов'язана з низкою факторів:

складною демографічною ситуацією, зокрема скороченням кількості школярів відповідного віку;

змінами в структурі економіки регіону в останні роки (деградації окремих виробництв, зокрема вугільної промисловості, закриття багатьох промислових підприємств),

трансформацією уподобань сучасної молоді, подальшим падінням престижу професійної освіти (робота на вугільних та потужних промислових підприємствах наразі мало приваблює молодих дівчат і хлопців).

За результатами опитування населення щодо проблем та пріоритетів розвитку Донецької області, проведеного в рамках підготовки Стратегії розвитку Донецької області на період до 2027 року, 48% опитуваного населення зазначили відсутність гідної роботи та заробітної плати, як одну з найгостріших проблем розвитку Донецької області.

Загальна кількість штатних працівників в області за 2014-2018 роки скоротилась на 58,7% і у 2018 році склала 381,6 тис. осіб, з них 51,4% – жінки.

Структура зайнятих за видами економічної діяльності залишається традиційною для економіки області. Найбільша чисельність штатних

працівників зайнята в промисловості – 42,4% (це найвище значення серед регіонів, в середньому по Україні – 24,2%). При цьому, 21,5% населення зайнято у переробній промисловості – в першу чергу, у металургійному виробництві та машинобудуванні.

Частка зайнятих в освіті складає 12,7%, галузях охорони здоров'я та надання соціальної допомоги – 10,6%, транспорті, складському господарстві, поштовій та кур'єрській діяльності – 9,6%.

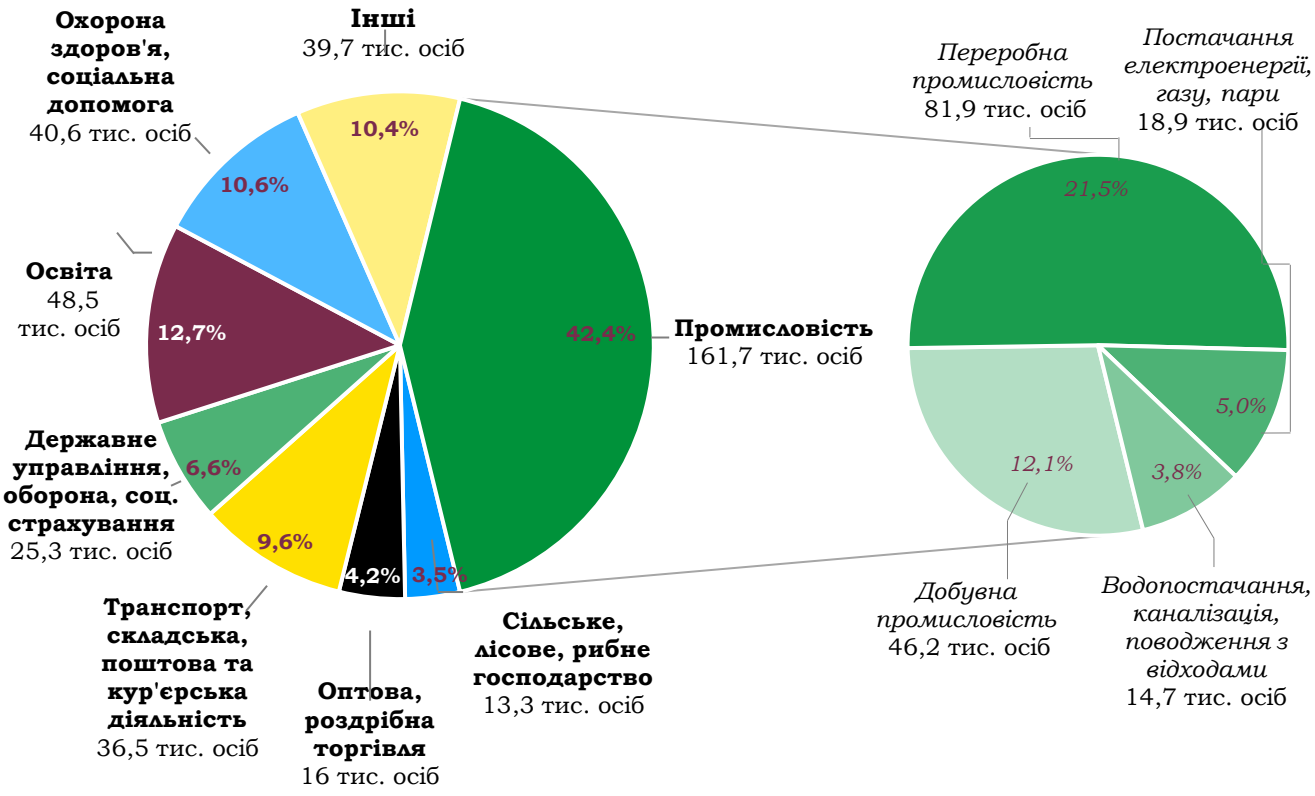

Рис. 1.26. **Середньооблікова чисельність штатних працівників Донецької області за видами економічної діяльності у 2018 році**

Джерело: дані Державної служби статистики України

За розміром середньої заробітної плати Донецька області посідає 2 місце після м. Київ. При цьому, спостерігається стабільне її зростання.

Так, індекс номінальної заробітної плати у 2018 році склав 114,3%, у 2017 році – 139,0%, у 2016 році – 122,0%, у 2015 році – 129,6%.

У 2018 році середньомісячна заробітна плата в області склала 9686 грн (чоловіків – 11 915 грн, жінок – 7582 грн). Співвідношення заробітної плати жінок і чоловіків складає 63,6%, що є найменшим значенням по країні (в середньому за регіонами – 77,7%).

Частково це пояснюється тим, що основні види економічної діяльності регіону (добувна промисловість, металургія, машинобудування) пов'язані зі складною фізичною працею, і в них задіяні переважно чоловіки.

В цілому рівень диференціації працюючого населення за рівнем заробітної плати в області має певні особливості.

Так, частка штатних працівників, які отримували заробітну плату менше розміру мінімальної заробітної плати у грудні 2018 року, склала 4% (в цілому по Україні – 5,7%). При цьому, порівняно з 2013 року цей показник збільшився на 1 відсотковий пункт.

В першу чергу, це пов'язано зі зростанням мінімальної заробітної плати в 3 рази з 1218 грн у грудні 2013 року до 3723 грн у 2018 році.

Частка працівників, які отримують заробітну плату вище середньої по області, виросла з 34% у 2013 році до 38% у 2018 році.

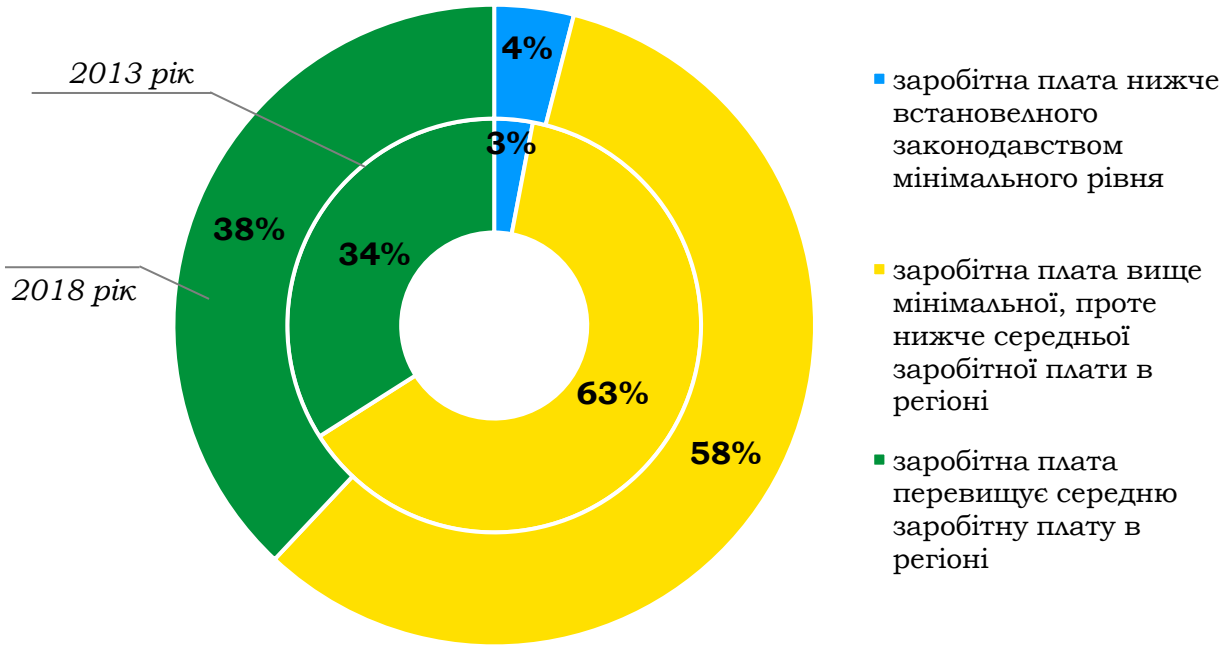

1218 грн – розмір мінімальної заробітної плати у грудні 2013 року

3723 грн – розмір мінімальної заробітної плати у грудні 2018 року

Рис. 1.27. **Розподіл кількості штатних працівників Донецької області за рівнем номінальної заробітної плати у грудні 2013 (внутрішнє кільце) і 2018 (зовнішнє кільце) років, %**

Джерело: оціночні розрахунки на основі даних Державної служби статистики України

Найбільш високооплачуваними сферами професійної активності у Донецькій області є мистецтво, спорт, розваги та відпочинок (32 857 грн на місяць); оптова та роздрібна торгівля, ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів (12 459 грн на місяць).

До найменш оплачуваних галузей належать тимчасове розміщування та організація харчування (4 791 грн на місяць), охорона здоров'я та надання соціальної допомоги (5 949 грн на місяць).

Рис. 1.28. **Рівень заробітної плати у Донецькій області в розрізі видів економічної діяльності у 2018 році**

Джерело: дані Державної служби статистики України

Однією з гострих проблем регіонального ринку праці є зростання заборгованості із заробітної плати: протягом 2015-2018 років зазначений показник збільшився на 28,5%.

Станом на 01.01.2019 існувала заборгованість перед 30,2 тис. працівників в обсязі 467,3 млн грн, або 13 537 грн в розрахунку на одну особу. Частка області у загальній заборгованості по Україні становить 17,7% (перше місце серед інших регіонів).

Переважні обсяги усіх боргів області (90,7%) зосереджені на підприємствах промисловості.

Так, на підприємства добувної галузі припадає 17% заборгованості; на переробну промисловість (в першу чергу, машинобудування) – 57,3%; на сферу водопостачання, каналізація, поводження з відходами – 15%.

Серед економічно активних підприємств 34% заборгованості припадає на філії підприємств, у тому числі відокремлені підрозділи КП «Вода Донбасу», які працюють на території області, тимчасово непідконтрольній українській владі, і забезпечують населення питною водою.

Основними причинами боргів з оплати праці є складний фінансово-економічний стан ПрАТ «Азовзагальмаш» (м. Маріуполь); значна дебіторська заборгованість за товари та послуги перед підприємствами житлово-комунального господарства; недостатність державної підтримки вугільної галузі та недостатність обігових коштів у вугледобувних підприємств внаслідок зменшення обсягів видобутку вугілля.

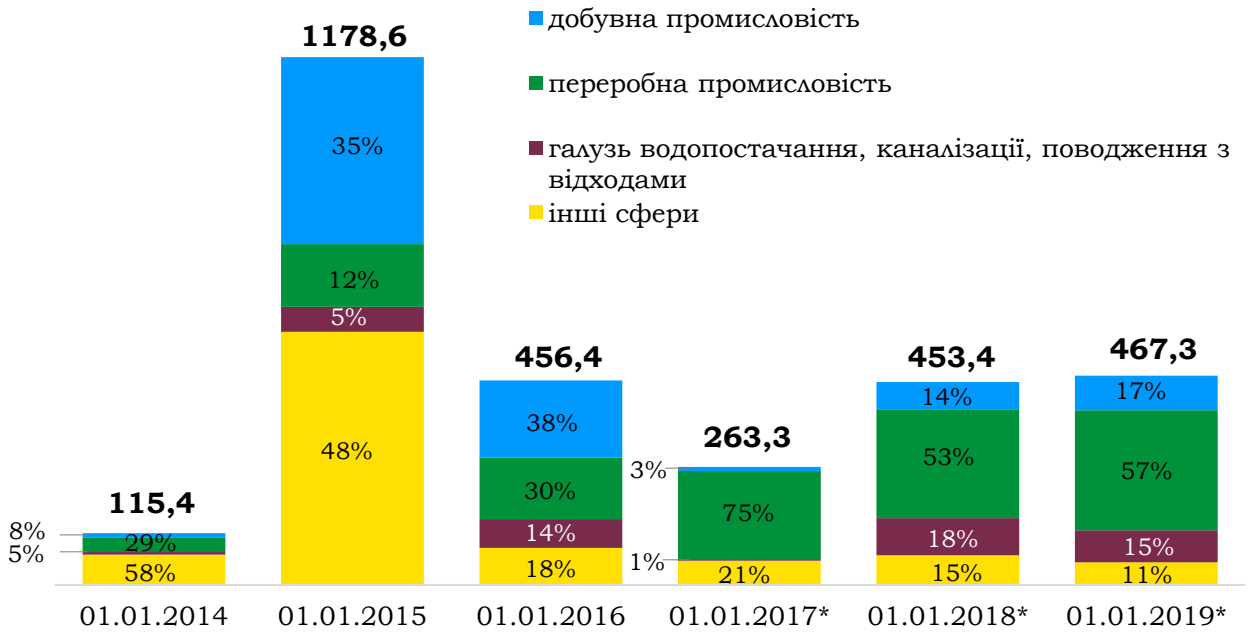

** дані по території області, підконтрольній українській владі*

Рис. 1.29. **Структура заборгованості із виплати заробітної плати в Донецькій області за видами економічної діяльності у 2014-2019 роках** (на початок року)

Джерело: дані Державної служби статистики України

Таким чином, ситуація на ринку праці області характеризується наявністю суттєвих структурних проблем, пов'язаних, в першу чергу, з наступними викликами:

високий рівень безробіття через диспропорції між попитом та пропозицією робочої сили;

брак кваліфікованих кадрів у найбільш затребуваних галузях та сферах;

зростанням заборгованості із заробітної плати, як один з факторів підвищення соціальної напруженості та зростання недовіри населення до влади.

ІНФРАСТРУКТУРА

Транспорт і зв'язок

Донецьку область обслуговує достатньо розвинутий транспортний комплекс, який традиційно був найпотужнішим на сході України.

Інфраструктура транспортного комплексу складається із споруд та обладнання зовнішнього транспорту (залізничного, автомобільного, повітряного), мережі зовнішніх транспортних артерій, а також внутрішньоміської транспортної системи населених пунктів.

Перевезення вантажів в регіоні забезпечується автомобільним, залізничним та морським транспортом; пасажирів – міським електричним, автомобільним, залізничним (до 2015 року – ще й авіаційним) транспортом.

При цьому, в умовах проведення бойових дій, втрати контролю над частиною території регіону, а також руйнування ключових транспортно-логістичних зв'язків структура перевезення пасажирів та вантажів в регіоні зазнала суттєвих змін.

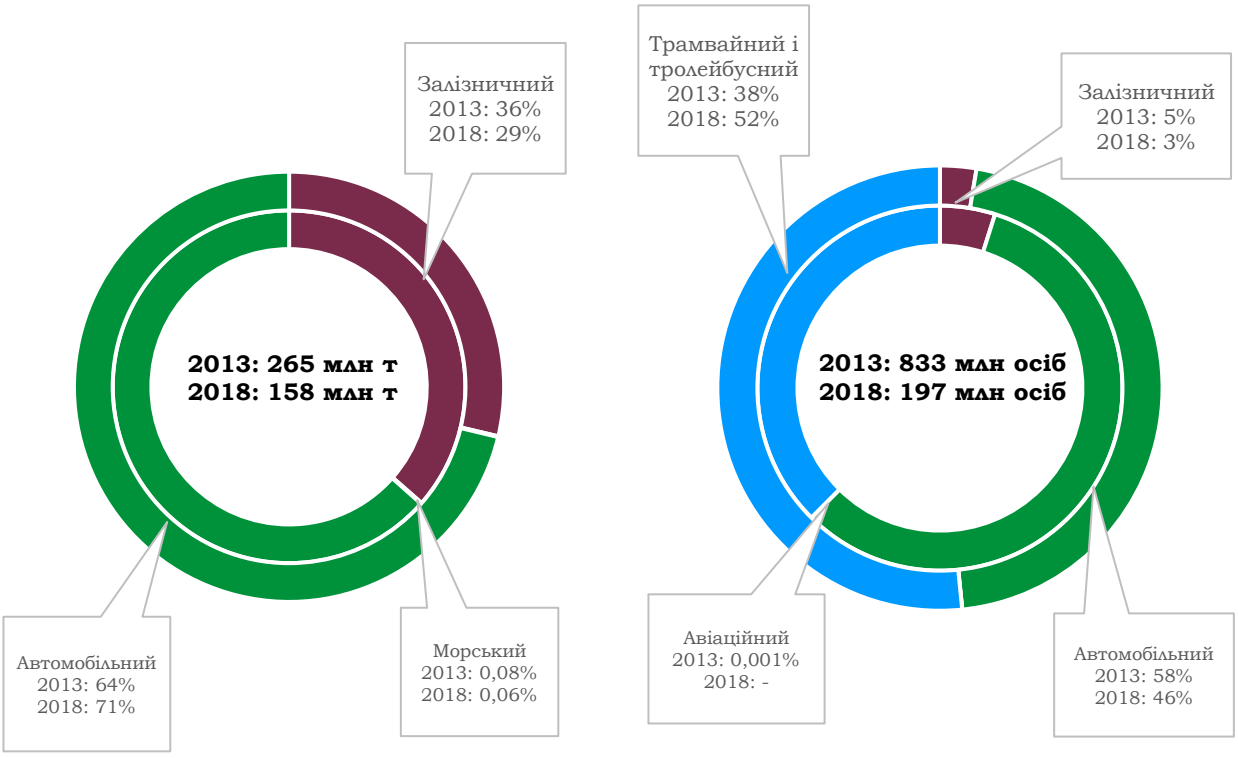

Перевезення вантажів

Перевезення пасажирів

Рис. 1.30. **Структура перевезення вантажів та пасажирів у Донецькій області за видами транспорту у 2013 (внутрішні кільця) та 2018 (зовнішні кільця) роках**

Джерело: дані Державної служби статистики України

Так, внаслідок ускладнення логістики залізничних перевезень, закриття повітряного простору та фактичної ізольованості Маріупольського морського торговельного порту від багатьох вантажовласників, істотно знизилась частка залізничного та морського транспорту, припинено авіаційне пасажирське сполучення.

У 2018 році 71% перевезень вантажів та 46% перевезень пасажирів забезпечив *автомобільний транспорт.*

Територією Донецької області пролягають **3 європейські автомобільні дороги категорії «Е»** протяжністю 329,1 км, а саме:

автошлях Е40, який з'єднує міста Кале (Франція) та Ріддер (Казахстан);

автошлях Е50, який з'єднує міста Брест (Франція) та Махачкала (Російська Федерація);

автошлях Е58, який з'єднує міста Відень (Австрія) та Ростов-на-Дону (Російська Федерація).

Також міжнародні автомобільні дороги, що проходять Донецькою областю, співпадають з **2 міжнародними транспортними коридорами**, загальна протяжність яких на території регіону складає 194,6 км. Це:

транспортний коридор «Європа – Азія» (Краковець – Львів – Рівне – Житомир – Київ – Полтава – Харків – Дебальцеве – Ізварине), який на території Донеччини частково співпадає з дорогами М-03 Київ-Харків-Довжанський та М-04 Знам'янка-Луганськ-Ізварине;

транспортний коридор «Чорноморське економічне співтовариство» (Рені – Ізмаїл – Одеса – Миколаїв – Херсон – Мелітополь – Бердянськ – Маріуполь – Новоазовськ), який на території Донеччини частково співпадає з дорогами М-14 Одеса-Мелітополь-Новоазовськ та км 653+656 – км 698+063.

Станом на 01.01.2019 протяжність автомобільних доріг загального користування Донеччини становить 8075,6 км, у тому числі дороги державного значення – 1865,5 км, місцевого значення – 6210,1 км. Щільність автомобільних доріг загального користування Донецької області становить 305 км на 1000 м^2.Усі дороги мають тверде покриття.

Майже 30% доріг загального користування на теперішній час перебувають не території, тимчасово не підконтрольній українській владі. В результаті цього розірвано основні мережі автомобільного транспортного сполучення між південною та північною частинами регіону, що призвело до кардинальної зміни пасажирських та вантажних транспортних потоків області.

У зв'язку з неможливістю експлуатації магістралей, що розташовані на тимчасово окупованій території, в області визначені маршрути для транзиту транспортних засобів в об'їзд цих територій сполученням північ-південь. Запропоновані маршрути є тимчасовою альтернативою національній

магістралі Н-20 Слов'янськ – Донецьк – Маріуполь.

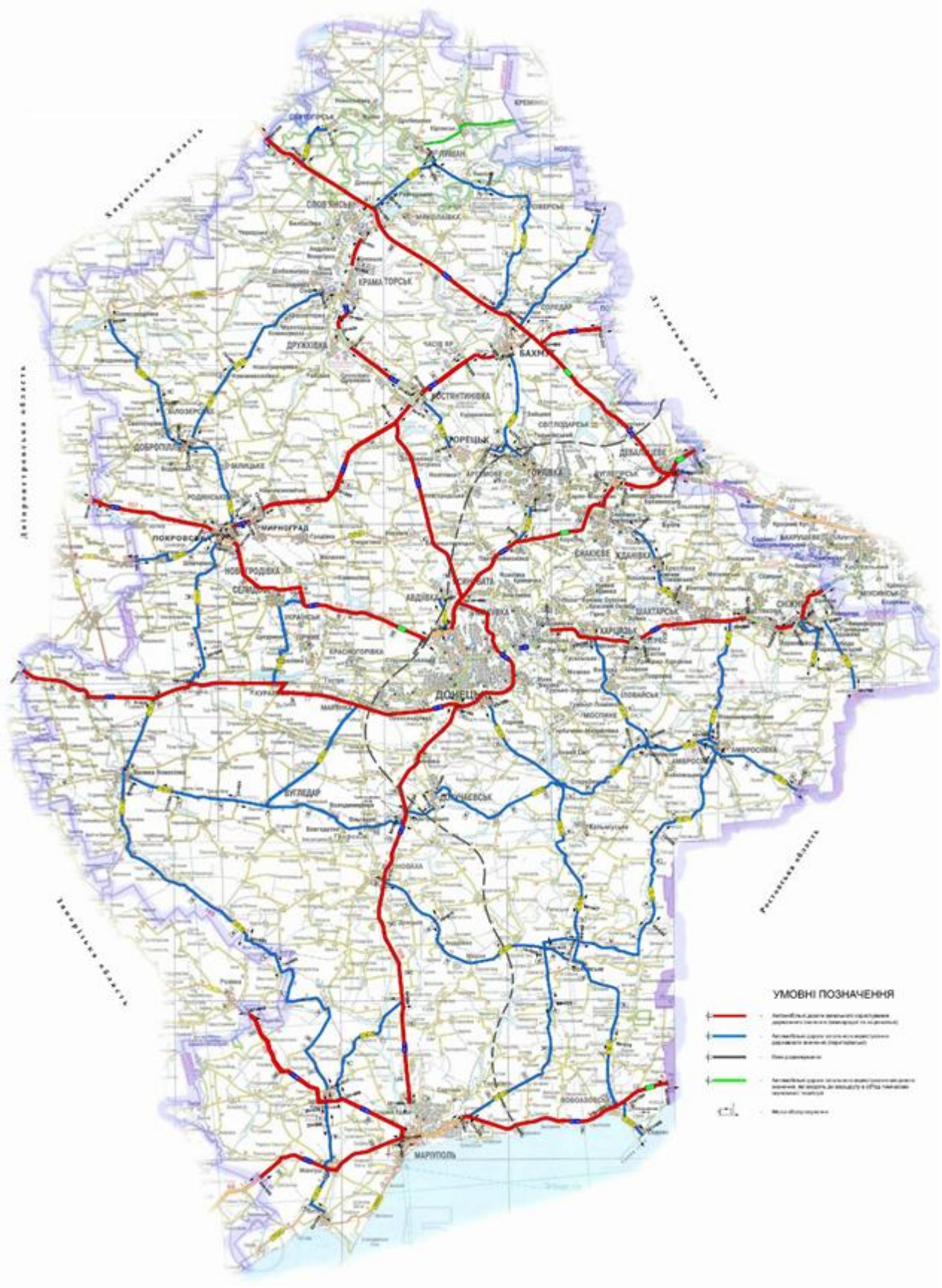

Рис. 1.31. **Карта-схема автомобільних доріг загального користування Донецької області**

Джерело: департамент розвитку базових галузей промисловості облдержадміністрації

Перший маршрут проходить по дорогах загального користування державного і місцевого значення, і розрахований для пересування легкових автомобілів і здійснення пасажирських перевезень. Другий маршрут прокладений по дорогах державного значення, технічні характеристики яких відповідають вимогам для здійснення руху великовагового та великогабаритного транспорту.

Одночасно в результаті збільшення навантаження на автомобільні дороги з боку важкого, великогабаритного, вантажного транспорту (у томі числі військової техніки), в області спостерігається значна пошкодженість покриття автомобільних доріг.

У зазначених умовах, починаючи з 2013 року, відбулося істотне скорочення показників діяльності автомобільного транспорту. Так, у 2018 році порівняно з 2013 роком обсяг перевезених вантажів скоротився на 33%, кількість перевезених пасажирів – у 5,3 раза.

При цьому, у 2018 році до попереднього року спостерігається помірне перевезень як вантажів, так і пасажирів (на 7,2% та 0,6% відповідно).

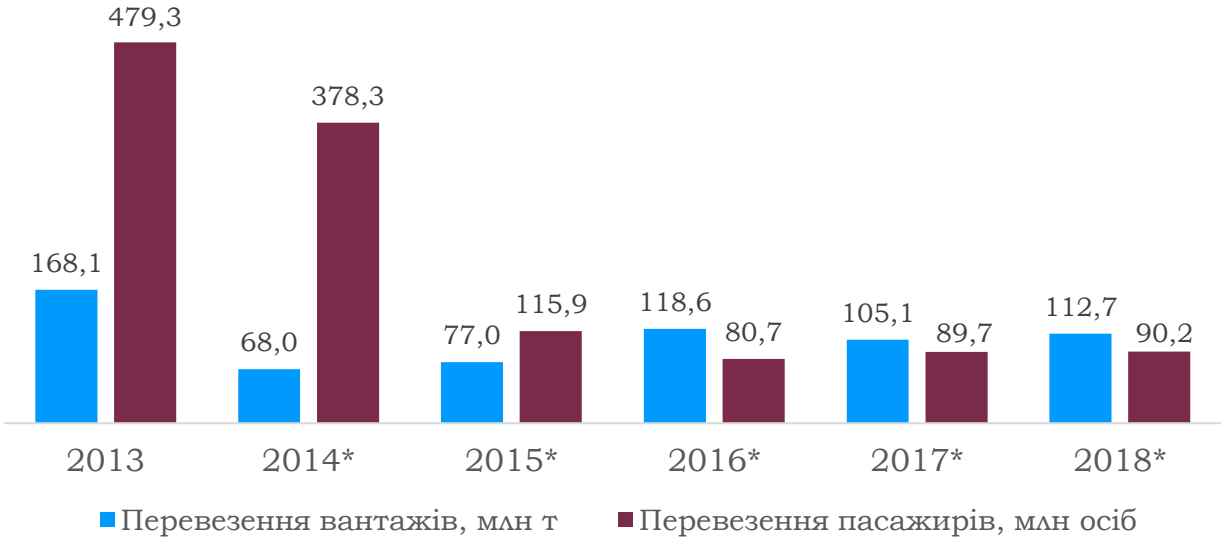

* без урахуванням частини тимчасово окупованої території області

Рис. 1.32. **Динаміка показників діяльності автомобільного транспорту в Донецькій області**

Джерело: дані Державної служби статистики України

Маршрутну мережу Донецької області обслуговують 189 перевізників різних форм власності. Перевезення здійснюється 1,2 тис. одиниць рухомого складу (автобусів), з яких 417 автобусів курсують у міжміському автобусному сполученні, 779 автобусів – у приміському сполученні.

У галузі *залізничного сполучення* до початку бойових дій та тимчасової окупації

частини території області найкрупнішим транспортним підприємством області була Донецька залізниця, яка здійснювала майже 20% загальнодержавних вантажних і пасажирських залізничних перевезень.

У результаті проведення АТО / ООС на підконтрольній українській владі території залишилась лише Краснолиманська дирекція залізничних перевезень, на базі якої у 2016 році створено регіональну філію «Донецька залізниця» ПАТ «Укрзалізниця».

Філія розташована на території Донецької, Луганської, частково Дніпропетровської, Запорізької та Харківської областей. Експлуатаційна довжина головних колій становить 1,6 тис. км, у тому числі електрифікованих колій – 0,6 тис. км.

Філія має 7 стикових пунктів з іншими філіями АТ «Укрзалізниця», 1 міждержавний стик (станція Лантратівка філії «Донецька залізниця» - станція Вистріл Південно-Східної залізниці «Російські залізничні дороги»), обслуговує Маріупольський морський порт.

На теперішній час до складу Філії входять 116 роздільних пунктів: 105 станцій, 4 блок-пости, 4 колійних пости та 3 роз'їзди.

Також до складу Філії входять: 5 локомотивних, 6 вагонних депо, 2 моторвагонних депо; 7 дистанцій колії; 7 дистанцій сигналізації та зв'язку; 5 дистанцій електропостачання; 3 колійних машинних станції; Бахмутська автобаза, Авдіївський експериментальний завод нестандартного обладнання.

На базі структурного підрозділу «Служба перевезень» створено Єдиний центр управління перевезеннями у складі п'яти диспетчерських дільниць, які були введені у дію протягом 2016 року, з них 3 дільниці (Лиманська, Маріупольська, Покровська) територіально розміщені в Донецькій області.

За характером вантажної роботи підприємство є навантажувально-вивантажувальним. Основними вантажами є вугілля, флюси, чорні метали, кокс, вироби металургійного комплексу, сіль тощо.

Протягом 2018 року середньодобове навантаження в межах Донецької області склало 1,9 тис. вагонів, вивантаження – 2,2 тис. тис. вагонів.

Для забезпечення пасажирського залізничного сполучення в області функціонують 7 вокзалів 2-го класу та 1 вокзал 3-го класу. У далекому сполученні пасажирів обслуговує 41 квиткова каса, у приміському – 37 кас.

Протягом 2018 року пасажирськими поїздами в дальньому сполученні перевезено 1,6 млн пасажирів, у приміському сполученні – 3,5 млн пасажирів.

В цілому порівняно з 2013 роком показники перевезень вантажів та пасажирів істотно погіршилися.

Так, обсяг перевезень вантажів зменшився на 51,2 млн т, або у 2,1 раза.

Кількість перевезених пасажирів протягом 2013-2016 років зменшилася на 11,2 млн осіб, або на 27,5%. Проте, у 2018 році порівняно з попереднім роком цей показник збільшився на 20,9%.

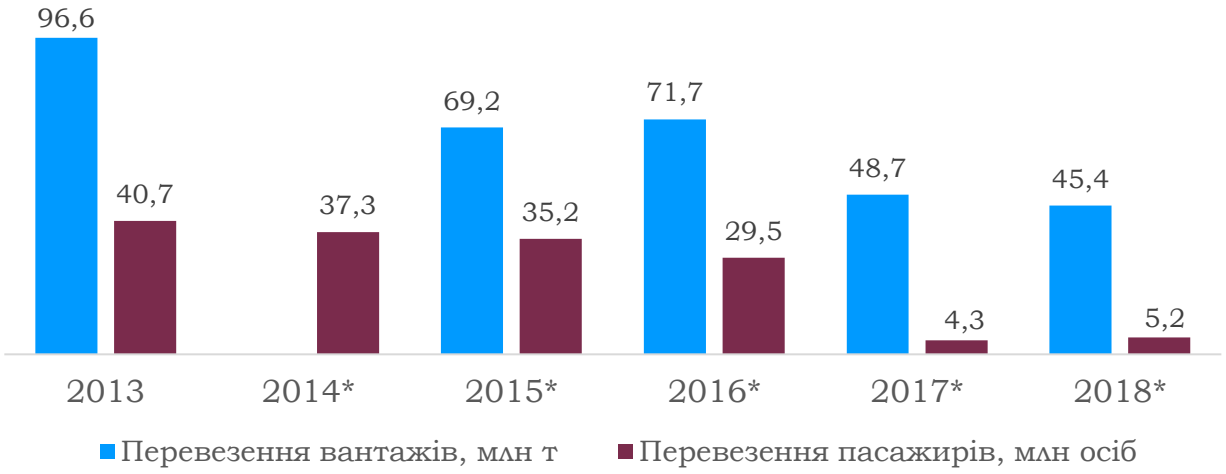

* без урахуванням частини тимчасово окупованої території області

Примітки: дані щодо перевезення вантажів залізничним транспортом у 2014 році відсутні;
з 2017 року АТ «Укрзалізниця» змінило порядок обліку перевезень пасажирів у приміському сполученні, у зв'язку з чим дані за 2017-2018 роки неспівставні з попередніми роками

Рис. 1.33. **Динаміка показників діяльності залізничного транспорту в Донецькій області**

Джерело: дані Державної служби статистики України за інформацією АТ «Укрзалізниця»

Важливими питанням у сфері залізничного сполучення в регіоні залишаються проведення капітального ремонту колійного господарства (потреба – 350 км), а також збільшення пропускної спроможності перегону Волноваха – Комиш Зоря, який наразі є єдиним залізничним перегоном, що з'єднує ДП «Маріупольський морський торговельний порт» з іншими регіонами.

Маріупольський порт входить до п'ятірки провідних портів України та надає повний комплекс послуг, пов'язаних із вантажопереробкою.

Порт приймає судна довжиною до 250 м і осадкою не більше 8 м. Навігація в порту здійснюється цілорічно.

Територія порту складає 77,7 га. Довжина причальної лінії – 3,9 км. Інфраструктура порту містить 18 основних вантажних причалів (загальною довжиною майже 4 тис. пм); 4 допоміжних причали (загальна довжина – 221,9 пм); 3 моли та огороджувальні дамби (загальна довжина – майже 4 тис. пм); 2 підхідних канали (загальна довжина – 27,2 км); 12 плавзасобів.

Загальна площа акваторії порту складає 6760,41 га.

Враховуючи складну політичну та економічну ситуацію на сході України порт втратив значні обсяги вантажообігу, що у свою чергу негативно впливає на його фінансові показники. Незважаючи на це, порт продовжує утримувати соціальну сферу та своєчасно виплачувати заробітну плату.

Так, внаслідок фактичної ізоляції порту від багатьох вантажовласників, втрати глибин на підхідному каналі та будівництва мосту через Керченську протоку при пропускній спроможності порту у 18 млн т на рік, 2018 рік був завершений з показником у 5,3 млн т.

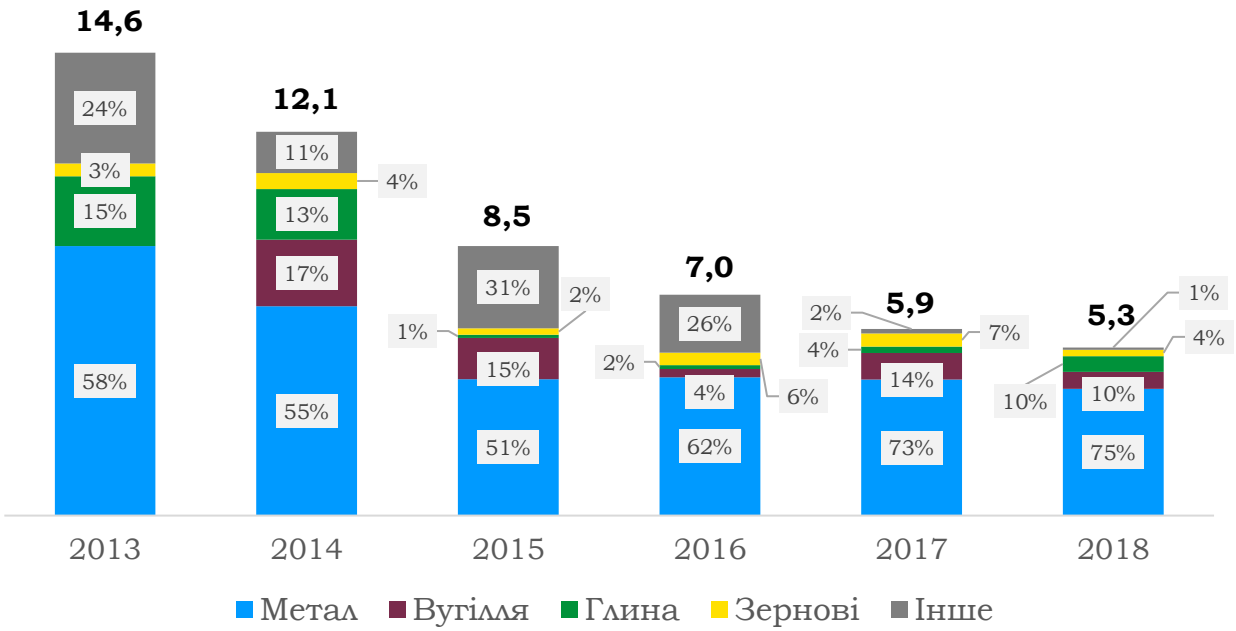

Рис. 1.34. **Динаміка вантажопереробки ДП «Маріупольський морський торговельний порт» в розрізі основних груп вантажів, млн т.**

Джерело: дані ДП «Маріупольський морський торговельний порт»

Маріупольський порт, як найближчий порт до межі бойових дій, вже у 2014 році втратив значний вантажопотік, який вантажовласники частково перенаправили до сусіднього, але більш безпечного порту у м. Бердянськ. Також, порт втратив важливих вантажовласників на півночі Донецької та Луганської областей, які опинилися на тимчасово окупованих територіях (Єнакіївський, Алчевський, Макіївський металургійні комбінати, «Донецьксталь», глиняні кар'єри і вугільні шахти). Тому, основу вантажопотоку у 2015-2016 роках становила металопродукція місцевих металургійних комбінатів («ММК ім. Ілліча» та МК «Азовсталь»), а також сировина для них: залізорудний концентрат і вугілля. Крім цього, порт перевантажував невеликі партії олії і шроту Маріупольського заводу «Сателіт», каолінову глину і зернові з прилеглих до міста територій.

Важливим питанням для порту є днопоглиблення акваторії Азовського моря. Порт може приймати судна з осадкою 8 м. Але через інтенсивне замулення глибини зменшилися, що негативно відобразилося на його конкурентоздатності.

Також, з будівництвом Кримського мосту, з введенням обмежень габаритів суден, що проходять під аркою мосту, порт втратив частину вантажопотоку, який було частково перенаправлено в українські порти Чорного моря. Негативний вплив мають також перевірки спецслужбами Російської Федерації суден, що прямують до порту та у зворотному напряму.

Отже, найбільш актуальними проблемами діяльності порту на сьогодні залишаються:

відсутність сприятливих умов для залучення інвестицій;

зменшення глибин акваторії та каналу порту до критичних значень, які не відповідають паспортним;

обмеження надводного габариту суден, яке пов'язане з незаконним будівництвом транспортного переходу через Керченську протоку;

можлива затримка російськими прикордонниками іноземних суден, які йдуть через Керч-Єнікальський канал в українські порти Азовського моря та у зворотному напрямку;

істотні терміни доставки вантажів залізничним транспортом за маршрутом Запоріжжя-Комиш-Зоря-Волноваха.

На теперішній час у зв'язку з проведенням військових дій над територією Донецької області закрито повітряний простір для здійснення цивільних *авіаперевезень*.

У зв'язку з втратою основних виробничих потужностей КП «Міжнародний аеропорт Донецьк ім. С.С. Прокоф'єва», які були майже повністю зруйновані внаслідок бойових дій, на теперішній час Донецька область залишається без повітряного сполучення з іншими кранами та регіонами України.

На території, підконтрольній українській владі, розташовані аеропорт «Краматорськ», який є аеропортом спільного базування воєнної та цивільної авіації, а також КП «Міжнародний аеропорт Маріуполь», який знаходиться під контролем Збройних сил України.

На теперішній час аеропорт у м. Маріуполь знаходиться в задовільному стані, аеропорт у м. Краматорськ – істотно пошкоджений в результаті бойових дій.

Ключовою проблемою, яка стримує розробку проєктів з їх реконструкції (будівництва), є закритий повітряний простір. Вирішення цієї проблеми залежить від Міністерства оборони України.

У *галузі зв'язку та телекомунікацій* Донецької області основними постачальними послуг є Дніпропетровська філія ПАТ «Укртелеком», ПрАТ «Vodafone Україна», ПрАТ «Київстар», ТОВ «Лайфселл», ТОВ «Інтертелеком», ТОВ «Воля-кабель», ПрАТ

«Фарлеп-Інвест», Телекомунікаційна група Vega, Концерн радіомовлення, радіозв'язку та телебачення, ТОВ «Українські телемережі».

Протягом останніх років в області спостерігається зменшення кількості підключень до послуг телефонного зв'язку з одночасним збільшенням підключень до кабельного телебачення та широкосмугового інтернету.

Так, протягом 2015-2018 років кількість абонентів фіксованого телефонного зв'язку зменшилася на 271,1 тис. абонентів (або у 3,5 раза) і склала 106,4 тис. абонентів; рухомого (мобільного) зв'язку – на 1,4 млн абонентів (або на 34%) і склала 5,6 млн абонентів.

Кількість підключень до кабельного телебачення протягом 2016-2018 років також зменшується (в цілому на 3,6 тис. абонентів, або на 6%). Одночасно порівняно з 2015 роком цей показник збільшився на 1,4 тис. абонентів, або на 2,6%.

Істотне зростання спостерігається у сфері надання інтернет-послуг.

У 2018 році порівняно з 2015 роком кількість підключень до широкосмугового інтернету збільшилася на 1,6 млн абонентів (або майже у 8 разів) і склала 1,8 млн абонентів.

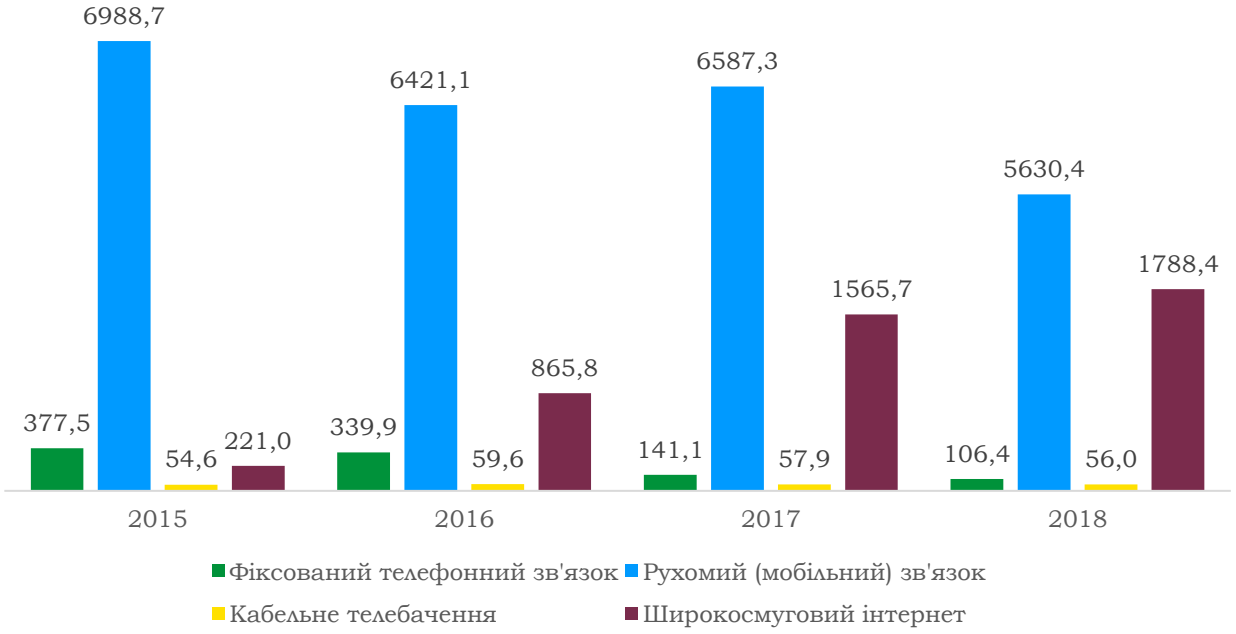

Рис. 1.35. **Динаміка підключення до основних телекомунікаційних послуг у Донецькій області, тис. абонентів**

Джерело: дані Державної служби статистики України

Для області характерна низька забезпеченість домогосподарств (особливо сільських територій) послугами Інтернету вдома.

Всього інтернетом вдома забезпечені 488,3 тис. домогосподарств області, або 5,5% від показника по Україні. При цьому, частка таких домогосподарств у загальній їй кількості є нижчою, ніж в середньому по України та

порівняно із сусідніми регіонами. Одночасно цей показник зростає: протягом 2016-2018 років частка домогосподарств, які мають доступ до інтернету вдома, збільшилася на 5,9 відсоткових пункти і склала 53,6%.

Кількість абонентів широкосмугового інтернету у сільській місцевості у 2018 році склала 16,6 тис. абонентів (або 0,9% загальної кількості абонентів). У 2017 році цей показник становив 16,3 тис. абонентів (або 1,0% загальної кількості). Отже, у 2018 році спостерігається збільшення кількості підключень до інтернету у сільській місцевості на 1,2%. При цьому, частка сільських підключень у загальній кількості абонентів зменшилася на 0,1 відсоткових пункти.

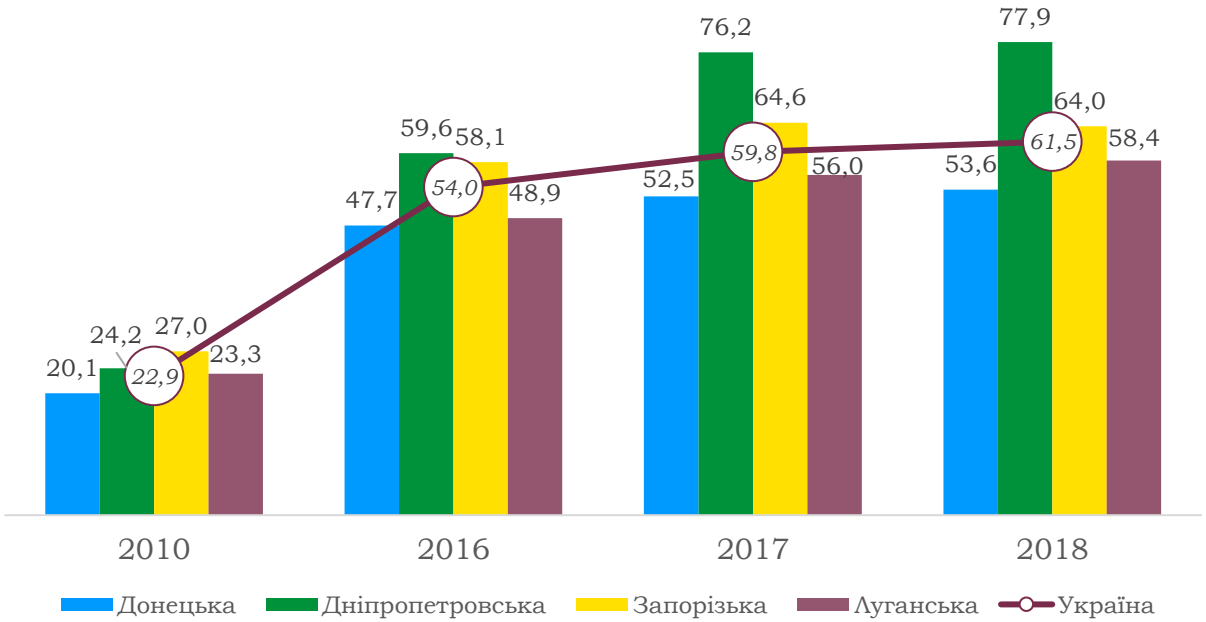

Рис. 1.36. **Динаміка рівня забезпеченості домогосподарств Донецької області доступом до послуг інтернету вдома у порівнянні з іншими регіонами та Україною, % кількості домогосподарств**

Джерело: дані Державної служби статистики України

Особливо гостро стоїть проблема інформаційної ізольованості населення, що проживає вздовж лінії розмежування. Так, за оцінками громадськості (Громадська місія «Проліска»), понад 50 тисяч жителів Мар'їнського, Ясинуватського і частково Волноваського районів не мають доступу до українського телебачення і радіомовлення та змушені дивитися тільки російські телеканали, а також канали з тимчасово окупованих територій.

Як наслідок - для області характерна низька обізнаність населення щодо позитивних досягнень від діяльності органів влади, а також щодо історій успіху та кращих практик впровадження діяльності на Донеччині, реалізації перспективних проєктів, впровадження загальнодержавних реформ.

Таким чином, одним із наслідків збройного конфлікту на території області стала ускладненість транспортно-логістичних зв'язків як всередині регіону, так і з іншими областями та країнами. При цьому, негативних наслідків зазнають усі типи транспортного сполучення, включаючи автомобільні, залізничні, морські та повітряні перевезення.

Одночасно на території, підконтрольній українській владі, збережений потенціал для відновлення та розвитку сполучення з урахуванням переорієнтації транспортних зв'язків.

Енергетика

Економіка Донецької області характеризується істотною енергоємністю. У 2018 році регіон посів друге місце за споживання теплоенергії (9,7% загального споживання в Україні) та третє місце – за обсягом використання електроенергії (9,3%).

При цьому, енергетична система області спроможна не тільки задовольняти потреби побутових та промислових споживачів у повному обсязі, але також передавати надлишки виробленої електроенергії до об'єднаної енергетичної системи.

Так, протягом 2016-2018 років фактичний обсяг споживання електричної енергії в середньому становив 85% обсягу, виробленого генеруючими підприємствами, що розташовані на території, підконтрольній українській владі. При цьому, зазначена тенденція відбувалася через суттєве зменшення обсягів споживання електричної енергії та поступового зростання обсягів її виробництва.

* без урахування тимчасово окупованої території області

Рис. 1.37. **Динаміка виробництва та споживання електроенергії в Донецькій області у 2015-2018 роках**

Джерело: дані Державної служби статистики України, департаменту розвитку базових галузей промисловості облдержадміністрації

Виробництво електроенергії в регіоні забезпечує єдиний комплекс генеруючих та енергопостачальних підприємств, який на території, підконтрольній українській владі, представлений:

3 тепловими електростанціями (далі – ТЕС) у складі генеруючих підприємств ПАТ «Донбасенерго» (Слов'янська ТЕС), ТОВ «ДТЕК Східенерго» (Курахівська ТЕС) та ПАТ «Центренерго» (Вуглегірська ТЕС) встановленою потужністю 5997 МВт на 15 енергоблоків;

2 теплоелектроцентралями потужністю 417 МВт, які забезпечують потреби споживачів у тепловій та електричній енергії м. Краматорськ та смт

Миронівський Бахмутського району;

4 операторами систем розподілу електроенергії (АТ «ДТЕК Донецькі електромережі», ТОВ «ДТЕК Високовольтні мережі», ПрАТ «ДТЕК ПЕМ – Енерговугілля», Донецька філія ДП «Регіональні електричні мережі»);

мережею ліній електропередачі загальною протяжністю 33,9 тис. км.

Внаслідок збройного конфлікту область втратила генеруючі потужності Старобешівської ТЕС (встановлена потужність – 2000 МВт) та Зуївської ТЕС (1270 МВт), на які припадало майже 54% загальної потужності теплоелектростанцій регіону.

На Слов`янську ТЕС ПАТ «Донбасенерго» припадає 14,7% загальної потужності ТЕС підконтрольної частини регіону. Станція працює на одному двокорпусному блоці та додатково може використовувати в опалювальний період турбогенератор для забезпечення теплом мешканців м. Миколаївка Слов'янського району, на території якого вона працює. Проєктним паливом Слов`янської ТЕС є вугілля марки А (вугілля антрацитової групи). У зв'язку з дефіцитом проєктного палива, на станції додатково в якості палива використовується нафтовий кокс.

Курахівська ТЕС ТОВ «ДТЕК Східенерго» має у своєму складі 7 блоків, які забезпечують 25,3% загальної потужності ТЕС регіону. Станція використовує в якості палива вугілля марки ДГ (вугілля газової групи).

Вуглегірська ТЕС ПАТ «Центренерго» має 7 блоків загальною потужністю 3600 МВт (60,0% загальної потужності ТЕС) та в якості палива також використовує вугілля газової групи.

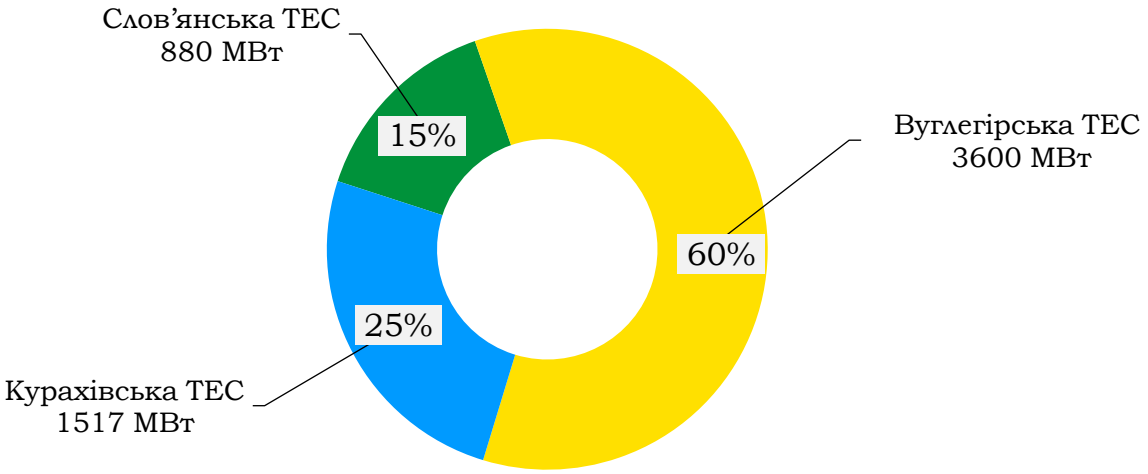

Рис. 1.38. **Актуальна встановлена потужність теплоелектростанцій, розташованих на території Донецької області, підконтрольній українській владі**

Джерело: департамент розвитку базових галузей промисловості облдержадміністрації

Загальна протяжність ліній електропередачі 0,4-110 кВ в області складає 63,6 тис. км (у тому числі 52,6 тис. км повітряних ліній 0,4-110 кВ та 9,0 тис. км кабельних ліній 0,4-110 кВ). В результаті збройного конфлікту майже 50% протяжності ліній електропередачі залишилося на тимчасово окупованій території.

Втрати в електромережах на сьогодні складають 2-2,5% від загального обсягу виробництва. Щороку енергетичні підприємства здійснюють комплекс заходів, пов'язаних з технічним переоснащенням та модернізацію основних фондів, у тому числі для зниження втрат в електромережах.

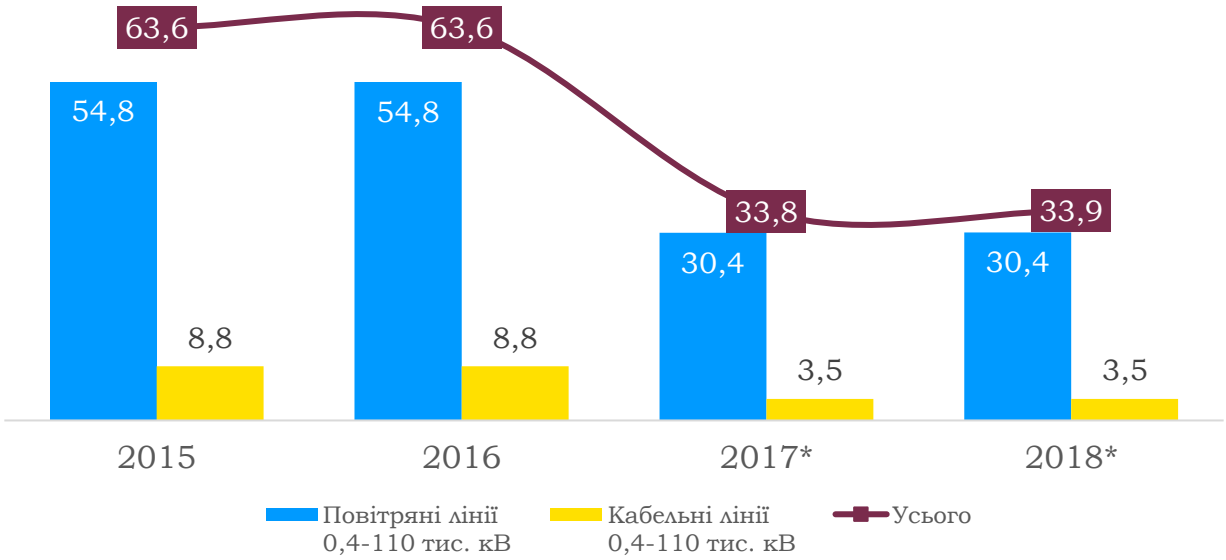

* без урахування тимчасово окупованої території області

Рис. 1.39. **Протяжність ліній електропередачі на території Донецької області, км**

Джерело: дані департаменту розвитку базових галузей промисловості облдержадміністрації

У 2018 році в області було використано 20,9 млн т умовного палива. При цьому, у порівнянні з 2013 роком спостерігається зменшення використання майже всіх видів палива від 47% (вугілля кам'яне, кокс та напівкокс з кам'яного вугілля) до 81% (бензин моторний).

В цілому обсяги використання палива до рівня 2013 року зменшилися майже вдвічі – на 52,2%.

Помірне річне зростання цього показника було досягнуто лише у 2018 році: порівняно з 2017 роком використання палива збільшилося на 1,5 тис. т умовного палива, або на 7,9%.

У структурі використання палива майже 57% припадає на кам'яне вугілля.

Балансові запаси кам'яного вугілля в області складають 13,5 млрд т, промислові запаси – 2,4 млрд т. Станом на 01.01.2019 з видобутку вугілля працюють 22 шахти, у тому числі 12 шахт державної власності (54,5% від загальної кількості) та 10 шахт

недержавної форми власності (45,5% від загальної кількості). Крім того, розташовано 4 шахти, що перебувають у стадії ліквідації, та 4 шахти, що знаходяться у стадії підготовки до ліквідації.

Приватні вугледобувні підприємства області збільшують об'єми видобутку вугілля. Так, за 2018 рік підприємствами недержавної форми власності видобуто 9,1 млн т вугілля, що на 1,1 млн т (на 13,9%) більше, ніж за 2017 рік. При цьому, зазначені підприємства збільшують капітальні інвестиції, які спрямовують на збільшення видобутку та збагачення вугілля, модернізацію станцій теплової генерації і будівництво потужностей у відновлюваній енергетиці.

Одночасно динаміка показників державного сектору вугільної галузі свідчить про посилення кризи. Значна частина державних шахт регіону понад 20 років працюють без реконструкції; дві третини основного стаціонарного устаткування відпрацювали нормативний строк експлуатації і потребують негайної заміни. Підтримка потужностей діючих шахт здійснюється практично без проведення необхідних капітальних робіт з удосконалення гірничого господарства, проєктно-монтажних рішень тощо. Крім того, вугільна галузь є одним з лідерів за рівнем травматизму, що пов'язано не тільки зі складними горно-геологічними умовами, в яких розробляються вугільні пласти, але й з незадовільним станом обладнання.

Не зважаючи на це, Донецька область належить до числа лідерів вуглевидобутку. Серед областей України, в яких здійснювався видобуток вугілля, протягом 2015-2018 років регіон посідав друге місце за обсягом видобутку. Так, питома вага обсягів видобутку вугілля Донецької області до загального показника по Україні склала 36,1% та 33,4% відповідно.

Рис. 1.40. **Динаміка обсягів видобутку кам'яного вугілля Донецької області у порівнянні з іншими регіонами, млн т**

Джерело: дані Державної служби статистики України

При цьому, порівняно з 2015 роком спостерігається зменшення видобутку вугілля всіма регіонами, крім Дніпропетровської області. Так, видобуток вугілля у Донецькій області зменшився порівняно з 2015 роком на 3,3 млн т (або на 22,7%).

У зв'язку з цим, спостерігається також зміна структури видобутку вугілля в розрізі регіону. Так частка Дніпропетровської області істотно збільшилася (на 12,7 відсоткових пункти до 60,1%), що відбувається на фоні скорочення питомої ваги інших вугледобувних регіонів. Зокрема, частка Донецької області зменшилася на 2,7 відсоткових пункти і склала 33,4%.

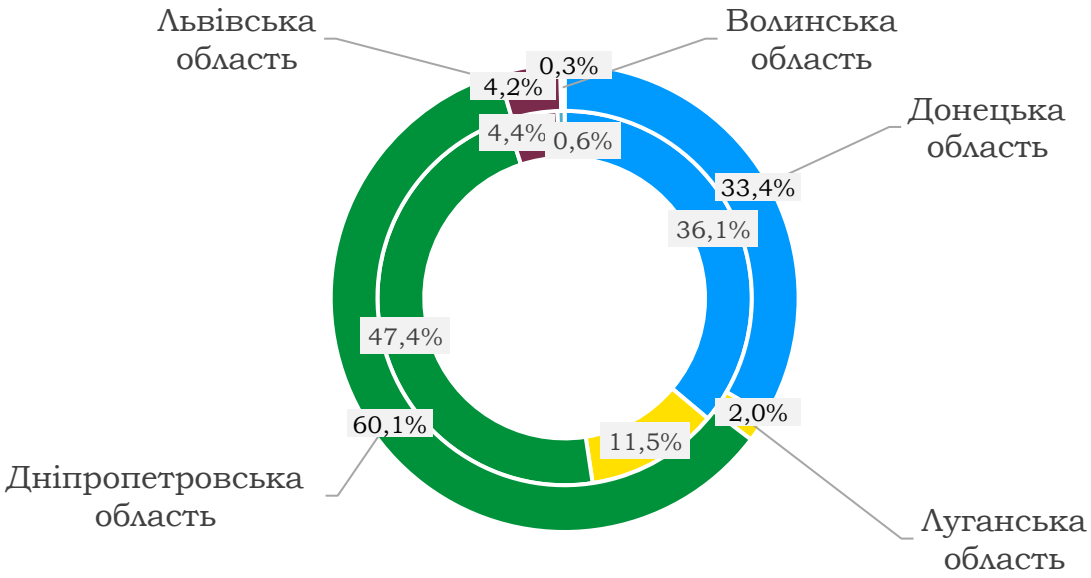

Рис. 1.41. **Структура видобутку кам'яного вугілля у 2015 (внутрішнє кільце) та 2018 (зовнішнє кільце) роках в розрізі регіонів**

Джерело: дані Державної служби статистики України

Обсяг видобутку кам'яного вугілля на державних підприємства регіону за 3 роки зменшився на 1,7 млн т (або на 47,2%) і у 2018 році склав 3,6 млн т. При цьому, за цей період середньодіюча кількість очисних вибоїв зменшилася з 22,1 од. до 19,3 од. Одночасно знижується і середньодобове навантаження на вибій (майже в 1,7 раза з 416,8 т на добу у 2015 році до 251,9 т на добу у 2018 році).

Зважаючи на падіння обсягів вуглевидобутку, зменшується й чисельність зайнятих у галузі. У 2018 році середньооблікова чисельність працівників вуглевидобувних підприємств, підпорядкованих галузевому міністерству, складала 19,9 тис. осіб, що на 8,5 тис. осіб (на 29,9%) менше, ніж у 2015 році.

Практично всі державні вугледобувні підприємства глибоко збиткові. За 2018 рік збитки від звичайної діяльності до оподаткування по державних вугледобувних підприємствах

області склали 1,1 млрд грн, що пояснюється, в першу чергу, суттєвим перевищенням витрат, яких потребує вуглевидобуток, над доходами вугільних підприємств.

У 2018 році середньомісячна собівартість 1 т товарної вугільної продукції без ПДВ по державних вугледобувних підприємствах становила 3 354,8 грн, що на 1 109,8 грн (на 49,4%) більше, ніж у 2015 році. При цьому, середня оптова ціна 1 т товарної вугільної продукції складає 1 894,8 грн, що на 908 грн (на 92%) більше, ніж у 2015 році.

Оптова ціна менша за собівартість 1 т товарної вугільної продукції (без ПДВ) у 2015 році на 1258,2 грн (або на 56,0%), у 2018 році – на 1460,0 грн (або на 43,5%). Зокрема, розрив між різницею собівартості та оптової ціни 1 т товарної вугільної продукції (без ПДВ) у 2018 році збільшився на 201,8 грн на 1т товарної вугільної продукції (або на 12,5%).

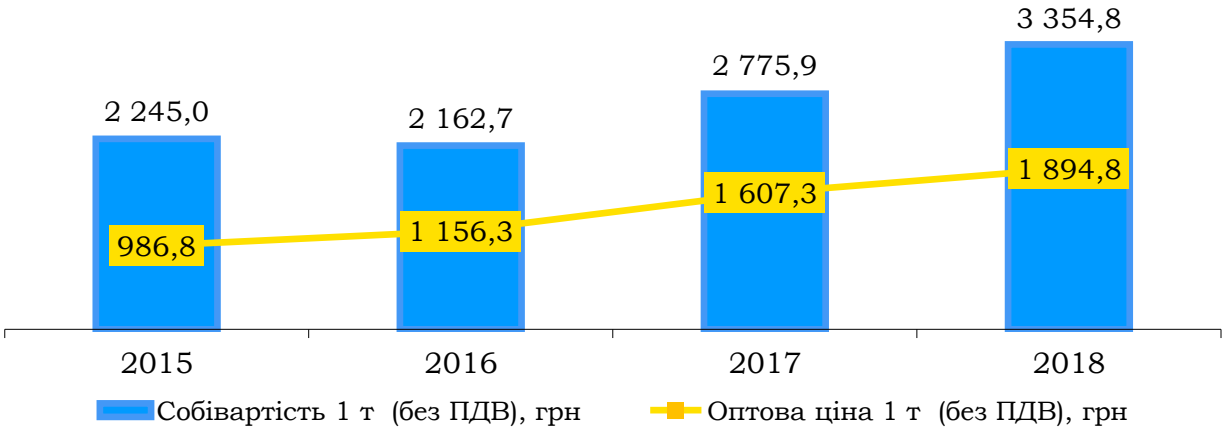

Рис. 1.42. **Динаміка собівартості та ціни вугільної продукції на державних шахтах Донецької області, грн**

Джерело: дані департаменту розвитку базових галузей промисловості облдержадміністрації

Оскільки собівартість товарної вугільної продукції перевищує її оптову ціну, диспропорція між зазначеними показниками не дозволяє шахтам ефективно працювати без бюджетної підтримки.

Щорічно з Державного бюджету України на вугледобувні підприємства спрямовуються значні обсяги коштів, але більша їх частина за своїм цільовим призначенням є видатками споживання і спрямовується на виплату заробітної плати працівникам.

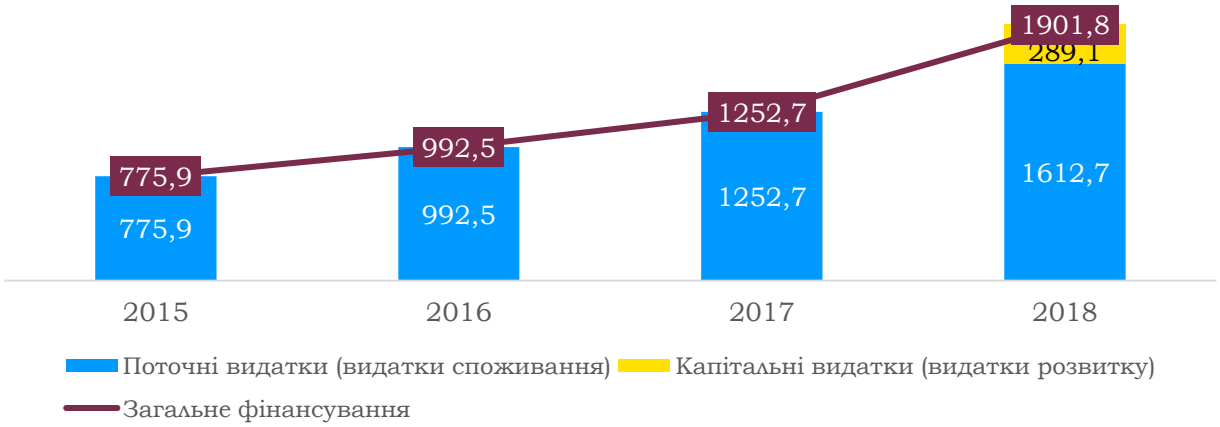

Рис. 1.43. **Динаміка фінансування з Державного бюджету державних вуглевидобувних підприємств Донецької області, млн грн**

Джерело: дані департаменту розвитку базових галузей промисловості облдержадміністрації

Так, протягом 2015-2018 років капітальні видатки на здійснення заходів з технічного переоснащення і модернізації державних шахт здійснювалися тільки у 2018 році – 289,1 млн грн, або 15,2% фактичного фінансування та 10,4% реальної потреби на виконання інвестиційних проєктів з технічного переоснащення і модернізації.

Отже, вагомим чинником, що заважає розвитку галузі, є недостатній обсяг інвестицій, неможливість залучити кредитні кошти навіть під державні гарантії, що на сьогодні не дає можливості забезпечити відтворення виробничих потужностей. Також, через недостатнє фінансування робіт з ліквідації вугледобувних підприємств не виконуються програми їх закриття, що призводить до щорічного зростання вартості таких робіт і до додаткових витрат на утримання шахт, що ліквідуються.

При цьому, основним завданням місцевої влади в контексті розвитку/згортання вугільної галузі є вирішення комплексу соціально-економічних проблем монофункціональних шахтарських міст (невизнаних депресивних територій) шляхом розробки та реалізації програм розвитку, спрямованих на підвищення рівня зайнятості, розбудови інфраструктури та підвищення спроможності територіальних громад. Реалізація зазначених програм повинна сприяти зростанню зайнятості, підвищенню рівня доходів місцевих бюджетів та зміцненню спроможності відповідних територіальних громад.

Рис. 1.44. **Динаміка виробництва електроенергії з відновлювальних джерел енергії у Донецькій області**

Джерело: дані Державної служби статистики України, департаменту розвитку базових галузей промисловості облдержадміністрації

Економіка Донецької області переважно спирається на використання не поновлювальних джерел енергії. Так, енергетична система області характеризується низькою часткою альтернативних та відновлювальних джерел енергії в загальному відпуску електричної енергії та її поступовим скороченням (у 2013 році – 0,09%, у 2015 році – 0,86 %, у 2018 році – 0,08%). В цілому протягом 2015-2018 років обсяг виробництва електроенергії з відновлювальних джерел енергії скоротився на 175,7 млн кВт*год., або майже у 16 разів.

Зменшення обсягів виробництва електричної енергії з альтернативних джерел енергії пов'язано з проведення АТО/ООС у Донецькій області.

Так, найпотужніші об'єкти ВЕО «Вітроенергопром» та ТОВ «Вітряний парк Новоазовський» (загальна потужність – 88 МВт, або 97,3% загальною потужності підприємств альтернативної енергетики, яким встановлено «зелений тариф») знаходяться на лінії розмежування під постійними обстрілами та фактично не працюють.

Найбільшим працюючим об'єктом в області залишився ПрАТ «Екопрод» (джерело енергії – біогаз; потужність – 1,487 МВт), а також локальні, невеликі, приватні об'єкти.

Не зважаючи на проведення бойових дій, на території області здійснюється будівництво вітроелектростанції у м. Краматорськ потужністю більше 65 МВт (ТОВ «АтомВінд-Краматорськ») та сонячної електростанції у м. Бахмут потужністю 13 МВт (ТОВ «Енерго Індастрі»). Реалізація обох

проєктів запланована на 2019-2020 роки.

В містах, районах, ОТГ області використовують альтернативну енергію для зовнішнього освітлення, теплопостачання та гарячого водопостачання. З кожним роком кількість таких проєктів збільшується.

Так, з 2013 року до 2018 року встановлена потужність об'єктів альтернативної енергетики збільшилася на 18,2 МВт (або на 19,9%).

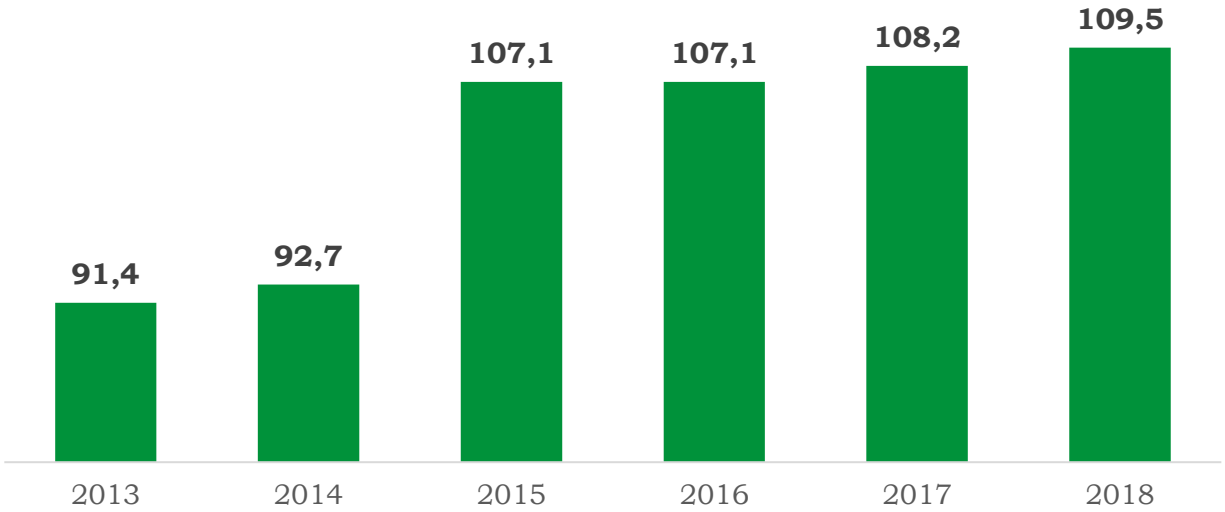

Рис. 1.45. **Динаміка встановленої потужності об'єктів альтернативної енергетики у Донецькій області**

Джерело: дані департаменту розвитку базових галузей промисловості облдержадміністрації

Починаючи з 2017 року, приватні домогосподарства активно впроваджують проєкти з будівництва приватних сонячних електростанцій. Так, протягом 2017-2018 років кількість сонячних електроустановок приватних домогосподарств збільшилася на 74 од., або у 3,1 раза, і склала 109 од. При цьому, їх загальна потужність зросла на 1,51 МВт (або у 3,6 раза) та склала 2,1 МВт.

В цілому потенціал Донецької області дозволяє ефективно використовувати відновлювані джерела енергії. Так, за оцінками експертів, технічно досяжний потенціал регіону складає 25,4 млрд кВт*год. На рік. Найбільша частка в його структурі належить енергії довкілля (42,4%) біомасі (32,9%) та геотермальній енергії (10,3%).

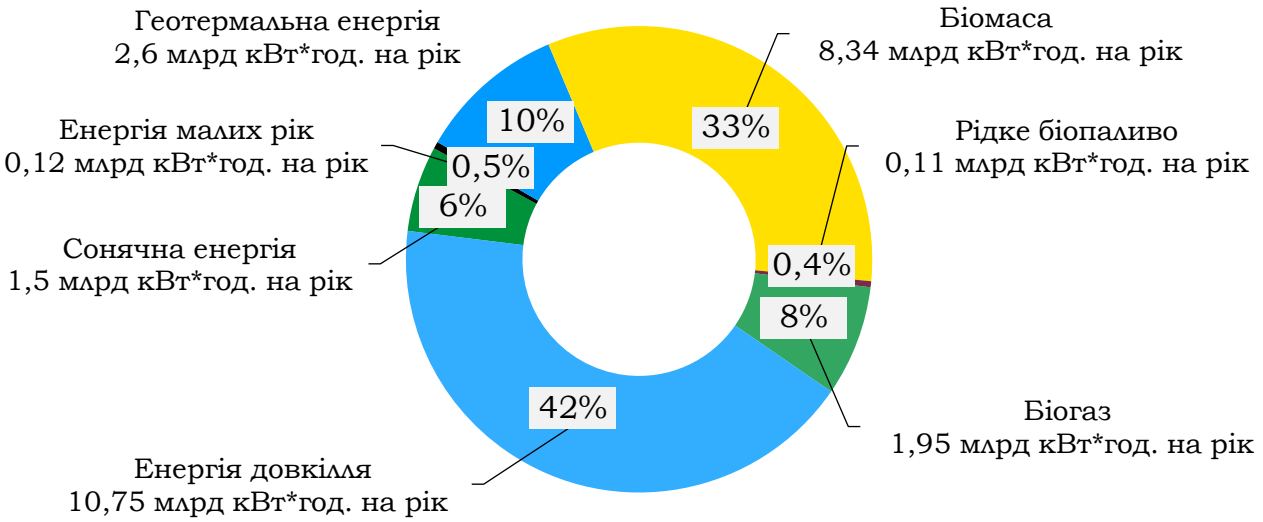

Рис. 1.46. **Структура техніко-досяжного енергетичного потенціалу Донецькій області в розрізі джерел альтернативної енергії**

Джерело: дані проєкту «Підвищення енергоефективності та стимулювання використання відновлюваної енергії в агро-харчових та інших малих та середніх підприємствах України», що виконано Агентством ООН з питань промислового розвитку за підтримки Глобального Екологічного Фонду

За напрямом використання енергії вітру Донецька область відноситься до II району з середньорічною швидкістю вітру 4,5 м/с (всього існує три райони: I < 4,25 м/с; II 4,5 м/с; III > 5,0 м/с).

Таким чином, Донецька область має потужний енергетичний комплекс, який спроможний задовольняти потреби побутових та промислових споживачів у повному обсязі.

Одночасно регіон характеризується істотною енергоємністю економіки, яка спирається на використання традиційних, не поновлювальних джерел енергії.

Соціальна сфера

З метою забезпечення населення ключовими послугами у найбільш важливих галузях і сферах області функціонує розгалужена мережа закладів, які формують систему соціальної інфраструктури.

Освітня інфраструктура

Освітня інфраструктура області представлена закладами дошкільної, загальної середньої, професійної (професійно-технічної), вищої освіти.

Значна частина закладів освіти залишилася на території області, непідконтрольній українській владі. В результаті цього порівняно з 2013 роком кількість дошкільних навчальних закладів зменшилася на 609 одиниць (у 2,1 раза), закладів загальної середньої освіти – на 594 одиниці (у 2,1 раза), закладів професійної (професійно-технічної) освіти – на 67 одиниць (у 2,5 раза), закладів вищої освіти – на 45 одиниць (у 2,6 раза).

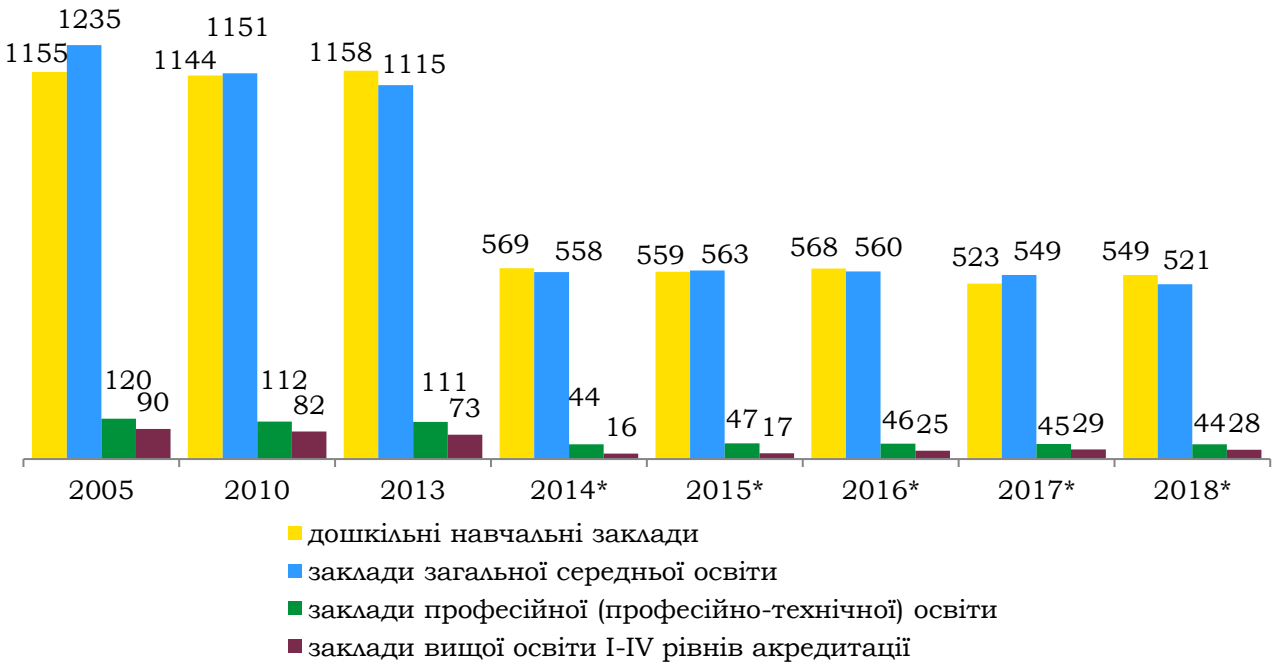

* без урахування частини тимчасово окупованої території

Рис. 1.47. **Динаміка кількості закладів освіти у Донецькій області**

Джерело: дані Державної служби статистики України

Станом на 01.01.2019 на території області, підконтрольній українській владі, працювали 549 дошкільних навчальних закладів (далі – ДНЗ), у тому числі 347 ДНЗ у містах і 202 ДНЗ – у сільській місцевості. У зазначених закладах виховуються 52,2 тис. дітей (у містах – 46,9 тис. осіб, у сільській місцевості – 5,3 тис. осіб). Питома вага дівчаток складає 48% від загальної кількості дітей у дошкільних закладах.

Станом на 07.05.2019 в області функціонує 596 закладів дошкільної освіти, які відвідують 55,1 тис. дітей (у тому числі 3,1 тис. дітей-тимчасово переміщених осіб). При цьому, в області

налічується 566 діючих закладів дошкільної освіти та 30 призупинених закладів.

Усіма формами дошкільної освіти охоплено 98,5% старшого дошкільного віку (у 2015 році – 89,5%).

На 100 місцях у середньому виховуються 97 дітей (у 2015 році – 99,6).

Кількість закладів загальної середньої освіти, що забезпечують надання освітніх послуг в області, у порівнянні з 2013-2014 навчальним роком зменшилася вдвічі, оскільки 547 шкіл залишилися на території, де органи державної влади не здійснюють свої повноваження.

З метою створення універсального освітнього простору, який забезпечуватиме рівний доступ осіб до якісної освіти, раціональне й ефективне використання наявних ресурсів, ліквідовано (реорганізовано) у 2016 році – 3 заклади загальної середньої освіти, у 2017 році – 13 закладів, у 2018 році – 38 закладів.

За наповнюваністю шкіл Донецька область посідає 5 місце після м. Київ, Дніпропетровської, Харківської, Одеської областей.

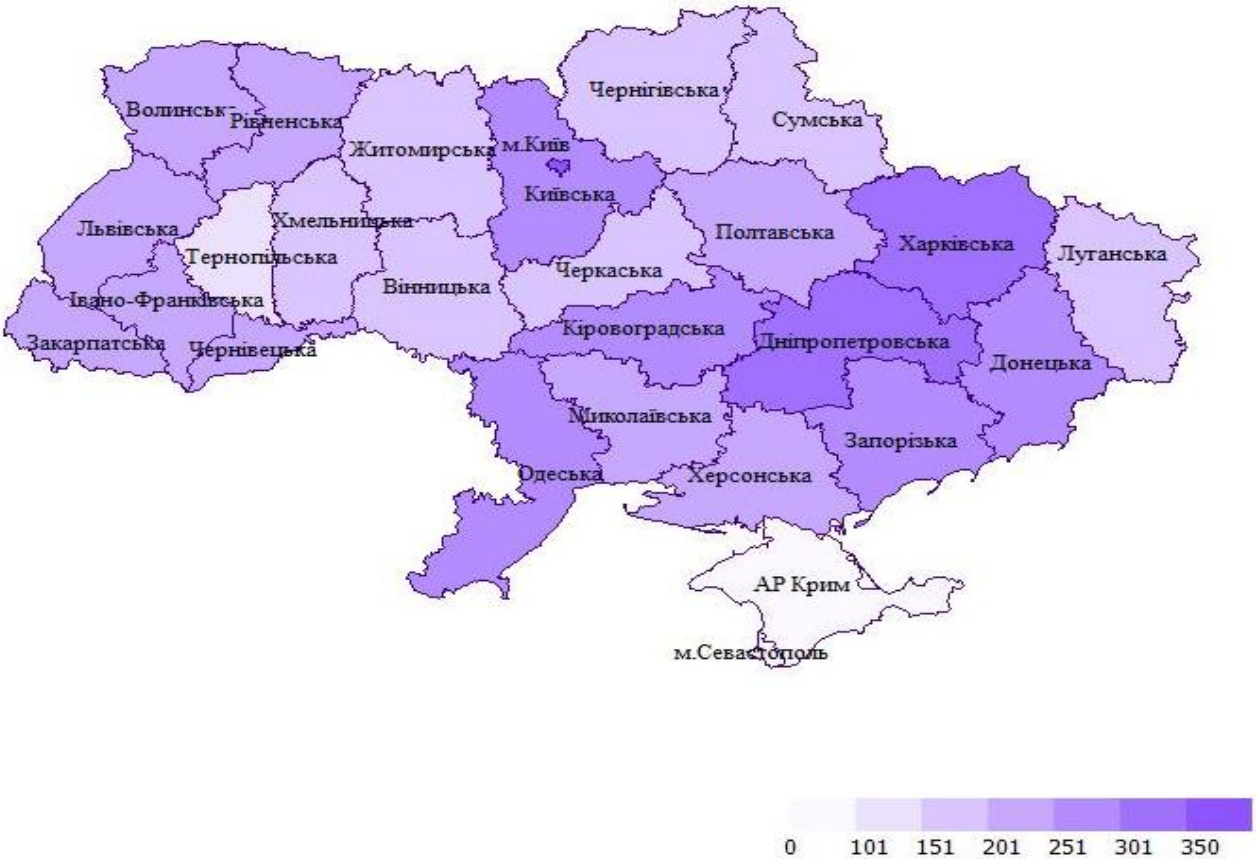

Рис. 1.48. **Рівень середньої наповнюваності шкіл у розрізі регіонів України**

Джерело: дані Державної служби статистики України

Оптимізація закладів загальної середньої освіти області впливає на показник завантаженості. Так, протягом останніх чотирьох років завантаженість шкіл в області зросла з 269 учнів у 2015-2016 навчальному році до 314 учнів у 2018-2019 навчальному році і перевищила показник

2013-2014 навчального року (303 особи).

Для 8,2 тис. дітей організовано підвезення до школи, у тому числі для 5,6 тис. дітей у сільській місцевості.

Загальний рівень охоплення освітою дітей шкільного віку по області – 98,3% (у містах – 98,3%, у сільській місцевості – 98,1%). Рівень охоплення дівчат – 98,5%.

Протягом 2015-2017 років у закладах загальної середньої освіти налічувалося 36 вакансій учителів. У 2018 році цей показник збільшився майже вдвічі – до 64 вакансій.

У розподілі педагогічних працівників за віком учителя віком від 31 до 40 та від 41 до 50 років становлять 21% та 28% відповідно. Протягом останніх чотирьох років простежується зростання учителів віком понад 60 років: з 1250 осіб у 2015-2016 навчальному році до 1513 осіб у 2018-2019 навчальному році (з 13% до 16%) та скорочення учителів віком до 30 років – з 1433 осіб до 1275 осіб.

За результатами зовнішнього незалежного оцінювання у 2016 році Донецька область посіла 14 місце, у 2017 році – 6 місце, у 2018 році – 10 місце, у 2019 році – 11 місце.

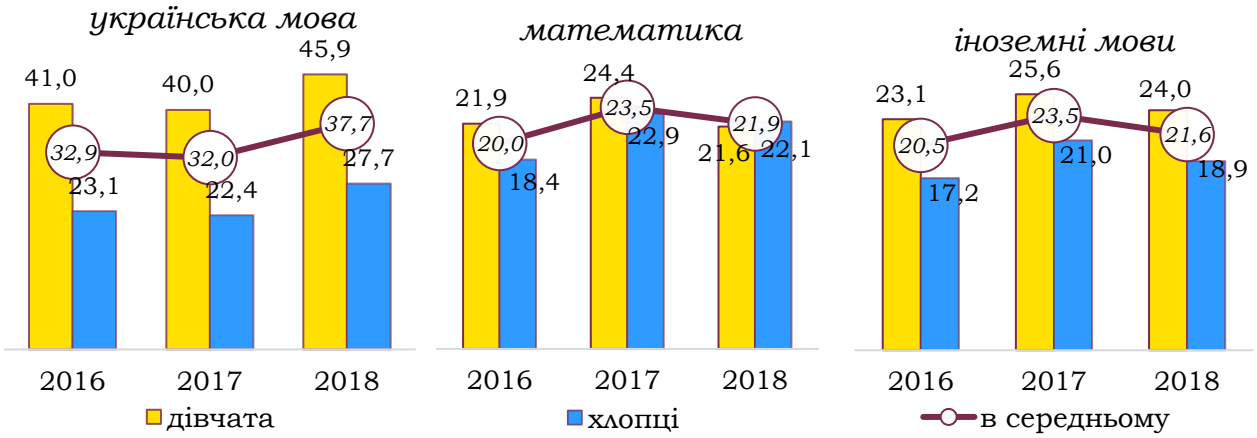

Рис. 1.49. **Частка випускників загальноосвітніх навчальних закладів, які отримали за результатами зовнішнього незалежного оцінювання 160 балів і вище (у % до загальної кількості учнів, що проходили тестування з предмету)**

Джерело: дані департаменту освіти і науки облдержадміністрації

У 2018 році порівняно з 2016 роком частка випускників закладів загальної середньої освіти Донецької області, які отримали за результатами зовнішнього незалежного оцінювання 160 балів і вище, з української мови зросла на 4,8 відсоткових пункти (дівчата значно краще складають оцінювання з цього предмету); з математики – на 1,9 відсоткових пункти (частка хлопців, які здали оцінювання з цього предмету на високий бал, перевищила частку дівчат); з іноземної мови – на 1,1 відсоткових пункти (питома вага дівчат перевищує питому вагу хлопців на 5,1 відсоткових пункти).

Протягом 2015-2019 років кількість класів у закладах

загальної середньої освіти, груп у закладах дошкільної освіти та дітей, які навчаються за інклюзивною формою, зростає.

Кількість класів з інклюзивною формою навчання зросла з 26 одиниць до 164 одиниць, у них дітей – з 49 осіб до 292 осіб. Кількість інклюзивних груп зросла з 13 одиниць до 37 одиниць, у них дітей – з 26 осіб до 79 осіб.

Так, в області працюють 28 інклюзивно-ресурсних центрів та Ресурсний центр підтримки інклюзивної освіти на базі Донецького обласного інституту післядипломної педагогічної освіти, в яких станом на 07.05.2019 комплексну психолого-педагогічну оцінку розвитку пройшли 2,4 тис. дітей з особливими освітніми потребами. Фахівцями інклюзивно-ресурсних центрів надано 4,9 тис. консультацій батькам, а також 1,9 тис. консультацій – педагогічним працівникам.

Проблемою залишається недостатня забезпеченість закладів освіти педагогічними працівниками, що мають спеціальну (корекційну) освіту. Спеціалісти, які закінчують педагогічні вищі навчальні заклади, не підготовлені до роботи в закладах за інклюзивною формою навчання. Також потребують додаткових знань фахівці щодо педагогіки толерантності.

Станом на 01.01.2019 в області здійснюють діяльність 63 заклади позашкільної освіти, з них обласної комунальної власності – 6 закладів.

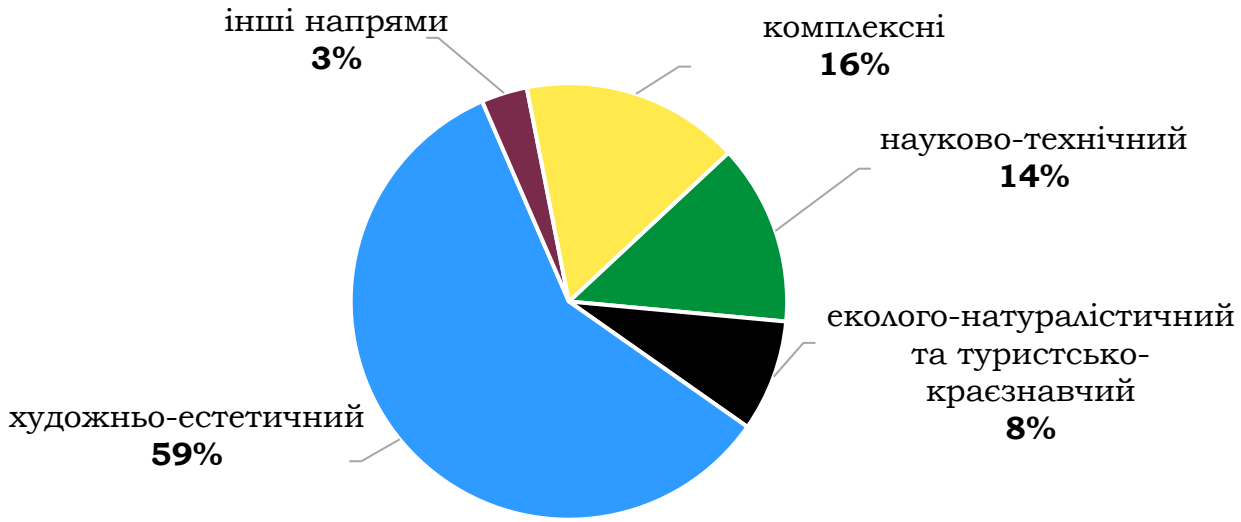

Рис. 1.50. **Розподіл дітей за напрямами діяльності закладів позашкільної освіти в Донецькій області**

Джерело: дані Державної служби статистики України

Освітнім процесом охоплено 58,1 тис. дітей (це 41% від учнів закладів загальної середньої освіти), у тому числі вихованців, учнів, слухачів з особливими освітніми потребами – 1,2 тис. осіб; дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування – 0,6 тис. осіб; дітей з малозабезпечених сімей – 1,8 тис. особи.

Протягом 2015-2018 років кількість дітей, охоплених позашкільної освітою, скоротилась з 58,2 тис. осіб до 25,1 тис. осіб. Це обумовлено недостатнім або нестабільним фінансуванням освіти в цілому, і позашкільної – зокрема, що призводить до цілої низки інших проблем: матеріально-технічне забезпечення освітнього процесу, стан будівель, кадрове забезпечення тощо. Як результат, у ряді міст, районів, ОТГ позашкільні заклади опинилися під загрозою закриття, злиття або об'єднання. При цьому, найбільш вразливим є контингент дітей із малонаселених пунктів, сільської місцевості (лише 11% закладів позашкільної освіти знаходяться у сільській місцевості та новостворених територіальних громадах). Такі діти втрачають гарантоване державою право на позашкільну освіту.

Серед 10 створених в області територіальних громад 4 мають на балансі заклади позашкільної освіти (Іллінівська, Лиманська, Олександрівська, Соледарська громадах), ще у 3 (Миколаївській, Черкаській, Шахівській громадах) організовано роботу гуртків від обласних закладів позашкільної освіти або з інших населених пунктів та територіальних громад.

Мережа закладів професійної (професійно-технічної) освіти Донецької області складає 45 закладів (з них 2 заклади професійної освіти при установах виконання покарань). Контингент учнів на початок 2018-2019 навчального року склав близько 10,5 тис. осіб.

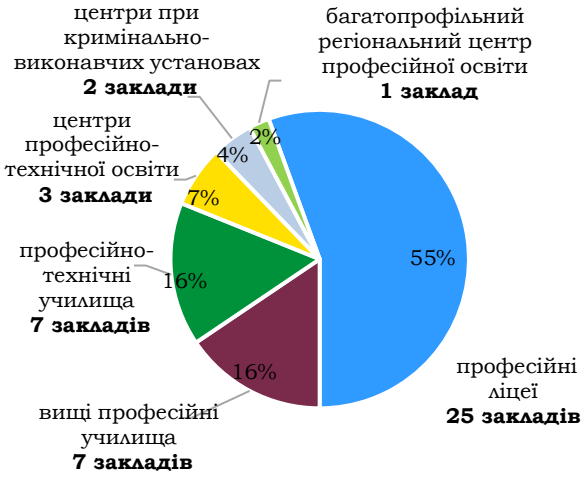

За видами

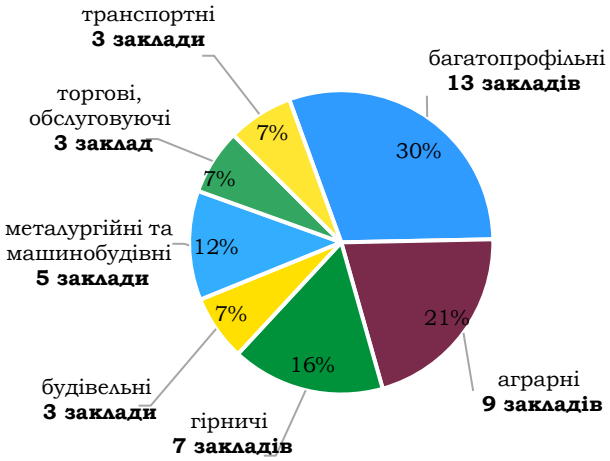

За галузями

Рис. 1.51. **Розподіл закладів професійної (професійно-технічної) освіти Донецької області за видами та галузями**

Джерело: дані департаменту освіти і науки облдержадміністрації

У порівнянні з іншими областями Україні за кількістю професійно-технічних навчальних закладів Донецька область посідає 2 місце разом з Харківської областю (по 45 закладів) після Дніпропетровської та Львівської областей (по 58 закладів); за кількістю учнів, які в них навчаються – 8 місце після Львівської, Дніпропетровської, Одеської, Харківської,

Запорізької, Вінницької областей і м. Київ.

Підготовка робітничих кадрів ведеться за 14 напрямами економічної діяльності, які охоплюють понад 110 робітничих професій. Серед них: гірничодобувна промисловість; металургійне виробництво; загальні професії електротехнічного виробництва; залізничний транспорт; автомобільний транспорт; будівельні, монтажні і ремонтно-будівельні роботи; сільське господарство; громадське харчування; торговельно-комерційна діяльність; сфера обслуговування тощо.

Для закладів професійної (професійно-технічної) освіти характерна застарілість матеріально-технічної їх бази, яка не дозволяє забезпечити якісну підготовку робітників з урахуванням сучасних вимог (у переважній більшості закладів використовується обладнання, якому вже більше 20 років і яке практично не використовується на виробництві).

Заклади вищої освіти Донеччини забезпечують фундаментальну наукову, професійну та практичну підготовку спеціалістів різних освітньо-кваліфікаційних рівнів для всіх соціальних сфер регіону.

На початок 2018/19 навчального року спеціалістів з вищою освітою готували 50 закладів вищої освіти: 36 закладів фахової передвищої освіти (коледжі, технікуми, училища), з них 19 окремих юридичних осіб та 17 структурних підрозділів закладів вищої освіти, а також 14 закладів вищої освіти (університети, академії, інститути), з них 12 державних та 2 приватних заклади.

У зв'язку з проведенням на території Донецької області військових дій з непідконтрольної території переміщено 10 закладів вищої освіти III-IV рівнів акредитації, а також один заклад I рівня акредитації (з них 3 заклади – до інших регіонів України).

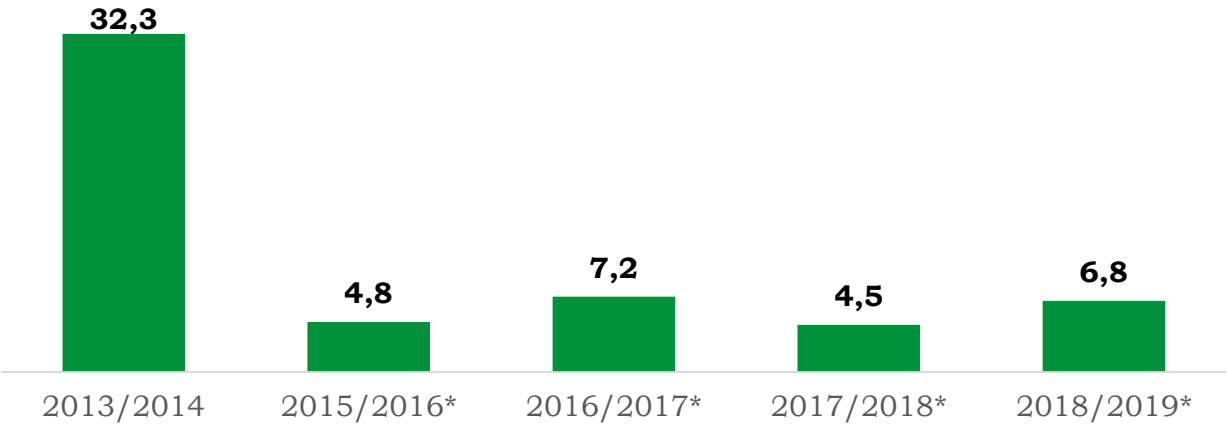

* дані наведені без урахування частини окупованої території

Рис. 1.52. **Динаміка кількості осіб, прийнятих на навчання до закладів вищої освіти Донецької області, тис. осіб**

Джерело: дані Державної служби статистики України

Навчальний процес забезпечують понад 4 тис. педагогічних та науково-педагогічних працівника, з яких 1161 мають науковий ступінь кандидата наук та 256 доктора, 938 осіб мають вчене звання.

Об'єднує керівництво провідних закладів вищої освіти та наукових установ регіону Донецький науковий центр НАН та МОН України, до якого входять у тому числі представники:

Донбаської державної машинобудівної академії;

Донецького національного технічного університету;

Донецького національного медичного університету ім. М. Горького;

Приазовського державного технічного університету;

Маріупольського державного університету;

Інституту прикладної математики і механіки НАН України;

Інституту економіки промисловості НАН України;

Інституту економіко-правових досліджень НАН України тощо.

Станом на 01.05.2019 у закладах вищої освіти навчалося 39,3 тис. студентів (у 2016 році зараховано 14,6 тис. осіб, у 2017 році – 12,8 тис. осіб, у 2018 році – 12,1 тис. осіб)

Медична інфраструктура

Проблемами функціонування переміщених закладів вищої освіти залишаються:

брак навчальних приміщень;

значна втрата матеріально-технічної бази, первинної документації, кадрового потенціалу та контингенту студентів;

відсутність житла для наукових і науково-педагогічних працівників та студентів.

Таким чином, незважаючи на досить добрий рівень розвитку галузі освіти в області проблемними питаннями залишаються:

територіальна диференціація наповнюваності об’єктів дошкільної та загальної середньої освіти;

недостатній рівень оснащення матеріально-технічної бази навчальних закладів, перепрофілювання закладів професійної (професійно-технічної) освіти на випуск професій, на які значно зріс попит;

повна або часткова втрата матеріально-технічної бази більшості закладів вищої освіти, які перереєструвалися з тимчасово непідконтрольної українській владі території;

недостатність педагогічних кадрів у закладах середньої освіти, особливо тих, що мають спеціальну (корекційну) освіту.

Мережа закладів охорони здоров'я області представлена 135 закладами охорони здоров'я, до складу яких, зокрема, входять 33 центри первинної медико-санітарної допомоги, 46 лікарень, 2 психіатричні лікарні, обласні травматологічна та дитяча лікарні, обласна лікарня інтенсивного лікування, 2 перинатальних центри, 8 диспансерів, 3 санаторії, госпіталь ветеранів війни, центр профілактики та боротьби зі СНІДом, 2 станції переливання крові, центр екстреної медичної допомоги тощо.

Перший рівень надання медичної допомоги представлено: 33 центрами первинної медико-санітарної допомоги, із структурними та відокремленими структурними підрозділами – 251 амбулаторією та 259 фельдшерсько-акушерськими пунктами (далі - ФАПи).

6 госпітальних округів

Первинний рівень

34 центри первинної медико-санітарно допомоги

251 амбулаторія

259 фельдшерсько-акушерських пунктів

Вторинний рівень

42 міські та районні лікарні (вкючючи центральні)

2 інфекційні лікарні

15 стоматологічних поліклінік

2 пологових будинки

1 міська лікарня швидкої медичної допомоги

1 міська дитяча лікарня

1 міська поліклініка

1 територіальне медичне відділення

Обласні заклади надання спеціалізованої медичної допомоги

госпіталь ветеранів війни

обласйни центр екстреної медичної допомоги та медицини катастроф

обласна дитяча лікарня

обласна травматологічна лікарня

обласна лікарня інтенсивного лікування

центр профілактики та боротьби зі СНІДом

будинок дитини

центр реабілітації дітей з органічним ураженням нервової системи

8 диспансерів

2 станції переливання крові

2 перинатальних центри

3 психіатричні лікарні

3 санаторії

Освіта, інші медичні послуги

Донецький національний медичний університет

3 медичні коледжи

2 центри медичної статистики

обласний центр центр медико-соціальної експертизи

бюро судово-медичної експертизи

база спеціального медичного постачання

3 медичні центри (включаючи центр здоров'я)

ВО "Фармація"

Рис. 1.53. **Мережа закладів охорони здоров'я Донецької області**

Джерело: дані департаменту охорони здоров'я облдержадміністрації

Другий рівень надання медичної допомоги представляють 8 центральних міських лікарень, 11 центральні районні лікарні, 23 міських та районних лікарень, міська лікарня швидкої медичної допомоги, дитяча міська лікарня, 2 інфекційні лікарні, 15 стоматологічних поліклінік, 2 пологові будинки, міська поліклініка.

На території області, підконтрольній українській владі створено 6 госпітальних округів: Бахмутський, Волноваський, Краматорський, Маріупольський, Покровський, Слов'янський.

Всі заклади охорони здоров'я *третього рівня надання медичної (високоспеціалізованої) допомоги* залишилися на тимчасово окупованій території області.

В результаті цього, з початку окупації частини території регіону більше 10 тисяч хворих було направлено до багатопрофільних обласних лікарень Київської, Харківської, Дніпропетровської, Запорізької областей, що негативно впливає на своєчасність надання медичної допомоги.

У зв'язку з цим, в області забезпечується організація надання відповідних послуг на території, підконтрольній українській владі.

Зокрема, протягом 5 років в області реалізовано низку важливих проєктів, в результаті чого:

відкрито обласну травматологічну лікарню у м. Лиман;

створено Донецький обласний центр профілактики та боротьби із СНІДом;

створено КНП «Обласна лікарня інтенсивного лікування м. Маріуполь»;

відкрито сучасне фізіотерапевтичне відділення КЛПУ «Обласний госпіталь для ветеранів війни м. Святогірська»;

відкрито відділення дитячої хірургії у м. Краматорськ;

відкрито відділення амбулаторного гемодіалізу у містах Краматорськ і Мирноград, а також смт Велика Новосілка;

на базі КЗОЗ «Перинатальний центр м. Маріуполь» відкрито симуляційний центр;

відкриття відділення II етапу виходжування недоношених новонароджених на базі КЗОЗ «Перинатальний центр м. Маріуполь»;

відкрито обласний центр з питань діагностики та лікування фонових захворювань шийки матки на базі КЗОЗ «ОЛІЛ м. Маріуполь»;

завершено I етап створення єдиної оперативно-диспетчерської служби тощо.

Також, з метою поліпшення ситуації у сфері захворюваності на серцево-судинні хвороби на території Донецької області, підконтрольній українській владі, відкрито 2 сучасні кардіохірургічні центри: відділення кардіо- та рентгенваскулярної хірургії на 40 ліжок (працює в режимі 24/7 та за програмою «Стоп-інфаркт») з одним з найсучасніших в Україні ангіографів, дитячої хірургії, а також амбулаторного аналізу на 18 діалізних амбулаторних місць (на базі КЛПУ «Міський онкологічний диспансер м. Краматорська»); відділення інтервенційної кардіології та ендоваскулярної хірургії (на базі КУ «Маріупольська міська лікарня швидкої медичної допомоги»).

За даними Національного інституту серцево-судинної хірургії ім. М.М. Амосова НАМН України, за підсумками 2018 року з 42-х кардіохірургічних центрів України,

представлених в Асоціації серцево-судинних хірургів України, КЛПУ «Міський онкологічний диспансер м. Краматорська» посідає 10 місце за кількістю виконаних стентувань коронарних артерій.

За 2018 рік установою проліковано 1910 пацієнтів, протягом першого півріччя 2019 року – 1247 пацієнтів. Крім пацієнтів, що проживають на території Донецької області, у відділенні проходять обстеження та лікування жителі інших регіонів України. Так, за 2018 рік у відділенні пройшли лікування 100 пацієнтів з Луганської, Харківської та Львівської областей; протягом І півріччя 2019 року – 99 пацієнтів з Луганської, Харківської, Львівської, Київської, Вінницької, Волинської, Запорізької та Дніпропетровської областей.

На території Донецької області діє 3 медичні коледжі та медичний університет.

У закладах охорони здоров'я укомплектованість лікарями складає 64% (працюють 5,3 тис. осіб), молодшими медичним персоналом – 80,3% (13,0 тис. осіб).

Особлива потреба існує у лікарях наступних спеціальностей: загальна практика-сімейна медицина, педіатрія, анестезіологія (у т.ч. дитяча), неврологія, психіатрія (у т.ч. дитяча), інфекційні хвороби (у т.ч. дитячі), офтальмологія дитяча, радіологія, патологічна анатомія.

Серед працюючих у галузі охорони здоров'я лише 19% – це особи у віці до 35 років, у той же час осіб пенсійного віку – 22%, а серед лікарів – 31%.

За результатами опитування населення щодо проблем та пріоритетів розвитку Донецької області, проведеного в рамках підготовки Стратегії розвитку Донецької області на період до 2027 року, оцінка населення доступності якісних медичних послуг в регіоні є найнижчою порівняно з іншими ключовими послугами: 65% опитуваних оцінили доступність цих послуг на 1-2 балів з можливих 5 балів.

Таким чином, найбільш актуальними для функціонування системи охорони здоров'я області є наступні проблемні питання:

втрата закладів з надання високоспеціалізованої медичної допомоги, які залишились на території області, непідконтрольній українській владі (частину високоспеціалізованих закладів вдалося відновити і вони маються істотний потенціал для розвитку, особливо – у сфері кардіохірургії);

брак кваліфікованих лікарів та медичного персоналу.

Заклади культури і відпочинку

На території області, підконтрольній українській владі, у 2018 році працював 1 театр, 16 музеїв, 430 бібліотек, 382 клубні заклади, 49 шкіл естетичного виховання, 16 парків культури та відпочинку, 11 демонстраторів фільмів.

На території області, підконтрольній українській владі, єдиним театральним закладом є КЗ «Донецький академічний

обласний драматичний театр» (м. Маріуполь). Ще 4 театри залишились на тимчасово окупованій території. Таким чином, мешканці північної частини області не мають можливості регулярно відвідувати театральні вистави.

Протягом 2015-2018 років вдалося частково відновити мережу музеїв. Проте музейні фонди найбільших з них залишилися в окупованому Донецьку.

На території області, підконтрольній владі діє 2 музеї обласної комунальної власності: КЗ «Донецький обласний краєзнавчий музей», який в своїй структурі має три відділи: «Музей С.С. Прокоф'єва» (с. Сонцівка Покровського району), «Великоанадольський музей лісу» (смт Графське Волноваського району) та «Меморіальний музей-садиба В.І. Немировича-Данченка та М.О. Корфа» (с. Нескучне Великоновосілківського району); КЗК «Донецький обласний художній музей».

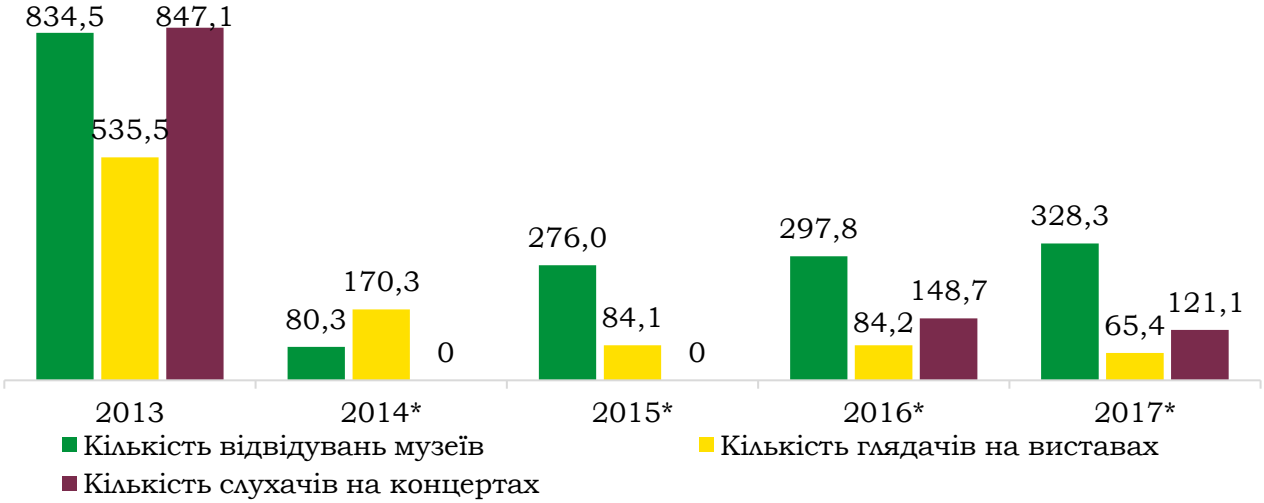

* без урахування частини тимчасово окупованої території області

Рис. 1.54. **Кількість відвідувачів культурних закладів Донецької області, тис. осіб.**

Джерело: дані Державної служби статистики України

Починаючи з 2015 року простежується позитивна динаміка щодо відвідування музейних закладів (у 2015 році – 276,0 тис. відвідувачів, у 2018 році – 394,3 тис. відвідувачів) завдяки впровадженню культурних та інформаційних заходів, орієнтованих на історико-культурні, суспільні аспекти життя. Спостерігається зацікавленість населення до вивчення історії свого краю, самоідентифікації пересічної особи громадянином України.

За 2017 рік 132 бібліотеки, або 26,9% бібліотек області, потребують капітального ремонту (в середньому по Україні – 9,4%). Крім того, 42,7% бібліотек області не підключені до Інтернету.

Обсяг бібліотечного фонду Донецької області складає 9,1 млн. примірників, за цим показником область посідає 11 місце серед регіонів України (у 2010 році – 27,1 млн. примірників, 1 місце).

Жителі області активно користуються послугами бібліотек. Протягом 2017 року читачам видано 11,2 млн. примірників, або 26 примірника в розрахунку на одну особу (4 місце по Україні).

У 2017 році на території області діяв 381 клубний заклад, у яких працювали 3068 клубних формувань і займалися 53,5 тис. осіб, у тому числі 29,9 тис. дітей.

При цьому, 234 заклади, або 61,4% від загальної кількості, потребують капітального ремонту (1 місце серед регіонів; середнє значення по Україні – 31,0%), 9 закладів, або 2,4%, знаходяться в аварійному стані (18 місце, по Україні – 2,4%).

Таким чином, для Донецької області характерна недостатність культурно-дозвіллєвої інфраструктури, необхідної для забезпечення гармонійного духовного розвитку населення.

Заклади фізичного виховання та спорту

У 2018 році на території області функціонували 3,5 тис. об'єктів спортивної інфраструктури, або 3,7% від загальної кількості відповідних об'єктів в цілому по Україні.

В результаті тимчасової окупації частини території регіону була втрачена істотна частина його інфраструктурного потенціалу у галузі спорту: у 2014 році порівняно з 2013 роком загальна кількість закладів фізичної культури та спорту зменшилася у 2,6 раза і склала 3118 об'єктів (порівняно з 8115 об'єктів у 2013 році).

При цьому, в результаті впровадження послідовної політики відновлення та розбудови спортивної інфраструктури в області, починаючи з 2014 року, відбувається щорічне зростання загальної кількості спортивних закладів. В цілому протягом 2014-2018 років їх кількість збільшилася на 12,4%.

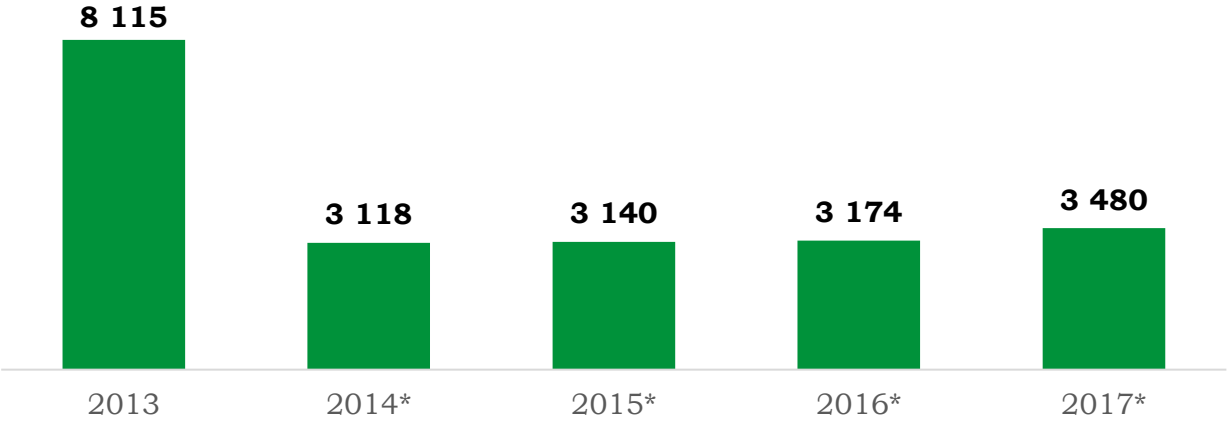

* без урахування тимчасово окупованої території області

Рис. 1.55. **Динаміка кількості об'єктів спортивної інфраструктури Донецької області**

Джерело: дані управління фізичної культури та спорту облдержадміністрації

У 2018 році мережа закладів фізичної культури та спорту області була представлена наступними закладами:

школа вищої спортивної майстерності;

Донецьке вище училище олімпійського резерву ім. С. Бубки;

Донецький регіональний центр з фізичної культури і спорту осіб з інвалідністю «Інваспорт»;

Донецький обласний центр фізичного здоров'я населення «Спорт для всіх» та 15 міських та районних центрів;

обласний лікарсько-фізкультурний диспансер;

обласний центр фізкультурно-оздоровчої роботи;

54 дитячо-юнацькі спортивні школи;

4 обласні фізкультурно-спортивні товариства: ДОО ВФСТ «Колос», ДОО ФСТ «Україна», ФСТ «Динамо» та ФСТ «Спартак»;

Донецьке обласне відділення (філія) Комітету з фізичного виховання та спорту МОН України;

відділення Національного олімпійського комітету України в Донецькій області;

4 фізкультурно-спортивні товариства та Донецька обласна організація Товариства Сприяння Обороні України;

3480 спортивних споруд, включаючи 56 стадіонів, 2 легкоатлетичні манежі, 462 майданчики з тренажерним обладнанням, 112 майданчиків з нестандартним тренажерним обладнанням, 41 тенісний корт, 250 футбольних полів, 1082 інших майданчики, 521 спортивна зала, 35 плавальних басейнів, 165 стрілецьких тирів, 2 кінноспортивні бази, 1 споруда зі штучним льодом, 1 веслувально-спортивна база та 2 водноспортивні бази, 748 приміщень для фізкультурно-оздоровчих занять.

Укладено угоди з 77 громадськими організаціями, з них: 28 угод – з олімпійських та 44 угод – з неолімпійських видів спорту.

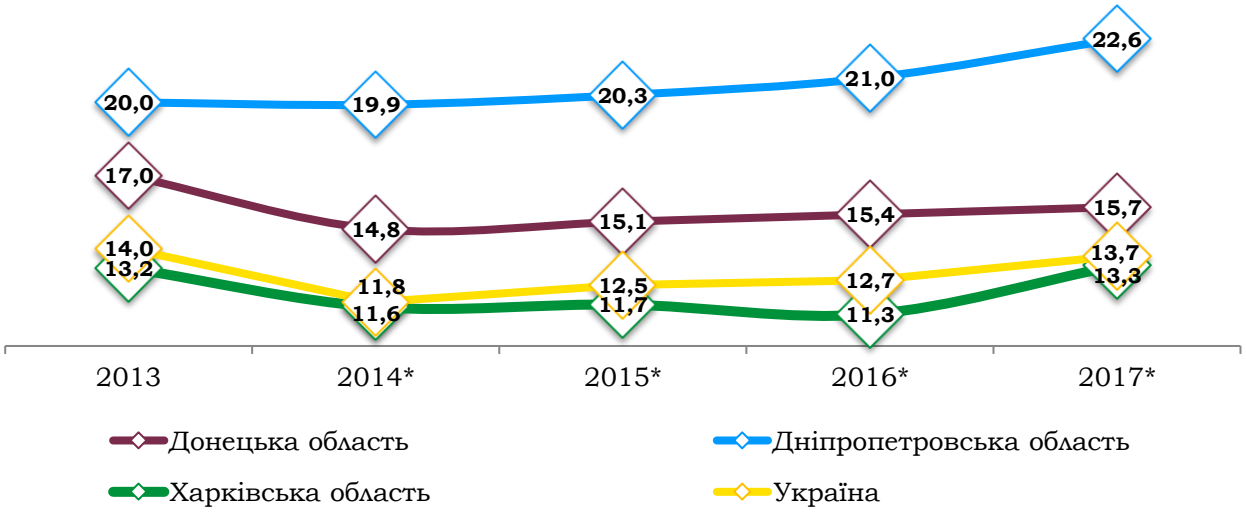

* без урахування тимчасово окупованої території області

Рис. 1.56. **Динаміка частки населення, залученого до занять фізичною культурою і спортом у Донецькій області у порівнянні з Україною та іншими регіонами, %**

Джерело: дані управління фізичної культури та спорту облдержадміністрації

У 2018 році до занять фізичною культурою і спортом було залучено 6,8% населення (в середньому по Україні – 14,2%).

При цьому, починаючи з 2014 року зазначений показник стабільно зростає: всього протягом 2014-2018 років він збільшився на 2 відсоткових пункти.

Таким чином, для регіону характерна наявність потужних традицій підготовки спортивних кадрів.

Одночасно через втрату вагомої частини спортивних закладів в області існує потреба у створенні додаткових об'єктів спортивної інфраструктури для забезпечення гармонійного фізичного розвитку населення.

Інфраструктура надання адміністративних та соціальних послуг

В області забезпечена діяльність 31 центру надання *адміністративних послуг* (далі – ЦНАП), з яких відповідають усім сучасним вимогам і стандартам 14 ЦНАП (міста Дружківка, Добропілля, Маріуполь, Новогродівка, Слов'янськ, Торецьк, Часів Яр, Волноваський, Мангушський, Нікольський, Ясинуватський райони, Миколаївська, Лиманська, Шахівська територіальні громади).

На виконання Закону України «Про адміністративні послуги», з метою підвищення якості надання адміністративних послуг в області розробляються проєкти з розбудови/створення сучасних ЦНАП, постійно розширюються переліки видів адміністративних послуг, які надаються через

ЦНАП, запроваджуються супутні та додаткові сервіси для громадян.

В результаті цього, в регіоні спостерігається істотне щорічне зростання кількості наданих адміністративних послуг: у 2018 році цей показник збільшився порівняно з 2014 роком у 6,3 раза.

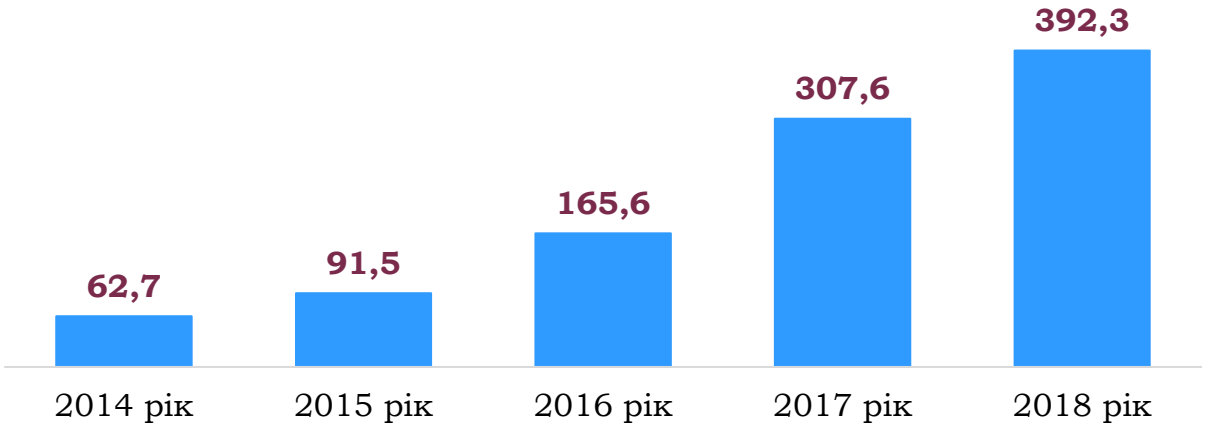

Рис. 1.57. **Динаміка кількості результатів надання адміністративних послуг центрами надання адміністративних послуг Донецької області, тис. од.**

Джерело: дані департаменту економіки облдержадміністрації

У 26 ЦНАП області адміністратори підключені до Єдиного державного реєстру юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань і Державного реєстру речових прав на нерухоме майно.

Надання адміністративних послуг у сфері реєстрації юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців здійснюється у 20 ЦНАП області; у сфері прав на нерухоме майно – у 22 ЦНАП; у сфері реєстрації місця проживання – у 16 ЦНАП; у сфері державної реєстрації громадських формувань – у 26 ЦНАП.

Надання адміністративних послуг щодо оформлення та видачі паспортів громадянина України для виїзду за кордон та паспортів громадянина України з безконтактним електронним носієм запроваджено у 15 ЦНАП області.

Послуги регіонального рівня надаються через ЦНАП міст Костянтинівка, Краматорськ, Маріуполь, Мирноград, Слов'янськ.

З метою наближення послуг до населення та обслуговування маломобільних верств населення у 12 ЦНАП області придбано мобільні кейси та запроваджується сервіс «Мобільний адміністратор»; 11 містами, районами, територіальними громадами закуплено мобільні офіси комплектації модуля-трансформера.

На території області, підконтрольній українській владі, *мережа закладів соціального*

захисту населення включає 125 установ та закладів, в яких працюють понад 6,6 тисяч фахівців.

Рис. 1.58. **Мережа закладів системи соціального захисту населення Донецької області**

Джерело: дані Департаменту соціального захисту населення облдержадміністрації

Так, в області працюють 32 територіальні центри соціального обслуговування (надання соціальних послуг), у тому числі:

15 центрів у містах;

11 центрів у сільській місцевості;

6 центрів у новостворених громадах.

При зазначених центрах діють 22 пункти прокату технічних засобів реабілітації, 2 відділення денного догляду на 80 ліжко-місць та 10 відділень стаціонарного догляду для постійного або тимчасового проживання людей, які опинилися в складних життєвих обставинах, загальною потужністю 302 ліжко-місця.

Через проведення бойових дій 2 стаціонарних відділення у м. Авдіївка та Ясинуватському районі тимчасово не працюють.

У 21 територіальному центрі запроваджено інноваційну модель організації мультидисциплінарного підходу з надання соціальних послуг; у 19 центрах здійснюється надання соціально-педагогічних послуг «Університет третього віку».

Соціальну реабілітацію осіб (дітей) з інвалідністю забезпечують 15 реабілітаційних установ. На базі 5-ти закладів запроваджуються та реалізуються моделі комплексної реабілітації осіб (дітей) з інвалідністю, які дозволяють розширити коло реабілітаційних послуг та охопити ними, окрім осіб з інвалідністю, також дітей з інвалідністю усіх нозологій.

Крім того, функціонують 10 інтернатних закладів, в яких на повному державному утриманні перебувають 2,8 тис. осіб.

Для надання соціальних послуг бездомним особам функціонують 5 спеціалізованих закладів, при яких створені 4 будинки для нічного перебування на 102 ліжко-місця.

Незважаючи на розгалужену мережу закладів, для жителів

населених пунктів (особливо у сільській місцевості, розташованій віддалено від ЦНАПів, та вдовж лінії розмежування) часто немає можливості у зручній спосіб отримати якісні адміністративні та соціальні послуги.

Наразі багато новостворених місцевих громад, переважно підтримують стару систему надання соціальних послуг. Проте, враховуючи зміни, що відбулися, громади мають можливості надавати соціальні послуги не лише тим категоріям, які зафіксовані в нормативно-правових актах, а за власним рішенням і тим, кому вважають за необхідне.

Таким чином, найбільш актуальними для функціонування мережі закладів з надання адміністративних та соціальних послуг є наступні питання:

незадовільний матеріально-технічний стан великої кількості закладів системи соціального захисту; неврахування у більшості приміщень, де надаються послуги населенню, потреб осіб з інвалідністю та маломобільних груп;

нерозвиненість системи надання адміністративних послуг в електронному вигляді через Єдиний державний портал адміністративних послуг, оскільки інтеграції ЦНАП до нього перешкоджає відсутність відповідно затвердженого уніфікованого переліку адміністративних послуг;

відсутність віддалених робочих місць адміністраторів та соціальних працівників;

низький рівень поінформованості населення щодо можливостей та місць отримання послуг;

відсутність бази даних надавачів соціальних сервісів у новостворених громадах.

Житловий фонд та комунальна інфраструктура

Станом на 01.01.2019 в області налічується 441,3 тис. житлових будинків (у тому числі 311,1 тис. будинків у міських поселеннях, 130,2 тис. будинків у сільській місцевості).

Загальна площа житлового фонду у 2018 році становила 51,6 млн м² (міський житловий фонд – 44,3 млн м², сільський житловий фонд – 7,2 млн м²).

Основна частина житлових будинків комунальної форми власності має фізичний знос від 41% до 80% та більше (57,9% загальної площі). Близько 80% житла потребує ремонту.

Одночасно налічується 3,1 тис. будинків загальною площею 223,4 тис. м², що належать до ветхового житлового фонду (6,8% загальної кількості по Україні) та 1,6 тис. будинків загальною площею 111,2 тис. м², що належать до аварійного житлового фонду (9,5%). У зазначених будинках проживають майже 5,3 тис. осіб. Всього на ветхий та аварійний житловий фонд припадає 0,65% загальної площі житла регіону.

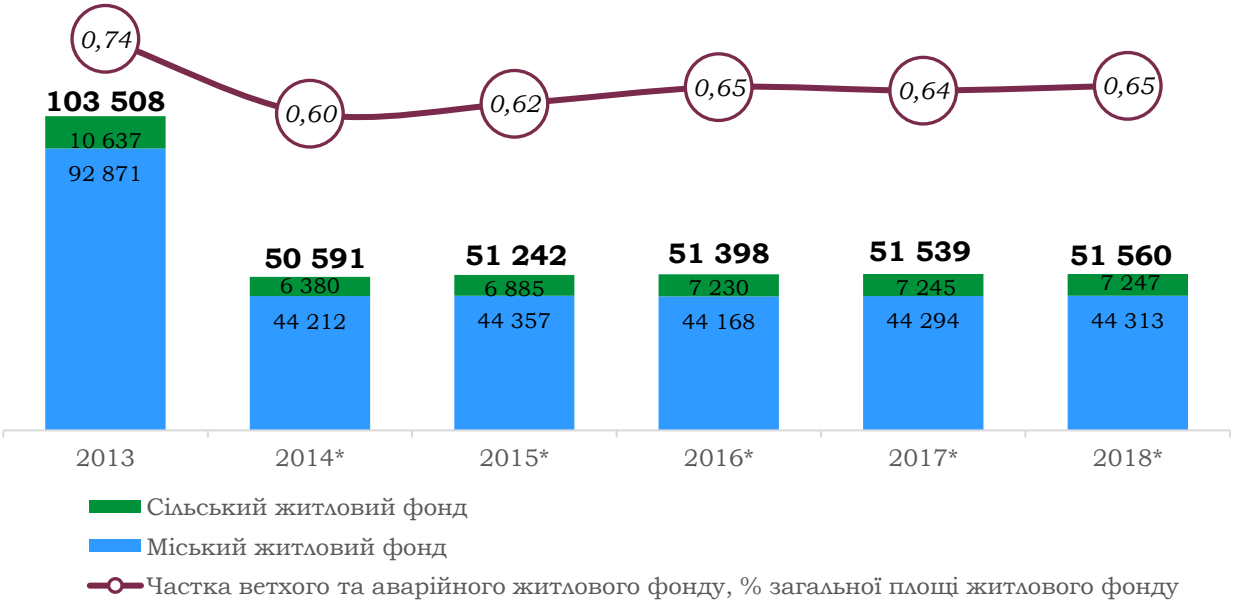

* без урахування тимчасово окупованої території

Рис. 1.59. **Динаміка площі житлового фонду Донецької області, тис. м²**

Джерело: дані Державної служби статистики України

Враховуючи те, що область приймає найбільшу в Україні кількість внутрішньо переміщених осіб, для регіону надзвичайно актуальним є питання забезпечення населення (особливо пільгових категорій) житлом.

При цьому, для області характерні низькі показники надходження житлових приміщень у житловий фонд.

Так, за підсумками 2018 року у житловий фонд Донецькій області надійшло шляхом

будівництва лише 34,1 тис. м² житлових приміщень, або 0,7% загальної площі побудованого в Україні житла. За цим показником Донецька область випереджає лише Луганську (9,5 тис. м²) та Миколаївську (27,0 тис. м²) області.

При цьому, у міських поселеннях побудовано 33,5 тис. м² житлових приміщень (98,2% площі житлових приміщень, що надійшли шляхом нового будівництва), у сільській місцевості – 0,5 тис. м² (1,8%).

Для Донецької області характерні істотні відмінності в обладнанні житлового фонду основними мережами комунальної інфраструктури в залежності від типу місцевості.

Так, у 2018 році водопроводом було обладнано 77,6% площі житлового фонду у міських поселеннях та 39,6% житлового фонду у сільській місцевості; каналізацією – 77,1% та 28,1% відповідно; опаленням – 73,8% та 80,7% відповідно; газопостачанням – 69,7% та 50,4% відповідно; гарячим водопостачанням – 55,5% та 6,8% відповідно.

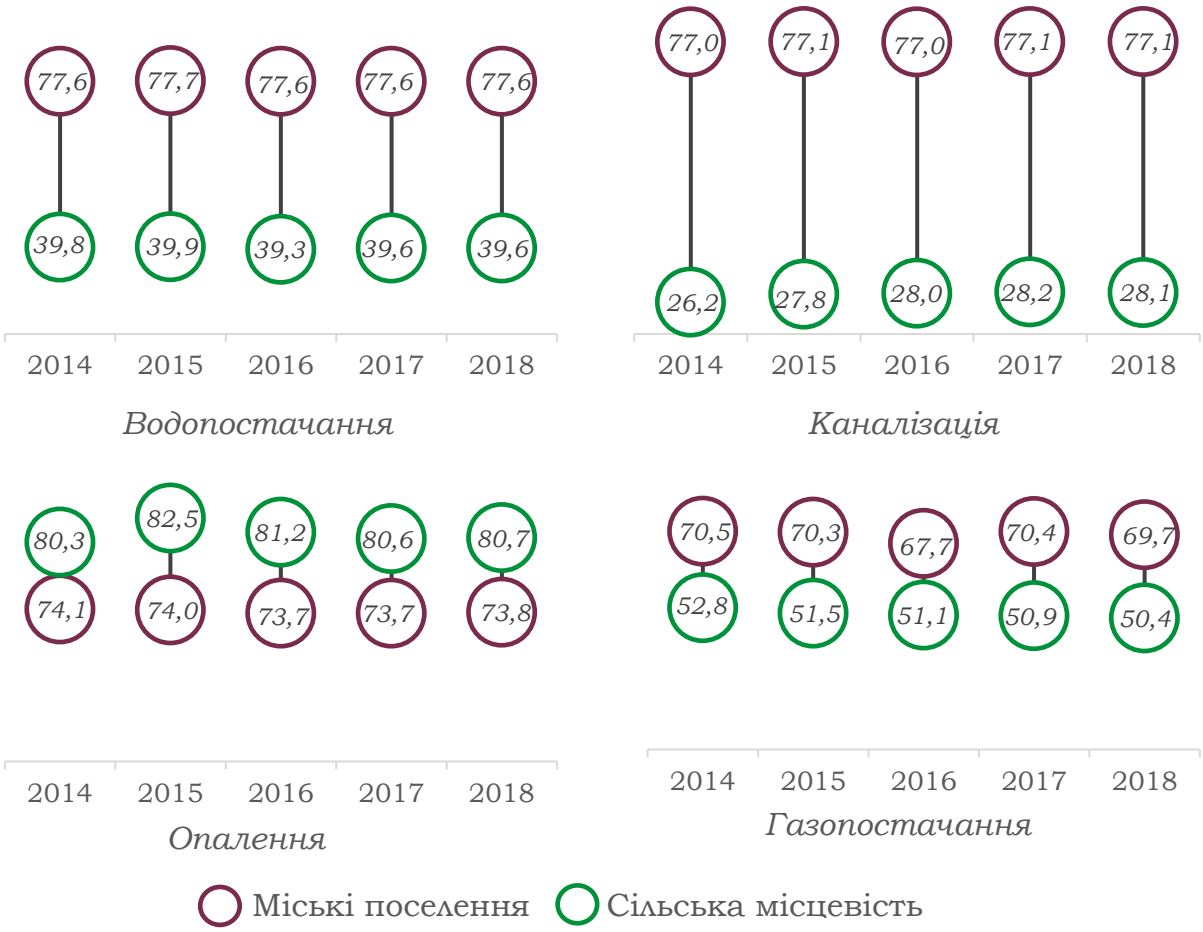

Рис. 1.60. **Динаміка частки житлового фонду Донецької області, обладнаного основними мережами комунальної інфраструктури, %**

Джерело: дані Державної служби статистики України

Істотна частина мереж та об'єктів комунальної інфраструктури області перебуває у незадовільному технічному стані внаслідок тривалого терміну експлуатації. Ситуація ускладняється проведенням бойових дій.

Суттєвого впливу від зазначених чинників зазнає централізована система водопостачання та водопровідно-каналізаційного господарства населених пунктів.

Через тривалу експлуатацію водопровідні мережі та запірна арматура зношені, знаходяться в незадовільному технічному стані. В основному експлуатуються мережі, які побудовані в 50-70-ті роки минулого століття (матеріал - сталь і чавун), тому виникають часті пориви на водопровідних мережах, а їх експлуатація призводить до нераціонального використання матеріальних, енергетичних та інших ресурсів. Спостерігається прогресуюча тенденція до зниження якості послуг, має місце подача води «за графіком», аварійні відключення води тощо.

Ступінь зношеності водопровідних мереж становить 72%, каналізаційних – майже 70%. В аварійному та ветхому стані перебуває понад 50% водопровідних та каналізаційних мереж.

Втрати у мережах водопостачання досягають 13%.

Основним джерелом централізованого господарсько-питного і технічного водопостачання в області є канал Сіверський Донець-Донбас. Також вагоме значення для водозабезпечення має Другий Донецький водопровід – міжрайонний водопровід, призначений для перекачування питної води у маловодні регіони Донецької області. Зазначені об'єкти потребують термінової реконструкції та заміни обладнання.

При цьому, водопостачання до міст Маріуполь, Торецьк, Мар'їнка, Красногорівка, Авдіївка здійснюється через окуповану територію. Проведення бойових дій призводить до тривалих періодів відсутності централізованого водопостачання у зазначених населених пунктах.

Так, тільки за період з травня 2018 року по травень 2019 року на об'єктах КП «Компанія «Вода Донбасу» сталося 56 аварій та 696 пошкоджень, майже 28,7 тис. поривів на мережі муніципального водопостачання. При цьому, 13 аварій виникли в результаті бойових дій (Донецька фільтрувальна станція – 360 тис. осіб, водовід Горлівка-Торецьк – 34 тис. осіб та Південно-Донбаський водопровід – 1,3 млн. осіб).

У котельнях комунальної теплоенергетики близько 25% котлів опалення експлуатувалося понад 20 років, а значна кількість котлів є застарілими та малоефективними з коефіцієнтом корисної дії нижче 82%.

Втрати теплової енергії в теплових мережах на території, підконтрольній українській владі, становлять 2,5%.

Таким чином, для області характерні високий ступінь зносу об'єктів комунальної інфраструктури та житлового фонду. При цьому, особливо актуальним питанням залишається відсутність альтернативних джерел водопостачання для населення та галузей економіки.

Наука та інновації

Через проведення бойових дій, які тривають починаючи з 2014 року, істотна частина території регіону була окупована та на теперішній час залишається непідконтрольною українській владі.

Це також обумовило втрату більшої частини наукового та інноваційного потенціалу, який зосереджувався переважно в адміністративному центрі – м. Донецьк, який на теперішній час перебуває під контролем незаконних збройних формувань.

Загалом, у 2018 році в порівнянні з 2013 роком кількість організацій, які виконують наукові дослідження та розробки, зменшилась на 46 одиниць, або у 3,7 раза, і склала 17 організацій. Це на 2 одиниці більше за показник 2016 року та на 1 одиницю менше ніж у 2017 році.

Наслідком цього стало скорочення питомої ваги наукових установ регіону у загальній кількості установ в цілому по Україні (з 5,5% у 2013 році до 1,8% у 2018 році).

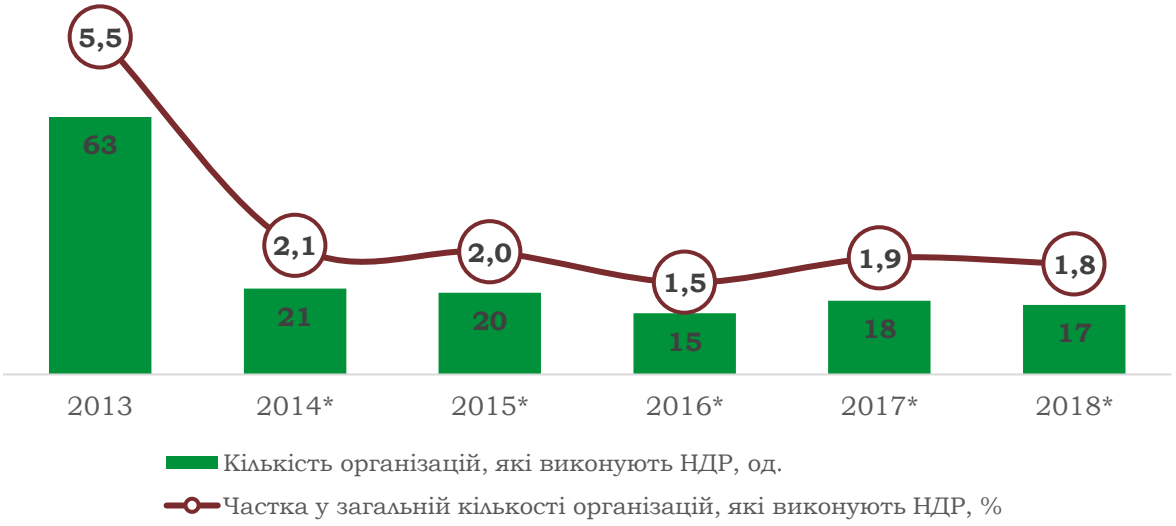

* без урахування частини окупованої території

Рис. 1.61. **Динаміка кількості організацій Донецької області, які виконують науково-дослідні роботи**

Джерело: дані Державної служби статистики України

Кількість працівників, задіяних у виконання науково-дослідних робіт, у порівнянні з 2013 роком зменшилася більше ніж в 42 рази, або на 9,3 тис. осіб. Так, у 2018 році у виконанні науково-

дослідних робіт в області були задіяні 226 осіб (утому числі 158 дослідників, 42 техніки, 26 осіб допоміжного персоналу), що на 12 осіб, або на 5,0% менше ніж за відповідний період 2017 року.

У виконанні наукових досліджень і розробок в Донецькій області у 2018 році були задіяні 25 докторів наук, 40 докторів філософії (кандидатів наук), 140 магістрів (спеціалістів).

Дані наведені без урахування частини окупованої території

Рис. 1.62. **Динаміка кількості дослідників, задіяних у виконанні наукових досліджень і розробок, в розрізі вікових груп та статі, осіб**

Джерело: дані Державної служби статистики України

У 2018 році на території Донецької області діяли 8 закладів вищої освіти – самостійних юридичних осіб (враховуючи філії та відділення – 14 закладів), які мають аспірантуру і докторантуру. За цим показником регіон займає 7 місце серед інших областей України. Загальна кількість аспірантів у 2018 році склала 266 осіб (16 місце серед областей України).

На фоні зазначених тенденцій спостерігається скорочення обсягів фінансування витрат на наукові дослідження. Так, протягом 2016-2018 років витрати на наукові дослідження і розробки скоротилися на 12,3% і склали 16,2 млн грн (у 2017 році – 13,2 млн грн, у 2016 році – 18,9 млн грн). При цьому, 2013-2015 років, що передували зазначеному періоду, витрати на наукові та науково-технічні роботи скоротилися на 340,3 млн грн, або майже у 3 рази.

Внутрішні витрати на виконання наукових досліджень і

розробок у 2018 році здійснювалися за рахунок бюджетних коштів (9,0 млн грн, 55,1%), власних коштів (5,0 млн грн, 30,6%), коштів підприємств, організацій та установ (2,3 млн грн, 14,3%).

Найбільш активну інноваційну діяльність в регіоні здійснюють промислові підприємства.

У 2018 році в області налічувалось 23 інноваційно активних промислових підприємств, що на 62 підприємства менше показника 2013 року та становить 12,4% до загальної кількості промислових підприємств із середньою кількістю працівників 50 осіб і більше. В порівнянні з 2017 роком додатково з'явилось 1 інноваційно активне підприємство.

Із зазначених підприємств 21 підприємство впроваджувало інноваційну продукцію, 13 підприємств – впроваджували нові технологічні процеси.

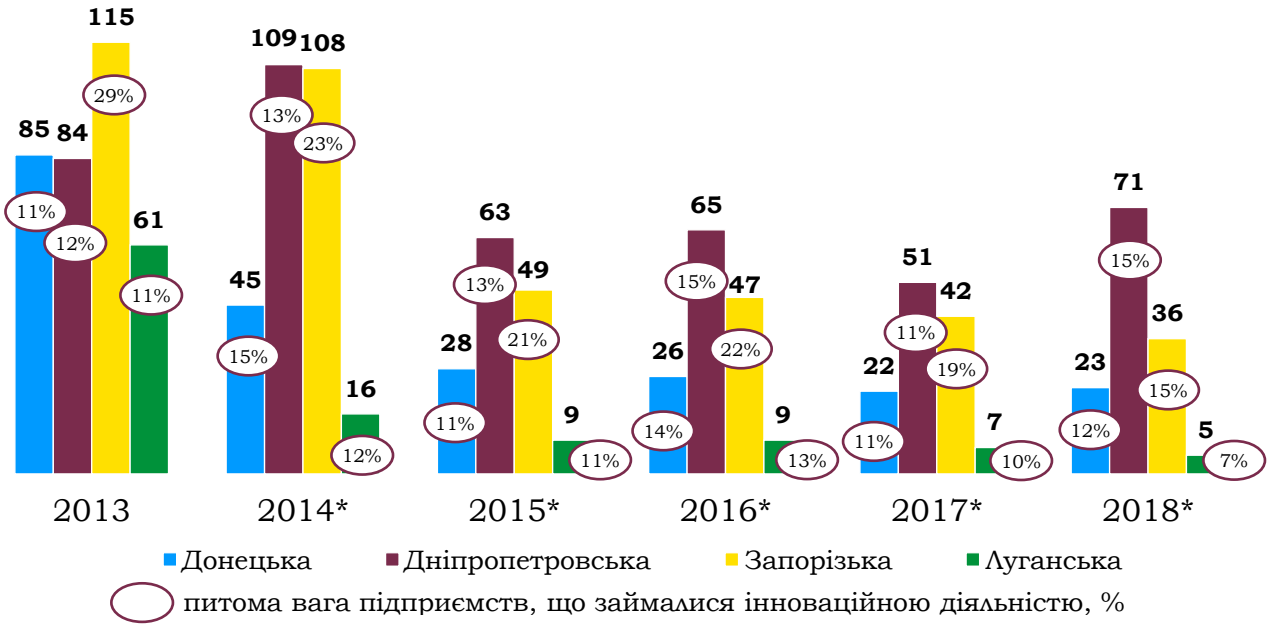

* дані наведені без урахування частини окупованої території

Рис. 1.63. **Динаміка кількості підприємств Донецької області, що займались інноваційною діяльністю, у порівнянні з окремими регіонами України, од.**

Джерело: дані Державної служби статистики України

Кількість підприємств, які впроваджували інноваційну продукцію, у 2018 році порівняно з 2017 роком збільшилася на 9 одиниць, а кількість підприємств, які впроваджували нові технологічні процеси – зменшилася на 6 одиниць.

Питома вага підприємств, що займались інноваційної діяльності в загальній кількості підприємств у 2018 році склала 12,4%. Мінімальна питома вага протягом 2013-2018 років спостерігалася у 2013 році (10,5%), максимальна – у 2014 році (14,6%).

Загальний обсяг фінансування інноваційної діяльності промислових підприємств Донецької області у 2018 році склав 725,0 млн грн, що на 0,3 млн грн менше показника 2017 року (725,3 млн грн).

Найнижчий обсяг фінансування спостерігався у 2014 році – 516,5 млн грн (на 414,6 млн грн, або на 44,6% менше ніж у 2013 році). Разом з цим, враховуючи суттєве збільшення фінансування у 2015 році та зменшення темпу спаду показника у 2017-2018 році спостерігається покращення загальної тенденції.

Фінансування інноваційної діяльності промислових підприємств здійснюється переважно за рахунок власних коштів, на які у 2018 році припадало 98,9% загальної суми відповідного фінансування (716,7 млн грн).

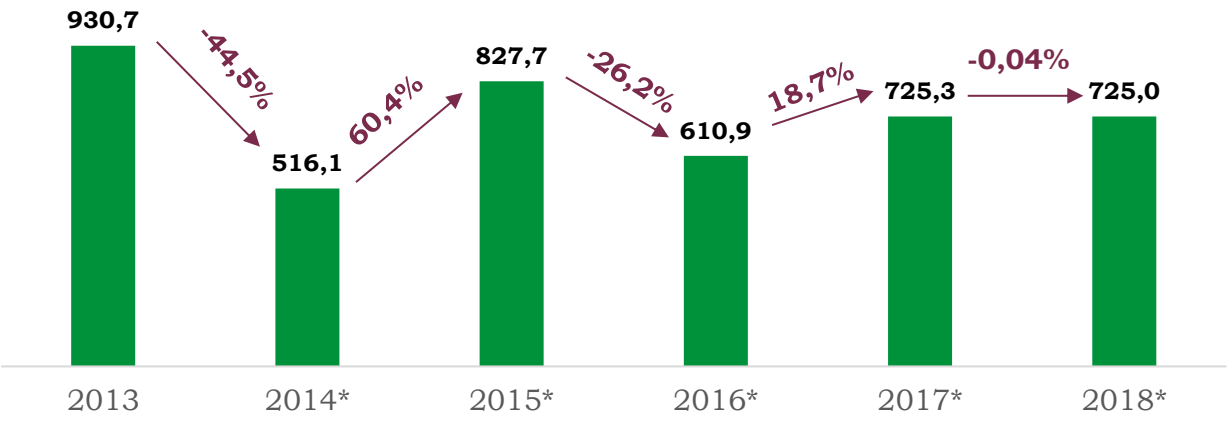

* дані наведені без урахування частини окупованої території

Рис. 1.64. **Динаміка загальних витрат промислових підприємств Донецької області на інноваційну діяльність, млн грн.**

Джерело: дані Державної служби статистики України

За напрямами фінансування інноваційної діяльності промислових підприємств у 2018 році кошти спрямовувалися на придбання машин, обладнання та програмного забезпечення (497,5 млн грн, або 68,6% від загального обсягу витрат), проведення внутрішніх та зовнішніх науково-дослідних розробок (221,1 млн грн, 30,5%). На інші витрати спрямовано 6,5 млн грн (0,9%).

У 2018 році підприємствами області запроваджено 44 нових технологічних процесів (9 місце серед областей України), включаючи 22 нових або суттєво поліпшених маловідходних, ресурсо-зберігаючих процесів (7 місце), а також 202 види інноваційної продукції (6 місце), включаючи 47 нових для ринку видів та 103 одиниці устаткування та машини.

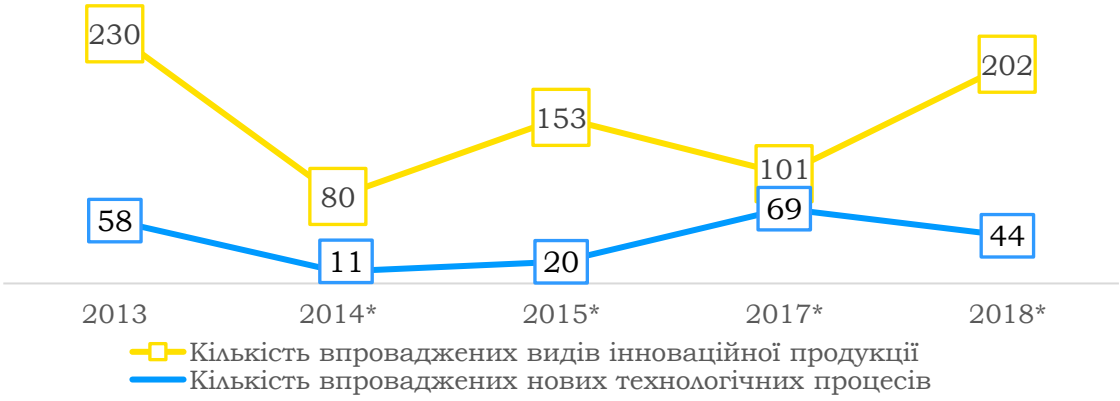

* дані наведені без урахування частини окупованої території

Рис. 1.65. **Динаміка кількості впроваджених у Донецькій області нових технологічних процесів та видів інноваційної продукції, од.**

Джерело: дані Державної служби статистики України

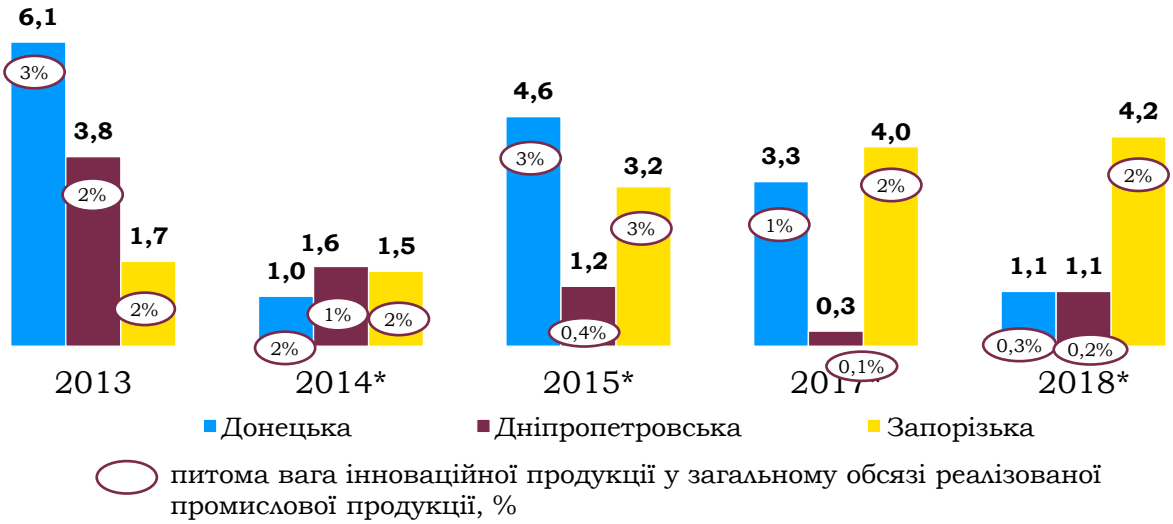

* дані наведені без урахування частини окупованої території

Рис. 1.66. **Динаміка обсягів реалізованої інноваційної продукції (товарів, послуг) підприємств Донецької області у порівнянні з окремими регіонами України, млрд грн**

Джерело: дані Державної служби статистики України

Протягом 2018 року юридичними та фізичними особами Донецької області до ДП «Український інститут інтелектуальної власності» подано 55 заявок на винаходи (2,6% загальної кількості заявок на винаходи) та 247 заявок на корисні моделі (2,8%).

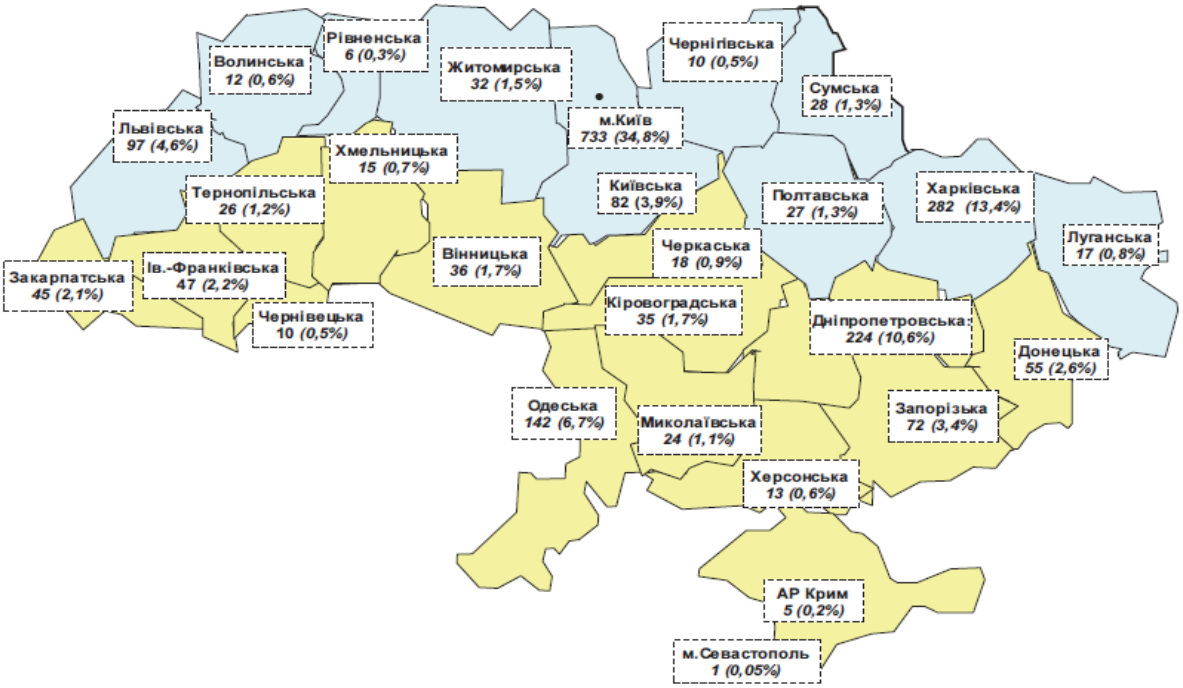

Рис. 1.67. **Розподіл заявок на винаходи за регіонами України у 2018 році**

Джерело: Річний звіт ДП «Український інститут інтелектуальної власності» за 2018 рік

При цьому, кількість заявок на винаходи нижче показника попереднього року на 14,1%, проте перевищує показник 2015 року на 14,5%. Одночасно кількість заявок на корисні моделі зменшилася порівняно з 2017 роком на 7,1%, з 2015 роком – на 0,8%.

У підсумку суб'єктами Донецької області отримано 26 патентів на винахід (корисну модель), що на 14 патентів, або на 35 %, менше ніж у 2017 році та на 106 патентів, або на 80,3%, менше ніж у 2013 році.

Таким чином, для наукової та інноваційної системи області характерні:

скорочення чисельності організацій, які здійснюють наукові дослідження та розробки (протягом 2013-2018 років – у 3,7 раза);

істотне скорочення працівників, задіяних у виконанні наукових досліджень і розробок (протягом 2013-2018 років – у 42 рази);

низька якість заявок, які подаються для отримання патентної документації (у 2018 році частка винаходів та корисних моделей, які були запатентовані, склала лише 8,6% кількості поданих заявок).

Також, для області характерна нерозвиненість інноваційної інфраструктури циклу «ідея – дослідження – проєктування – виробництво – збут» (інкубатори, наукові парки, технопарки тощо), а також інституційного забезпечення

(організаційно-законодавчих заходів) її сталого розвитку.

ЕКОНОМІКА

Економічний профіль регіону

До початку бойових дій Донеччина стало забезпечувала майже восьму частину валового внутрішнього продукту країни. Протягом 2004-2013 років питома вага Донецької області у ВВП України в середньому складала близько 12 відсотків. Проте саме у цей час спостерігалась тенденція до зниження цього показника (з 13,2% у 2004 році до 10,8% у 2013 році), що було спричинено, в першу чергу, застарілою структурою виробництва та надвисокою експортоорієнтованістю регіональної економіки.

З початком збройного конфлікту у 2014 році в області була втрачена істотна частина економічного потенціалу, зруйновані важливі виробничо-збутові ланцюги. Це призвело до різкого економічного падіння та послаблення позицій регіону в національній економіці.

У 2016 році темпи падіння економіки суттєво знизилися. Проте, вже у 2017 році внаслідок блокади залізничних перевезень вугілля та інших вантажів були припинені господарські зв'язки з тимчасово окупованими територіями регіону. Це призвело до виникнення гострої кризи у технологічних ланцюгах «вугілля-кокс-метал» та «вугілля-електроенергія» і, в свою чергу, обумовило подальше економічне падіння.

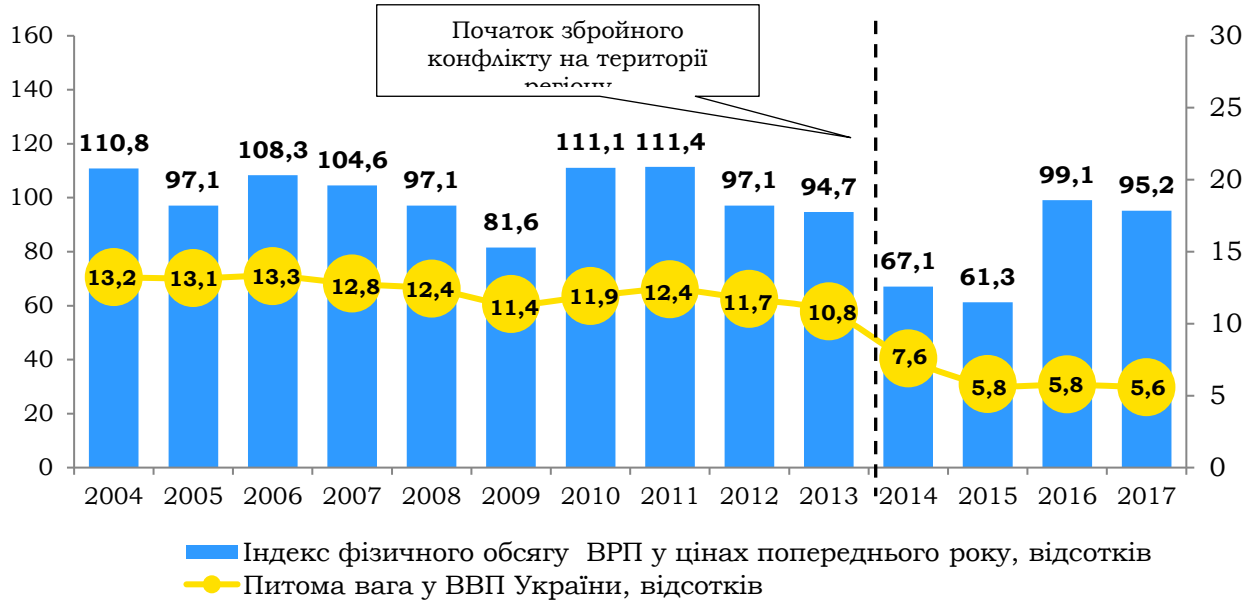

Рис. 1.68. **Динаміка показників валового регіонального продукту Донецької області**

Джерело: дані Державної служби статистики України

За попередніми даними, обсяг валового регіонального продукту

Донецької області у 2018 році зменшився порівняно з 2013 роком майже у 2,6 раза: кумулятивний індекс фізичного обсягу валового регіонального продукту (у цінах попереднього року) відносно рівня 2013 року склав 39,2%.

Не зважаючи на несприятливі умови розвитку, за підсумками 2017 року Донецька область забезпечила 5,6% валового внутрішнього продукту України (4 місце серед інших регіонів) та 5,1% валової доданої вартості (6-7 місце), створеної в країні.

Структура регіональної економіки Донецької області характеризується високим рівнем індустріалізації, який продовжує зростати: у 2017 році питома вага валової доданої вартості (далі – ВДВ), створеної у промисловості, склала майже 39% ВРП (у 2013 році – 31% ВРП). За рівнем індустріалізації ВРП Донецька область посідає друге місце після Полтавської області, питома вага ВДВ у промисловості якої складає майже 45% ВРП (в середньому по Україні – 21% ВВП).

Зростання частки енерго- та ресурсоємного промислового виробництва в економіці області спричиняє негативні тенденції скорочення питомої ваги ВДВ у загальному обсязі ВРП. За підсумками 2017 року цей показник був найнижчим серед інших регіонів країни і складав 77,3% ВРП (в середньому по країні – 84,4%).

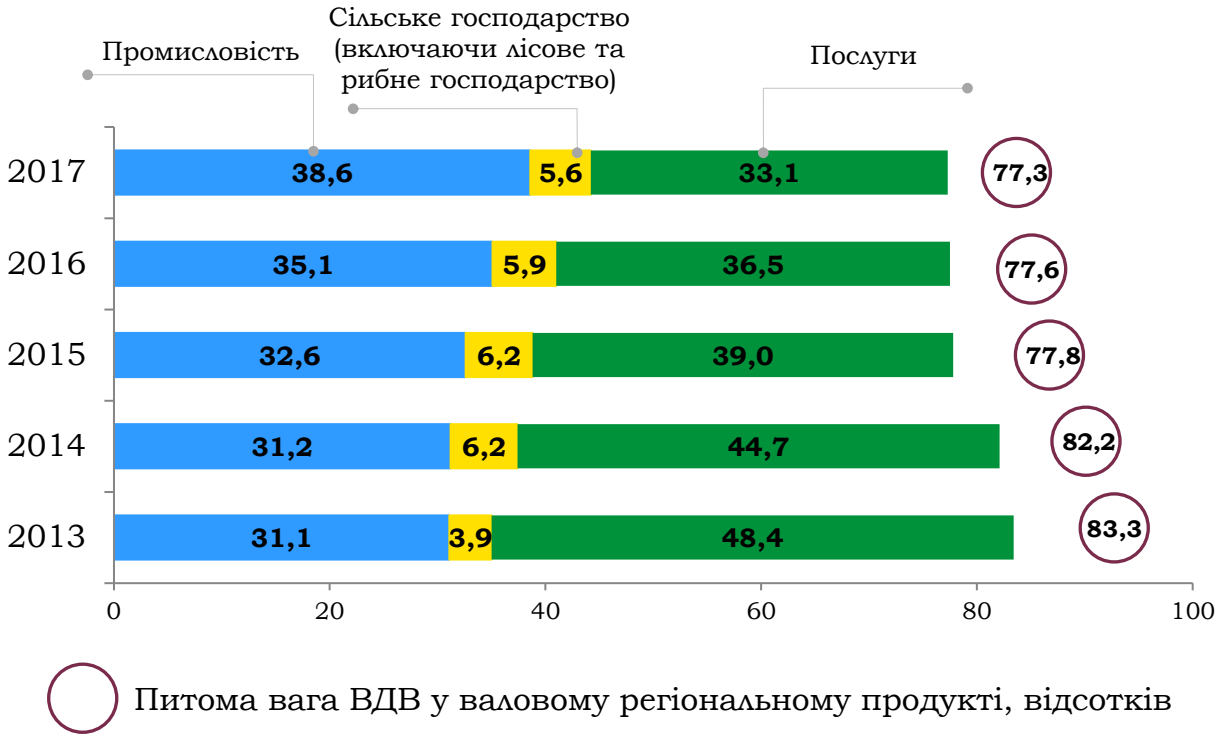

Рис. 1.69. **Структура економіки Донецької області за питомою вагою валової доданої вартості у валовому регіональному продукті у 2013-2017 роках, відсотків**

Джерело: дані Державної служби статистики України

Структура економіки області протягом 2013-2017 років характеризується зростанням частки переробної промисловості (на 7,5 відсоткових пункта), добувної промисловості та розроблення кар'єрів (на 5,3 відсоткових пункта), галузей державного управління, оборони та соціального страхування (на 2,8 відсоткових пункта), а також сільського, лісового та рибного господарства (на 2,6 відсоткових пункта).

В результаті втрати істотної частини виробничих потужностей, які опинилися на тимчасово окупованій території регіону, розірвання важливих технологічних ланцюгів «вугілля-електроенергія» та логістичних зв'язків, відбулося зменшення питомої ваги сектору енергетики (на 0,3 відсоткових пункта) та транспорту (на 0,7 відсоткових пункта).

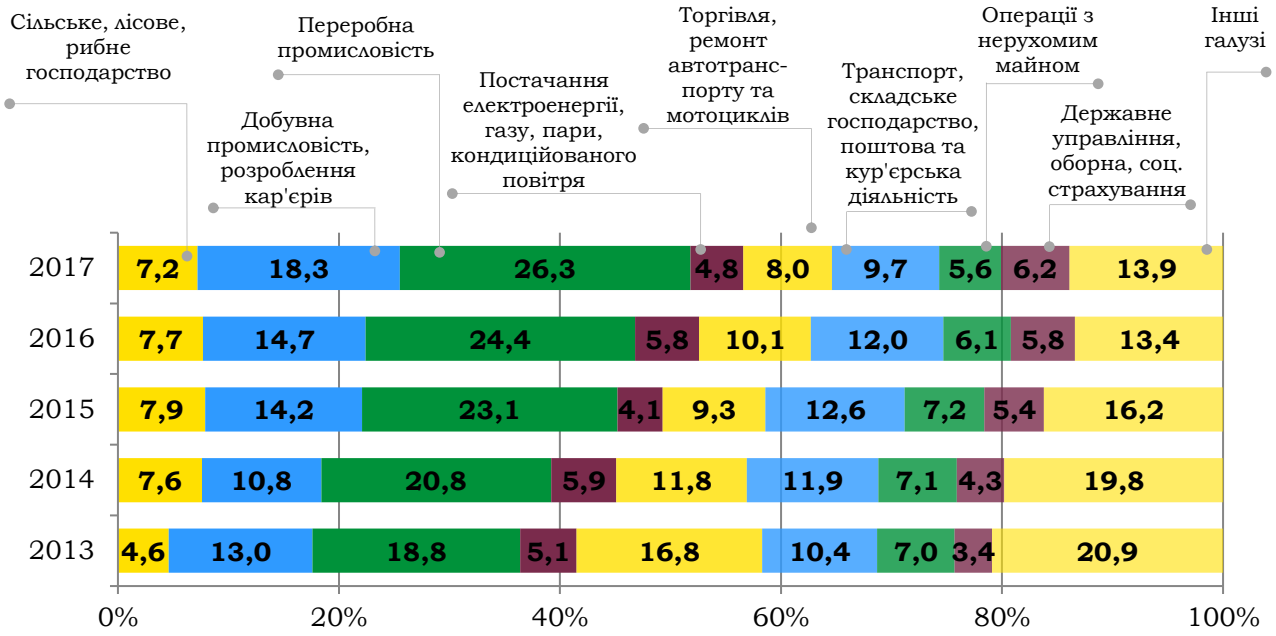

Рис. 1.70. **Динаміка структури економіки Донецької області за обсягом валової доданої вартості, відсотків**

Джерело: дані Державної служби статистики України

Через військовий конфлікт українською владою втрачений контроль над 13-ма містами обласного значення Донеччини, включаючи місто Донецьк, який був адміністративним, підприємницьким та сервісним центром регіону. В результаті цього у структурі регіональної економіки спостерігається зменшення частки сфери послуг за напрямами торгівлі (у 2,1 раза) та здійснення операцій з нерухомим майном (на 1,4 відсоткових пункта), які традиційно відігравали істотне значення для економічного розвитку регіону.

Негативні тенденції, які спостерігаються в економіці регіону, проявляються також у динаміці продуктивності праці. З

одного боку, це спричинено істотним скороченням обсягів валового регіонального продукту, а з іншого боку – скороченням чисельності зайнятого населення у віці 15-70 років.

Таблиця 1.3.

Динаміка продуктивності праці в Україні та у Донецькій області протягом 2013-2018 років

(відсотків до попереднього року)

	2013	*2014*	*2015*	*2016*	*2017*	*2018**
Україна	99,7	99,9	99,2	103,5	103,3	102,0
Донецька область	95,5	75,4	142,0	100,1	94,3	100,0

** Розрахункові дані*

Джерело: розрахунки Міністерства економічного розвитку і торгівлі України, департаменту економіки Донецької облдержадміністрації

За розрахунками Міністерства економічного розвитку і торгівлі України, у 2017 році Донецька область увійшла до групи регіонів, що демонструють падіння продуктивності праці (по регіону – на 5,7%). За розрахунковими даними облдержадміністрації, у 2018 році продуктивність праці у Донецькій області залишиться на рівні попереднього року (індекс фізичного обсягу продуктивності праці складе 100,0%).

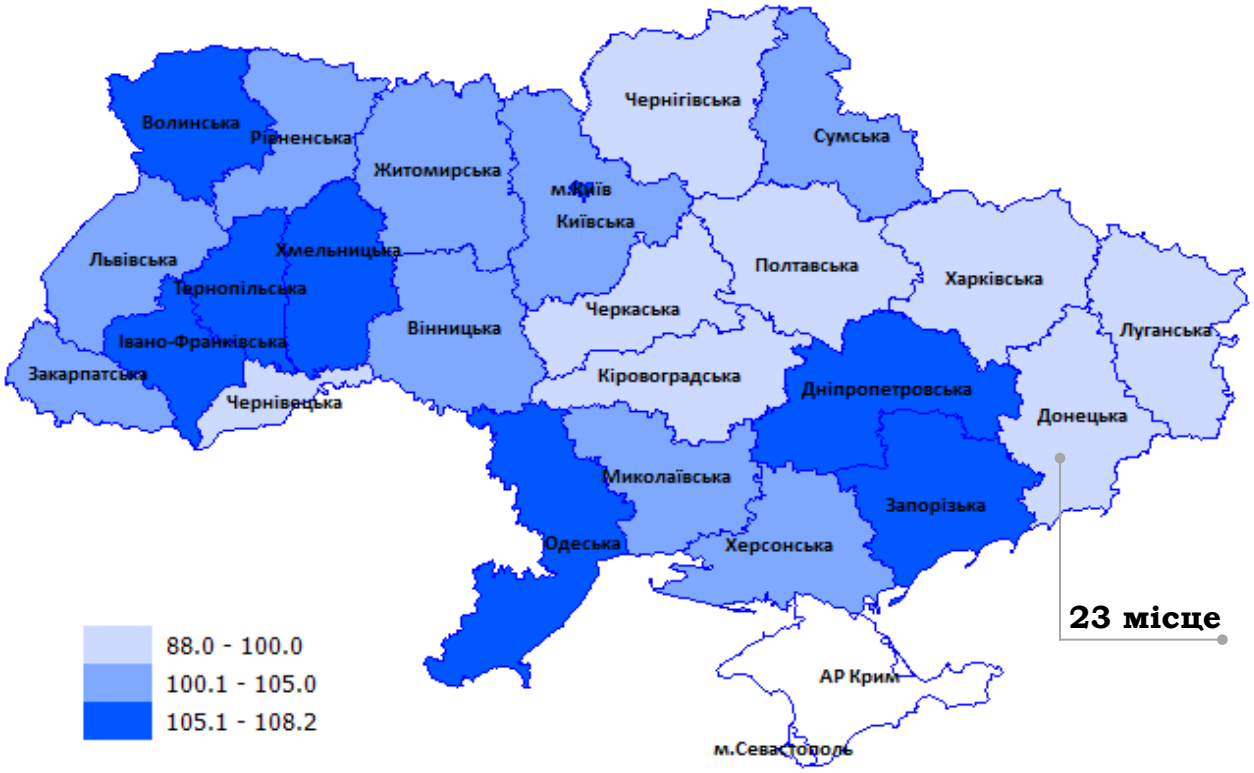

Рис. 1.71. **Розподіл регіонів України за індексом фізичного**

обсягу продуктивності праці у 2017 році

Джерело: розрахунки Міністерства економічного розвитку і торгівлі України

Таким чином, динаміка ключових показників системи національних рахунків в області свідчить про наявність істотних структурних деформацій регіональної економіки, які накопичувалися протягом останніх двох десятиріч та загострилися на фоні військового конфлікту, втрати значної частини економічного потенціалу, порушення важливих господарських зв'язків.

Промисловість

Промисловість Донецької області є основою регіональної економіки та однією з провідних галузей національного господарства.

Ця галузь виробляє значну частину валового регіонального продукту, забезпечує суттєві надходження від експорту продукції, гарантує робочі місця для сотень тисяч жителів регіону, а також залишається основним джерелом наповнення бюджетів усіх рівнів за рахунок податкових надходжень.

Таблиця 1.4.

Місце промисловості в економіці Донецької області

53%	зайнятого населення	2017 рік: 182 тис. осіб
64%	реалізованої продукції	2017 рік: 265,7 млрд грн
99%	експорту товарів	2018 рік: 4,8 млрд дол. США
59%	надходжень податків і зборів	2018 рік: 17,6 млрд грн

Джерело: дані Державної служби статистики України, ГУ ДФС у Донецькій області

За попередніми даними, протягом 2018 року у Донецькій області (без урахування частини тимчасово окупованої території) функціонували 1,4 тис. промислових підприємств, або 3,1% від загальної кількості промислових підприємств України.

Часткова окупація території регіону призвела до втратити істотної частини його промислового потенціалу: у 2014 році порівняно з попереднім роком кількість промислових підприємств, підконтрольних українській владі, скоротилась майже у 2,4 раза.

Тенденція скорочення кількості промислових підприємств зберігається і протягом 2015-2018 років: у 2018 році загальна кількість промислових підприємств Донецької області

скоротилась порівняно з 2014 роком майже на 14%.

Характерною рисою промисловості Донецької області є істотна залежність цієї галузі від діяльності великого бізнесу.

У промисловості регіону зосереджено 22 великих підприємства, або 81% загальної кількості великих підприємств, що функціонують в регіоні.

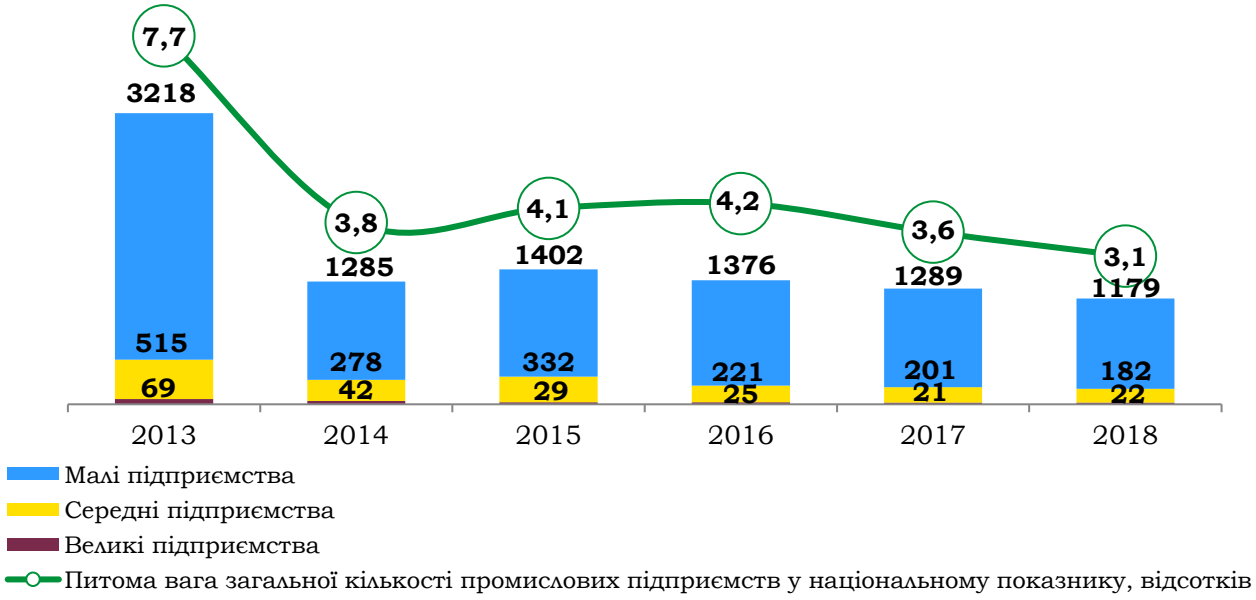

Рис. 1.72. **Динаміка кількості промислових підприємств Донецької області протягом 2013-2018 років, одиниць**

Джерело: дані Державної служби статистики України

Саме на великі підприємства припадає майже 85% реалізованої промислової продукції, 52% зайнятих у промисловості працівників, а також 63% витрат на оплату праці робітників у цій галузі.

Результати діяльності великих промислових підприємств переважним чином обумовлюють результати функціонування галузі в цілому.

Таблиця 1.5.

Динаміка фінансових результатів до оподаткування (сальдо) промислових підприємств Донецької області протягом 2013-2018 років

(млрд грн)

	2013	*2014*	*2015*	*2016*	*2017*	*2018*
В цілому по промисловості	-7,1	-22,7	-39,7	-6,9	-19,6	2,7
у тому числі:						
великі підприємства	-6,3	-16,8	-27,5	-2,0	-13,8	4,9
середні підприємства	-0,7	-5,3	-11,5	-4,7	-5,3	-0,8

малі підприємства	-0,1	-0,6	-0,7	-0,2	-0,5	-1,4

Джерело: дані Державної служби статистики України

Враховуючи складні умови розвитку, а також істотні структурні проблеми всередині самої галузі, промислові підприємства протягом 2013-2017 років демонстрували від'ємний фінансовий результат до оподаткування: сумарні збитки промислових підприємств протягом зазначеного періоду склали майже 96 млрд грн., з яких близько 74% складали збитки великих підприємств. У 2018 році великі підприємства вперше за останні п'ять років отримали прибуток у сумі майже 4,9 млрд грн. Завдяки цьому, незважаючи на збитковість малого та середнього бізнесу, в цілому по промисловості також був отриманий прибуток у сумі 2,7 млрд грн.

Промислова спеціалізація регіону спирається на багату мінерально-сировинну базу, наявну господарську інфраструктуру та істотним чином обумовлена високим рівнем урбанізації. При цьому, в структурі промислового комплексу переважає виробництво проміжних продуктів з низьким ступенем переробки сировини – видобувна промисловість, металургія, виробництво коксу та енергетичний сектор, на які у 2018 році припадало понад 87% реалізованої промислової продукції.

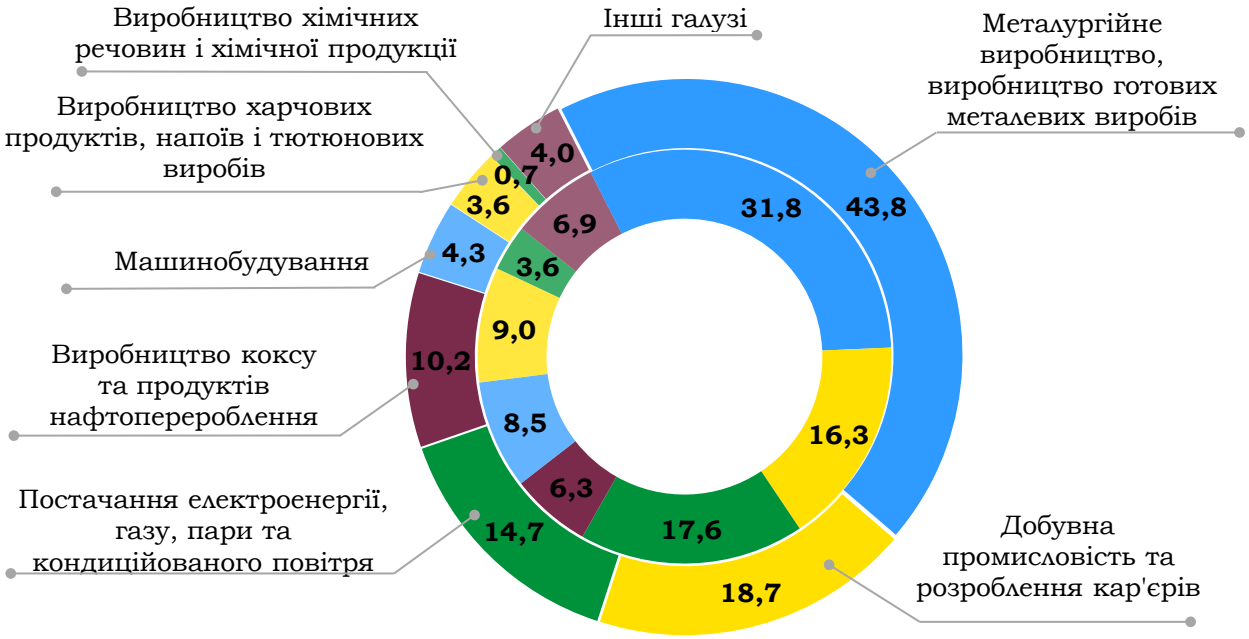

Рис. 1.73.**Структура промисловості Донецької області за обсягом реалізованої промислової продукції у 2013 (внутрішнє кільце) та 2018 (зовнішнє кільце) роках**

Джерело: дані Державної служби статистики України

Протягом 2013-2018 років структура промисловості

Донецької області характеризувалася перерозподілом питомої ваги ключових галузей спеціалізації. Так, найбільше зростання демонструють металургія (на 12 відсоткових пунктів), виробництво коксу та продуктів нафтопереробленння (на 3,9 відсоткових пункта), добувна промисловість та розроблення кар'єрів (на 2,4 відсоткових пункта).

Найбільше скорочення спостерігається у харчовій промисловості (на 5,4 відсоткових пункта), машинобудуванні (на 4,2 відсоткових пункта), енергетичному секторі (на 2,9 відсоткових пункта), хімічній промисловості (на 2,9 відсоткових пункта).

Зазначена динаміка свідчить про поглиблення структурних проблем розвитку промисловості регіону, оскільки продовжує зростати питома вага галузей, які характеризуються відносно низьким рівнем валової доданої вартості у випуску продукції.

З одного боку, це спричинено втратою частини виробничого потенціалу, який на теперішній час перебуває на тимчасово окупованій території області. З іншого боку, ситуація погіршується значною зношеністю основних засобів промислових підприємств (зокрема, у гірничо-металургійному комплексі цей показник досягає 80%).

Незважаючи не несприятливі тенденції, які спостерігаються у промисловому секторі, за обсягом реалізованої промислової продукції область стало посідає друге місце серед інших регіонів України (після Дніпропетровської області).

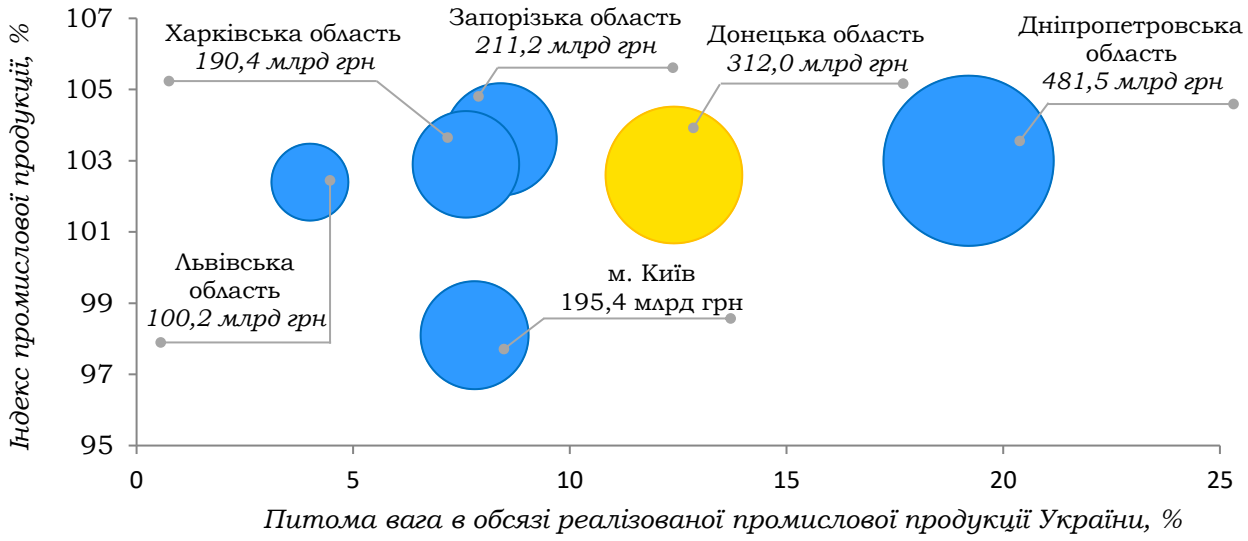

Рис. 1.74. **Донецька область у порівнянні з окремими регіонами України за обсягом реалізованої промислової продукції у 2018 році**

Джерело: дані Державної служби статистики України

За підсумками 2018 року Донецька область забезпечила

12,4% загальнодержавного обсягу реалізованої промислової продукції порівняно з 16,3% у 2013 році (Дніпропетровська область – 19,2% порівняно з 16,1% у 2013 році).

Зменшення частки регіону в загальнонаціональному обсягу реалізації промислової продукції відбувається, з одного боку, в результаті несприятливої динаміки промислового виробництва в області, а з іншого – внаслідок порівняно кращих результатів діяльності промислового сектору в інших індустріальних регіонах України.

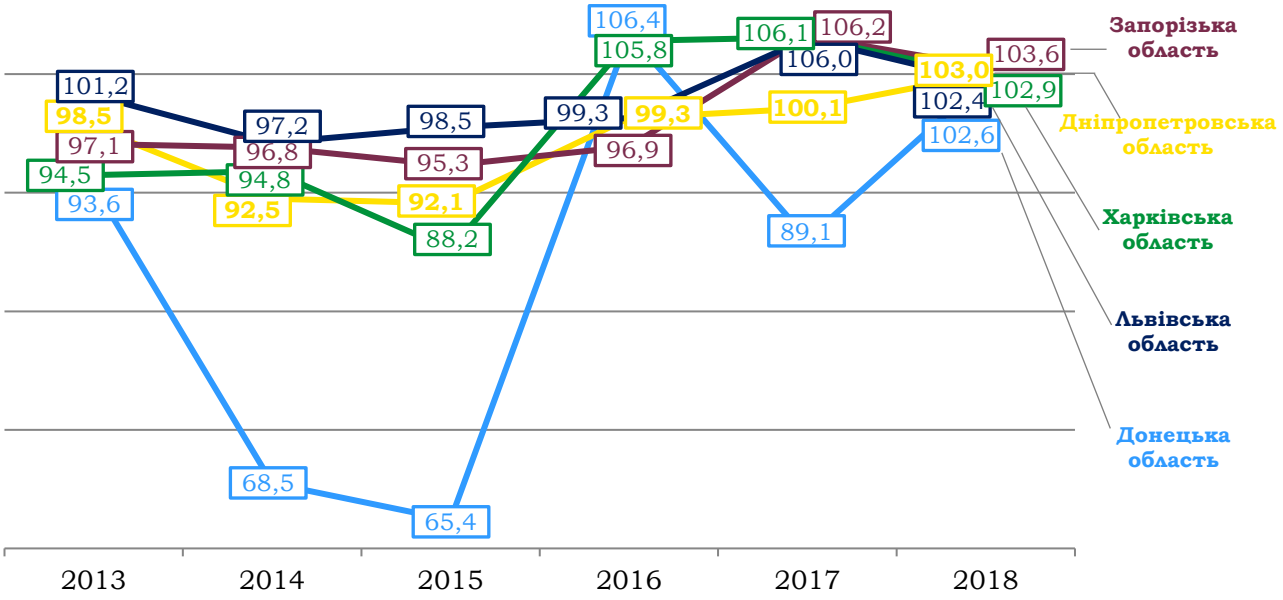

Рис. 1.75. **Динаміка індексу промислового виробництва Донецької області у порівнянні з іншими індустріальними регіонами України, % до попереднього року**

Джерело: дані Державної служби статистики України

Протягом 2013-2018 років промисловість Донеччини демонструвала практично щорічне падіння промислового виробництва (найбільші темпи скорочення спостерігалися у 2014 та 2015 роках – індекси промислового виробництва у зазначені роки становив 68,5% та 65,4% відповідно).

Незважаючи на поступове уповільнення темпів падіння та досягнення помірного приросту у 2016 та 2018 рока, протягом 2013-2018 років промислове виробництво Донецької області скоротилось більше ніж у 2 рази (на 59%).

Істотне скорочення промислового виробництва відбулося за усіма видами діяльності. При цьому, найменше загальне падіння у 2013-2018 роках продемонстрували виробництво коксу та продуктів нафтопереробленння (на 47,3%), галузі енергетики (на 49,3%) та металургії (на 51,4%), найбільше падіння – виготовлення виробів з деревини, паперу, поліграфічна діяльність (на 91,0%), текстильна галузь (на 86,4%), виробництво

хімічних речовин і хімічної продукції (на 77,0%), виробництво харчових продуктів та напоїв (на 76,7%).

Враховуючи традиційно сильні позиції в промисловому комплексі країни, навіть в умовах втрати істотної частини власного промислового потенціалу Донецька область забезпечує суттєву частку загальнонаціонального виробництва окремих видів продукції у добувній промисловості, металургійному виробництві, важкому машинобудуванні та енергетичному секторі.

Напрямами промислової спеціалізації регіону у добувній промисловості є видобуток солі, кам'яного вугілля та білої глини. Остання, зокрема, використовується в якості сировини для виробництва господарських і декоративних керамічних виробів, а також електротехнічної кераміки.

У галузі машинобудування регіон спеціалізується на виробництві устаткування та обладнання для металургії і добувної промисловості.

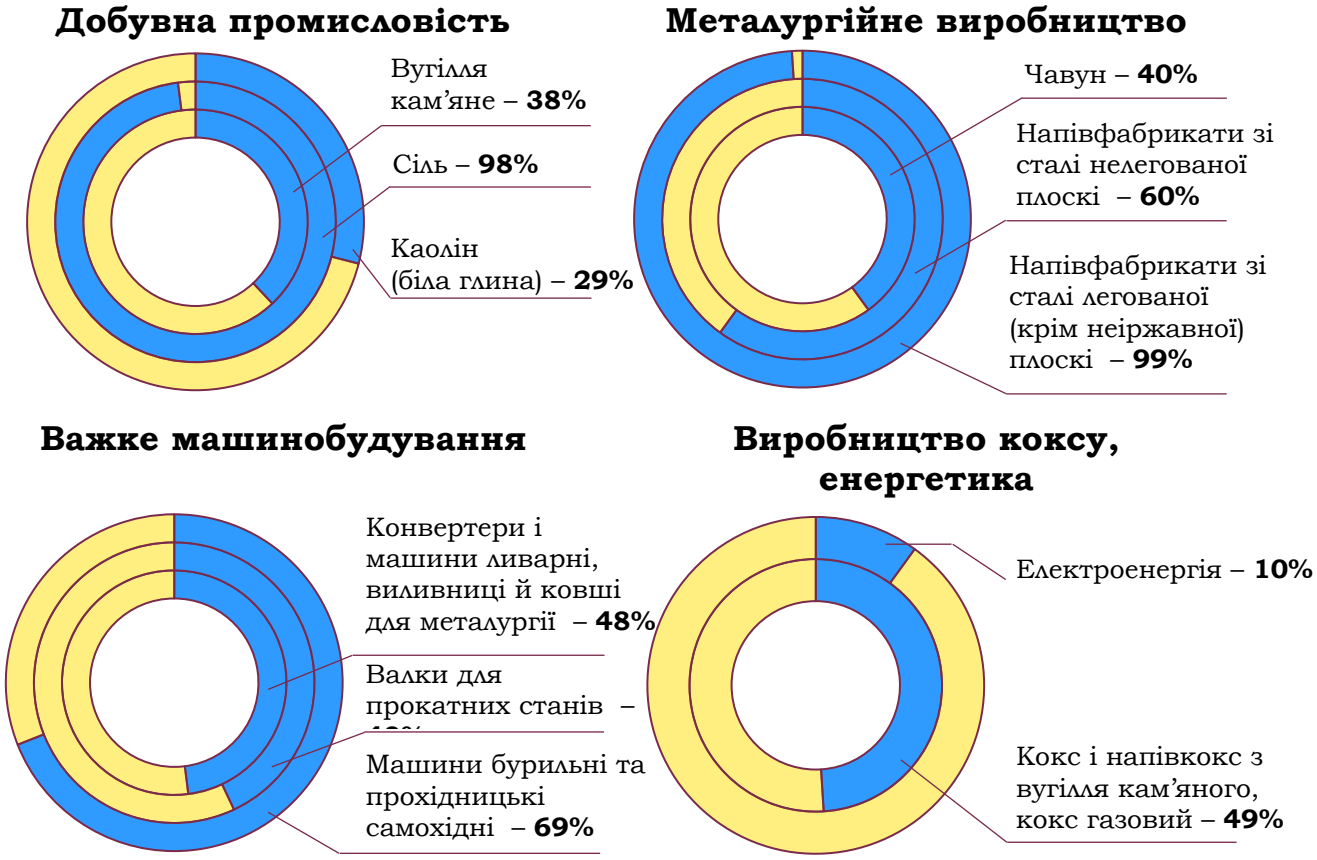

Рис. 1.76. **Місце Донецької області у загальнодержавному виробництві окремих видів промислової продукції у 2018 році**

Джерело: дані Державної служби статистики України

Найбільш потужні ланцюжки «сировина – виробництво – збут» сформовані у металургійному комплексі регіону.

Основними видами

металургійної продукції, що виробляється в регіоні, є чавун, сталь та напівфабрикати зі сталі.

Найважливішими видами сировини, які використовуються металургійними підприємствами, є залізорудна сировина, металобрухт, кокс та металургійні флюси.

На території, підконтрольній українській владі, металургійний комплекс представлений мережею металургійних, коксохімічних та вогнетривких підприємств, включаючи 5 металургійних підприємств, 2 коксохімічних підприємства, 4 вогнетривкі підприємства та 1 підприємство з постачання металургійних флюсів. На цих підприємствах працюють близько 40 тис. осіб.

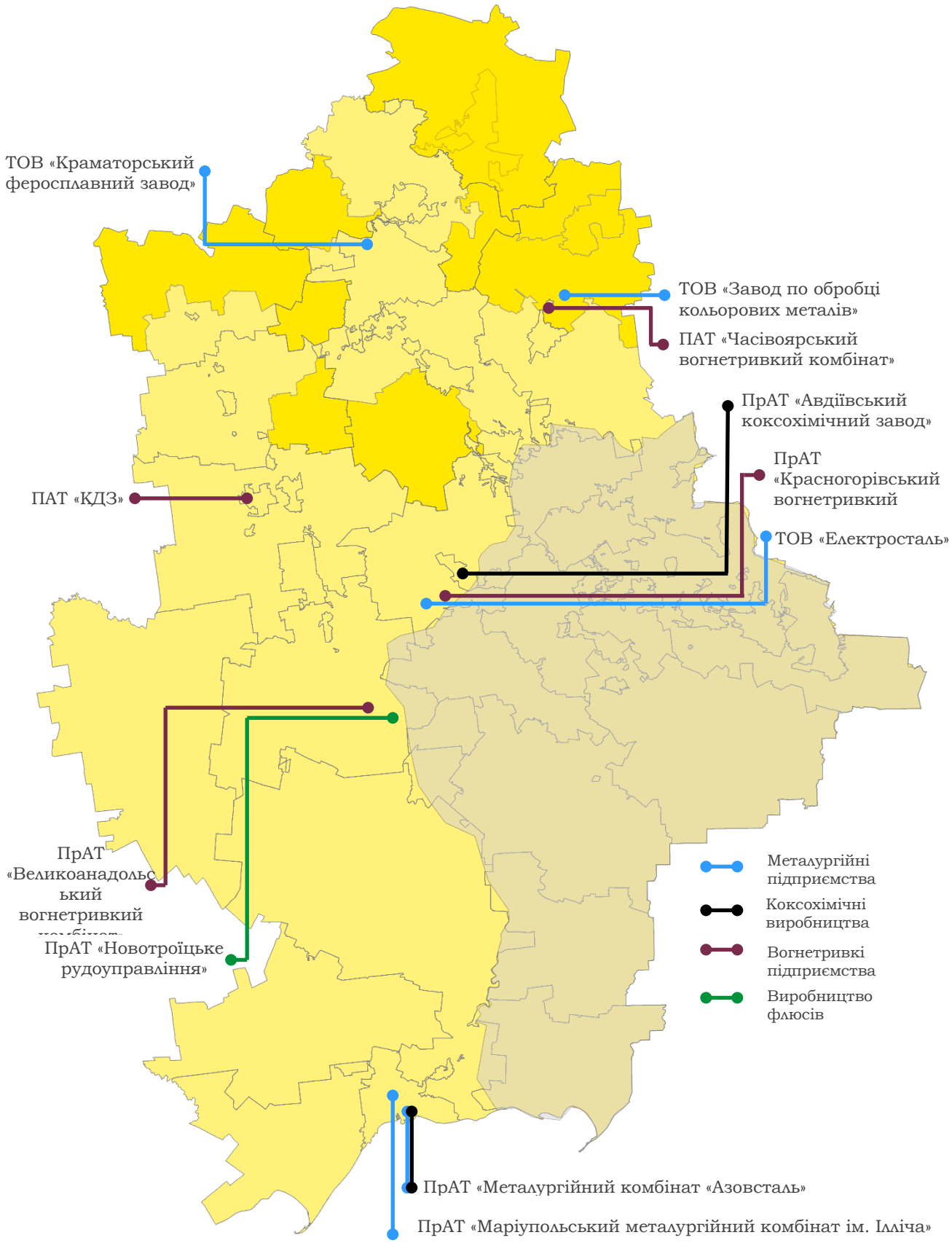

Рис. 1.77. **Провідні підприємства металургійного комплексу Донецької області на території, підконтрольній українській владі**

Джерело: дані департаменту розвитку базових галузей промисловості облдержадміністрації

Металургійні підприємства області повністю залежать від зовнішніх поставок залізорудної сировини (надходить з Південного, Північного, Центрального та Інгулецького гірничо-збагачувальних комбінатів Дніпропетровської області), частково – від зовнішніх поставок вугілля для виробництва коксу (надходить у тому числі з підприємств Дніпропетровської області, Російської Федерації, США та Канади) та вогнетривкої продукції (надходить у тому числі з Російської Федерації та Китаю).

При цьому, підприємства регіону частково забезпечують металургійний комплекс вогнетривами (ПрАТ «Великоанадольський вогнетривкий комбінат», ПАТ «Часівоярський вогнетривкий комбінат» та ПрАТ «КДЗ») та вугіллям для виробництва коксу (шахта ім. Святої Матрони Московської (м. Торецьк) та ТОВ збагачувальна фабрика «Свято-Варваринська» (м. Покровськ)

Виробництво коксу здійснюється двома підприємствами регіону - ПрАТ «Авдіївський коксохімічний завод» та коксохімічного виробництва ПрАТ «Металургійний комбінат «Азовсталь». Зазначені підприємства спеціалізуються на виробництві коксу та хімічних продуктів коксування, а за окремими видами коксохімічної продукції залишаються монополістами. Так, пековий кокс виробляють тільки у ПрАТ «Авдіївський коксохімічний завод», газову сірку – на коксохімічному виробництві ПрАТ «Металургійний комбінат «Азовсталь».

Понад 60% вироблених в області чорних металів експортується в інші країни (в першу чергу - країн Митного Союзу, країн ЄС, на Близький Схід і Північну Африку).

В межах України основними споживачами продукції металургійних підприємств регіону є Вінницька, Дніпропетровська, Житомирська, Запорізька, Київська, Луганська, Львівська, Миколаївська, Одеська, Полтавська, Тернопільська, Харківська, Херсонська області.

Таким чином, Донецька область має потужний промисловий комплекс з ланцюжками «сировина-виробництво-збут» у металургійному комплексі, а також лідерськими позиціями за окремими напрямами виробництва промислової продукції.

При цьому, однією з ключових структурних проблем промисловості регіону залишається переважна спеціалізація промислового комплексу на виробництві проміжних продуктів з низьким ступенем переробки сировини, частка яких протягом 2013-2018 років продовжує зростати.

Агропромисловий комплекс

Незважаючи на індустріально-орієнтовану структуру економіки Донецької області, аграрний сектор – істотний її сегмент, значення якого постійно зростає.

Протягом 2012-2017 років частка сільського господарства у валовій доданій вартості Донеччини зросла майже вдвічі і за підсумками 2017 року склала 7,2%.

З одного боку, ця тенденція обумовлена зростанням обсягів продукції сільського господарства (протягом 2015-2017 років на території, підконтрольній українській владі, цей показник у порівняних цінах 2010 року виріс на 743,0 млн грн, або майже на 11%). З іншого боку, зростання аграрного сектору відбувається на фоні скорочення та / або уповільненого зростання традиційних для економіки Донеччини видів промислового виробництва.

У 2018 році через несприятливі кліматичні умови обсяг виробництва продукції сільського господарства скоротився на 9,4% до попереднього року і у порівняних цінах 2010 року склав майже 7 млрд грн, або 2,6% від продукції сільського господарства України.

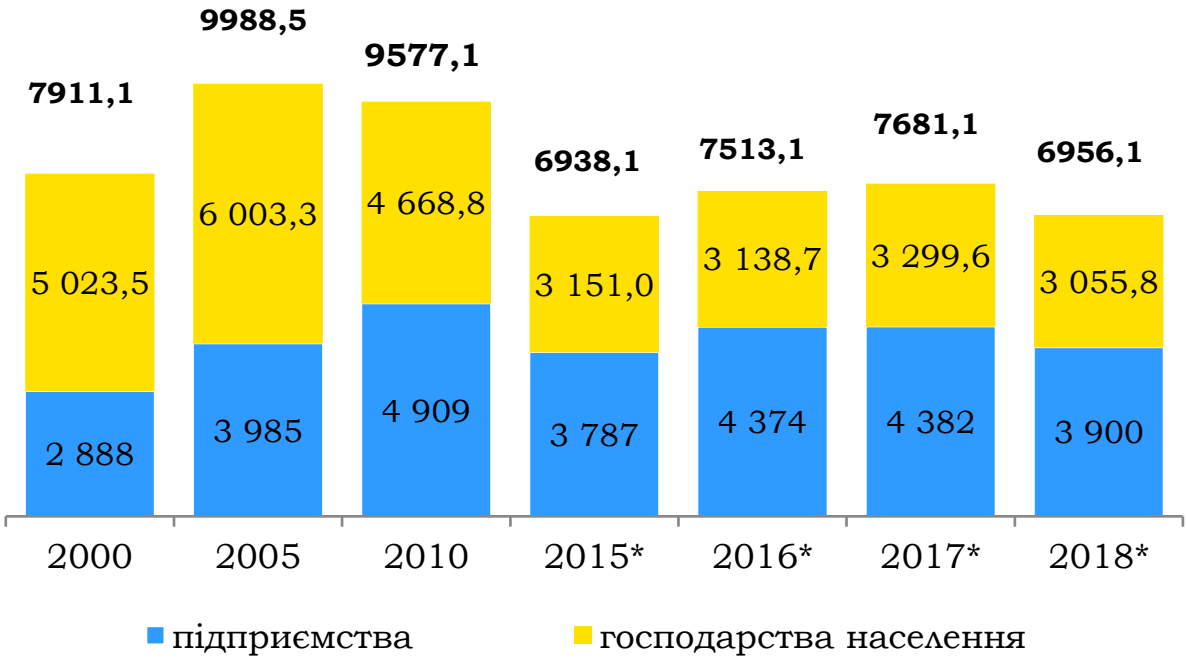

** без урахування частини території області, непідконтрольної українській владі*

Рис. 1.78. **Динаміка продукції сільського господарства Донецької області за категоріями господарств у постійних цінах 2010 року, млн грн**

Джерело: дані Державної служби статистики України

Протягом 2000-2018 років у структурі виробництва сільськогосподарської продукції стабільно зростає частка підприємств: у 2000 році цей показник складав 36,5%, у 2018 році він досяг 56,1%. Така тенденція спостерігається як у галузях рослинництва, так і у сфері тваринництва.

Станом на 01.11.2018 сільськогосподарське виробництво в регіоні забезпечували 1,3 тис. підприємств (2,7% від кількості по Україні), що використовували 730,0 тис. га сільськогосподарських угідь та виробили близько 2,5% сільськогосподарської продукції підприємств України. Понад 70% сільськогосподарських підприємств регіону (928 одиниць) складають фермерські господарства, у користуванні яких перебуває 182,8 тис. га угідь.

До провідних підприємств агропромислового комплексу області відносяться:

ПрАТ «АПК - Інвест» (спеціалізація – промислове виробництво охолодженого м'яса; забезпечує виробництво продукції під торговою маркою «М'ясна весна»);

ПрАТ «Бахмутський Аграрний Союз» (спеціалізація – промислове свинарство; забезпечує виробництво продукції під торговою маркою «Бахмутм'ясо»);

ПрАТ «ЕКОПРОД» (спеціалізація – виробництво та збут злакових, олійних та гречаних культур; виробництво комбікормів; вирощування та реалізація свиней білої породи);

ТОВ «БЕТА-АГРО-ІНВЕСТ» (спеціалізація – вирощування злакових, олійних та гречаних культур);

ДП «ІЛЛІЧ-АГРО ДОНБАС» (спеціалізація - вирощування зернових культур (крім рису), бобових культур і насіння олійних культур);

ТОВ АГРОФІРМА «АГРОТІС» (спеціалізація – виробництво зернових та технічних культур; виробництво молока; свинарство та реалізація племінного молодняка великої рогатої худоби);

ТОВ КЗТС МАШИНІНГ» (спеціалізація – вирощування зернових та масляних культур).

У структурі сільськогосподарської продукції області традиційно переважає продукція рослинництва: протягом 2010-2017 років її частка зросла з 60,7% до 65,2%.

Одночасно частка тваринництва залишається однією з найвищих в Україні – 34,8% продукції сільського господарства, виробленої в області у 2018 році (в середньому по Україні – 26,3%). За цим показником Донеччина поступається тільки Закарпатській (частка продукції тваринництва у 2018 році – 48,9%), Івано-Франківській (46,9%), Волинській (37,9%), Львівській (36,4%), Черкаській (35,9%) та Київській (35,5%).

Важливим чинником, який сприяє розвитку рослинництва в регіоні, є більш високий рівень

рентабельності виробництва порівняно з галузями тваринництва.

Так, середній рівень рентабельності виробництва соняшника на підприємствах Донецької області у 2000-2018 роках склав 48%, виробництва зернових і зернобобових культур – 23%.

Одночасно усі напрями виробництва тваринної продукції в регіоні характеризувалися збитковістю: у сфері вирощування м'яса великої рогатої худоби середній рівень збитковості склав 35%, вирощування свиней – 3%, вирощування птиці – 31%.

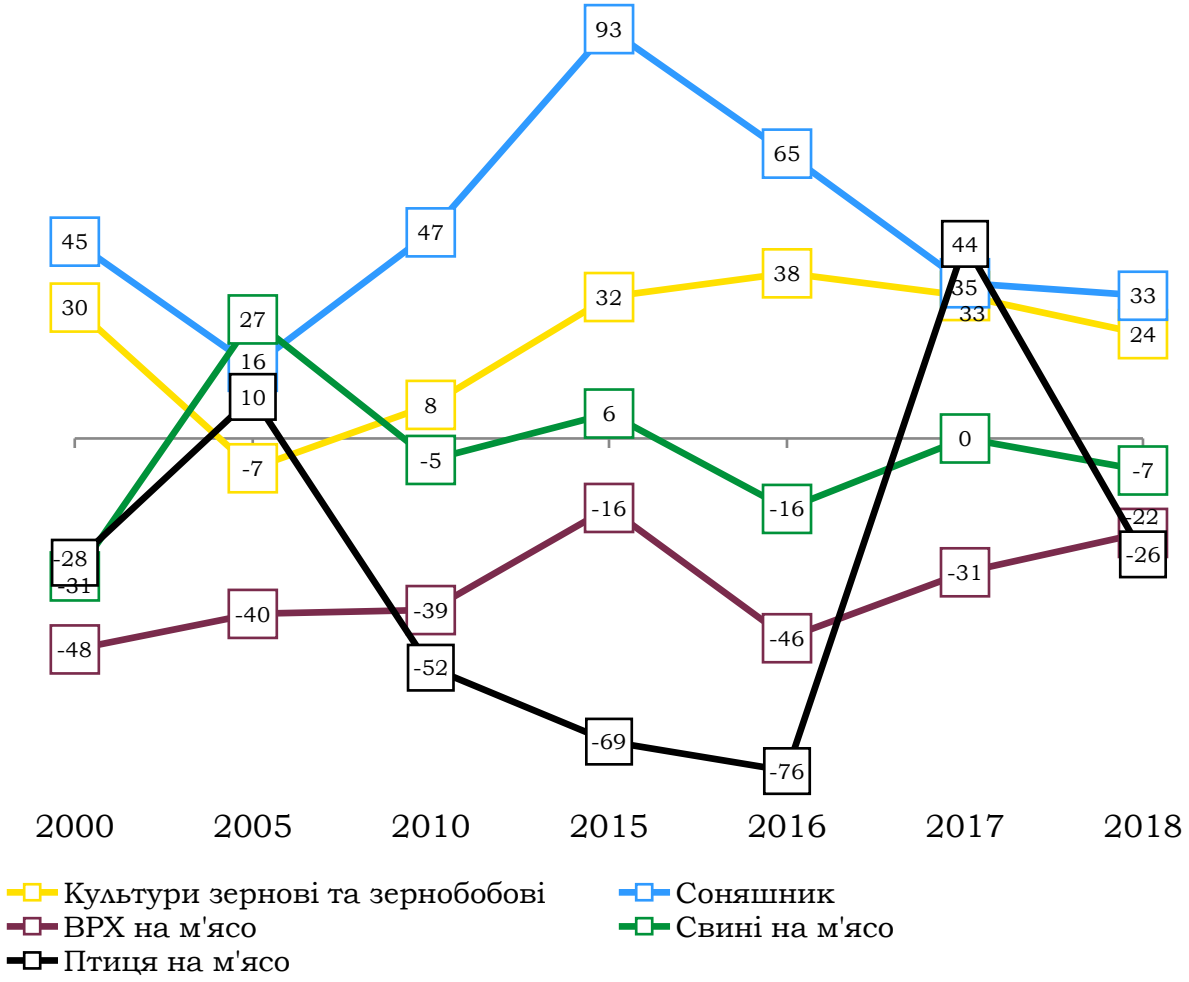

Рис. 1.79. **Рівень рентабельності виробництва основних видів продукції сільського господарства на підприємствах Донецької області, %**

Джерело: дані Державної служби статистики України

Протягом 2000-2018 років посівні площі сільськогосподарських культур Донецької області скоротились майже на 27% і у 2018 році склали 1003,8 тис. га. Це пов'язано з тим, що, починаючи з 2015 року зазначений облік ведеться без урахування тимчасово окупованих територій регіону.

З огляду на специфіку природно-кліматичних умов регіону, сільське господарство спеціалізується на вирощуванні

зернових (озима та яра пшениця, кукурудза) і технічних (соняшник) культур.

При цьому, спостерігається істотне зростання цих культур у структурі посівних площ, що відбувається на фоні скорочення частки кормових культур, а також картоплі, овочів та баштанних.

Так, у 2018 році під зернові та зернобобові культури було засіяно 57% площі сільськогосподарських угідь (у 2000 році - 46%), під технічні культури, у тому числі соняшник - 34% (25%), картоплю, овочі відкритого ґрунту, баштанні - 5% (8%).

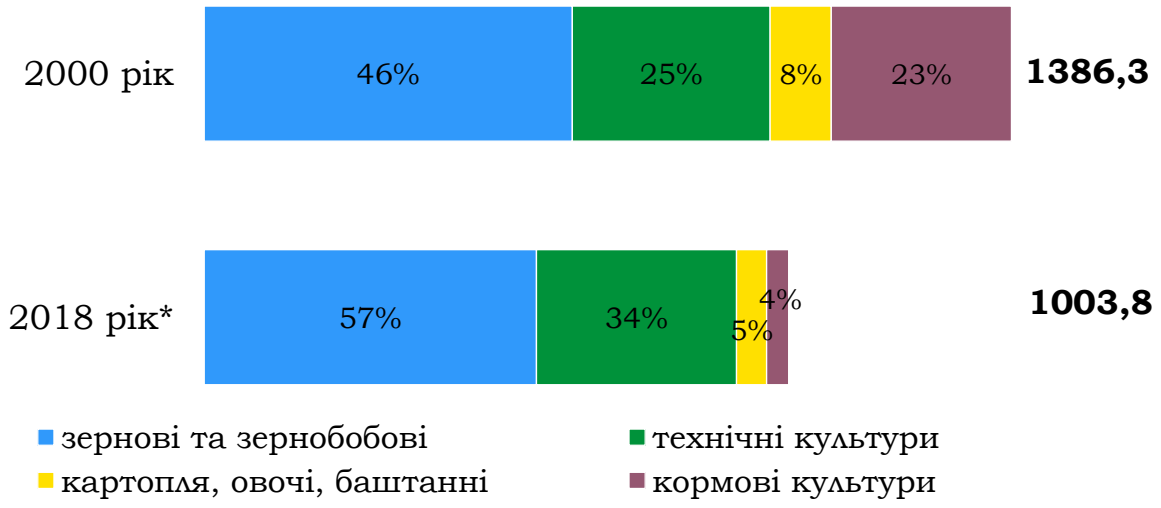

** без урахування частини території області, непідконтрольної українській владі*

Рис. 1.80. **Динаміка структури посівних площ сільськогосподарських культур Донецької області, тис. га**

Джерело: дані Державної служби статистики України

При цьому, у 2018 році валовий збір зернових та зернобобових культур у господарствах усіх категорій Донецької області склав 1,3 млн т (у масі після доробки), що на 29,6% менше, ніж у 2017 році, та майже на 40% менше, ніж у 2013 році.

Урожайність у 2018 році становила 23,6 ц з 1 га зібраної площі проти 34,7 ц у попередньому році та 28,7 ц у 2013 році.

Традиційно рівень врожайності зернових та зернобобових культур в області є нижчим, ніж в середньому по Україні. При цьому, у 2018 році за рівнем врожайності цих культур Донеччина посіла передостаннє місце, випередивши лише Запорізьку область з показником у 23,4 ц з 1 га (в середньому по Україні – 47,4 ц з 1 га).

Валовий збір соняшнику у 2018 році зменшився порівняно з попереднім роком на 4,6% (порівняно з 2013 роком – майже на 32%) і склав 530,0 тис. т (у масі після доробки).

Картоплі у 2018 році зібрано 343,8 тис. т (на 23,1% менше, ніж

у 2017 році, та на 55,5% менше, ніж у 2013 році), плодових та ягідних культур – 105,9 тис. т (на 0,7% та 14% менше відповідно).

При цьому, протягом 2016-2018 років в Донецькій області спостерігається поступове зростання валового збору овочевих культур – в середньому на 4% щорічно. За підсумками 2018 року в регіоні зібрано 235,8 тис. т овочів.

Для області характерним є переважне виробництво зерна та соняшнику сільськогосподарськими підприємствами: у 2018 році вони забезпечили 70,8% обласного валового збору зерна і 78,1% соняшнику.

Одночасно вирощування овочів, картоплі та плодово-ягідних культур здійснюється переважно домогосподарствами: у 2018 році 93,6% валового збору овочевих культур, 98,6% картоплі і 94,9% плодових та ягідних культур вироблено господарствами населення.

Оскільки регіон розташований у зоні ризикованого землеробства, виробництво продукції рослинництва залежить від погодних умов.

Так, причиною зниження виробництва у галузі рослинництва часто становляться несприятливі погодні умови, які спостерігалися у період вегетації, дозрівання та збирання урожаю основних сільськогосподарських культур.

Таблиця 1.6.

Виробництво основних видів продукції рослинництва у 2018 році та їх частка у розрізі окремих областей України

Регіони	Зернові та зернобобові	Соняшник	Картопля	Овочеві	Плодово-ягідні
Україна	70056,5	14165,2	22504,0	9440,2	2571,3
	100 %	*100 %*	*100 %*	*100 %*	*100 %*
Дніпропетровська	3487,5	1283,2	523,9	749,0	185,3
	5,0 %	*9,1 %*	*2,3 %*	*7,9 %*	*7,2 %*
Донецька	*1344,4*	*531,0*	*343,8*	*235,8*	*105,9*
	1,9 %	*3,7 %*	*1,5 %*	*2,5 %*	*4,1 %*
Запорізька	2233,3	720,5	235,8	273,9	84,8
	3,2 %	*5,1 %*	*1,0 %*	*2,9 %*	*3,3 %*
Харківська	3829,2	576,8	1078,8	694,4	80,7
	5,7 %	*4,1 %*	*4,8 %*	*7,4 %*	*3,1 %*

Джерело: дані Державної служби статистики України

В цілому у 2018 році Донецька область забезпечила 1,9% національного виробництва зернових культур (18 місце), 3,7% виробництва соняшника (15 місце), 1,5% виробництва картоплі (19 місце), 2,5% виробництва овочів (19-20

місце) та 4,1% виробництва плодово-ягідних культур (9 місце).

Регіон має сировинну базу для розвитку харчової та харчопереробної галузі, у тому числі з експортним потенціалом.

Так, протягом 2017-2018 років регіоном експортовано борошномельно-круп'яної продукції, готової продукції із зерна на 3,4 млн дол. США при експорті 610 тис. т зернових культур на 153 млн дол. США.

Крім того, Донеччина має потенціал для розвитку овочівництва та ягідництва закритого ґрунту, крафтового виробництва окремих видів продуктів харчування, а також виробництва нішевих культур та окремих видів тваринницької продукції.

В Донецькій області збережені традиції з виробництва та переробки м'ясної продукції. Для тваринництва регіону характерний високій рівень розвитку галузей свинарства, молочного і м'ясного скотарства, птахівництва і вівчарства.

Про цьому, протягом останніх років спостерігається істотне скорочення поголів'я великої рогатої худоби (включаючи корів), а також овець та кіз: у 2018 році на території області, підконтрольній українській владі, чисельність поголів'я великої рогатої худоби скоротилась на 17,3% порівняно з 2015 роком (на 57,9% порівняно з 2010 роком), корів – на 15,0% (на 55,1%), овець та кіз – на 8,8% (на 53,6%).

Одночасно зростає поголів'я свиней та птиці: порівняно з 2015 роком поголів'я свиней зросло на 2,2%, птиці – на 40,1%. Однак порівняно з 2010 роком зазначені показники скоротились на 10,3% і 66,1% відповідно.

У господарствах населення вирощуються 53,8% великої рогатої худоби, 63,9% корів, 83,2% овець та кіз.

Сільськогосподарські підприємства переважно спеціалізуються на вирощуванні свиней (93,0% поголів'я області) та птиці (61,8%).

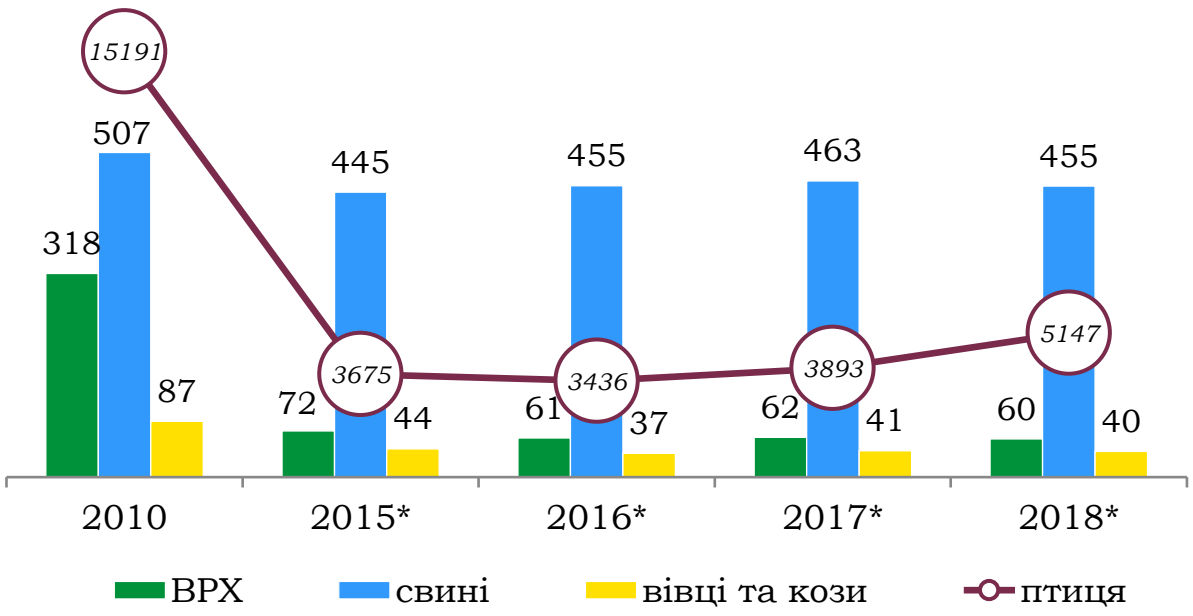

** без урахування частини території області, непідконтрольної українській владі*

Рис. 1.81. **Динаміка чисельності сільськогосподарських тварин у Донецькій області, тис. голів**

Джерело: дані Державної служби статистики України

Протягом останніх п'яти років регіон займає лідерські позиції серед областей України за чисельністю поголів'я свиней та обсягом виробництва свинини.

В загальному обсязі реалізації худоби та птиці на забій свині займають 89%. При цьому, у 2018 році Донеччина забезпечила 9,1% національного виробництва свинини (друге місце після Київської області).

Вирощуванням свиней займаються 34 сільськогосподарських підприємства (з них 2 племінні заводи та 2 племінні репродуктори), у тому числі вертикально-інтегровані структури із замкнутим циклом виробництва ПрАТ «АПК ІНВЕСТ» (Покровський район), де утримується більше 244,6 тис. голів та ПрАТ «Бахмутський Аграрний Союз» (Бахмутський район) – 93 тис. голів.

Таблиця 1.7.

Динаміка виробництва продукції тваринництва Донецької області у 2014-2018 роках

Роки	М'ясо у живій масі		Молоко		Яйця		Вовна	
	тис. т	*% до попереднього року*	тис. т	*% до попереднього року*	млн од.	*% до попереднього року*	т	*% до попереднього року*
2014	151,9	*х*	105,4	*х*	1640,6	*х*	107	*х*
2015	131,5	*86,6*	90,5	*85,9*	629,4	*38,4*	67	*62,6*
2016	123,7	*94,1*	86,2	*95,2*	544,5	*86,5*	55	*82,1*
2017	122,5	*99,0*	85,5	*99,2*	587,6	*107,9*	50	*90,9*
2018	120,5	*98,4*	84,6	*98,9*	696,2	*118,5*	47	*94,0*

Джерело: дані Державної служби статистики України

У регіоні працюють 18 підприємств галузі птахівництва. Найбільша чисельність поголів'я птиці яєчного напряму утримується в ТОВ «Маріупольська птахофабрика» (Волноваський район).

Протягом 2017-2018 років відновили свою роботу філії ПНВК «Інтербізнес» ПАТ «Агрохолдинг «Авангард»: «Волноваська птахофабрика», «Донецька птахофабрика», птахофабрика «Зоря» (Волноваський район»), що сприяє збільшенню поголів'я птиці у 2018 році на 32,2% та валового виробництва яєць на 18,5%.

Скорочення виробництва молока відбувається, як у господарствах населення, так і в підприємствах, що обумовлено скороченням поголів'я корів через зростання вартості кормової бази та низькі закупівельні ціни на молоко. При цьому, надій молока від однієї

корови виріс з 4426 кг у 2015 році до 5406 кг у 2018 році.

У господарствах населення виробляється 61,7% молока, проте його якість не відповідає стандартам. Внаслідок цього виникають проблеми з виробництвом якісних молочних продуктів та їх реалізацією на внутрішньому і зовнішніх ринках.

В області існують окремі підприємства з виробництва крафтових сирів та м'ясних делікатесів, зокрема продукції власних сироварень з козинячого та коров'ячого молока (включаючи розсольні та напівтверді сири), а також лінійки кисломолочної продукції з козинячого молока («Приватна сироварня «Шкатула», ТМ «Козацьке подвір'я», сімейна ферма «Святогірська коза», Приватна сироварня «Берестівський куркуль»). Зазначеними виробниками, крім формату крамниці, застосовуються on-line продажі, участь у регіональних заходах, фестивалях їжі інших областей України.

Проте нішевих продуктів, що виробляються на сьогодні, недостатньо для задоволення внутрішнього попиту. В цілому нішевий агроринок області має перспективи для розвитку сушки та заморозки продуктів харчування з ягід, овочів та фруктів, лікарських рослин, виробництва в'ялених овочів та фруктів.

Отже, з урахуванням наявної сировинної бази та попиту в області спостерігається недостатність потужностей харчової та харчопереробної промисловості, а також низький технологічний рівень наявних потужностей.

Так, станом на 01 січня 2019 року на території області зареєстровано 158 підприємств з виробництва харчових продуктів та напоїв (2,6% загальної кількості по Україні).

З них найбільша кількість припадає на:

підприємства з виробництва хліба та хлібобулочних виробів, кондитерських виробів (36 підприємств);

підприємства з виробництва олії та тваринних жирів (35);

підприємства з виробництва борошномельно-круп'яної промисловості (26);

підприємств з виробництва м'яса та ковбасних виробів (18);

підприємства з виробництва какао, шоколаду та цукрових кондитерських виробів (8);

підприємства з виробництва сухарів, сухого печива та борошняних і кондитерських виробів тривалого зберігання (8).

Крім того, 6 підприємств займаються виробництвом комбікормів.

При цьому, в області недостатньо молокопереробних підприємств (11), у зв'язку з чим 70% молока, що виробляється в регіоні, переробляється підприємствами інших областей.

Також при забезпеченні 4% загальнонаціонального виробництва плодових та ягідних

культур, в області відсутні підприємства з переробки плодів і овочів.

Таким чином, агропромисловий комплекс Донеччини спеціалізується на виробництві зернових та зернобобових культур, соняшника, вирощуванні свиней та птиці і розвивається під впливом наступних факторів:

розташування регіону в зоні ризикованого землеробства та істотна залежність виробництва продукції рослинництва від погодних умов;

зменшення частки земель, засіяних кормовими культурами і зростання частки площ, засіяних технічними культурами, у тому числі соняшником, що негативно впливає на якість ґрунтів;

скорочення поголів'я великої рогатої худоби (у тому числі корів) через низьку рентабельність м'ясної та молочної продукції.

Зовнішня торгівля

Донецька область залишається потужним суб'єктом зовнішньоекономічних відносин.

Так, за часткою у загальнодержавному експорті товарів у 2018 році регіон з питомою вагою у 10,2% посів 3 місце після м. Київ (21,6%) та Дніпропетровської області (16,3%).

За часткою у загальнодержавному імпорті товарів область з питомою вагою у 3,9% посіла 5 місце після м. Київ (41,2%), Дніпропетровської (9,2%), Київської (6,4%) та Львівської (4,7%) областей.

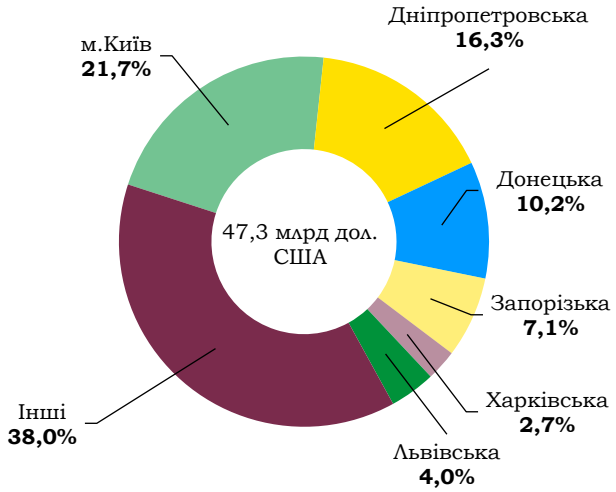

Експорт товарів

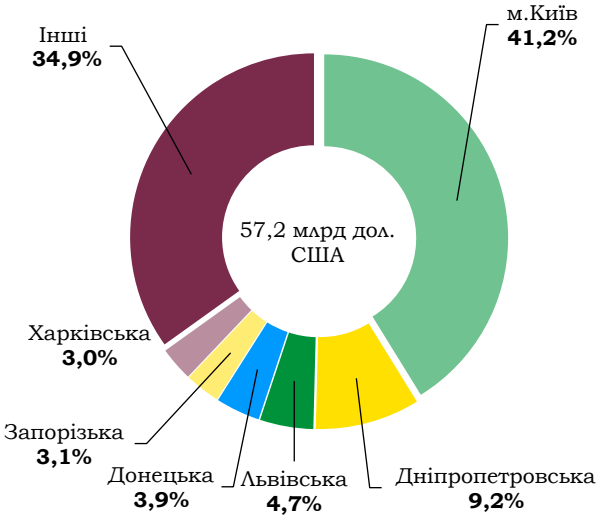

Імпорт товарів

Рис. 1.82. **Структура загального експорту та імпорту товарів Україні у 2018 році в розрізі окремих регіонів**

Джерело: дані Державної служби статистики України

Починаючи з 2013 року, через початок військового конфлікту, в області спостерігався трирічний спад обсягів зовнішньої торгівлі товарами та послугами.

Експорту товарів у 2018 році склав 4,8 млрд дол. США, що на 7,6 млрд дол. США (або у 2,6 раза) менше за показник 2013 року. Імпорту товарів склав 2,2 млрд дол. США, що на 1,8 млрд дол. США (або на 44,6%) менше за показник 2013 року.

Несприятливі тенденції спостерігалися також у сфері зовнішньої торгівлі послугами: експорт послуг у 2018 році зменшився на 0,49 млрд дол. США, або у 4,1 раза, і склав 0,15 млрд дол. США; імпорт скоротився на 0,46 млрд дол. США, або у 3,9 раза, і склав 0,16 млрд дол. США.

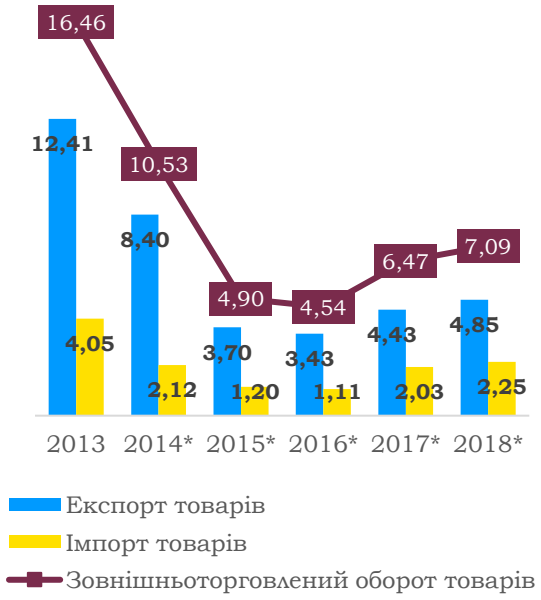

Зовнішня торгівля товарами

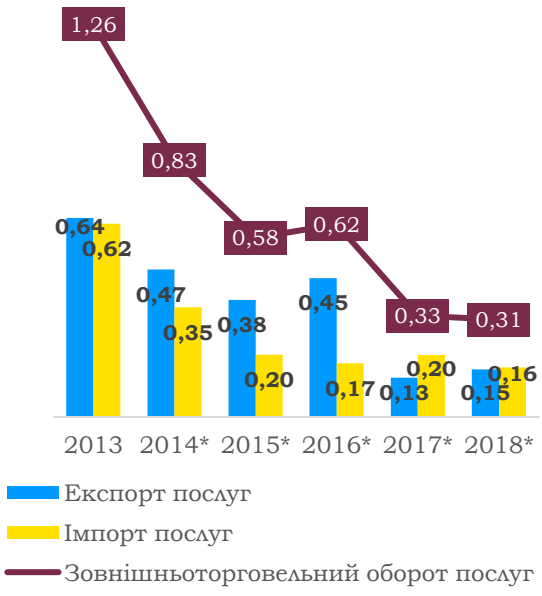

Зовнішня торгівля послугами

* без урахування частини тимчасово окупованої території

Рис. 1.83. **Динаміка показників зовнішньої торгівлі товарами та послугами Донецької області, млрд грн**

Джерело: дані Державної служби статистики України

В умовах відновлення обсягів промислового виробництва протягом 2017-2018 років спостерігалася позитивна тенденція щорічного зростання показників експорту товарів на 1,0 млрд дол. США (або на 29,2%) та на 0,4 млрд дол. США (або на 9,31 %) відповідно, імпорту товарів – на 0,9 млрд дол. США (або на 83,1%) та 0,2 млрд дол. США (або на 10,5%) відповідно.

В цілому, порівняно з 2013 роком показник зовнішньоторговельного обороту товарів зменшився на 9,4 млрд дол. США (або у 2,3 раза) та у 2018 році склав 7,09 млрд дол. США. Обсяг зовнішньоторговельного обороту послуг скоротився на 0,95 млрд

дол. США (або у 4,1 раза) та склав 0,31 млрд дол. США.

У 2018 році зовнішньоторговельні операції проводились із партнерами зі 122 країн світу.

Найбільші обсяги зовнішньоторговельного обороту товарів у 2018 році припадали на країни ЄС (2,7 млрд дол. США, або 38,6%), СНД (1,6 млрд дол. США, або 22,3%), Америки (1,4 млрд дол. США, або 20,2%), Азії (0,96 млрд дол. США, або 13,5%), Африки (0,3 млрд дол. США, або 4,0%).

При цьому, порівняно з 2013 роком у 2018 році структура ринків збуту товарів зазнала істотних змін. Так, у географічній структурі експорту істотно зросла частка країн ЄС – на 24,8 відсоткових пункти (склала 50,4% від загального експорту товарів) та Америки – на 6,9 відсоткових пункти (11,1%). При цьому частка країн СНД скоротилася на 16,2 відсоткових пункти (склала 16,6%), Азії – на 11,0 відсоткових пункти (15,9%), Африки – на 4,2 відсоткових пункти (5,4%).

У географічній структурі імпорту товарів зросла частка країн Америки – на 33,4 відсоткових пункти (склала 39,8% імпорту товарів). Частка країн СНД зменшилася на 19,8 відсоткових пункти (склала 34,6%), Європейського Союзу – на 11,3 відсоткових пункти (13,1%), Азії – на 4,7 відсоткових пункти (8,3%).

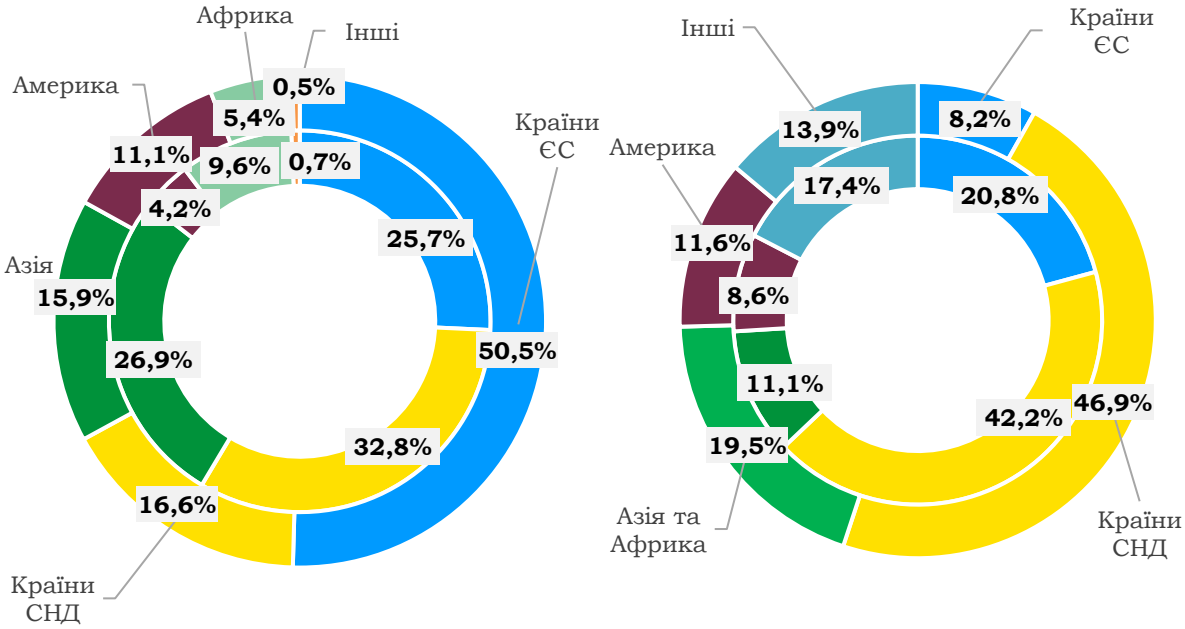

Експорт товарів

Експорт послуг

Рис. 1.84. **Географічна структура торгівлі товарами та послугами підприємствами Донецької області у 2013 (внутрішнє кільце) та 2018 (зовнішнє кільце) роках**

Джерело: дані Державної служби статистики України

Найбільш значними торговими партнерами з експорту товарів протягом 2018 року були наступні країни: Італія (25,6%

загального обсягу експорту товарів), Російська Федерація (12,5%), США (9,4%), Польща (6,7%), Туреччина (6,6 %).

У галузі зовнішньої торгівлі послугами найбільші обсяги зовнішньоторговельного обороту у 2018 році припадали на країни СНД (165,9 млн дол. США, або 53,1% від зовнішньоторговельного обороту послуг), ЄС (59,0 млн дол. США, або 18,9%,), Азії (35,2 млн дол. США, або 11,3%), Америки (21,4 млн дол. США, або 6,8%).

У географічній структурі зовнішньої торгівлі послугами у 2018 році порівняно з 2013 роком зросла частка країн СНД – на 4,7 відсоткових пункти (склала 46,9% загального експорту послуг), Азії та Африки – на 8,4 відсоткових пункти (19,5%) та Америки – на 3,0 відсоткових пункти (11,6%). Частка країн ЄС зменшилася на 12,6 відсоткових пункти і склала 8,2%.

Найбільш значними торговими партнерами з експорту послуг протягом 2018 року були Туркменістан (41,8% експорту послуг), Швейцарія (14,6%), Віргінські Острови (9%), Російська Федерація (5,7%).

У 2018 році імпортні операції з послугами найбільше здійснювались з країнами СНД (58,9% від загального обсягу, що на 19,6% більше за показник 2013 року), країнами ЄС (29,2%, на 19,6% менше), Азії (4,9%, на 24,4% менше), Америки (2,3%, на 5,8% менше).

Найбільші обсяги послуг надходили з Російської Федерації (37,5%), Великої Британії (6,5%), Молдови (6%) та Австрії (4,5%).

Протягом 2013-2018 років для Донецької області було характерне позитивне сальдо зовнішньоторговельного балансу товарів. Зокрема, у 2018 році показник склав 2,6 млрд дол. США, що більше за показники 2017 року на 0,2 млрд дол. США та 2016 року – на 0,3 млрд дол. США.

Військовий конфлікт вкрай негативно вплинув на показник, оскільки спостерігається його зменшення на 5,8 млрд дол. США в порівнянні з 2013 роком. В першу чергу, суттєве зменшення спостерігається, як наслідок стрімкого падіння показника експорту товарів.

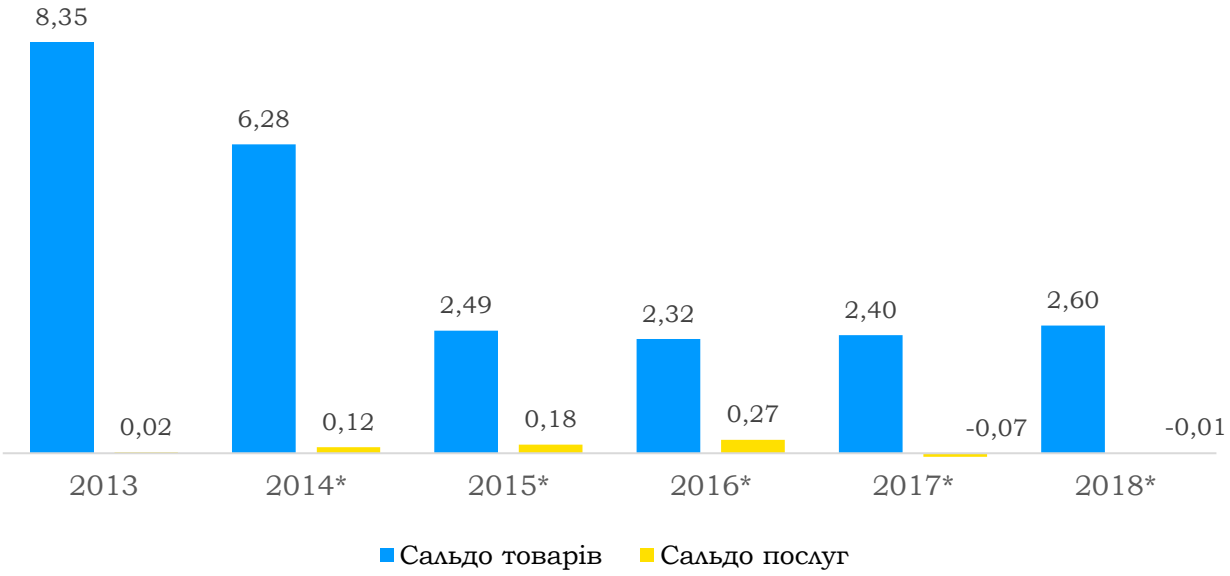

* без урахування частини тимчасово окупованої території

Рис. 1.85. **Динаміка сальдо зовнішньоторговельних балансів товарів та послуг Донецької області, млрд дол. США**

Джерело: дані Державної служби статистики України

Разом з цим, показник сальдо зовнішньоторговельного балансу Донецької області в порівнянні з Дніпропетровською, Запорізькою, Харківською та Львівською областями протягом 2013-2018 років було найбільшим.

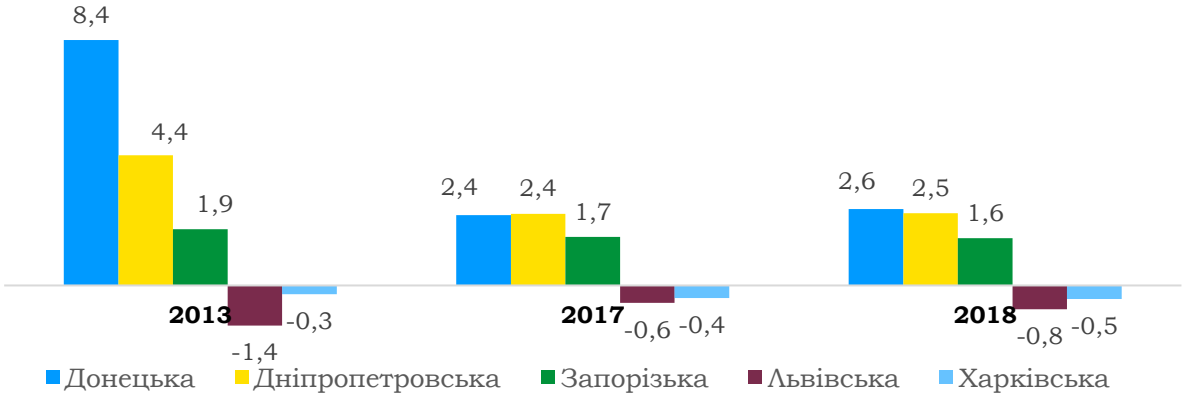

Рис. 1.86. **Динаміка сальдо зовнішньоторговельного балансу товарів у порівнянні з іншими регіонами за 2013, 2017 та 2018 роки, млрд дол. США**

Джерело: дані Державної служби статистики України

Зворотна ситуація спостерігається з показником сальдо зовнішньоторговельного балансу послуг. Протягом 2017-2018 років його значення було від'ємне та склало – 73,3 млн дол. США та – 6,3 млн дол. США відповідно.

Отже, у 2018 році, враховуючи зростання обсягу експорту послуг та зменшення обсягу їх імпорту, показник збільшився на 67 млн дол. США. Якщо зазначена тенденція збережеться й

протягом наступних періодів – показник сальдо зовнішньоторговельного балансу послуг також стане позитивним.

Рис. 1.87. **Динаміка сальдо зовнішньоторговельного балансу послуг у порівнянні з іншими регіонами за 2013, 2017 та 2018 роки, млн дол. США**

Джерело: дані Державної служби статистики України

Ще з 2013 року в порівнянні з іншими регіонами, показник сальдо зовнішньоторговельного балансу послуг, на відміну від товарів, займав значно гірші позиції.

Так, в порівнянні з попередньо порівнюваними областями, показник Донецької області у 2018 році менше за показник Дніпропетровської області, який також є від'ємним. В інших порівнювальних регіонах показник є позитивним.

Коефіцієнт покриття імпорту товарів експортом, тобто відношення доходів від експорту до витрат на імпорт, у 2018 році склав 2,16, що на 0,02 менше за показник 2017 року й на 0,13 більше показника 2013 року.

Коефіцієнт покриття імпорту послуг експортом у 2018 році склав 0,95, що на 0,32 більше за показник 2017 року та на 0,01 більше показника 2013 року.

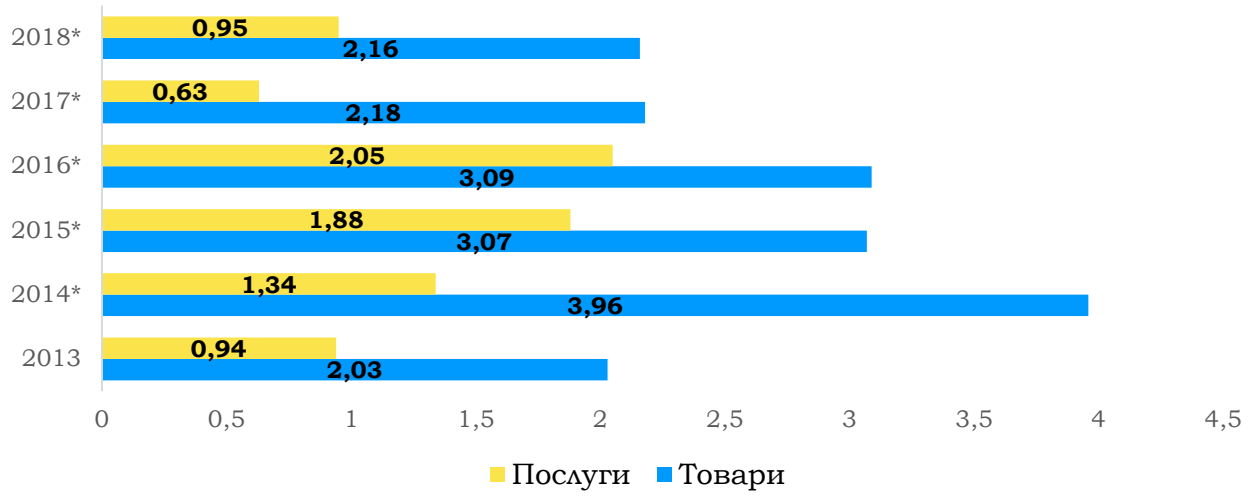

* без урахування частини тимчасово окупованої території

Рис. 1.88. **Динаміка значень коефіцієнту покриття імпорту експортом товарів та послуг Донецької області у 2013-2018 роках**

Джерело: розрахунки за даними Державної служби статистики України

У товарній структурі експорту найбільша частка та темп зростання припадає на недорогоцінні метали та вироби з них – 64,2% від загального обсягу показника у 2013 році та 85,0% у 2018 році (на 20,8 відсоткових пункти більше). Не значне зростання також спостерігається в товарній структурі експорту механічних та електричних машин, частка яких у 2018 році склала 4,9% від загального обсягу експорту товарів (на 0,4 відсоткових пункти більше ніж у 2013 році).

Одночасно спостерігається зменшення частки мінеральних продуктів на 6,9 відсоткових пункти (у 2018 році їх питома вага склала 7,1%), продукції хімічної промисловості – на 4,1 відсоткових пункти (0,4 %), залізничних локомотивів – на 5,8 відсоткових пункти (0,1%) та готових продуктів харчування – на 3,5 відсоткових пункти (0,3%).

* без урахування частини тимчасово окупованої території

Рис. 1.89. **Динаміка товарної структури експорту товарами у 2013 та 2018 роках, %**

Джерело: дані Державної служби статистики України

У товарній структурі імпорту переважають мінеральні продукти, частка яких у 2018 році склала 70,4% та збільшилася порівняно з 2013 роком на 39,0 відсоткових пунктів.

* без урахування частини тимчасово окупованої території

Рис. 1.90. **Динаміка товарної структури імпорту товарів у 2013 та 2018 роках, %**

Джерело: дані Державної служби статистики України

Зазначене зростання відбувалося на фоні скорочення частки інших основних статей імпорту товарів: механічних та електричних машин – на 2,6 відсоткових пункти (до 10,0% у 2018 році), недорогоцінних металів та виробів з них – на 11,8 відсоткових пункти (9,8 %), продукції хімічної промисловості – на 5,0 відсоткових пункти (2,9 %), готових харчових продуктів – на 4,6 відсоткових пункти (0,9%), полімерних матеріалів, пластмас та виробів з них – на 3,6 відсоткових пункти (1,2%), виробів з каменю, гіпсу та цементу – на 0,8 відсоткових пункти (2,4%).

У товарній структурі експорту послуг порівняно з 2013 роком істотно зросла частка послуг з будівництва – на 49,3 відсоткових пункти (до 52,9% у 2018 році), що відбулося в результаті зростання обсягу експорту послуг з будівництва у 2,5 раза на фоні істотного скорочення обсягів інших основних статей експорту послуг.

Також зросла питома вага послуг морського транспорту – на 0,9 відсоткових пункти до 28,1% (незважаючи на скорочення обсягу експорту зазначених послуг у 4,1 раза) та послуг у сфері телекомунікації – на 1,8 відсоткових пункти до 2,8% (не зважаючи на скорочення експорту цих послуг на 35,3%).

При цьому, відбулося скорочення частки послуг залізничного транспорту – на 9,5 відсоткових пункти до 7,0% (на фоні скорочення їх експорту у 9,8 раза); послуг, пов'язаних з подорожами – на 0,9 відсоткових пункти до 1,5% (на фоні скорочення їх експорту у 6,8 раза). Найбільш суттєве зменшення у структурі експорту послуг спостерігається за експортом ділових послуг – на 19,9 відсоткових пункти до 6,0% (на фоні скорочення обсягу їх експорту у 18,1 раза).

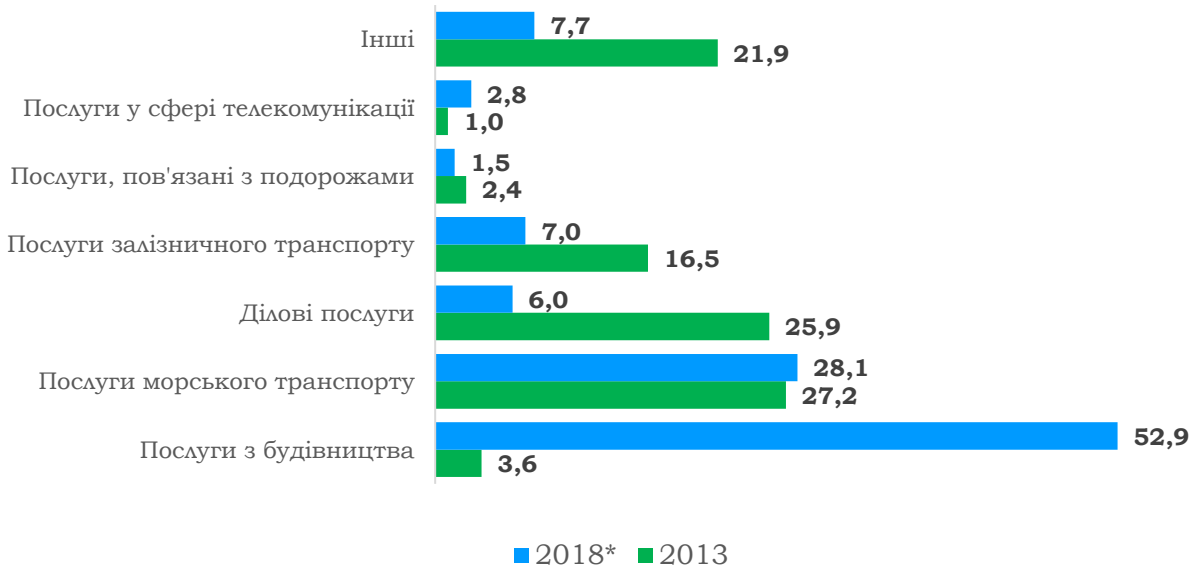

* без урахування частини тимчасово окупованої території

Рис. 1.91. **Динаміка товарної структури експорту послуг у 2013 та 2018 роках, %**

Джерело: дані Державної служби статистики України

У 2018 році порівняно з 2013 роком у товарній структурі імпорту послуг суттєво збільшилися частки транспортних послуг – на 30,0 відсоткових пунктів до 41,7% від загального обсягу, а також послуг з будівництва – 9,8 відсоткових пункти до 11,6).

При цьому, в абсолютному виразі імпорт послуг залізничного транспорту скоротився на 8,6%, послуг з будівництва – збільшився на 63,8%.

Одночасно частка ділових послуг скоротилася на 6,4 відсоткових пункти до 16,7% (на фоні скорочення їх імпорту у 5,4 раза), послуг у сфері комунікацій – на 6,2 відсоткових пункти до 18,3% (абсолютне скорочення імпорту – у 5,2 раза), роялті та інших послуг, пов'язаних з використанням інтелектуальної власності – на 6,6 відсоткових пункти до 1,1%

(абсолютне скорочення – у 27,2%), послуг, пов'язаних з фінансовою діяльністю – на 14,6 відсоткових пункти до 2,2% (абсолютне скорочення – у 29,1 раза).

* без урахування частини тимчасово окупованої території

Рис. 1.92. **Динаміка товарної структури імпорту послуг у 2013 та 2018 роках, %**

Джерело: дані Державної служби статистики України

Таким чином, економіка Донецької області характеризується істотною залежністю від зовнішньої торгівлі. Регіон посідає третє місце серед інших областей України за часткою експорту товарів у валовому регіональному продукті – за підсумками 2017 року цей показник становив 75% (в середньому по Україні – 41%). Серед особливостей зовнішньої торгівлі регіону – наявність позитивного сальдо зовнішньої торгівлі товарів та від'ємне сальдо – за торгівлею послугами. При цьому, у структурі експорту товарів переважають недорогоцінні метали та вироби з них, імпорту – мінеральні продукти, частка яких продовжує зростати.

У структурі експорту послуг переважають послуги будівництва та морського транспорту, у структурі імпорту – послуги залізничного транспорту.

Також серед тенденцій зовнішньої торгівлі регіону можна зазначити переорієнтацію експорт орієнтованих підприємств з ринків країн СНД на ринки Європейського Союзу.

Малий та середній бізнес

Протягом останніх п'яти років в області спостерігаються постійні коливання кількісних показників малого підприємництва області. Проте загальною тенденцією залишається зниження основних показників їх діяльності. Серед основних чинників зазначеної ситуації – вразливий вплив змін законодавства у сфері податків і зборів на загальнообов'язкове державне соціальне страхування для цієї категорії підприємництва.

Так, у 2015 році спостерігалося зменшення кількості малих підприємств до попереднього року на 3%, у 2016 році – на 8,8%, у 2017 році – збільшення на 0,2%, у 2018 році – зменшення на 7,1%.

Основний вплив на динаміку розвитку малого підприємництва мають тенденції розвитку мікробізнесу: у 2015 році кількість суб'єктів мікробізнесу збільшилася порівняно з попереднім роком на 3,5%, у 2016 році – зменшилася на 6,0%; у 2017 році – збільшилася на 0,3%; у 2018 році – зменшилася на 8%. Зростання кількості мікропідприємств частково можна пояснити певним «подрібненням» як середніх, так і малих підприємств.

Протягом 2013-2018 років, незважаючи на проведення бойових дій, спостерігається збільшення обсягів реалізованої продукції (товарів, послуг) малих підприємств: у 2018 році цей показник збільшився порівняно з 2013 роком майже у 3 рази (з 11,9 млрд грн у 2013 році до 31,8 млрд грн у 2018 році). При цьому, кількість таких підприємств майже досягла втрачених позицій 2013 року (8495 одиниць порівняно з 8593 одиниці у 2013 році). Зазначені показники міст та районів області, на території якої органи влади тимчасово не виконують свої функції, у 2013 році перевищували показники на підконтрольних територіях у 3,5 та 2 рази відповідно.

Не зважаючи на зазначене, у 2018 році Донецька область займає 10 місце серед регіонів України за кількістю малих підприємств (9201 од.). Питома вага малих підприємств складає 94,5% до загальної кількості підприємств області (по Україні – 95,4%). Водночас, зберігається висока концентрація великих промислових підприємств в регіоні – всього у 2018 році в регіоні було зосереджено 27 великих підприємств, або 6,1% їх загальної кількості в Україні. За цим показником область посідає 4 місце після м. Київ (33% загальної кількості великих підприємств), Дніпропетровської (12,1%) та Київської (6,7%) областей.

В регіоні збережена позитивна динаміка збільшення показників діяльності фізичних осіб-підприємців. Так, у 2018 році кількість фізичних осіб-підприємців збільшилася у порівнянні до попереднього року на 4% (склала 52,4 тис. осіб), кількість найманих працівників у них – на 46% (44,9 тис. осіб), обсяг реалізованої ними продукції – на 26,6% (21,7 млрд грн).

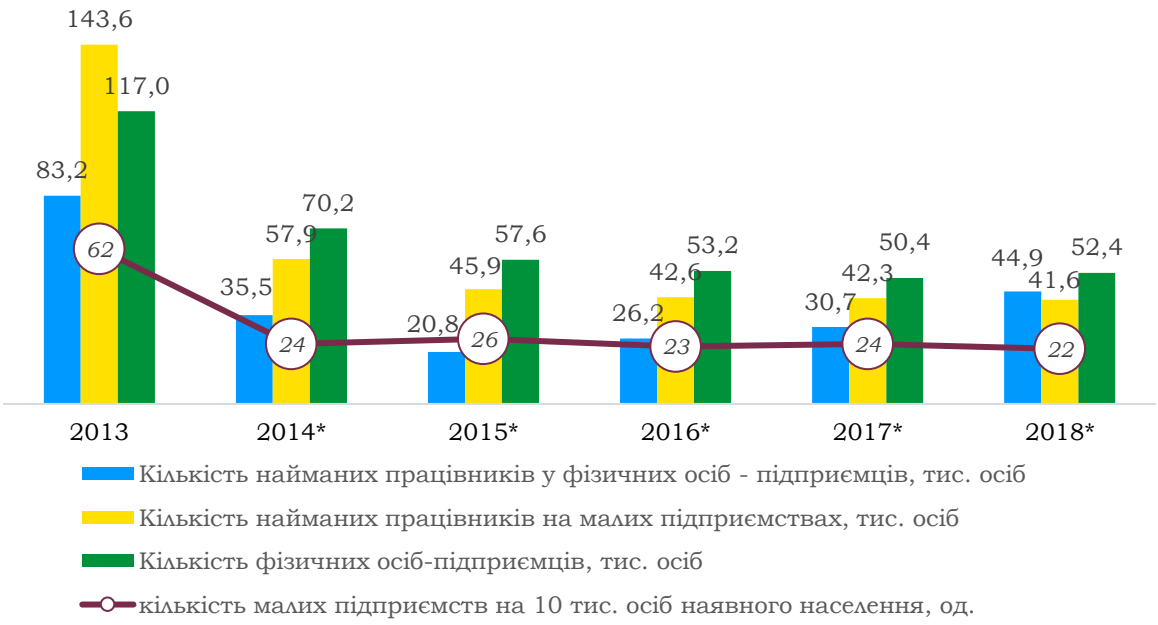

* без урахування частини тимчасово окупованої території області

Рис. 1.93. **Динаміка кількісних показників розвитку малого підприємництва у Донецькій області**

Джерело: дані Державної служби статистики України

Починаючи з 2014 року, кількість найманих працівників на підприємствах малого та середнього бізнесу мала тенденцію до зменшення. Проте, у 2018 році порівняно з попереднім роком цей показник збільшився на 4,8% (склав 166,5 тис. осіб). Це відбулося за рахунок збільшення чисельності найманих працівників середніх підприємств. У той же час, кількість середніх підприємств постійно знижується.

Середня кількість найманих працівників на одному малому підприємстві у 2018 році складала, майже 5 осіб (у 2014 році – майже 6 осіб), на одному середньому підприємстві – 248 осіб (у 2013 році – 228 осіб).

У порівнянні з 2014 роком загальна сума витрат на оплату праці на малих підприємствах області збільшилася– на 56,2% (у 2018 році – 2,4 млрд грн), на середніх підприємствах – на 10,5% (11,9 млрд грн).

У загальній кількості працюючих на підприємствах області питома вага найманих працівників малих підприємств складає 16,2%, працівників середніх підприємств – 48,6%.

Загалом у 2018 році в сфері малого та середнього підприємництва області було зайнято 265,7 тис. осіб (на 15,2% більше ніж у 2017 році), в тому числі чисельність зайнятих на малих підприємствах – 43,4 тис. осіб; чисельність зайнятих на середніх підприємствах – 124,9 тис. осіб; кількість фізичних осіб – підприємців склала 52,4 тис. осіб; кількість найманих працівників фізичних осіб – підприємців – 44,9 тис. робітників.

За підсумками 2018 року підприємствами малого бізнесу було реалізовано продукції

(товарів, послуг) на суму 33,2 млрд грн, що на 37% менше, ніж у 2013 році. Враховуючи проведення бойових дій в регіоні, підприємствами малого бізнесу на підконтрольній території, було реалізовано продукції (товарів, послуг) на суму 31,8 млрд грн, що майже у 3 рази більше ніж у 2013 році. Більше половини обсягу реалізації припадало на малі підприємства міст Маріуполя (33%), Краматорська (10,9 %), Слов'янська (8,3 %).

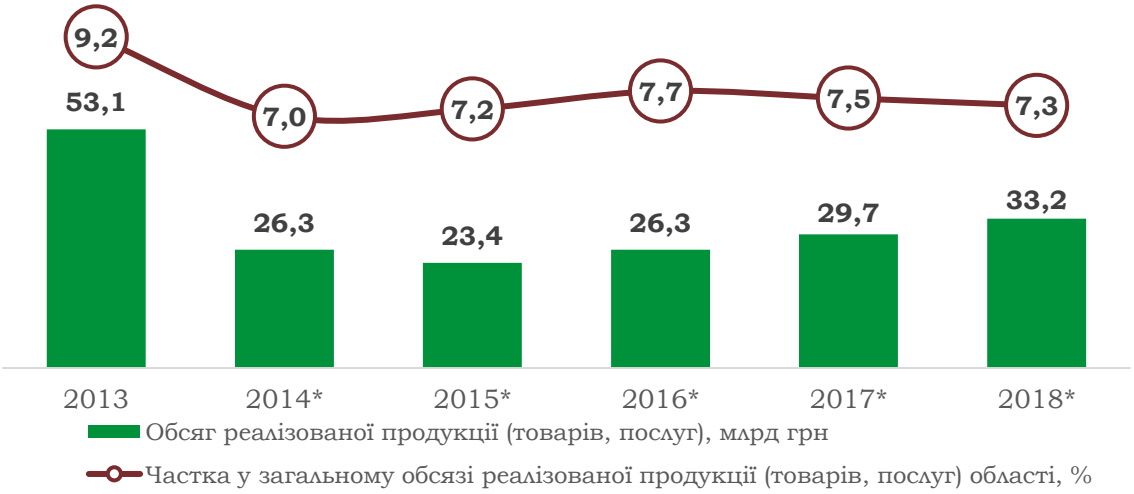

* без урахування частини тимчасово окупованої території області

Рис. 1.94. **Динаміка обсягу реалізації продукції (товарів, послуг) малих підприємств**

Джерело: дані Державної служби статистики України

Частка малих підприємств у загальному обсязі реалізованої продукції (товарів, послуг) по області продовжує зменшуватись з 9,2% у 2013 році до 7,2% у 2018 році. Цей показник залишається достатньо невеликим (в середньому по Україні він складає 19,1%) та зазнає постійних коливань, що пояснюється високою концентрацією в області великих промислових підприємств та більш високими темпами зростання реалізації продукції (товарів, послуг) великими підприємствами (108,2% до рівня 2013 року).

Частка малих підприємств області в загальному обсязі реалізації всіх малих підприємств України склала 1,9% (на 6 відсоткових пунктів менше ніж у 2013 році).

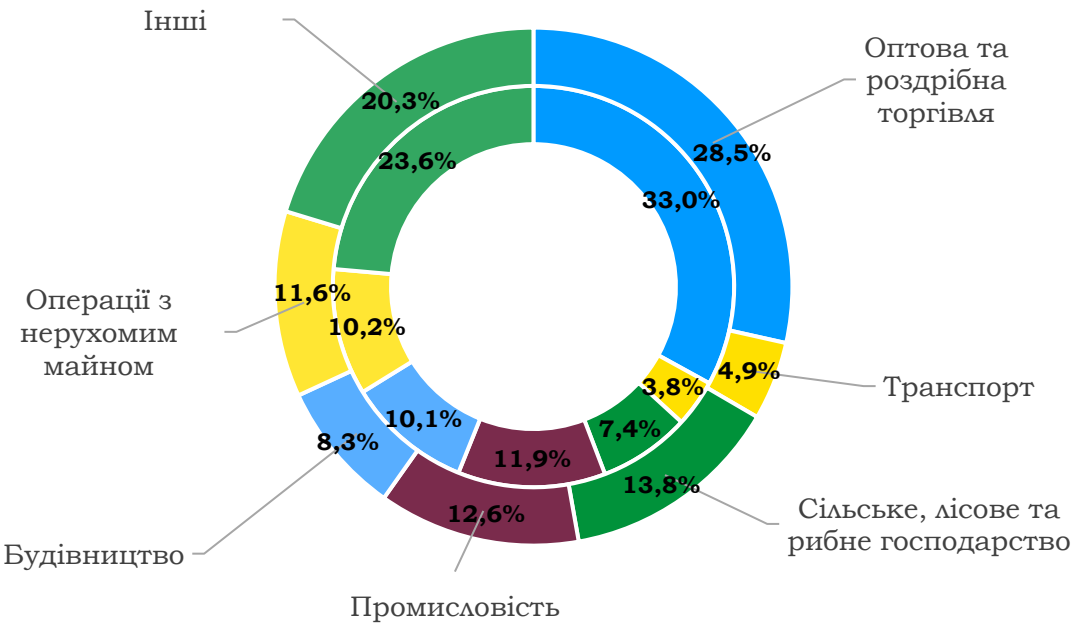

Рис. 1.95. **Розподіл кількості малих підприємств за видами економічної діяльності у 2013 (внутрішнє кільце) та 2018 (зовнішнє кільце) роках, %**

Джерело: дані Державної служби статистики України

У структурі малих підприємств за видами економічної діяльності, як і раніше, превалюють сфери діяльності невиробничого характеру, особливо ті, які мають відносно швидкий оборот засобів.

Частка малих підприємств, які займалися оптовою та роздрібною торгівлею, ремонтом автотранспортних засобів і мотоциклів, хоча й зменшується з кожним роком, але продовжує складати найбільшу питому вагу в загальній кількості підприємств – 28,5% (у 2017 році – 29,4%). Частка малих підприємств сільського, лісового та рибного господарства склала 13,8% (у 2017 році 13,6 %), промисловості – 12,6% (у 2017 році – 13,0%). Частка малих підприємств, які займаються операціями з нерухомим майном, склала 11,6% (у 2017 році – 11,2%), будівництвом – 8,3% (у 2017 році – 8,4%), професійною, науковою та технічною діяльністю – 5,8% (у 2017 році – 5,9%).

Підприємствами середнього бізнесу у 2018 році було реалізовано продукції (товарів, послуг) на суму майже 93,0 млрд грн, що на 3,1% менш ніж у попередньому році. Частка середніх підприємств у загальному обсязі реалізованої продукції (товарів, послуг) по області зменшилась з 24,1% у 2017 році до 20,3% у 2018 році (в середньому по Україні – також зменшення з 42,8 % у 2017 році до 42,1% у 2018). Питома вага середніх підприємств області в загальному обсязі реалізації всіх середніх підприємств України склала 2,9% (у 2016 році – 3,2%).

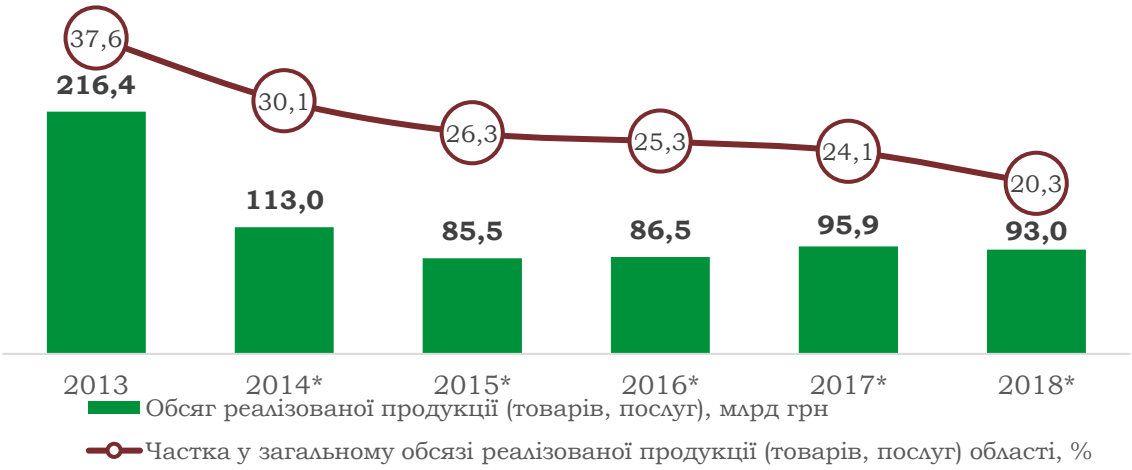

* без урахування частини тимчасово окупованої території області

Рис. 1.96. **Динаміка обсягу реалізації продукції (товарів, послуг) середніх підприємств**

Джерело: дані Державної служби статистики України

На відміну від малих підприємств, середні підприємства функціонують переважно у виробничих сферах, частка яких у галузевій структурі протягом 2013-2018 років істотно зросла.

Так, частка промислових середніх підприємств зросла на 4,4 відсоткових пункти (у 2018 році склала 36,8% загальної кількості середніх підприємств регіону), підприємств, які працюють у галузях сільського, лісового та рибного господарства – на 5,6 відсоткових пункти (13,7%), транспортних підприємств – на 1,9 відсоткових пункти (7,8%).

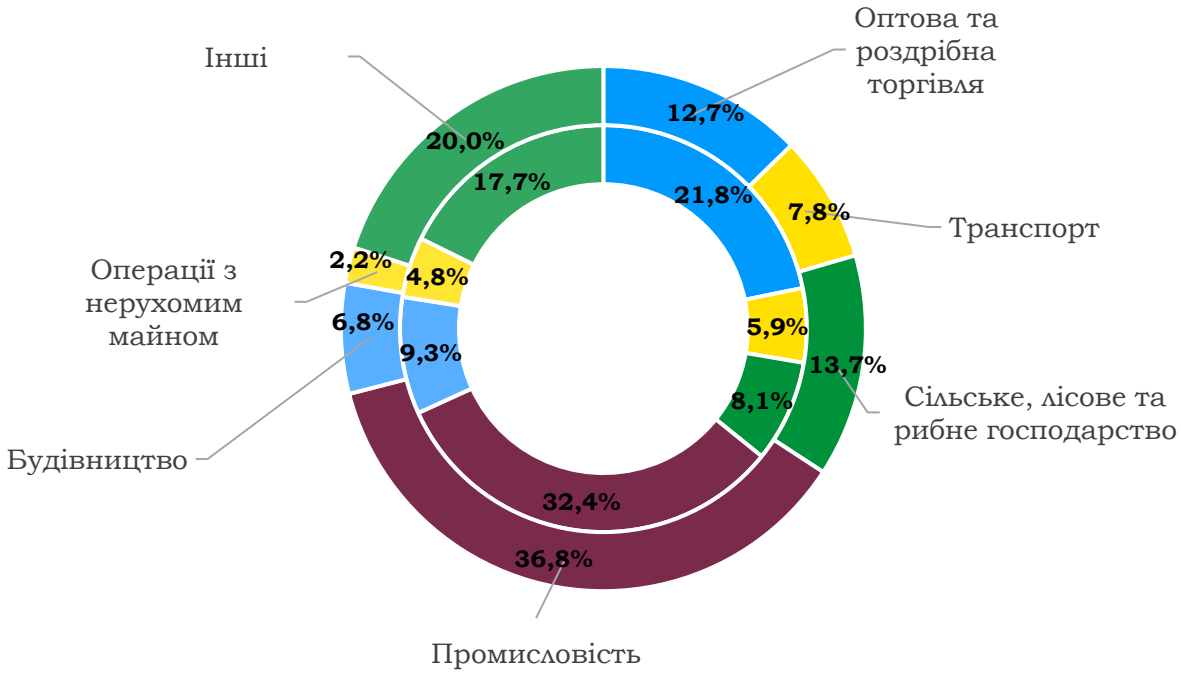

Рис. 1.97. **Розподіл кількості середніх підприємств за видами економічної діяльності у 2013 (внутрішнє кільце) та 2018 (зовнішнє кільце) роках, %**

Джерело: дані Державної служби статистики України

За підсумками 2018 року частка малих підприємств області, які одержали прибуток, склала 78,7% (у 2017 році – 77,4%) від загальної кількості підприємств. Ними одержано 2,1 млрд грн прибутку.

Частка середніх підприємств, які одержали прибуток, склала 70,4% (у 2017 році – 66,9%) від загальної кількості підприємств. Ними одержано 6,1 млрд грн прибутку.

Головні фактори, які гальмують розвиток малого та середнього підприємства в регіоні, зокрема, є:

недостатня державна підтримка (фінансова, інформаційна, консультаційна);

недосконала, нестабільна та обтяжлива система оподаткування;

ускладненість залучення та висока вартість кредитних ресурсів;

незадовільна інтеграційна підтримка;

негативна динаміка основних макроекономічних показників, яка проявляється, зокрема, в обмеженості внутрішнього попиту та втраті окремих ринків збуту продукції, інфляційних процесах, що призводить до збільшення витрат підприємства на сировину, матеріали та інші елементи, що включаються до собівартості.

Крім того, для області характерна недостатня розвиненість фінансової та бізнес-інфраструктури.

Найбільш авторитетною бізнес-інституцією, що забезпечує активну підтримку підприємницької громадськості в області, залишається Донецька торгово-промислова палата (далі – ДТПП), яка об'єднує понад 900 підприємств, або майже 9% підприємств регіону.

Протягом 2018 року для членів ДТПП:

проведено понад 80 заходів бізнес-спрямованості, включаючи зустрічі в рамках міжнародного співробітництва, закордонні бізнес-місії та виставки;

надано близько 1,1 тис. послуг з експертизи товарів;

видано близько 1,0 нових свідоцтв на присвоєння товарів;

засвідчено 12,8 тис. сертифікатів та висновків про походження товарів;

оформлено 3,3 тис. митних декларацій;

надано близько 300 послуг з перекладу та експертизи ідентичності перекладів документації.

При ДТПП успішно функціонують Центр розвитку малого та середнього підприємництва, Центр підтримки експорту Export.ua, Центр публічних закупівель, Центр медіації, Клуб підприємців м. Краматорськ.

Вагомою підтримкою для суб'єктів малого та середнього підприємництва в регіоні є діяльність міжнародних організацій (зокрема, проєкти «Економічне відновлення та відбудова життєво важливої інфраструктури у східному регіоні України», «Підтримка

економічного відновлення у Східному регіоні України», «Популяризація підприємництва серед населення, що постраждало від конфлікту в Україні, Фаза II» за підтримки ПРООН, «Програма економічного розвитку східної України» та «Програма правової допомоги та економічного розвитку східної України» за підтримки DRC, проєкти з підтримки малого бізнесу USAID, Програма для управлінських кадрів сфери підприємництва України (Fit for partnership with Germany) тощо).

Таким чином, потенціал малого та середнього підприємництва для забезпечення економічного розвитку області не достатньо використаний.

Як наслідок, Донеччина має найнижчу питому вагу малого та середнього підприємництва в обсязі реалізованої продукції (товарів, послуг) – 7,3% та 20,3% відповідно (в середньому по Україні – 19,2% та 42,6% відповідно).

Бюджет та податки

Протягом 2015-2018 років по Донецькій області збір податків та інших обов'язкових платежів до бюджетів усіх рівнів збільшився майже у 1,6 раза (у 2018 році зазначений показник склав 22,7 млрд грн, або 3,6% надходжень в цілому по Україні).

Вагома частина надходжень цього фінансового ресурсу спрямовується до державного бюджету (за 2016 рік – 54,3% збору по Донецькій області, 2017 рік – 43,2%, 2018 рік – 51,8%). Решту коштів становлять власні та закріплені доходи місцевих бюджетів області.

В цілому доходи зведеного бюджету Донеччини стабільно зростають. При цьому, частка регіону у загальнодержавних доходах збільшилася з 2,3% у 2015 році до 2,7% у 2018 році.

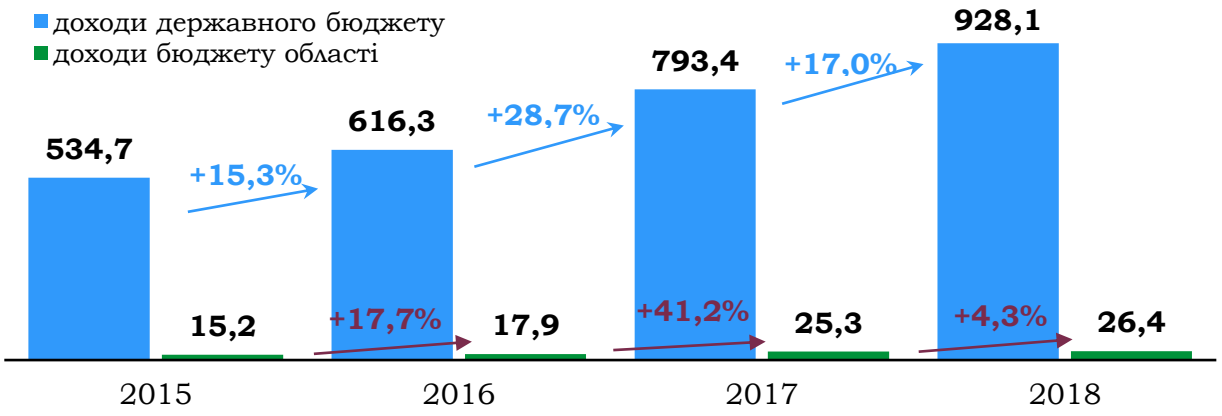

дані наведені без урахування тимчасово окупованих територій області

Рис. 1.98. **Динаміка доходів зведених бюджетів Донецької області та України, млрд грн**

Джерело: дані Державної казначейської служби України, Департаменту фінансів облдержадміністрації

У структурі доходів зведеного бюджету Донецької області спостерігається поступове зменшення частки міжбюджетних трансфертів: з 62,5% у 2015 році до 51,4% у 2018 році.

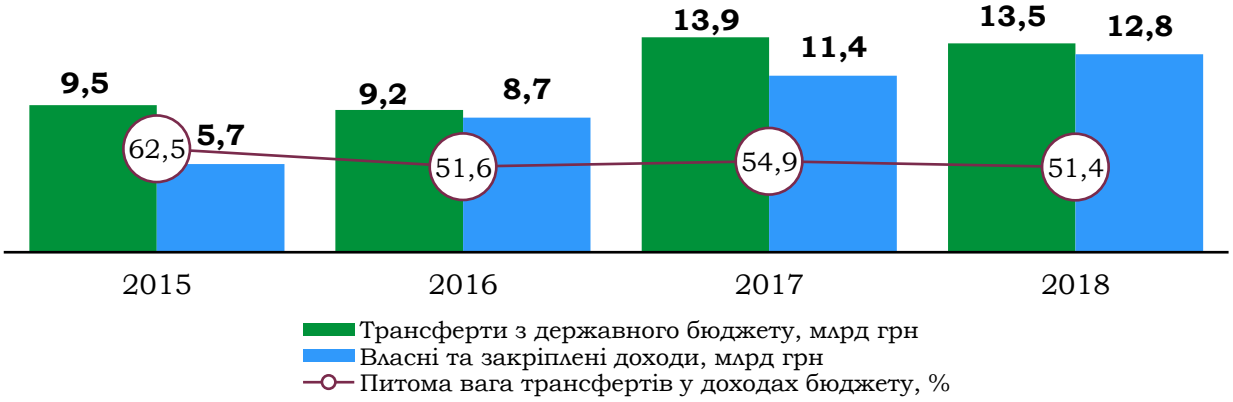

Рис. 1.99. **Динаміка структури доходів зведеного бюджету Донецької області**

Джерело: дані Департаменту фінансів облдержадміністрації

Понад 80% трансфертів з державного бюджету, що отримував регіон, припадає на цільові субвенції, обсяг яких залежить від чисельності населення (в цілому чи певних категорій) – субвенції на виконання окремих програм соціального захисту пільгових категорій громадян (у 2018 році – 42,5% трансфертів з державного бюджету), розвиток системи охорони здоров'я (24,4%) та освітньої галузі (16,6%).

Податок на доходи фізичних осіб попри спрямування його значної частки до державного бюджету (у розмірі 25% згідно зі ст. 29 Бюджетного кодексу України) продовжує зберігати позицію найвагомішого за обсягом джерела дохідної частини місцевих бюджетів (у 2018 році – близько 59%).

При цьому, протягом 2015-2018 років надходження від податку на доходи фізичних осіб зросли у 2,4 рази (з 3171,2 млн грн у 2015 році до 7504,7 млн грн у 2018 році), що обумовлено дотриманням законодавства у сфері виплати заробітної плати.

Також у структурі доходів місцевих бюджетів регіону (без урахування міжбюджетних трансфертів) значну частку займають плата за землю (7%), інші місцеві податки (майже 7%), а також власні надходження бюджетних установ (майже 9%).

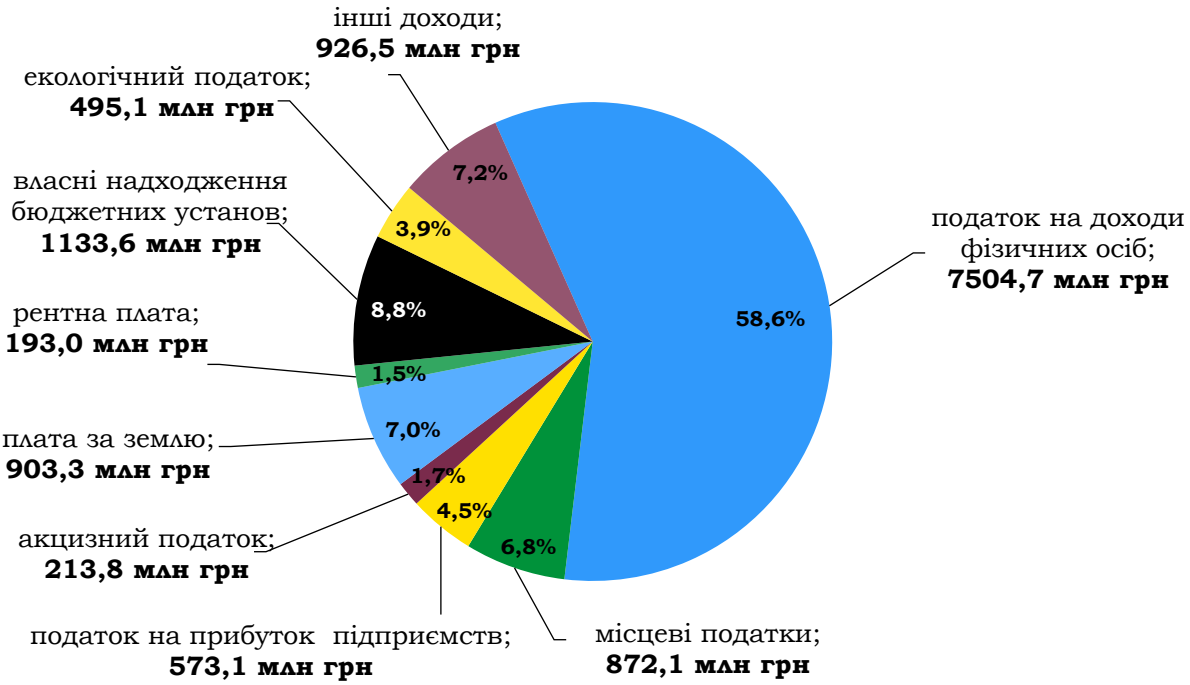

Рис. 1.100. **Структура власних та закріплених доходів зведеного бюджету Донецької області у 2018 році**

Джерело: дані Департаменту фінансів облдержадміністрації

Позитивний стан наповнення місцевих бюджетів області дозволив спрямувати отриманий фінансовий ресурс на реалізацію програм і заходів соціально-економічного розвитку регіону.

Протягом 2015-2017 років на бюджет розвитку припадало понад 20% доходів зведеного бюджету Донеччини. У 2018 році цей показник істотно збільшився до 30,0%.

Видаткова частина зведеного бюджету області з урахуванням видатків, що здійснюються за рахунок трансфертів з держбюджету, протягом 2016-2018 років також відповідно мала тенденцію до збільшення.

Так, видатки загального фонду бюджетів області протягом 2016-2018 років збільшилися на 54,5%, спеціального фонду – у 2,6 раза.

При цьому, основними напрямами використання коштів місцевих бюджетів регіону є вирішення питань соціального характеру, а також виконання програм соціально-економічного розвитку.

Так, у структурі видатків переважають витрати на соціальний захист населення (24,2%), освіту (26,9%), охорону здоров'я (17,4%) та житлово-комунальне господарство (6,8%).

Одночасно спостерігається зростання питомої ваги капітальних видатків у загальному обсязі видатків місцевих бюджетів: з 16,3% у 2016 році до 22,1% у 2018 році. Загалом зазначені видатки за цей період збільшилися на 4 млрд грн, або майже у 2,4 раза.

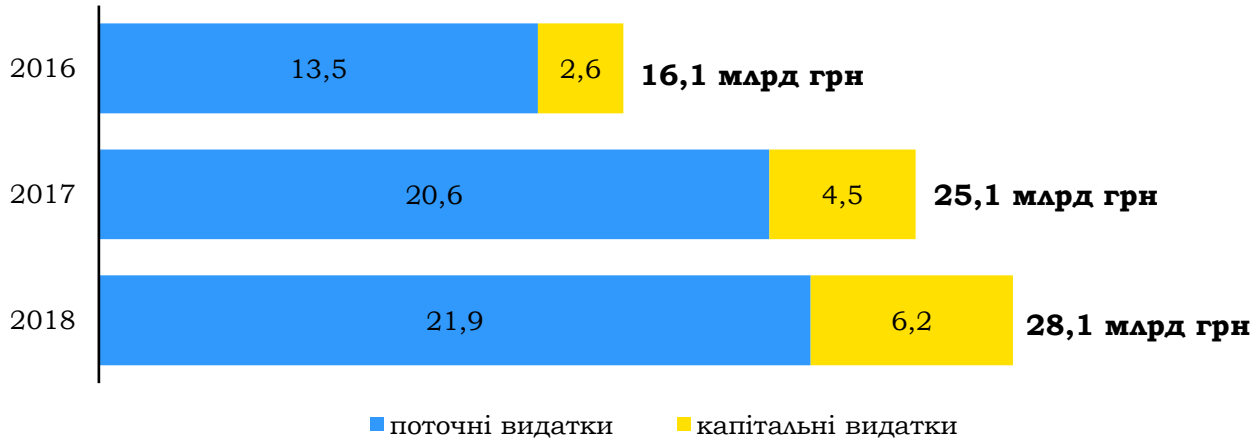

Рис. 1.101. **Динаміка структури видатків бюджету Донецької області**

Джерело: дані Департаменту фінансів облдержадміністрації

Таким чином, основними джерелами власних та закріплених доходів Донецької області є податкові надходження, серед яких найбільша питома вага припадає на податок на доходи фізичних осіб, а також місцеві податки (включаючи плату за землю).

Частка міжбюджетних трансфертів у дохідній частині бюджету поступово зменшується і переважно залежить від цільових субвенцій.

У структурі видатків майже 70% бюджетних коштів спрямовуються на соціальний захист населення, освіту та охорону здоров'я.

Одночасно, спостерігається зростання частки капітальних видатків (всього протягом 2016-2018 років – на 5,8 відсоткових пункти).

Банківська сфера

У 2018 році на території області, підконтрольній українській владі, діяло 23 банківські установи (по Україні – 78 установ), які представлені 5 філіями і 395 відділеннями. Одночасно відсутні головні управління банків (у 2013 році в області діяло 11 одиниць). Найбільш поширеною є мережа ПАТ «Ощадбанк», АК КБ «Приватбанк».

Протягом 2015-2018 років спостерігається істотне скорочення кількості структурних підрозділів банків – на 32%.

У 2014-2018 роках спостерігається падіння кредитних (в 2,1 раза) і депозитних (на 9,7%) зобов'язань, причиною якого стало ведення бойових дій на території області та спад економіки в цілому.

Протягом 2018 року найбільша частка кредитних ресурсів залучена на підприємствах переробної промисловості, оптової та роздрібної торгівлі, будівництва, сільського господарства. Ключові позичальники у валюті – підприємства альтернативної енергетики, торгівлі та аграрні компанії-експортери.

Протягом 2014-2018 років обсяги кредитування юридичних осіб скоротились в 3,4 раза, залучення банківських депозитів - в 1,4 раза. Обсяг залишків кредитних вкладень банківськими установами – юридичним особам на кінець 2018 року до показника 2014 року склав 46,5%. Обсяг залучених депозитів 2018 року в порівнянні з 2014 роком зменшився на 10,0%.

У 2015-2018 роках середньозважена відсоткова ставка по кредитах для юридичних осіб знизилась з 27,9% до 18,0% і наблизилась до рівня 2014 року (17,7%). Відсоткова ставка по депозитах знизилась з 15,2% у 2014 році до 7,8% у 2017 році, у 2018 році – зросла до 13,1%.

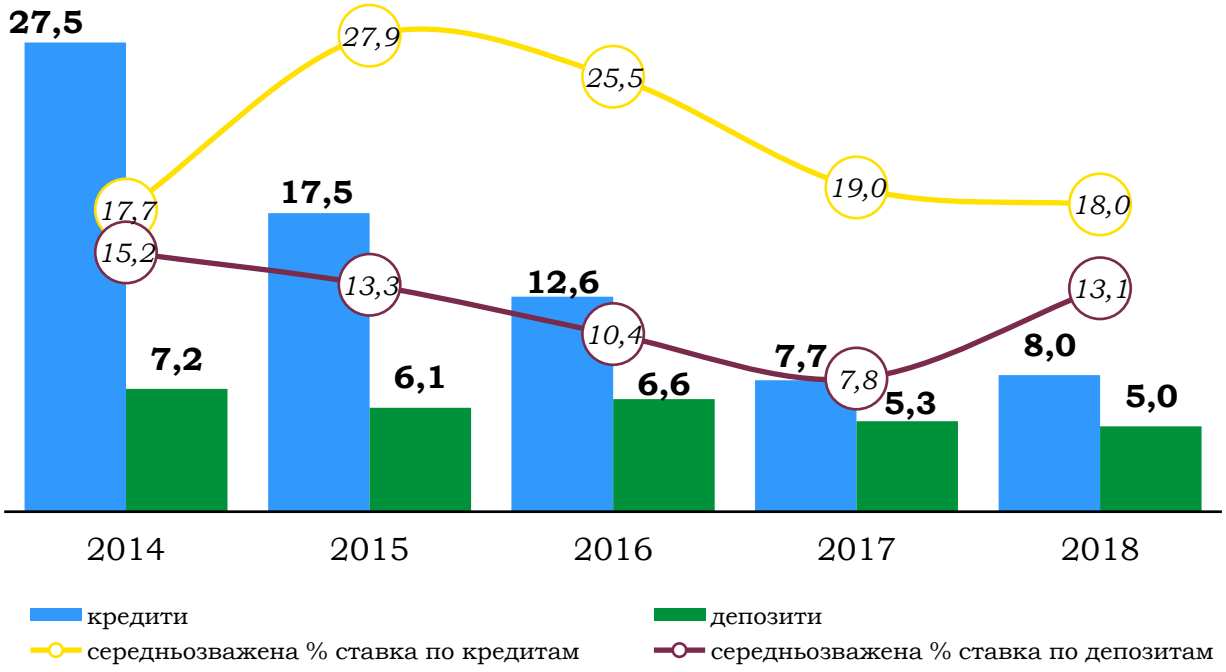

Рис. 1.102. **Динаміка кредитування та обсягів депозитів юридичних осіб (нефінансових корпорацій), млрд грн**

Джерело: дані Національного банку України

Протягом 2014-2016 років кредитування фізичних осіб зменшилося майже у 2 рази і з 2017 року поступово стабілізується.

Відсоткові ставки за кредитами в порівнянні з 2014 роком зросли на 8,7 відсоткових пункта, за депозитами – зменшилися на 5,3 відсоткових пункта.

Обсяг депозитів населення протягом 2015-2018 років виріс на 9,1%.

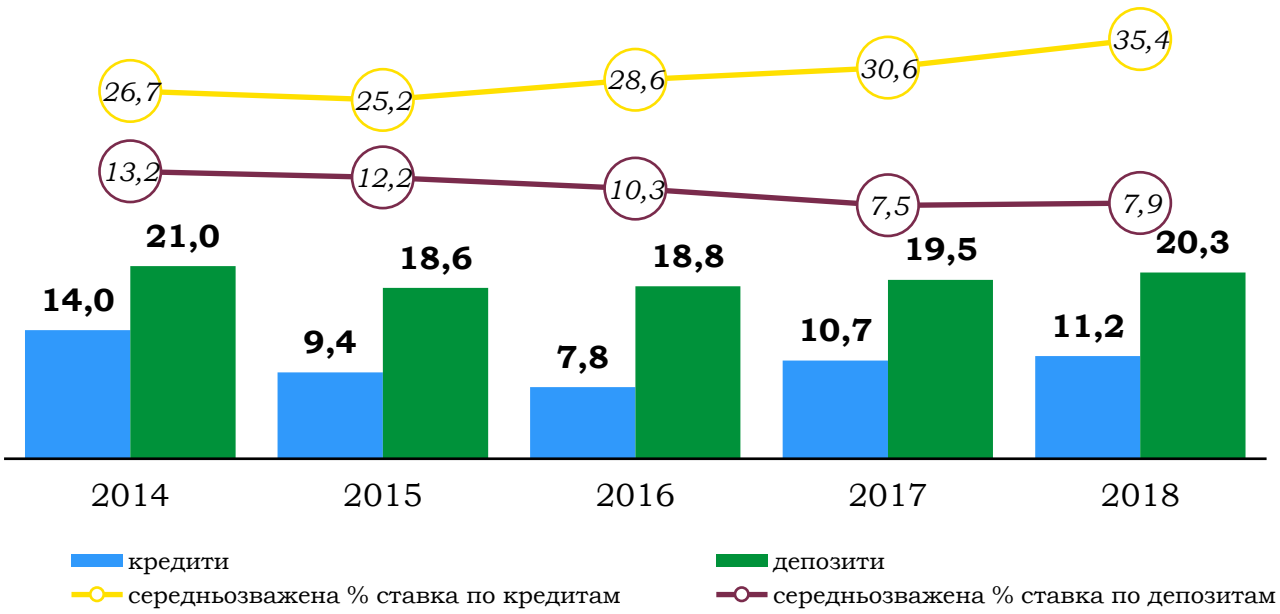

Рис. 1.103. **Динаміка кредитування та обсягу депозитів домашніх господарств (фізичні особи), млрд грн**

Джерело: дані Національного банку України

Таким чином, в області недостатньо розвинена банківська інфраструктура.

Припинення діяльності банківських установ на території регіону та обмеження, передбачені Указом Президента України «Про тимчасові заходи на період проведення антитерористичної операції» суттєво знизили доступ підприємств і фізичних осіб, за рахунок чого майже у 2 рази скоротилось кредитування та розміщення коштів на депозитних рахунках.

Інвестиції

Вагомою складовою фінансової системи регіону є система залучення інвестицій. Одночасно на розвиток інвестиційного потенціалу негативно вплинув збройний конфлікт і тимчасова окупація територій окремих районів Донецької області.

Обсяг капітальних інвестицій у 2018 році, без урахування

частини тимчасово окупованої території у Донецькій області склав 26,98 млрд грн.

Після істотного згортання інвестиційної діяльності у 2013-2015 роках, протягом 2016-2018 років спостерігалося щорічне зростання показника: у 2016 році – на 3,6 млрд грн (або на 43,3%), у 2017 році – на 5,4 млрд грн (на 45,1%), у 2018 році – на 9,7 млрд грн (на 56,2%).

Незважаючи на це, обсяг капітальних інвестицій, використаних у 2018 році, не досяг рівня 2013 року, тобто того рівня, який був до початку військового конфлікту в регіоні.

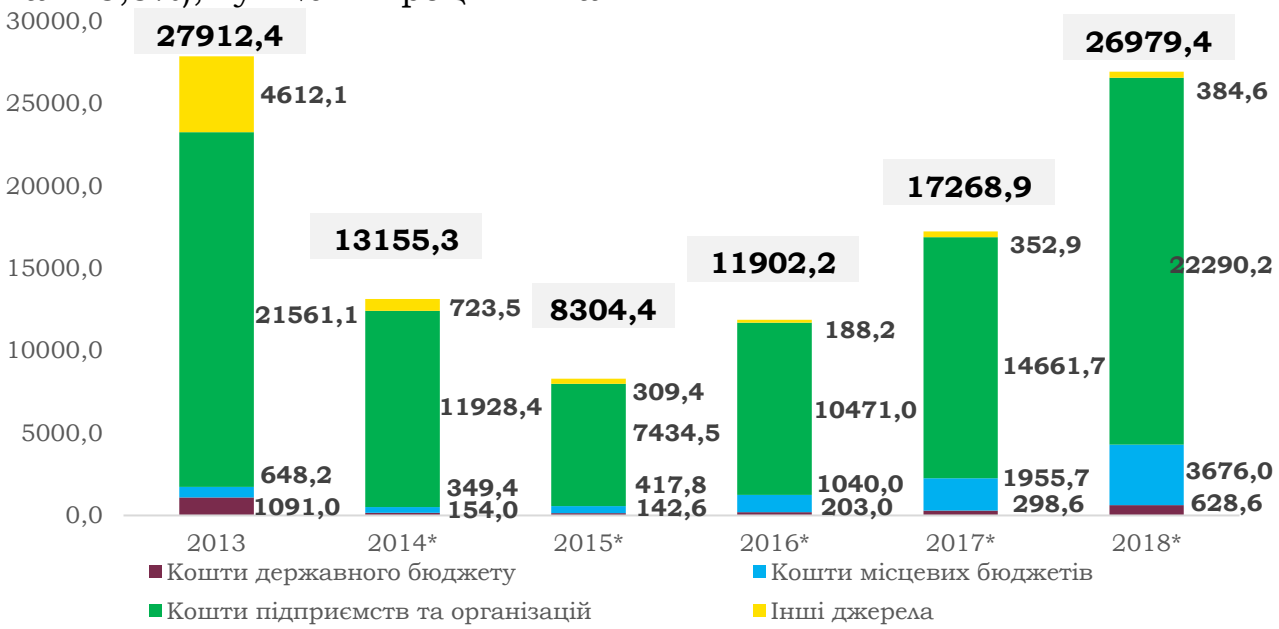

* без урахування частини окупованої території

Рис. 1.104. **Динаміка обсягу капітальних інвестицій Донецької області в розрізі джерел фінансування, млн грн**

Джерело: дані Державної служби статистики України

В першу чергу, приріст капітальних інвестицій відбувається за рахунок власних коштів підприємств та організацій (у 2018 році – на 7,6 млрд грн, або на 52,0%), коштів місцевих бюджетів (на 1,7 млрд грн, або на 88,0%), коштів державного бюджету (на 0,3 млрд грн, або у 2,1 раза), кредитів банків та інших позик (на 0,08 млрд грн, або на 50,0%).

В структурі джерел фінансування капітальних інвестицій найбільша питома вага належить власним коштам підприємств та організацій – 82,6%, коштам місцевих бюджетів – 13,6%, коштам державних бюджетів – 2,3%.

У галузевій структурі капітальних інвестицій переважні обсяги припадають на серу промисловості – 60,9% загального обсягу використаних у 2018 році інвестицій (16,4 млрд грн). При цьому, порівняно з 2013 роком питома вага зазначеної галузі збільшилася на 1,4 відсоткових пункти.

Також, зросла частка державного управління й оборони; обов'язкового соціального страхування – на 7,1 відсоткових пункти до 9,8% (2,6 млрд грн), галузі інформації та телекомунікацій – на 4,4 відсоткових пункти до 5,6% (1,5 млрд грн), сільського господарства, мисливства та надання пов'язаних із ними послуг – на1,5 відсоткових пункти до 4,4% (1,2 млрд грн), транспорту, складського господарства, поштової та кур'єрської діяльності – на 0,8 відсоткових пункти до 6,7% (1,8 млрд грн).

При цьому, істотно скоротилася частка будівництва – на 6,5 відсоткових пункти до 1,6% (0,4 млрд грн), операцій з нерухомим майном – на 4,2 відсоткових пункти до 1,3% (0,3 млрд грн), оптової торгівлі (крім торгівлі автотранспортними засобами та мотоциклами) – на 3,0 відсоткових пункти до 1,8% (0,5 млрд грн).

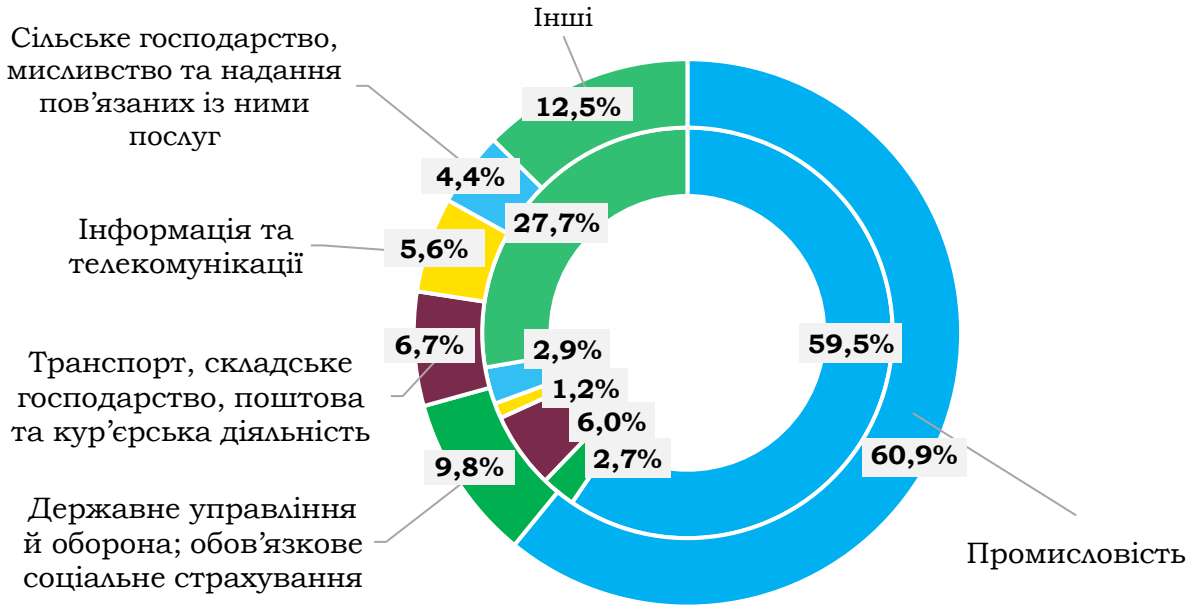

Рис. 1.105. **Структура капітальних інвестицій Донецької області за видами економічної діяльності у 2013 (внутрішнє кільце) та 2018 (зовнішнє кільце) роках**

Джерело: дані Державної служби статистики України

За видами активів найбільші обсяги капітальних інвестицій протягом 2013-2018 років здійснювались у матеріальні активи. Так, у 2018 році на інвестиції у нематеріальні активи припадало 90,7% від загального обсягу інвестування (їх обсяг склав 24,5 млрд грн).

Після початку бойових дій спостерігалося стрімке зменшення обсягів інвестування як у матеріальні, так і у нематеріальні активи. Як наслідок – у 2018 році питома вага інвестицій у нематеріальні активи скоротилася на 2,2 відсоткових пункти (з 11,4% загального обсягу капітальних інвестицій у 2013 році до 9,3% у 2018 році) і склала 2,5 млрд грн.

Незважаючи на це, починаючи з 2015 року, спостерігається поступове відновлення інвестування у нематеріальні активи: всього порівняно з 2014 роком обсяги інвестицій у нематеріальні активи збільшився майже на 1,6 млрд грн, або у 2,9 раза.

У структурі капітальних інвестицій у матеріальні активи найбільша питома вага належить інвестиціям у машини, обладнання та інвентар – 49,7% інвестицій у матеріальні активи за підсумками 2018 року (12,2 млрд грн). Капітальні інвестиції в інженерні споруди склали 6,3 млрд грн, або 25,7% інвестицій у матеріальні активи; інвестиції у транспортні засоби – 3,1 млрд грн, або 12,7%, інвестиції в нежитлові будівлі – 1,9 млрд грн, або 7,6%.

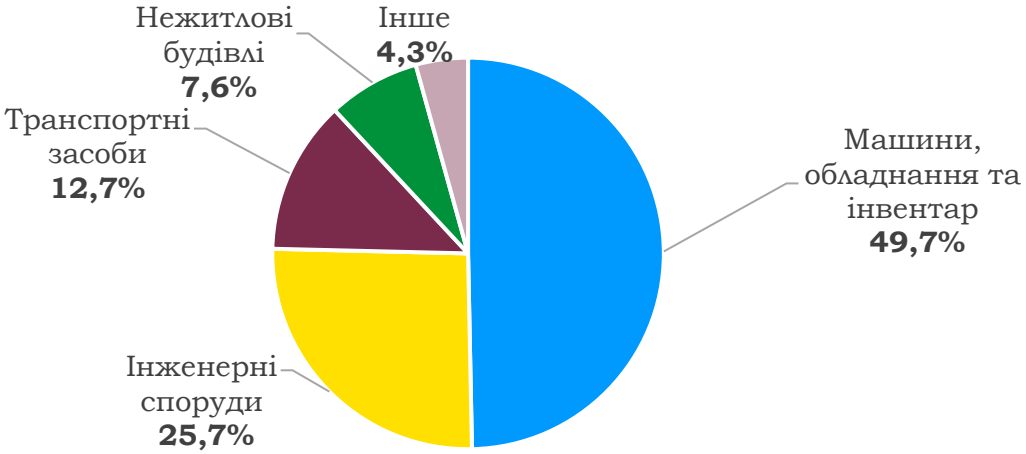

Рис. 1.106. **Структура капітальних інвестицій у матеріальні активи в Донецькій області у 2018 році**

Джерело: дані Державної служби статистики України

У структурі інвестицій в нематеріальні активи найбільша питома вага належить інвестиціям у права на комерційні позначення, об'єкти промислової власності, авторські та суміжні права, патенти, ліцензії, концесії тощо – 83,8% (2,1 млрд грн), а також інвестиціям у програмне забезпечення та бази даних – 14,4% (0,4 млрд грн).

Станом на 01.01.2019 в області накопичено 1,2 млрд дол. США прямих іноземних інвестицій (акціонерний капітал), або 3,7% прямих іноземних інвестицій, накопичених в країні. За цим показником регіон посідає п'яте місце після м. Київ, Дніпропетровської, Київської та Одеської областей.

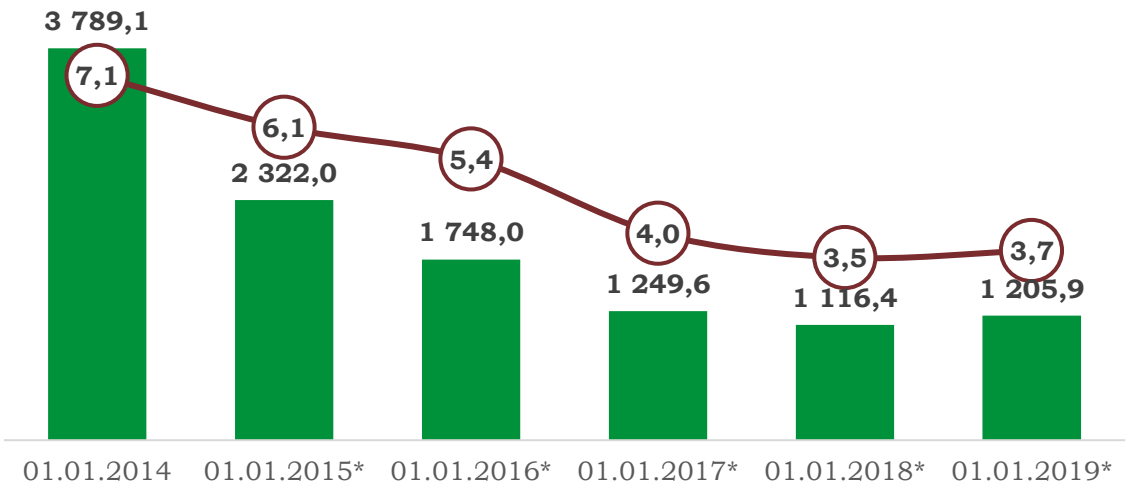

* без урахування частини окупованої території

Рис. 1.107. **Динаміка обсягів прямих іноземних інвестицій (акціонерного капіталу), накопичених в економіці Донецькій області з початку інвестування, млн дол. США**

Джерело: дані Державної служби статистики України

Починаючи з 2014 року, в області спостерігається стрімке зменшення обсягу прямих іноземних інвестицій: станом на 01.01.2015 показник склав 2322 млн дол. США, що на 1467,1 млн дол. США, або на 38,7%, менше відповідного показника на початок 2014 року.

Пік падіння показника спостерігався у 2017 році – станом на 01.01.2018 обсяг прямих іноземних інвестицій склав 1116,4 млн дол. США, що продемонструвало загальне падіння показника на 2672,7 млн дол. США, або у 3,4 раза, порівняно з початком 2014 року.

Після цього у 2018 році позначилося поступове зростання обсягів прямих іноземних інвестицій, накопичених в економіці регіону, на 89,5 млн дол. США (або на 8,0%).

Зростання обсягу іноземного інвестування відбулося, в першу чергу, за рахунок надходження капіталу з Нідерландів. Так, протягом 2018 року, надходження інвестицій з Нідерландів збільшилися на 87,7 млн дол. США та склали 507,0 млн дол. США.

Інвестиції, які надходили з Нідерландів, спрямовувалися переважно у галузь промисловості, в яку протягом 2018 року спрямовано 88,1 млн дол. США (станом на 31.12.2018 у промисловості накопичено 344,5 млн дол. США нідерландського капіталу), у тому числі у переробну промисловість – 86,7 млн дол. США.

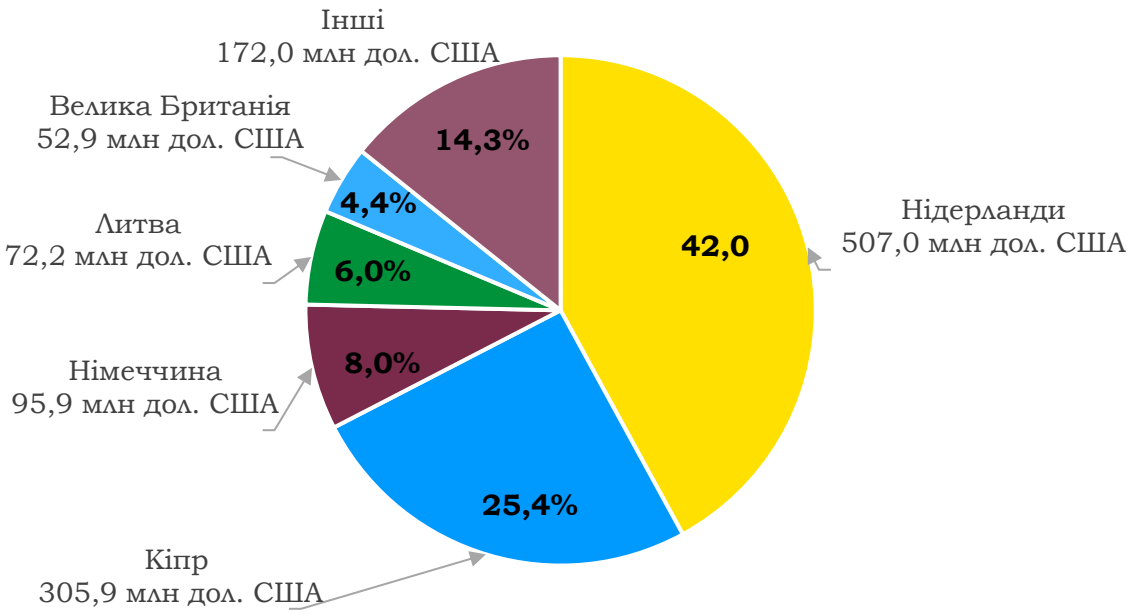

Рис. 1.108. **Розподіл прямих іноземних інвестиції (акціонерний капітал), накопичених в економіці Донецької області станом на 31.12.2018, за країнами походження**

Джерело: дані Державної служби статистики України

Крім Нідерландів, до основних країн-інвесторів Донецької області також відносяться Кіпр (станом на 31.12.2018 в області накопичено 305,9 млн дол. США із зазначеної країни, або 25,4% їх загального обсягу), Німеччина (95,9 млн дол. США, або 8,0%), Литва (72,2 млн дол. США, або 6,0%) та Велика Британія (52,9 млн дол. США, або 4,4%).

На кінець 2018 року у галузевому розрізі найбільші обсяги іноземних інвестицій були зосереджені в промисловості (687,3 млн дол. США, або 57% загального обсягу іноземних інвестицій, накопичених в економіці регіону), галузях оптової та роздрібної торгівлі (194,9 млн дол. США, або 16%), а також операцій з нерухомістю (185,6 млн дол. США, або 15%).

Рис. 1.109. **Порівняння обсягів прямих іноземних інвестицій за окремими видами економічної діяльності станом на 01.01.2014 та на 31.12.2019, млн дол. США**

Джерело: дані Державної служби статистики України

При цьому, станом на 31.12.2018 у порівнянні з показниками на початок 2014 року спостерігається суттєва зміна обсягів прямих іноземних інвестицій за основними галузями інвестування.

Зокрема, у промисловості обсяги іноземних інвестицій зменшилися на 1034,2 млн дол. США (або на 60,1 %), в пергу чергу, за рахунок зменшення капіталовкладень у переробній промисловості на 1011,7 млн дол. США. У сфері оптової та роздрібної торгівлі; ремонту автотранспортних засобів і мотоциклів обсяг прямих іноземних інвестицій зменшився на 388,6 млн дол. США. (або на 66,6%), у галузі транспорту, складського господарства, поштової та кур'єрської діяльності – на 219,1 млн дол. США (або на 89,5%), у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування – на 222,9 млн дол. США (або на 80,9%).

Важливим чинником залучення інвестиційних ресурсів в економіку регіону, зокрема, є наявність майданчиків, придатних для організації виробничої діяльності.

Так, на території області, підконтрольній українській владі, розташовані 77 вільних ділянок, привабливих для інвестування, у тому числі:

60 земельних ділянок типу Greenfield загальною площею 451,5 га;

13 земельних ділянок типу Brownfield загальною площею 137,8 га;

4 вільні промислові забудови загальною площею 0,5 га.

Станом на 01.01.2019 до Реєстру індустріальних (промислових) парків України внесено 3 індустріальні парки

загальною площею понад 77 га: «Лиманський» (Лиманська ОТГ), «Техносіті» (м. Костянтинівка), «АзовАкваІнвест» (м. Маріуполь).

Проте, інвестиційну привабливість області істотно знижує проведення бойових дій, яке формує сприйняття Донецької області, як «регіону, що воює».

На цьому фоні загострюється стереотипне сприйняття жителів області. Зокрема, за результатами соціологічного дослідження, проведеного у рамках проєкту «Започаткування Національного діалогу в Україні» у 2015 році, 35% опитуваного населення України сприймає пересічного жителя Донбасу, як особу, схильну до від'єднання свого регіону від України; 16% - як агресивну особу, 14% - як патріотичну особу, 12% - як особу, схильну до злочину.

Таким чином, в Донецькій області зосереджені істотні обсяги інвестиційних ресурсів. Проте, через проведення бойових дій, тимчасову окупацію частини території та загострення суспільно-політичної ситуації, з 2014 року в області спостерігалося згортання інвестиційної діяльності, а у випадку іноземного інвестування – навіть виведення капіталів з області. Ситуація ускладнена негативним іміджом регіону, який знижує його привабливість перед інвесторами.

Одночасно, починаючи з 2015-2016 років активність інвесторів в регіоні поступово відновлюється.

РОЗВИТОК ГРОМАД І ТЕРИТОРІЙ

Традиційно для Донецької області характерні істотні розбіжності у соціально-економічному розвитку громад і територій, що обумовлено дією об'єктивних і суб'єктивних чинників (суттєва різниця природно-ресурсного, економічного, соціально-демографічного потенціалу).

Зокрема, істотний рівень диференціації спостерігається за ключовими демографічними показниками та розселенням населення.

На території області, підконтрольній українській владі, 52% жителів проживає у 6-ти містах обласного значення: Маріуполь (461,4 тис. осіб), Краматорськ (186,8 тис. осіб), Слов'янськ (114,2 тис. осіб), Бахмут (74,7 тис. осіб), Покровськ (74,2 тис. осіб) та Костянтинівка (70,8 тис. осіб).

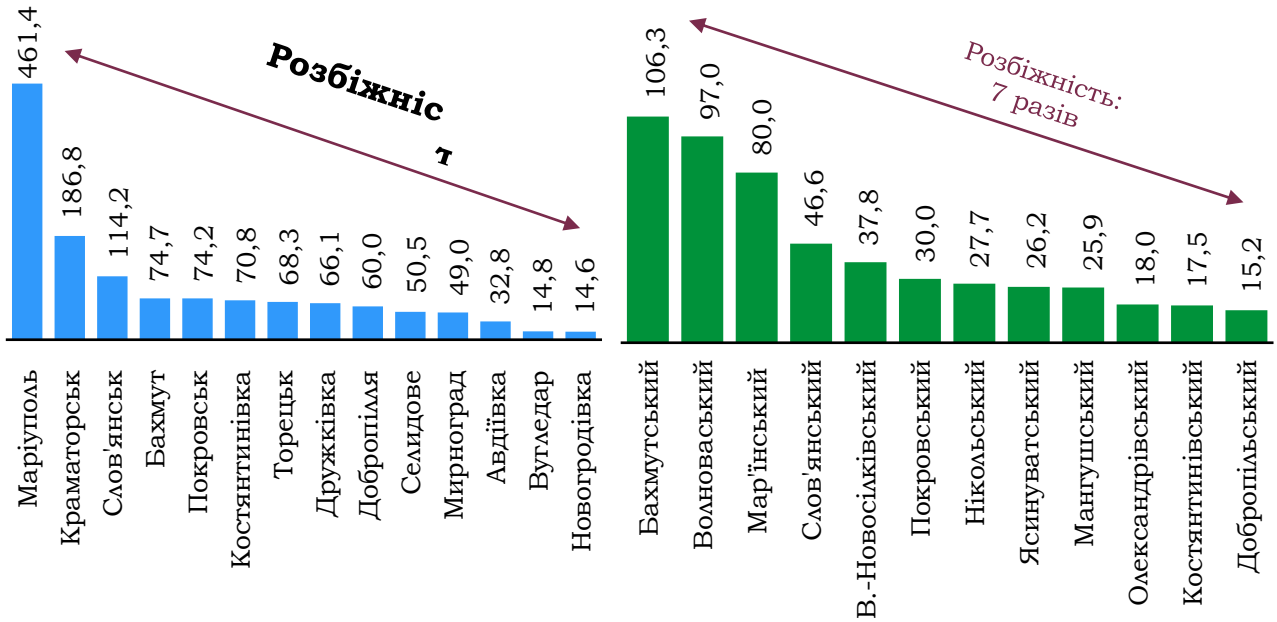

Міста обласного значення *Райони*

Дані наведені по території області, підконтрольній українській владі

Рис. 1.110. **Чисельність наявного населення у містах обласного значення та районах Донецької області станом на 01.01.2019, тис. осіб**

Джерело: дані Державної служби статистики України

Найбільшим за чисельністю населення містом обласного значення на території області, підконтрольній українській владі, є м. Маріуполь, у якому (включаючи населені пункти, підпорядковані Маріупольській міській раді) проживає 461,4 тис. осіб, що в 32 раза перевищує чисельність населення найменшого міста обласного значення – м. Новогродівка (14,6 тис. осіб).

Серед районів області найбільш населеним є Бахмутський район з

чисельністю населення 106,3 тис. осіб, найменшим – Добропільський район з чисельністю населення 15,2 тис. осіб. Розбіжність у чисельності населення між ними складає 7 разів.

Рівень урбанізації районів області також нерівномірний. Так, низький рівень урбанізації характерний для районів, в яких адміністративні центри є містами обласного значення та обліковуються окремо (Добропільський, Костянтинівський, Покровський, Ясинуватський райони). Одночасно деякі райони мають природньо низькій рівень урбанізації.

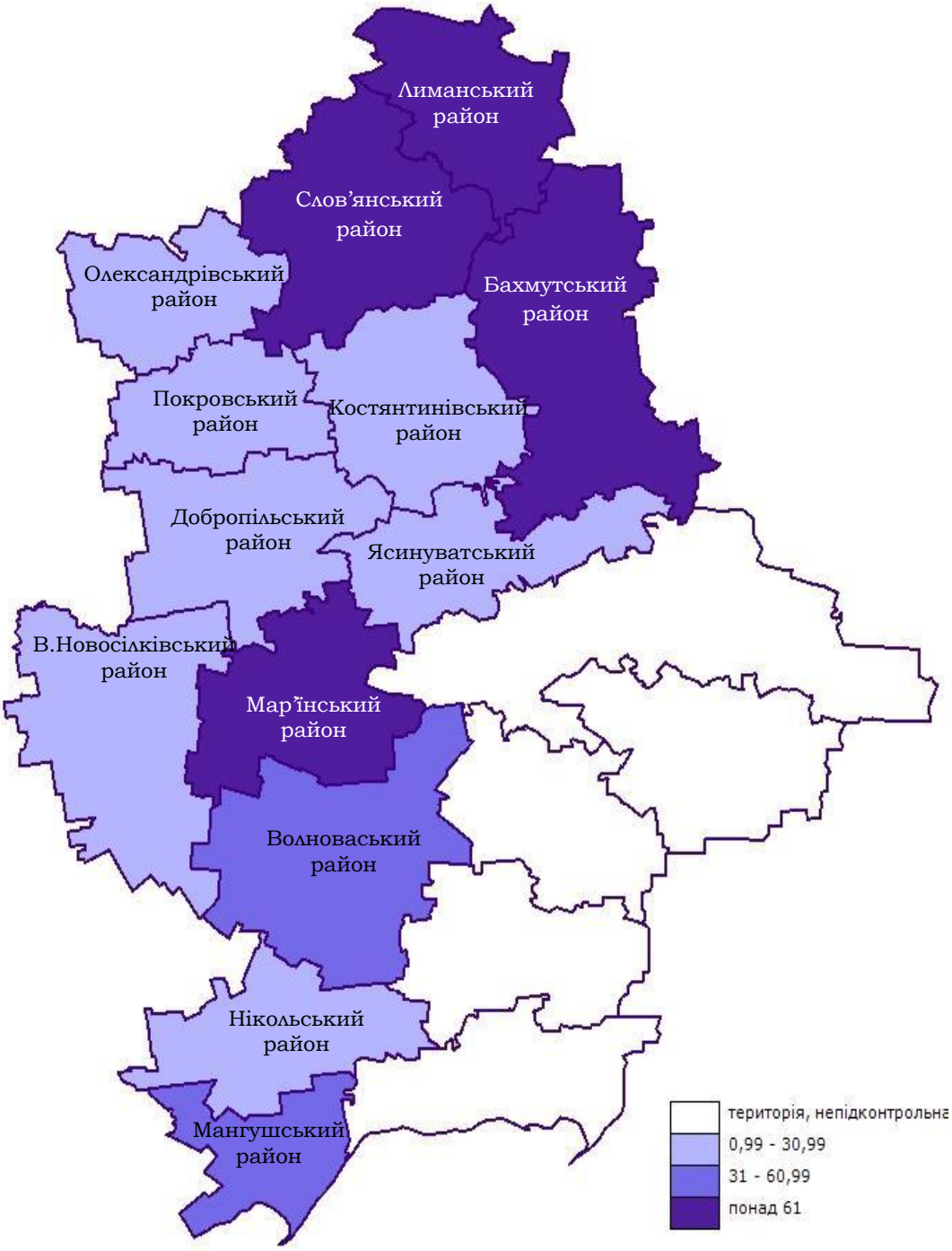

Рис. 1.111. **Рівень урбанізації районів Донецької області, розташованих на території, підконтрольній українській владі, %**

Джерело: дані Державної служби статистики України

Також спостерігається істотні територіальні відмінності у співвідношенні чисельності чоловіків і жінок. У міських поселення чисельність жінок більш істотно перевищує чисельність чоловіків, ніж у сільській місцевості. Так, у містах Костянтинівка та Слов'янськ на 1000 жінок припадає 774 та 771 чоловік відповідно; в Олександрівському і Добропільському районах – 966 і 957 чоловіків.

Поглиблення несприятливих демографічних тенденцій у територіальному розрізі спостерігається також внаслідок неоднорідного збільшення рівня смертності населення порівняно з рівнем народжуваності.

Так, у 2018 році у 6 містах обласного значення та 6 районах коефіцієнт співвідношення смертності та народжуваності перевищував середньо обласний рівень (2,5), у 2 містах та 3 районах був на рівні середньо обласного показника, у 7 містах та 3 районах був нижче, ніж в середньому по області.

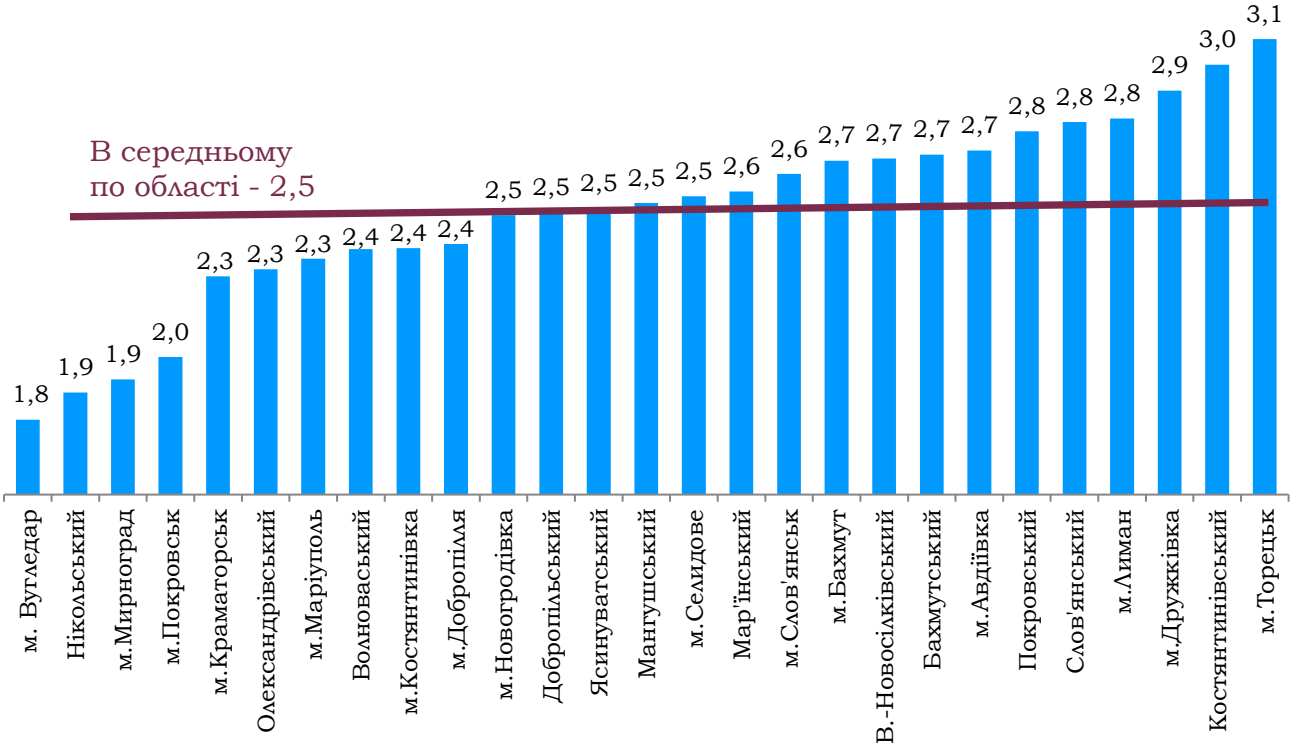

Рис. 1.112. **Коефіцієнти співвідношення смертності до народжуваності у розрізі територій Донецької області у 2018 році**

Джерело: дані Державної служби статистики України

Важливим чинником, який обумовлює особливості демографічної ситуації у територіальному розрізі, на теперішній час залишається переміщення населення з тимчасово окупованих територій регіону.

Найбільша кількість осіб (сімей), які переміщуються, зареєстрована у містах обласного

значення та районах, наближених до лінії розмежування. Так, найбільшим приймаючим містом області є м. Маріуполь, на території якого зареєстровано майже п'яту частину внутрішньо переміщених осіб регіону.

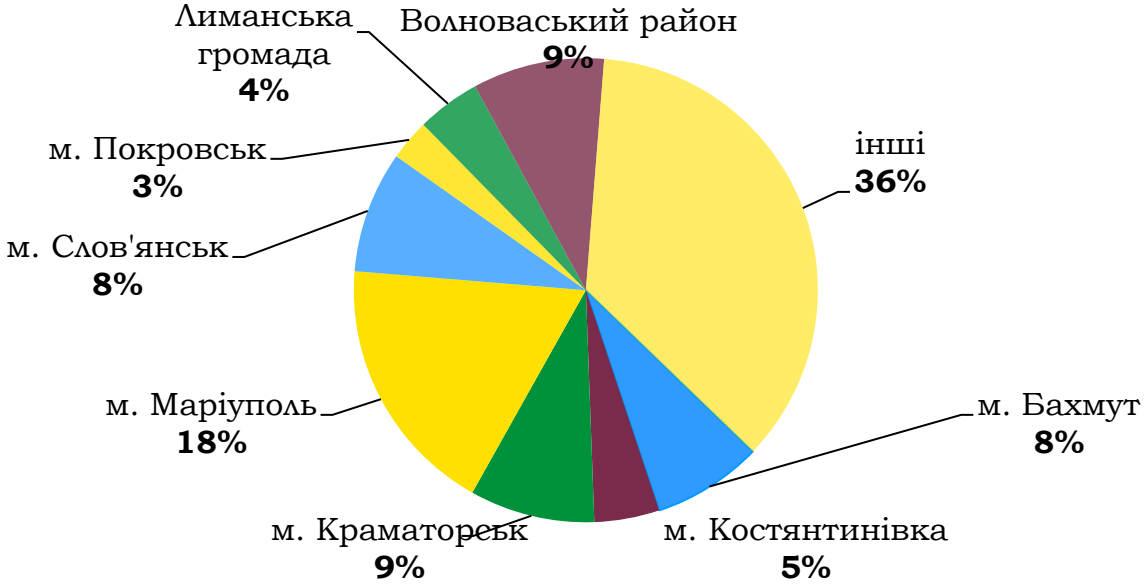

Рис. 1.113. **Розподіл внутрішньо переміщених осіб за містами та районами Донецької області на початок 2019 року**

Джерело: дані Департаменту соціального захисту населення облдержадміністрації

Наявність внутрішньо переміщених осіб призводить до додаткового навантаження на інфраструктуру і заклади, які надають ключові послуги населенню зазначених населених пунктів.

Так, існуюча мережа закладів освіти не в повній мірі забезпечує освітні потреби населення в територіальному розрізі.

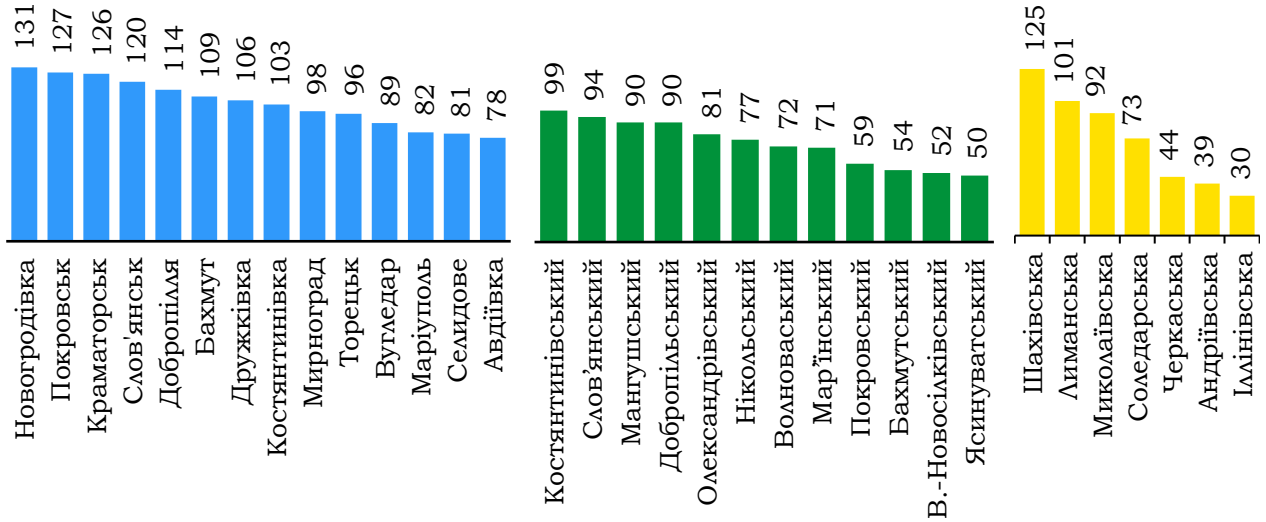

Міста обласного значення *Райони* *Громади*

Рис. 1.114. **Чисельність дітей у дошкільних навчальних закладах на 100 місць станом на 01.01.2019, осіб**

Джерело: дані департаменту освіти і науки облдержадміністрації

У сільській місцевості недостатньо розвинена мережа закладів дошкільної освіти, у містах спостерігається перевантаження груп у зазначених закладах.

Значна нестача місць спостерігається у дошкільних закладах освіти міст Бахмут, Добропілля, Дружківка, Краматорськ, Слов'янськ, Покровськ, Новогродівка, незаповненість діючих закладів – у Іллінівській, Андріївській, Черкаській громадах, Бахмутському, Великоновосілківському, Покровському, Ясинуватському районах.

Найбільші показники завантаженості загальноосвітніх навчальних закладів серед міст обласного значення мають Маріуполь, Вугледар, Мирноград, Бахмут, Краматорськ; найнижчі – Торецьк, Авдіївка, Новогродівка, Добропілля. Протягом шести років залишається майже незмінним найнижчий показник завантаженості шкіл в Олександрівському, Покровському районах.

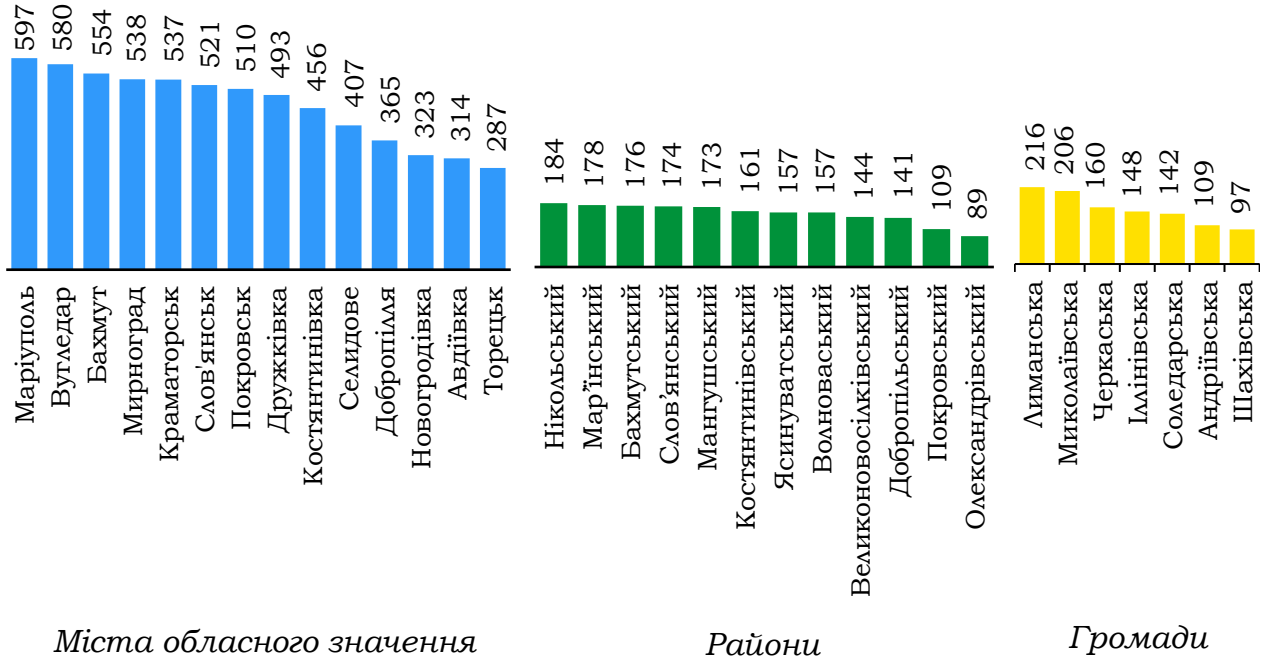

Рис. 1.115. **Середня наповнюваність загальноосвітніх навчальних закладів до планової чисельності, осіб на 1 заклад**

Джерело: дані департаменту освіти і науки облдержадміністрації

Низька завантаженість шкіл, яка спостерігається у містах Авдіївка та Торецьк, пов'язана з безпосередньою близькістю територій до бойових дій.

Традиційно найбільш істотні розбіжності між полярними значеннями показників соціально-економічного розвитку територій спостерігається за показниками,

що характеризують стан реального сектору економіки.

Починаючи з 2014 року, суттєвим фактором поглиблення зазначених розбіжностей залишається напружена суспільно-політична ситуація. Проведення бойових дій на території окремих міст і районів регіону призвело до істотного скорочення ділової активності, погіршення показників реального сектору економіки та бюджетно-фінансової системи, що, в свою чергу, мало безпосередній вплив на рівень та якість життя населення.

Зокрема, у 2018 році найбільша кількість суб'єктів господарювання у міських поселеннях була зосереджена у м. Маріуполь (15,9 тис. од.),найменша – у м. Новогродівка (0,4 тис. од.), тобто різниця між зазначеними показниками складає майже 44 рази.

У зазначених суб'єктів господарювання працювали протягом року в середньому 100,0 тис. осіб та 5,0 тис. осіб відповідно (розбіжність – 20 разів).

Серед районів найбільша кількість суб'єктів господарювання зосереджена у Волноваському районі (2,3 тис. од.), найменша – у Костянтинівському районі (344 од.). Отже, різниця між показниками складає 6,7 раза.

При цьому, найбільша середньооблікова чисельність штатних працівників працювала у Бахмутському районі (14,7 тис. осіб), найменша – у Добропільському районі (1,8 тис. осіб). Розбіжність за показником – 8 разів.

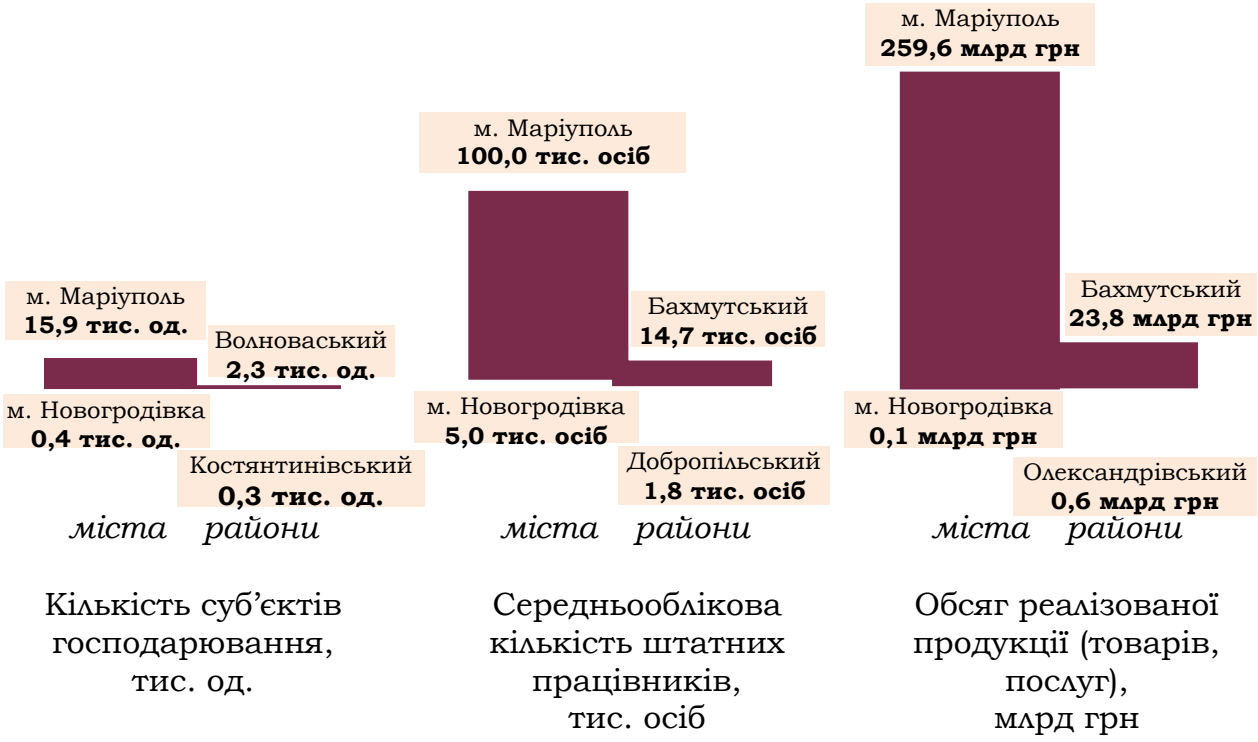

Кількість суб'єктів господарювання, тис. од.

Середньооблікова кількість штатних працівників, тис. осіб

Обсяг реалізованої продукції (товарів, послуг), млрд грн

Рис. 1.116. **Розбіжності між максимальним та мінімальним значенням окремих показників розвитку міст обласного значення та районів Донецької області у 2018 році**

Джерело: дані Державної служби статистики України

Найбільші обсяги продукції були реалізовані суб'єктами господарювання з Маріуполя (259,6 млрд грн) та Бахмутського району (23,8 млрд грн), найменші – суб'єктами господарювання з м. Новогродівка (109 млн грн) та Олександрівського району (615 млн грн). Отже, розбіжність між полярними значеннями показника у містах обласного значення становить 2596 разів, у районах – майже 39 разів.

Розбіжність за розміром середньомісячної номінальної заробітної плати більш помірна. Так, найбільші заробітні плати у містах отримують мешканці Маріуполя, покровська та Авдіївки; у районах – жителі Слов'янського, Покровського та Бахмутського районів. Найменші показники в містах – у Костянтинівки, Селидового та Бахмута, в районах – у Великоновосілківського, Нікольського та Олександрівського районів.

Ступінь диференціації у містах складає 1,8 раза, у районах – 1,6 раза.

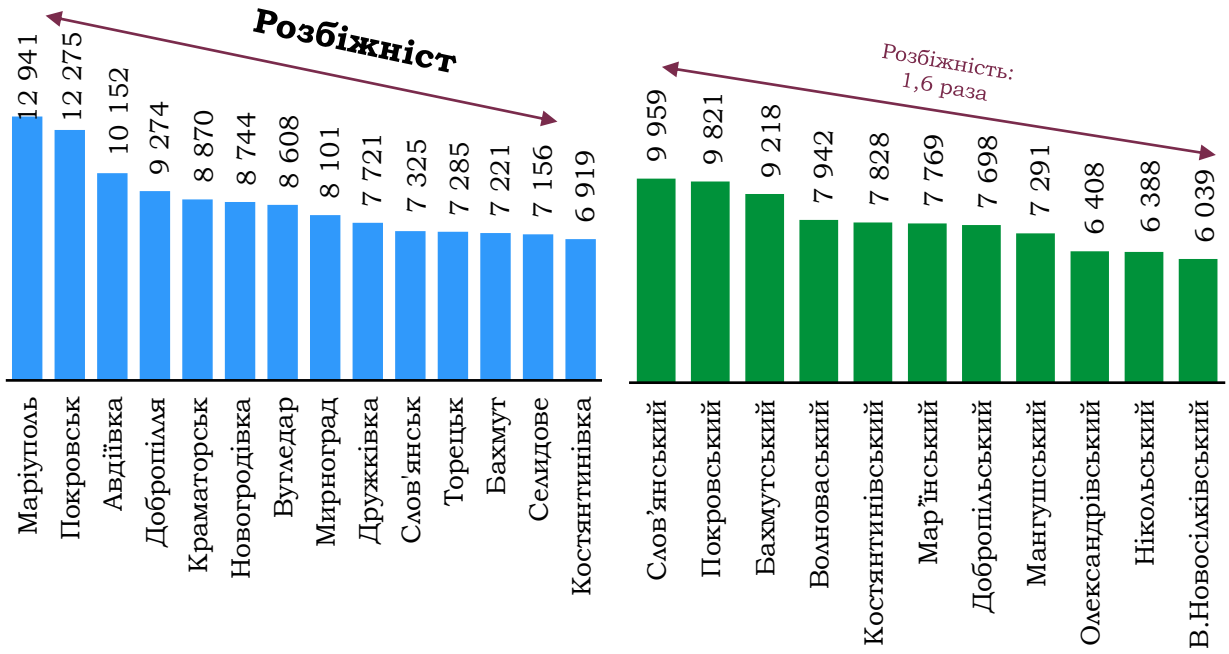

Міста обласного значення *Райони*

Рис. 1.117. **Середньомісячна номінальна заробітна плата штатних працівників по містах обласного значення і районах Донецької області у 2018 році, грн**

Джерело: дані Державної служби статистики України

Наявна також значна диференціація за територіальною ознакою кількісних показників малих та середніх підприємств. Більше половини малих та середніх підприємств зосереджені в п'яти містах області – Маріуполь (31,1 %), Краматорськ (11,0 %), Слов'янськ (8,5 %), Бахмут (4,5 %), Дружківка (3,4 %) та Волноваському районі (3,7%).

Нерівномірність розподілення економічного потенціалу обумовлює також істотні

розбіжності за рівнем бюджетно-фінансової спроможності.

Так, за підсумками 2018 року на території області, підконтрольній українській владі, дотаційними були бюджети 5 міст обласного значення (36% їх загальної кількості), 10 районів (83%), а також 3 територіальні громади (33% загальної кількості громад, які перейшли на прямі міжбюджетні відносини).

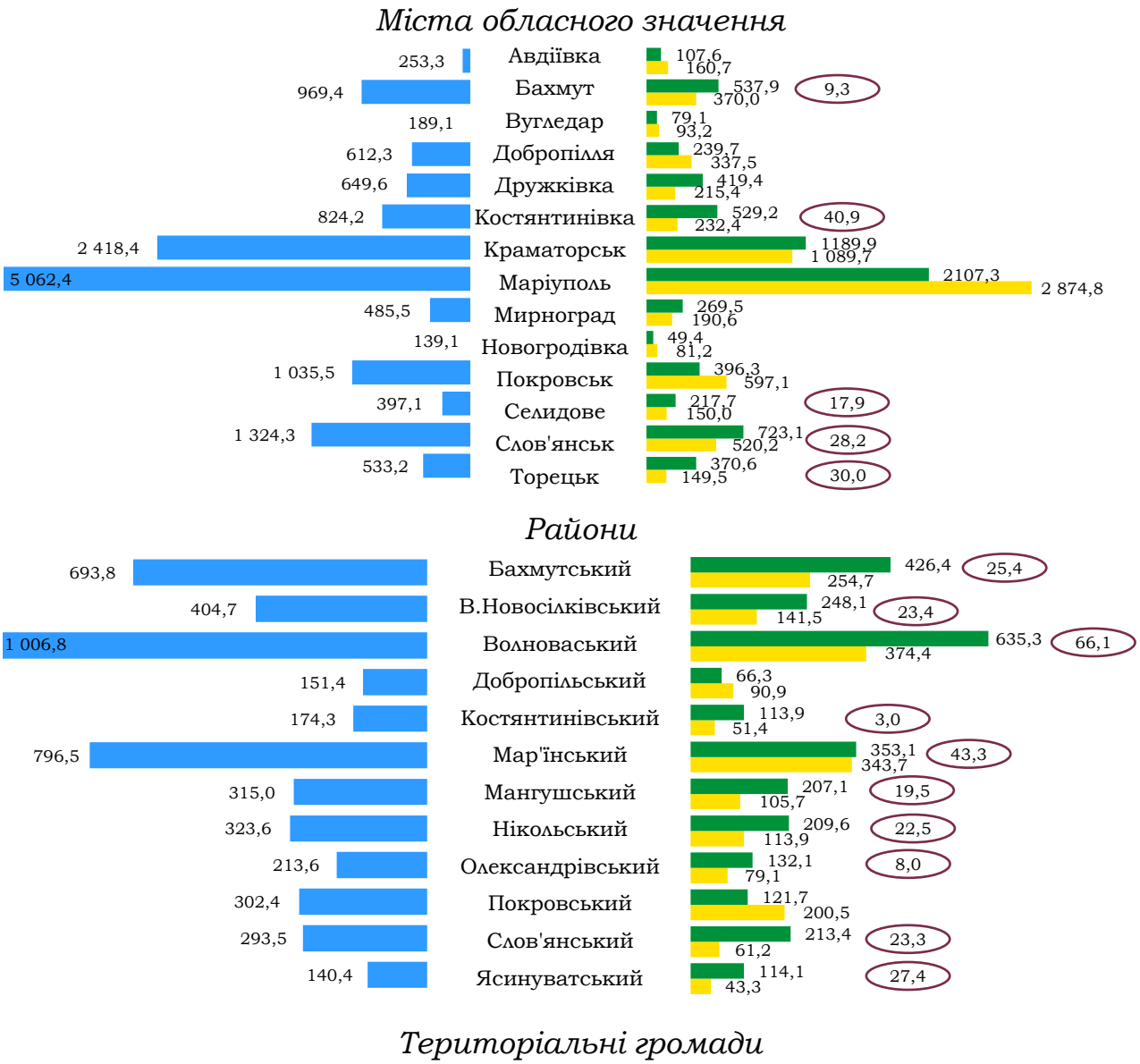

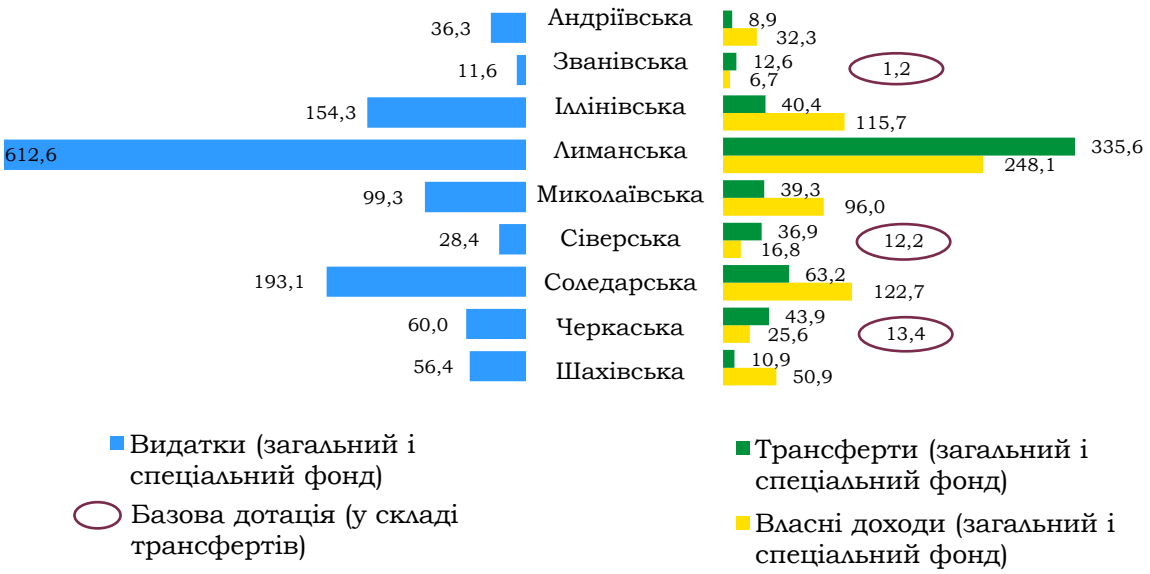

Рис. 1.118. **Виконання місцевих бюджетів Донецької області по територіях, підконтрольних українській владі, за 2018 рік, млн грн**

Джерело: дані Департаменту фінансів облдержадміністрації

Ще один акцент – розподіл навантаження на навколишнє природнє середовище, яке, в першу чергу, пов'язане з територіальним розміщенням виробничих потужностей.

Зокрема, найбільше забруднення атмосферного повітря спостерігається саме в тих містах та районах, де розташовані підприємства основних видів промислового виробництва регіону.

Зокрема, у 2018 році на м. Маріуполь припадало 40% загальних викидів забруднюючих речовин в атмосферу від стаціонарних джерел забруднення , на Мар'їнський район – 18% (у т.ч. м. Курахове – 17,6%), Бахмутський район – 14%, м. Покровськ – 8%.

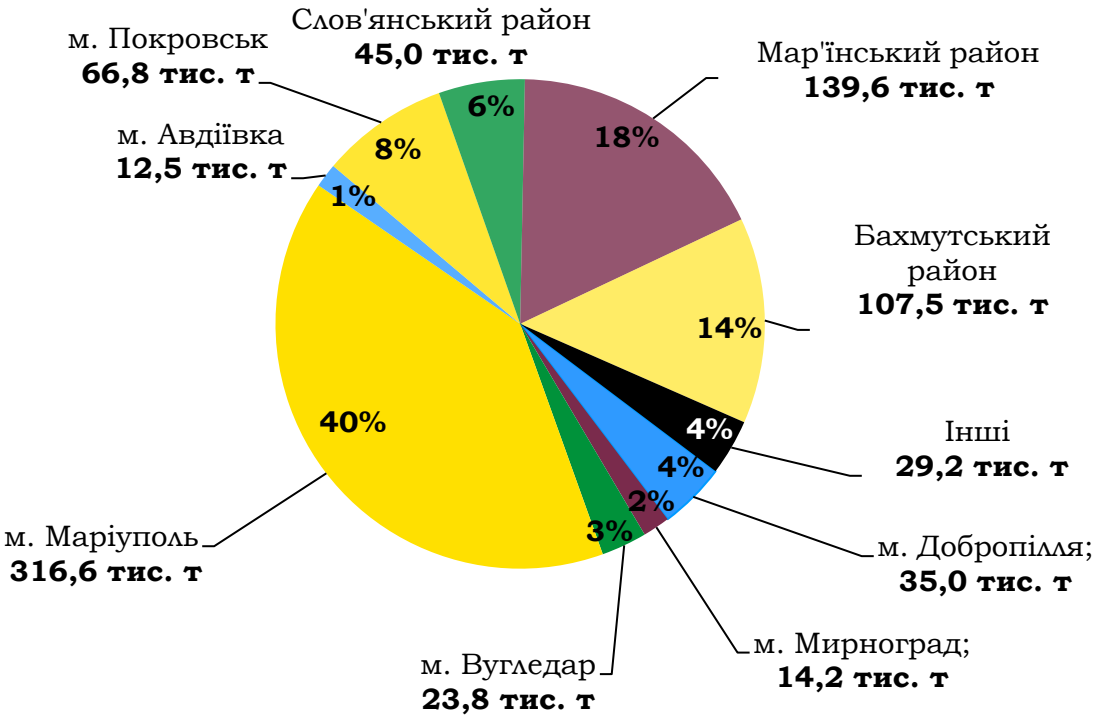

Рис. 1.119. **Розподіл викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря від стаціонарних джерел забруднення за 2018 рік у розрізі територій Донецької області**

Джерело: дані Державної служби статистики України

Для області Донецької області характерна наявність малих монофункціональних міст. На території області, підконтрольній українській владі, налічується 24 малих міста з чисельністю населення до 50 тис. осіб. В них проживають 408,0 тис. осіб, або 22% загальної чисельності населення, що проживає на підконтрольній території). З них:

12 вугледобувних міст (222,7 тис. осіб);

3 міста, які спеціалізуються на переробній промисловості (67,6 тис. осіб);

1 місто, яке спеціалізуються на видобутку рудної та нерудної сировини (11,0 тис. осіб);

1 транспортний центр (21,0 тис. осіб);

3 енергетичні центри (45,2 тис. осіб);

1 центр рекреації та оздоровлення (4,4 тис. осіб);

3 міста, які не мають чітко вираженої спеціалізації (36,2 тис. осіб).

Розвиток таких міст переважно залежить від діяльності одного містоутворюючого підприємства, що підвищує загрозу їх бюджетно-фінансовій спроможності.

Рис. 1.120. **Мапа малих монофункціональних міст Донецької області на території, розташованих на території області, підконтрольній українській владі**

Джерело: дані департаменту економіки облдержадміністрації

Забезпечення збалансованого розвитку територій ускладняється також через відсутність актуальної містобудівної документації на місцевому рівні.

Так, на території Донецької області, підконтрольній українській владі:

схемами планування покрито 100% території районів (проте всі вони затверджені до 1990 року);

генеральні плани мають 71% населених пунктів, при цьому 72% зазначених генеральних планів затверджені до 1990 року, 20% - протягом 1991-2010 років, 8% - протягом 2011-2019 років;

лише 47% міст обласного значення та 13% міст районного значення мають плани зонування території.

Таким чином, у Донецькій області спостерігаються значні диспропорції у соціально-економічному розвитку територій.

При цьому, це пояснюється як суттєвою різницею у природно-ресурсному та соціально-демографічному потенціалі, так і особливостями побудови господарського комплексу.

Зазначена ситуація укладається відсутність актуальної містобудівної документації на місцевому рівні, що перешкоджає впровадженню ефективної політики з питань розвитку територій.

ДОВКІЛЛЯ

Для Донецької області характерне істотне навантаження на навколишнє природне середовище.

Ситуація з інтенсивним забрудненням довкілля складалася в процесі становлення та розвитку промисловості протягом минулих десятиріч. При будівництві та експлуатації промислових об'єктів екологічному аспекту приділялася дуже незначна увага, незважаючи на те, що концентрація промисловості в Донецькій області є найбільш високою в Україні.

Так, на території області зосереджена п'ята частина промислового потенціалу країни, 78% якого припадає на екологічно небезпечні виробництва металургійної та видобувної галузей, виробництво електроенергії й виробництво коксу. Підприємства саме цих галузей найбільш негативно впливають на довкілля.

Як результат, на Донеччину припадає близько третини національних викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря від стаціонарних джерел забруднення. За цим показником у 2018 році регіон посів перше місце серед інших областей України.

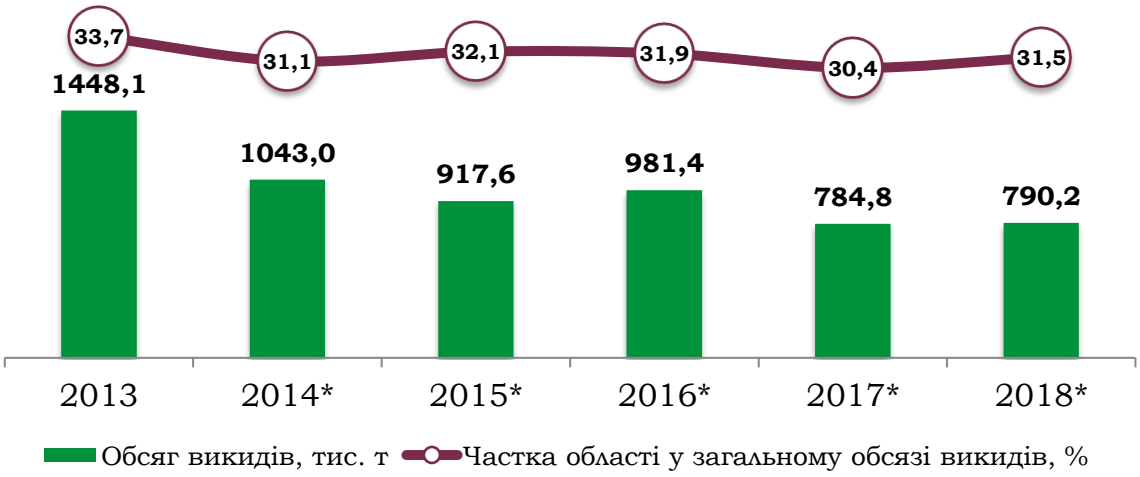

* без урахування частини тимчасово окупованої території області

Рис. 1.121. **Динаміка викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря від стаціонарних джерел по Донецькій області**

Джерело: дані Державної служби статистики України

Одночасно протягом останніх п'яти років в області спостерігається певне поліпшення та стабілізація рівня забруднення атмосфери, що пов'язано зі зниженням обсягів або навіть призупиненням виробництва більшості промислових підприємств регіону. Також, чинником зменшення викидів відповідно до офіційних статистичних даних є відсутність інформації по

тимчасово окупованих територіях.

Помірне зростання викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря у 2016 та 2018 роках (на 7,0% та 0,7% відповідно) обумовлювалось збільшенням обсягів виробництва та переходу підприємств з газу на альтернативні види палива (зокрема, на вугілля різних марок), що відбувалося на фоні подальшого морального старіння та фізичного зношення пилогазоочисного устаткування.

Майже 80% викидів в атмосферу припадає на галузі металургії та енергетики.

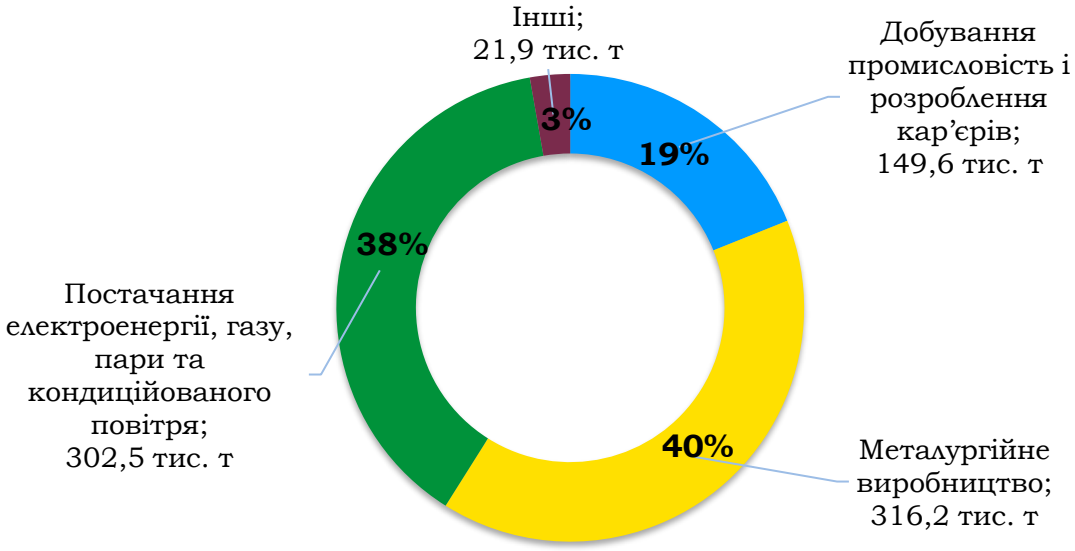

Рис. 1.122. **Структура викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря Донецької області за видами економічної діяльності у 2018 році** (без урахування частини території, непідконтрольної українській владі)

Джерело: дані Державної служби статистики України

На території області, підконтрольній українській владі, основними забруднювачами атмосферного повітря залишаються ПрАТ «ММК ім. Ілліча», ПрАТ «МК «Азовсталь», ПрАТ «Авдіївський коксохімічний завод», СО ПАТ «Донбасенерго» Слов'янська ТЕС, ВП «Курахівська ТЕС» ТОВ «ДТЕК Східенерго», Вуглегірська ТЕС ПАТ «Центренерго».

Однією з основних причин надмірних викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря ними є моральне старіння та фізичне зношення технологічного та пилогазоочисного устаткування, що не відповідає сучасним вимогам щодо забезпечення встановлених законодавством нормативів граничнодопустимих викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря. Також, гострою проблемою залишається зменшення викидів доменних печей, будування споруд очищення викидів ливарних дворів, міжконусних просторів, підбункерних приміщень та скіпових ям на металургійних підприємствах.

На ТЕС Донецької області рівень ефективності роботи очисних споруд не забезпечує зниження рівня викидів до нормативних величин з речовин у вигляді суспендованих твердих часинок недиференційованих за складом.

Основними проблемами на коксохімічних підприємствах є закриття циклу кінцевого охолодження коксового газу, реконструкція установок біохімочищення, відсутність безпилової видачі коксу тощо. Проблема очищення коксового газу від сірководню фактично вирішена в Донецькій області.

Близько 26,5% загального обсягу викидів в Донецькій області складають викиди газу метану, які здійснюються підприємствами вугільної промисловості. Зниженню цих викидів сприятиме використання метану в різних галузях промисловості.

Наявність підприємств хімічної, коксохімічної, машинобудівної та металургійної промисловості призвела також до значних обсягів утворення і накопичення відходів та забруднення ними території області. Всього на кінець 2018 року виробнича діяльність 503 суб'єктів підприємницької діяльності була пов'язана з утворенням відходів I-IV класів небезпеки.

Всього на кінець 2018 року в місцях видалення накопичено 901,5 млн т відходів, або 6,9% загального обсягу по Україні. За цим показником Донецька область посідає друге місце після Дніпропетровської області, а за обсягом утворення та накопичення промислових відходів – четверте місце серед інших регіонів.

При цьому, фактичні обсяги накопичених відходів значно більші, оскільки статистична звітність не враховує відходів, заскладованих на об`єктах, що виведені з експлуатації, а також відходів тих підприємств, що накопичували відходи виробництва протягом своєї діяльності, але на теперішній час не функціонують.

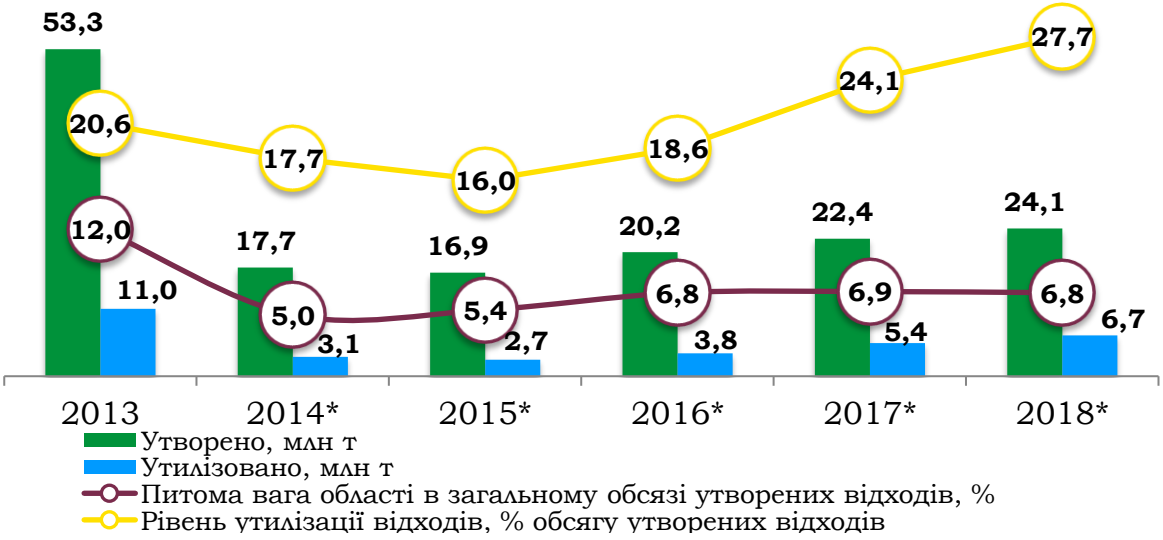

* без урахування частини тимчасово окупованої території області

Рис. 1.123. **Динаміка утворення та утилізації відходів I-IV рівнів небезпеки у Донецькій області**

Джерело: дані Державної служби статистики України

Щороку на території області, підконтрольній українській владі, утворюється близько 6% національного обсягу утворених відходів I-IV класів небезпеки. При цьому, після зменшення цих обсягів на 4,5% до попереднього року у 2015 році, спостерігається їх зростання: на 19,5% – у 2016 році, на 10,9% – у 2017 році та на 7,6% – у 2018 році. Це свідчить про зростання обсягів виробництва основної продукції промислових підприємств.

У структурі утворених відходів – найбільша в Україні кількість небезпечних (токсичних) відходів I-III рівнів небезпеки. Тільки протягом 2014-2018 років на Донеччині було утворено 711,0 тис. т зазначених відходів, що становить 22,4% їх утворення в Україні.

Так, у 2018 році відходів I класу небезпеки (надзвичайно небезпечні) утворилось 0,1 тис. т, II класу небезпеки (високо-небезпечні) – 17,3 тис. т, III класу небезпеки (помірно-небезпечні) – 135,2 тис. т.

Найбільшими утворювачами відходів в області у 2018 році були підприємства міста Маріуполя, а саме: ПРАТ «ММК ІМ. ІЛЛІЧА» (загальна кількість утворення відходів склала 6,2 млн т, з них відходи I класу небезпеки – 0,05 тис. т, II класу – 13,8 тис. т, III класу – 2,3 тис. т, IV класу – 6,2 млн т) та ПРАТ «МК «АЗОВСТАЛЬ» (загальна кількість утворення відходів склала 2,5 млн т, з яких відходи I класу небезпеки – 0,003 тис. т, II класу – 0,3 тис. т, III класу – 48,3 тис. т, IV класу – 2,5 млн т).

Протягом 2014-2018 років середній рівень утилізації відходів в Донецькій області склав 21,1%.

При цьому, починаючи з 2015 року, спостерігається поступове зростання цього показника з 16,0% до 27,7%. У 2018 році за питомою вагою утилізованих відходів у загальній кількості утворених відходів Донеччина посіла 7 місце після Запорізької (з показником у 62,8%), Хмельницької (55,6%), Черкаської (53,0%), Дніпропетровської (34,9%), Чернівецької (29,6%) та Івано-Франківської (28,1%) областей (середній рівень по Україні – 29,4%).

Для збільшення зазначеного показника, що буде свідчити про використання більш досконалих технологій, необхідне створення регіональних потужностей з утилізації промислових відходів.

Проте, на сьогодні для Донецької області характерна недостатня кількість сучасної інфраструктури поводження з побутовими та промисловими відходами (сортувальні станції, сміттєпереробні заводи, підприємства з утилізації, знешкодження відходів), наявність стихійних

сміттєзвалищ побутових відходів, відсутність системи роздільного збору сміття, неефективним управлінням у сфері поводження з відходами на рівні органів місцевого самоврядування.

Функціонування господарського комплексу істотно впливає на стан водних ресурсів регіону.

У 2018 році водокористування в Донецькій області здійснювали 695 водокористувачів, у тому числі 154 суб'єкти (22% загальної кількості) – у галузі промисловості; 372 суб'єкти (54%), включаючи 251 водокористувача рибного господарства, які здійснюють використання води без її вилучення – у галузі сільського господарства; 79 суб'єктів (11%) – у галузі комунального господарства; 90 суб'єктів (13%) – у інших галузях.

Зазначеними суб'єктами використано з природних водних об'єктів 1707 млн м³ води (15,1% забору води по Україні). За цим показником Донецька область посідає 2 місце після Херсонської області, водокористувачі якої здійснили забір в обсязі 3043 млн м³ (26,9% загального забору).

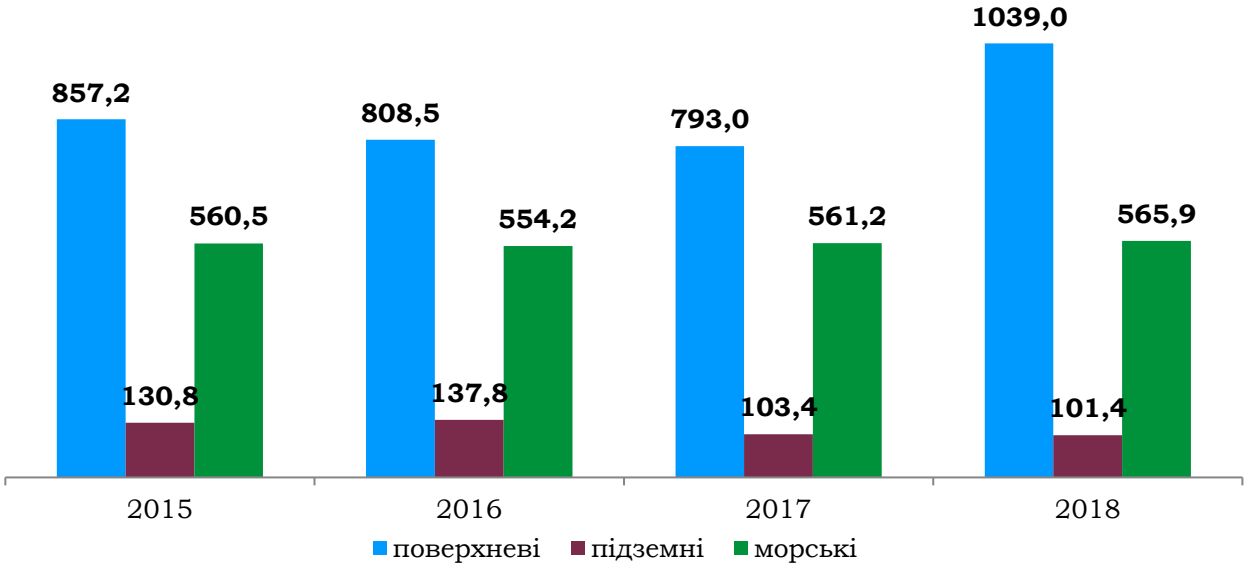

Рис. 1.124. **Динаміка забору води з природних водних об'єктів у Донецькій області, млн м³**

Джерело: дані Державного агентства водних ресурсів України

Переважна частина забору води (67% загального обсягу) – це прісна вода, забір якої здійснюється з поверхневих та підземних (включаючи шахтно-кар'єрні води) водних об'єктів. Ще 33% забору води припадає на морські води: всього у 2018 році водокористувачами області використано 566 млн м³ морської води, або 95,8% забору морської води в цілому по країні.

У галузевому розрізі найбільші обсяги забору води в області припадають на промисловість (989,3 млн. м³, або 58% загального забору) та комунальне

господарство (626,4 млн.м^3, або 37%).

У галузі промисловості найбільші обсяги водокористування здійснюють підприємства чорної металургії (648,1 млн м^3, або 65% забору води по промисловості), електроенергетики (273,8 млн м^3, або 28%), вугільної промисловості (61,93 млн м^3, або 6%), машинобудування (3,7 млн м^3, або 0,4%).

На долю сільського господарства в області припадає 12,9 млн м^3, або 0,7% забору води з природних водних об'єктів Донецької області.

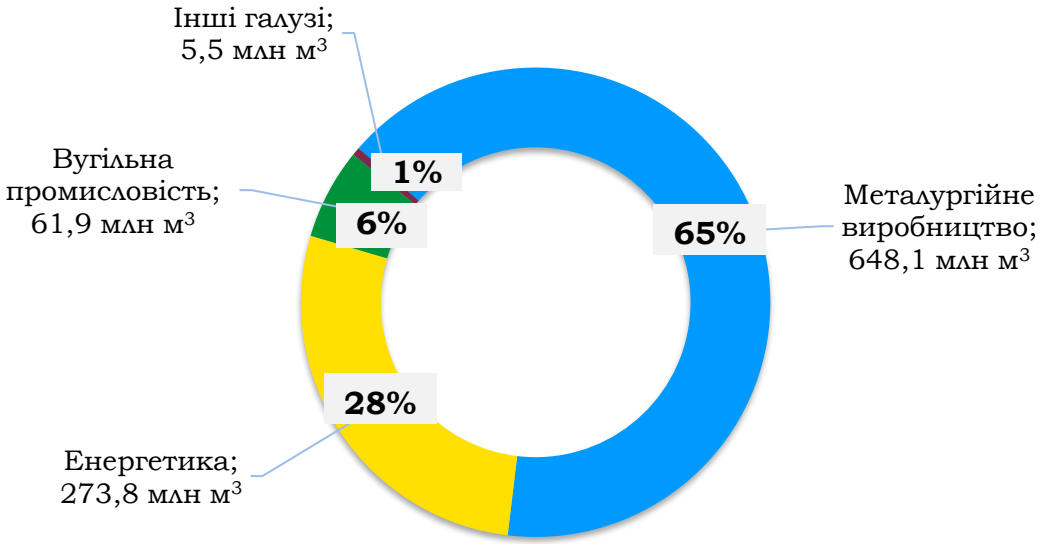

Рис. 1.125. **Структура забору води з природних водних об'єктів Донецької області у галузі промисловості у 2018 році**

Джерело: дані Державного агентства водних ресурсів України

У галузі комунального господарства головним підприємством, яке здійснює забір води з поверхневих водних об'єктів, а саме: річки Сіверський Донець для забезпечення водою споживачів по каналу Сіверський Донець–Донбас, є регіональне управління експлуатації каналу КП «Компанія «Вода Донбасу». У 2018 році забір води цим підприємством склав 471,1 млн м^3 (75% від забору по галузі).

У 2018 році на території Донецької області було використано 1153 млн м^3 води, або 15,7% загального використання свіжої води в Україні. За цим показником Донеччина посідає 3 місце після Херсонської (використано 1241 млн м^3, або 16,9% загального використання) та Запорізької (1199 млн м^3, або 13,3%) областей.

Використання свіжої води в області спрямовується переважно питні та задоволення виробничих (1043 млн м^3, або 90% використання води в регіоні) та санітарно-гігієнічних (102,1 млн м^3, або 9%) потреби.

За обсягом використання свіжої води на виробничі потреби Донецька область посідає перше місце серед інших регіонів – на регіон припадає 23,0%

використання води на виробничі потреби в цілому по Україні у 2018 році.

У 2018 році у Донецькій області 118 підприємств (17% загальної кількості водокористувачів) здійснювали скид зворотних вод в поверхневі водні об'єкти.

Протягом 2014-2018 років у поверхневі водні скинуто 4,4 млрд м³ зворотних вод, з яких 1,1 млрд м³ – забруднені зворотні води.

При цьому, спостерігається поступове зменшення частки забруднених вод у загальному водовідведення – з 32,4% у 2014 році до 18,0% у 2018 році. При цьому, починаючи з 2017 року, у структурі скинутих забруднених зворотних вод практично відсутні води, скинуті без очищення (у 2018 році на них припало лише 0,01% загального водовідведення регіону) і майже на 100% вони представлені недостатньо очищеними водами.

Як наслідок – скорочується питома вага Донецької області у загальному скиданні забруднених стічних вод по країні: з 32,1% у 2014 році до 19,5% у 2018 році.

За цим показником регіон посідає третє місце після м. Київ (283 млн м³, або 29,7% загальних скидів забруднених зворотних вод) та Дніпропетровської області (234 млн м³, або 24,6%).

Також у 2018 році на Донецьку область припадало 10,5% скидання в поверхневі водні об'єкти фосфатів, 7,9% скидання заліза та 7,9% скидання нафтопродуктів.

Рис. 1.126. **Динаміка показників водовідведення у поверхневі водні об'єкти Донецької області, млн м³**

Джерело: дані Державного агентства водних ресурсів України

Крім забруднених стічних вод, у загальному водовідведенні Донецької області наявні води, нормативно чисті без очистки (у 2018 році – 687,9 млн м³, або 66% загального водовідведення регіону); води, нормативно очищені на очисних спорудах

(100,5 млн м^3, або 10%); води, що не віднесені до жодної категорії (61,4 млн м^3, або 6%).

Загальна потужність очисних споруд регіону у 2018 році склала 690 млн м^3, що на 0,3% більше, ніж у попередньому році. Проте порівняно з 2015 роком потужність очисних споруд регіону зменшилася на 12,8%.

У межах Донецької області негативний вплив на формування якості води в р. Сіверський Донець мають скиди підприємств безпосередньо в р. Казенний Торець та його притоки.

У басейн р. Казенний Торець здійснюють скиди 48 підприємств із загальним об'ємом скиду 91,5 млн м^3 (з них 16,6 млн м^3, або 18% – забруднені води). Найбільшими забруднювачами поверхневих водних об'єктів басейну цієї річки є Горлівське, Мирноградське, Костянтинівське, Торецьке та Дружківське ВУВКГ і Донецьке РВУ КП «Компанія «Вода Донбасу», на які припадає 94% від скиду забруднених зворотних вод по басейну.

Значний вплив на формування якості води у р. Сіверський Донець має р. Бахмутка, у басейн якої здійснюють скид 12 підприємств із загальним об'ємом скиду 3,6 млн м^3 (з них 0,3 млн м^3, або 7% – забруднені зворотні води), скиди шахтно-кар'єрних вод у басейні склав 0,4 млн м^3 (11% від скиду по басейну).

У басейні річок Приазов'я та Азовського моря найбільший об'єм скиду зворотних вод здійснюється до Азовського моря (468,6 млн м^3, або 71% від загального скиду по басейну) та водних об'єктів басейну р. Кальміус (180,0 млн. м^3, або 27%), з яких безпосередньо до р. Кальміус скидається 129,0 млн м^3 (72% від скиду до басейну р. Кальміус).

Найбільший об'єм скиду зворотних вод здійснюється ПАТ «Меткомбінат «Азовсталь» м. Маріуполь (555,9 млн м^3, або 83% від скиду по басейну, з яких 139,8 млн м^3, або 78% від скиду забруднених зворотних вод по басейну – забруднені зворотні води).

У басейні р. Дніпро 95% скиду зворотних вод припадає на поверхневі водні об'єкти басейну р. Самара. У галузевому розрізі 34,2 млн м^3, або 76% скиду по басейну, здійснюють промислові підприємства (з них 33,85 млн м^3 – скиди зворотних вод підприємств вугільної промисловості); 5,8 млн. м^3, або 13%, скидається підприємствами житлово-комунального господарства.

Акваторія Азовського моря має значне антропогенне навантаження внаслідок господарської діяльності промислових підприємств, розташованих на узбережжі. Зокрема, значне забруднення здійснюють металургійні підприємства ПРАТ «МК «АЗОВСТАЛЬ» та ПРАТ «ММК ІМ.ІЛЛІЧА».

Як наслідок – у контрольному створі стан морської води не відповідає нормам для водойм рибогосподарського призначення

за вмістом нафтопродуктів, заліза загального, нітритів, азоту амонійного. Концентрації гідрохімічних показників в акваторії ДП ММТП знаходяться в межах середньорічних значень.

Особливості економічного розвитку регіону також обумовлюються ситуацію із земельними ресурсами.

Основними наслідками антропогенного впливу на ґрунти регіону є водна ерозія; дефляція (вітрова ерозія); забруднення; вторинне засолення і заболочування; опустелювання; відчуження земель для промислового та комунального будівництва; виснаження земель.

Станом на 01.01.2019 в області налічується 25,1 тис. га порушених та близько 5,0 тис. га відпрацьованих земель.

При цьому, порівняно з 2014 роком площа порушених земель неістотно зросла на 0,02%, площа відпрацьованих земель – скоротилася на 10,5%.

Одночасно кількість рекультивованих земель є незрівнянно меншою порівняно з площею щорічно порушуваних ґрунтів.

Найбільша деградація земель притаманна слаборозвиненим ґрунтам, які сформувались на щільних породах, на елювії щільних порід, крутих схилах, де є умови розвитку ерозійних процесів. На території області, підконтрольній українській владі, загальна площа таких ґрунтів, які можуть належати до деградованих та малопродуктивних земель складає понад 12,3 тис. га.

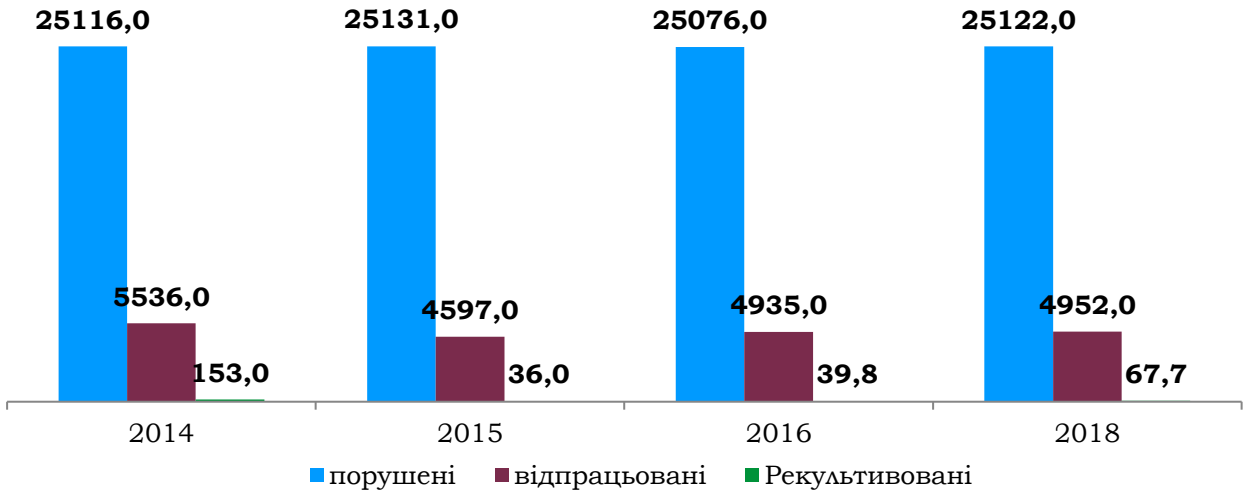

Рис. 1.127. **Динаміка показників стану земельних ресурсів Донецької області, га**

Джерело: дані Головне управління Держгеокадастру у Донецькій області

Протягом останніх років в області суттєво зменшилося внесення органічних добрив, які є вагомим джерелом повернення в ґрунт гумусу, елементів живлення рослин та відтворення мікробіологічного середовища. За узагальненими даними за 2018

рік, по Україні органічних добрив внесено 0,5 т/га посівної площі, в Донецькій області – 0,4 т/га. Необхідно звернути увагу на вкрай низький рівень гіпсування солонцюватих ґрунтів.

Для удосконалення системи екологічного управління та моніторингу в області запроваджено автоматизовану систему моніторингу довкілля.

Зазначена система містить 6 стаціонарних постів моніторингу, розташованих в містах Краматорськ, Бахмут, Курахове, Миколаївка, Маріуполь (2).

Пости здійснюють виміри пилу, оксиду вуглецю, окислів азоту, діоксидів сірки, озону, фенолу, формальдегіду, бензолу, толуолу, етилбензолу, а також швидкості вітру, вологості, температури та атмосферного тиску.

Інформація щодо вимірів відображається в онлайн режимі на офіційному сайті департаменту екології та природних ресурсів Донецької облдержадміністрації.

Також організовано 2 автоматизованих пости контролю на р. Сіверський Донець на ділянці вище питного водозабору в канал Сіверський Донець-Донбас та в місці централізованого водозабору для потреб населення.

Також створено засади для формування системного підходу до поводження з усіма типами відходів (побутові, промислові, медичні, небезпечні у складі побутових). Основою цієї системи є:

Програма поводження з відходами в Донецькій області на 2016-2020 роки, затверджена розпорядженням голови облдержадміністрації, голови обласної військово-цивільної адміністрації від 22.09.2016 № 836;

Регіональна Програма поводження з промисловими відходами в Донецькій області на 2018-2020 роки, затверджена розпорядженням голови облдержадміністрації, голови обласної військово-цивільної адміністрації від 28.12.2018 № 1580/5-18.

Таким чином, для Донецької області характерне значне забруднення довкілля, у тому числі через істотне техногенне навантаження на нього.

Серед найбільш актуальних екологічних питань регіону – істотні обсяги викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря від промислових підприємств, накопичення великої кількості відходів, забруднення водойм скидами та надмірне використання водних ресурсів, виснаження земель.

За результатами опитування населення щодо проблем та пріоритетів розвитку Донецької області, проведеного в рамках підготовки Стратегії розвитку Донецької області на період до 2027 року, 82% опитуваного населення зазначили бойові дії та їх наслідки, як одну з найгостріших проблем розвитку Донецької області.

Продовження бойових дій призводить до чисельних людських жертв, руйнування житлового фонду та важливих об'єктів інфраструктури.

Так, станом на 01.01.2019 в області залишалися зруйнованими (пошкодженими) 6,1 тис. об'єктів інфраструктури, включаючи 6,0 тис. житлових будинків, 40 закладів освіти, 16 медичних закладів, 12 закладів культури та спорту, 18 промислових об'єктів, 8 об'єктів дорожньо-транспортної інфраструктури тощо.

Найбільші обсяги руйнування інфраструктури припадають на житловий фонд.

За оперативними даними станом на 01.11.2019 потребують відновлення 5,6 тис. житлових будинків усіх форм власності.

Рис. 1.128. **Стан відновлення житлового фонду Донецької області, зруйнованого/пошкодженого в результаті бойових дій, станом на 01.11.2019**

Джерело: дані департаменту житлово-комунального господарства облдержадміністрації

З початку бойових дій найбільша кількість зруйнованих житлових будинків була розташована у містах Слов'янськ

(2,0 тис. будинків), Авдіївка (1,3 тис. будинків), Торецьк (0,9 тис. будинків), а також Мар'їнському (2,9 тис. будинків), Яснуватському (2,4 тис. будинків), Бахмутському (1,2 тис. будинків) та Волноваському (0,9 тис. будинків) районах.

При цьому, зруйнований/пошкоджений приватний житловий фонд залишається без визначеного джерела фінансування. Значна частина робіт з відновлення приватного сектору виконується за рахунок коштів благодійних організацій та власними коштами мешканців.

Отже, переважна більшість тих, на кому негативно позначаються бойові дії – це цивільне населення, особливо жінки і діти (включаючи внутрішньо переміщених осіб).

В умовах проведення бойових спроможність регіону реагувати на надзвичайні ситуації послаблюється через дію наступних чинників:

застарілість апаратури, яка використовується в регіональній системі оповіщення: ремонтні комплекти використані повністю, через наднормативні терміни експлуатації збільшується кількість технічних несправностей;

недостатність накопичення резервів матеріально-технічних засобів на місцевому та обласному рівнях, що не забезпечить своєчасне відновлення нормальної життєдіяльності населення, яке може постраждати внаслідок ймовірних надзвичайних ситуацій;

неспроможність захисних споруд цивільного захисту забезпечити достатнє укриття непрацюючого населення при загрозі та виникненні надзвичайних ситуацій у населених пунктах області;

відсутність формулярів мінних полів, недостатність забезпеченості сучасним обладнанням, спецодягом, іншими матеріально-технічними засобами піротехнічних підрозділів, їх недостатня чисельність, наявність нестандартних вибухонебезпечних предметів, що ускладнює розмінування території;

неготовність пунктів управління системи цивільного захисту до управління з них проведенням заходів в умовах особливого періоду: потребують заміни обладнання систем життєзабезпечення, модернізації вузла зв'язку;

недостатність засобів індивідуального захисту: райдержадміністраціями, військово-цивільними адміністраціями, органами місцевого самоврядування недостатньо фінансуються заходи щодо забезпечення засобами захисту органів дихання непрацюючого населення, яке проживає в прогнозованій зоні хімічного забруднення;

недостатня кількість аварійно-рятувальних

підрозділів, потреба в їх технічній модернізації та дооснащенні.

Зокрема, у сфері **оповіщення, моніторингу та реагування на надзвичайні ситуації** функцію оповіщення населення та посадових осіб забезпечує територіальна автоматизована система централізованого оповіщення (далі – ТАСЦО), яка побудована ще у 80-х роках XX століття на базі існуючих мереж ПАТ «Укртелеком» та оперативно-диспетчерських служб обласних спеціалізованих служб цивільного захисту органів місцевого самоврядування, віднесених до груп з цивільного захисту (цивільної оборони), місцевих відділів Головного управління Національної поліції України в Донецькій області.

При цьому, функціонування існуючої територіальної автоматизованої системи централізованого оповіщення має низку проблем, а саме:

розташування головного пульта управління ТАСЦО на тимчасово окупованій території – у м. Донецьк (наразі запуск системи на регіональному рівні можливо виконати лише з дублюючого пункту управління облдержадміністрації, який знаходиться на великий відстані, у зв'язку з чим не забезпечується своєчасна передача сигналів або повідомлень про небезпеку);

нестабільна робота наявних технічних засобів, що входять до системи, та моральна застарілість апаратури оповіщення, що вичерпала подвійний експлуатаційний ресурс (згідно вимог виробників – не більше 12 років);

економічна недоцільність використання існуючої ТАСЦО, оскільки відсутність альтернативних варіантів оповіщення та несумісність системи з сучасними цифровими АТС вимагає значних експлуатаційних витрат та утримання численного штату фахівців з її обслуговування.

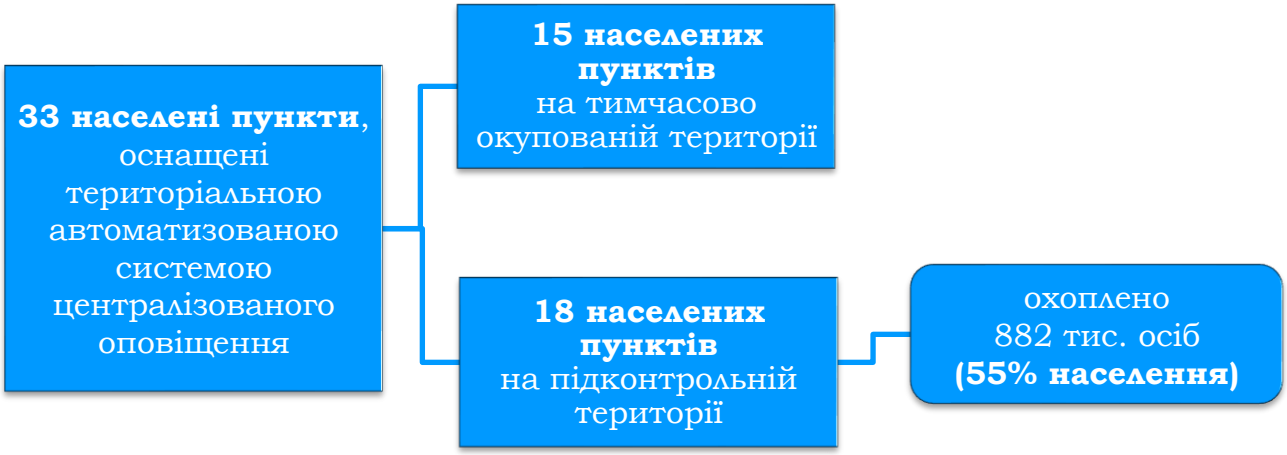

Рис. 1.129. **Охоплення населення Донецької області територіальною автоматизованою системою централізованого оповіщення**

Джерело: департамент з питань цивільного захисту, мобілізаційної та оборонної роботи облдержадміністрації

Крім того, створення зазначеної системи передбачало її використання лише у промислових й центральних частинах міст обласного значення та не дозволяє оповістити 100% населення про загрозу або виникнення надзвичайної ситуації.

Для вирішення питання необхідно:

забезпечення відновлення керування територіальної автоматизованої системи централізованого оповіщення на регіональному рівні з міста Краматорська;

використання сучасних апаратно-програмних засобів оповіщення та телекомунікацій, ГІС-технологій, які дозволяють виконувати процеси управління та спостереження за технічним станом складових частин системи в автоматичному режимі;

функціонування ТАСЦО на 38 адміністративних територіях Донецької області, що забезпечить оповіщення при загрозах або виникненні надзвичайних ситуацій з охопленням понад 1,9 млн осіб, або 95% населення регіону.

З метою забезпечення своєчасного реагування на надзвичайні ситуації на території Донецької області розташовано 49 державних пожежно-рятувальних частин. В окремих районах області (Бахмутському, Великоновосілківському, Волноваському, Костянтинівському, Лиманському, Мангушському, Нікольському, Олександрівському, Слов'янському районах) час прибуття до відділених населених пунктів від пожежно-рятувальних частин перевищує нормативний.

З метою вирішення зазначеного питання в області запроваджено проєкт з розбудови центрів безпеки у територіальних громадах.

Так, 23.11.2016 відкрито перший в Україні центр безпеки громадян на території Лиманської міської територіальної громади, чим започатковано пілотний напрям реформування системи цивільного захисту області та країни в цілому.

На сьогодні в області діють 9 центрів безпеки, в яких знаходяться пожежно-рятувальна служба, підрозділи поліції та/або швидкої медичної допомоги.

Серед загроз особистій безпеки людини, які виникають у тому числі в результаті проведення бойових дій на територій області, можна зазначити **зростання кількості випадків дискримінації та порушення прав людини.**

За інформацією Управління Верховного комісара Організації Об'єднаних Націй з прав людини (УВКПЛ) щодо ситуації з правами людини в Україні, тільки у період з 16.11.2018 по 15.02.2019

задокументовано 315 порушень прав людини, жертвами яких стали 202 особи. Більше ніж 5 млн людей (у тому числі 1,3 млн ВПО та мешканці ізольованих громад уздовж лінії зіткнення), продовжують відчувати на собі наслідки бойових дій. Труднощі, яких вони зазнають, загострюються відсутністю доступу до основних послуг і соціальної підтримки та браком доступу до механізмів правового захисту і відшкодування для поранених осіб і родичів загиблих, а також відсутністю компенсації за знищене майно. Тільки за перші тижні 2019 року під час перетинання лінії зіткнення померло більше 10 цивільних осіб, в основному, через серйозні ускладнення зі здоров'ям на фоні багатьох годин очікування при перетині лінії зіткнення.

При цьому, існує недостатня узгодженість діяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування у сфері захисту прав людини та протидії дискримінації, неефективність правових механізмів притягнення до відповідальності за дискримінацію, відсутність інформаційно-просвітницької роботи для подолання стереотипів, упередженості і нетерпимості в суспільстві, а також недостатній обсяг статистичних показників за ознакою статі, відсутність ґендерного підходу у програмах, документах, стратегіях, планах на всіх рівнях і в усіх структурах.

Ще один безпековий виклик – **завдання шкоди здоров'ю та життю цивільного населення через забрудненість територій вибухонебезпечними предметами.**

За даними Головного управління ДСНС у Донецькій області, площа підтверджено забруднених територій вибухонебезпечними предметами складає 284,6 км^2 (за оціночними даними – 1,6% території області, підконтрольної українській владі).

Причина забруднення – обстріли населених пунктів та мінування багатьох об'єктів водо-, електро-, газо- та теплопостачання, соціальної інфраструктури, земель сільськогосподарського призначення, акваторій водних об'єктів.

За інформацією управління екологічної безпеки і протимінної діяльності Міністерства оборони України, з початку агресії Російської Федерації на територіях Донецької та Луганської областей в результаті підриву на мінах і вибухонебезпечних залишках війни на початок 2019 року постраждали 833 цивільних особи (269 загинули і 564 поранено), з них 125 дітей (27 загинули і 98 поранено).

За даними ГУ Національної поліції у Донецькій області, у період з 01.11.2014 по 30.06.2019 у Донецькій області від вибухонебезпечних предметів загинуло 405 цивільних осіб, поранено 1003 особи.

15.06.2019 у м. Маріуполь відкрито регіональний Центр гуманітарного розмінування, для якого за кошти обласного бюджету закуплено сучасне обладнання, зокрема, роботів, які допомагатимуть з розмінуванням, щоб зберегти життя людей.

Одним із ризиків безпекового характеру в регіоні є **загроза зростання злочинності.**

Проведення бойових дій на території області призводять до неконтрольованого обігу зброї. Ситуація також ускладняється такими соціальними чинниками, як низький рівень та якість життя населення (у структурі видатків 73% припадає на продукти харчування, оплату житла, комунальних продуктів та послуг (по Україні – 66%); субсидії на оплату житлово-комунальних послуг отримують 30,2%; на Донеччину припадає 17,7% загальної суми заборгованості по заробітної плати (2 місце серед інших регіонів); складна ситуація на ринку праці та зростання наркоманії (за кількістю хворих на наркоманію і токсикоманію, що перебували на обліку у медичних закладах у 2017 році Донеччина посіла 4 місце серед інших областей України). Також істотний вплив мають неукомплектованість кадрами підрозділів Національної поліції, нестача якісних камер відеоспостереження та транспортних засобів.

Незважаючи на це, протягом останніх п'яти років у цілому спостерігається зменшення кількості кримінальних правопорушень, скоєних на території області (протягом 2013-2018 років зазначених показник зменшився майже у 2,4 раза.

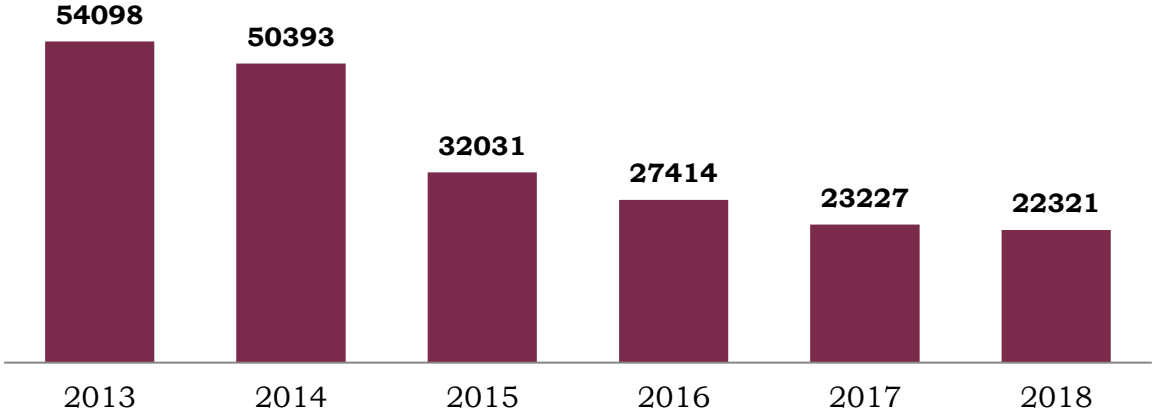

Рис. 1.130. **Динаміка реєстрації кримінальних правопорушень на території Донецької області**

Джерело: дані Головного управління Національної поліції в Донецькій області

У структурі злочинності більшу частку (50%) складають злочини проти власності.

При цьому, за підсумками 2018 року спостерігається зменшення кількості таких видів правопорушень, як умисні вбивства (на 26,0%); тяжкі тілесні ушкодження зі смертельними наслідками (на 19,5%), зґвалтування (на 20,0%); грабежі (на 15,7%); розбої (на

7,1%); крадіжки (на 5,1%); шахрайства (на 26,2%); незаконні заволодіння транспортними засобами (на 9,0%). Одночасно збільшилася кількість зареєстрованих випадків тяжких та особливо тяжких правопорушень (на 1,3%), а також тяжких тілесних ушкоджень (на 6,3%).

Від злочинних проявів потерпіло 14,2 тис. осіб, або 32 особи в розрахунку на 10 тис. населення.

Зокрема, жертвами скоєння злочинів стали 377 дітей, 5450 жінок, 2442 пенсіонери.

Внаслідок учинення кримінальних правопорушень загинуло 349 громадян.

Протягом 2017-2018 років в області спостерігається зростання рівня розкриття кримінальних правопорушень

Так, у 2017 році питома вага розкритих правопорушень склала 40,3%, що 7,5 відсоткових пункти більше ніж у попередньому році (32,8%)

У 2018 році питома вага розкриття правопорушень зросла до попереднього року на 3,8 відсоткових пункти і склала 44,1% (в середньому по Україні – 41,3%). За цим показником регіон посів 13 місце серед інших областей країни.

У 2018 році рівень злочинності на 10 тис. населення склав 50 випадків, у тому числі тяжких та особливо тяжких – 17 випадків. За підсумками 2013-2018 років у цілому по Донецькій області склалася позитивна динаміка щодо зниження цього показника.

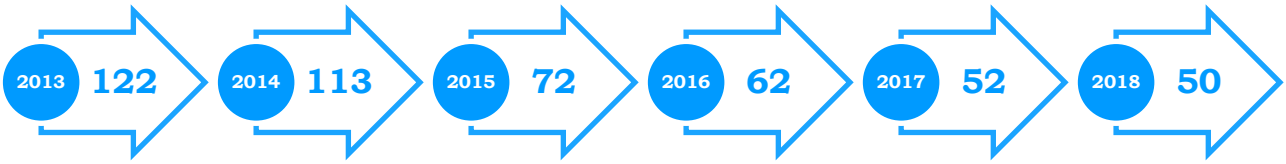

Рис. 1.131. **Динаміка рівня злочинності на 10 тис. населення по Донецькій області у 2013-2018 роках**

Джерело: дані Головного управління Національної поліції в Донецькій області

При цьому, найвищі рівні злочинності спостерігаються на територіях обслуговування Селидівського, Мангушського, Торецького та Лиманського відділень поліції, найнижчі - на території обслуговування Олександрівського, Лівобережного, Вугледарського, Кальміуського та Нікольського відділень поліції.

У розрізі обласних управлінь поліції по Україні ГУНП в Донецькій області перебуває на 3 місці з документування злочинної діяльності осіб, що причетні до незаконного обігу наркотичних засобів (питома вага по Україні – 70,4%) та на 8 місці з документування збуту наркотиків (питома вага по Україні – 68,7%).

Рис.1.132. **Динаміка скоєння злочинів неповнолітніми особами на території Донецької області, випадків**

Джерело: Головне управління Національної поліції в Донецькій області

Важливою тенденцією є істотне покращення показників дитячої злочинності.

Всього протягом 2013-2018 років неповнолітніми особами було скоєно 3,6 тис. злочинів. При цьому, показник 2018 року до 2013 року знизився на 68,8%.

У 2018 році неповнолітніми було скоєно 416 злочинів, що на 46 або 11% більше ніж за аналогічний період 2017 року. Із загальної кількості злочинів хлопцями скоєно 88,6%, дівчатами – 11,4%.

З метою розвитку системи забезпечення правопорядку у 2016 році в Донецькій області відкрито перший в Україні Єдиний сервісно-аналітичний центр ГУНП в Донецькій області (UASC), який включає колл-центр «102», мережу інтелектуального відеоспостереження (понад 100 камер, що забезпечують розпізнавання осіб та будь-яких об'єктів, опрацьовують відео- та аудіоінформацію, проводять аналіз автомобілів за 5-ма характеристиками – марка, модель, колір, державний номер, реєстраційні дані), мобільний додаток «Поліція 102», а також смарт-зупинку громадського транспорту в м. Маріуполь.

На сьогодні центр отримує виклики по лінії 102 зі всієї області й щоденно обробляє близько тисячі дзвінків від жителів регіону.

Аналогічні системи безпеки існують в небагатьох країнах світу, серед яких лише Велика Британія (м. Лондон), Об'єднані Арабські Емірати (м. Дубаї), Сінгапур.

Загрозою особистій безпеці жителів області є також **поширення випадків ґендерної дискримінації, ґендерно-зумовленого насильства, сексуального насильства.**

За результатами дослідження «Базове опитування з питань

громадського сприйняття та ставлення до ґендерно-зумовленого насильства в Донецькій, Луганській та Запорізькій областях», проведеного Аналітичним центром «Соціоконсалтинг» на замовлення ООН Жінки, кожен четвертий респондент (24% жінок, 30% чоловіків) погодився, що жінка, яка постраждала від насильства, повинна звертатися за допомогою до власних родичів, а не в поліцію; кожен п'ятий із опитаних (14% жінок, 26% чоловіків) переконаний, що сторонні люди не повинні втручатися, якщо стають свідками поганого поводження чоловіків із власними дружинами. У громадській думці причини насильства найчастіше ототожнюються з провокуючими чинниками та обставинами (зловживання алкоголем – 71%, психологічними розладами, стресами через непорозуміння – 55%).

Щороку від насильства у Донецькій області страждає близько 5 тис. осіб (80% з яких - жінки). За даними виконкомів міських рад та райдержадміністрацій, у 2018 році зареєстровано – 5594 повідомлень з приводу вчинення домашнього насильства (у тому числі серед жінок – 4668, серед чоловіків – 679).

Окремі групи жінок (жінки похилого віку, жінки та дівчата з інвалідністю, особливо у сільській місцевості, ВІЛ-позитивні та/або наркозалежні жінки, а також жінки національних меншин) страждають одночасно від декількох ознак дискримінації.

За підтримки міжнародних та благодійних організації на території області:

організовано роботу 6 мобільних бригад соціально-психологічної допомоги;

у 20-тикілометровій зоні зіткнення з окупованою територією – 3 мобільних бригад гуманітарної допомоги найбільш вразливим категоріям жінок та дівчат-підлітків, громадянам із числа ВПО в умовах збройного конфлікту, а також психологічної підтримки та перенаправлення жертв насилля;

в закладах охорони здоров'я населених пунктів регіону – 5 спеціалізованих кабінетів допомоги для осіб, які постраждали від насильства;

при територіальних підрозділах ГУ Національної поліції в Донецькій області у містах Маріуполь та Слов'янськ - 2-х «мобільних груп» «Поліна» з реагування на повідомлення про вчинення домашнього насильства

впроваджено практику навчання медіаторів шкільної служби порозуміння з числа співробітників ГУ Національної поліції в Донецькій області тощо.

Крім того, функціонують 3 притулки для осіб, які постраждали від домашнього насильства та/або насильства за ознакою статі (міста Слов'янськ, Маріуполь, Вугледар); допомогу та захист постраждалим особам від домашнього насильства

надають обласні комунальні установи «Центр соціально психологічної допомоги» та «Центр матері та дитини».

З урахуванням міжнародних стандартів (1 сімейне місце на 7-10 тисяч населення) розрахункова кількість місць у мережі спеціалізованих закладів для осіб, які постраждали від домашнього насильства та/або за ознакою статі, для Донецькій області становить 140 одиниць Проте на теперішній час така мережа відсутня. Також відсутні кваліфіковані фахівці усіх рівнів по роботі, що пов'язана з запобіганням та протидією домашньому насильству. Відсутні єдині стандарти у роботі з особами, що здійснюють насильство та корекційні програми для таких осіб.

За результатами опитування населення щодо проблем та пріоритетів розвитку Донецької області, проведеного в рамках підготовки Стратегії розвитку Донецької області на період до 2027 року, 20% опитуваного населення зазначили **проблему безпритульних тварин, як одну з найгостріших проблем розвитку Донецької області.**

При цьому, в області відсутні регіональні/місцеві нормативно-правові акти щодо зменшення кількості безпритульних тварин та принципів поводження з домашніми та дикими тваринами, система органів та спеціального обладнання для вирішення проблем з безпритульними тваринами, а також дикими тваринами та тваринами, що мають господарів, та/або контролю за дотриманням вимог чинного законодавства у сфері захисту тварин.

Вагому роль у вирішенні соціально-гуманітарних та безпекових питань в Донецькій області відіграють міжнародні організації і проєкти міжнародної технічної допомоги, серед яких: програма «Демократичне врядування у східній Україні» (DG-East) USAID; Об’єднана програма ООН із відновлення та розбудови миру (імплементується чотирьома партнерськими агентствами ООН Програмою розвитку ООН, ООН Жінки, Продовольчою та сільськогосподарською організацією ООН, Фондом народонаселення ООН); проєкти Данської ради зі справ біженців (Danish Refugee Council), Дитячого фонду ООН (UNICEF), ООН Жінки (UN WOMEN), Програми розвитку ООН (UNDP) тощо.

Зокрема, за підтримки міжнародних організацій передбачається:

впровадження «розумних» цифрових технологій (мобільний додаток «101», система «Smart city» (Краматорськ, Слов’янськ);

оснащення місцевих пожежних команд (у так званій «сірій зоні»);

реалізація проєкту ООН Жінки з покращення умов безпеки у 5-ти громадах області (Ольгинська, Волноваська, Хлібодарівська, Соледарська, Новодонецька);

переоснащення/дооснащення системи відеоспостереження в населених пунктах регіону;

придбання спеціального обладнання для відлову та регулювання чисельності безпритульних тварин гуманними методами, створення реабілітаційних притулків тощо.

Таким чином, в умовах проведення бойових, тимчасової окупації частини території області в регіоні загострюється необхідність вирішення питань безпекового характеру, серед яких:

недосконалість системи реагування на надзвичайні ситуації;

слабкість системи забезпечення особистої безпеки жителів, у тому числі в умовах бойових дій.

РЕЗУЛЬТАТИВНІСТЬ РЕАЛІЗАЦІЇ СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ ДОНЕЦЬКОЇ ОБЛАСТІ НА ПЕРІОД ДО 2020 РОКУ

Стратегія розвитку Донецької області на період до 2020 року (далі – Стратегія-2020), затверджена розпорядженням голови облдержадміністрації, керівника обласної військово-цивільної адміністрації від 21 червня 2016 року № 498, реалізовувалась у 2 етапи: перший – протягом 2016-2017 років; другий – протягом 2018-2020 років.

Стратегією-2020 визначено, що Донецька область – мирна та невід'ємна складова України із розвиненим громадянським суспільством на принципах взаєморозуміння та поваги до різних думок; регіон, який прагне розбудувати сприятливе середовище для розвитку підприємницької діяльності, диверсифікованої, відкритої та конкурентоспроможної економіки на основі інноваційних освітніх послуг та європейських цінностей і стандартів; регіон, у якому об'єднані спроможні громади надають якісні послуги усім мешканцям.

Стратегією-2020 визначено 4 стратегічних цілі для розвитку регіону, а саме:

економічний розвиток та підвищення зайнятості населення;

підвищення спроможності місцевого самоврядування;

людський розвиток, надання якісних соціальних послуг та вирішення питань ВПО;

розбудова безпечного суспільства.

Стратегічна ціль «Економічний розвиток та підвищення зайнятості населення» містить такі пріоритети: підвищення ефективності використання критичної інфраструктури регіону, створення сприятливого бізнес середовища, заохочення структурних змін в економіці.

Стратегічна ціль «Підвищення спроможності місцевого самоврядування» містить такі пріоритети: створення системи прозорого управління, сприяння процесам децентралізації, підвищення спроможності шляхом надання якісних публічних послуг.

Стратегічна ціль «Людський розвиток, надання якісних соціальних послуг та вирішення питань ВПО» містить такі пріоритети: організація та надання місцевими органами виконавчої влади якісних соціальних послуг відповідно до визначених потреб громад (децентралізація); перехід від надання соціальних послуг на базі інституцій/закладів до їх надання у громаді, за місцем проживання, у сім'ї (деінституціалізація); розвиток конкурентного ринку надавачів соціальних послуг різних форм власності та господарювання, а також розширення переліку соціальних послуг (диверсифікація); розроблення та втілення заходів соціальної підтримки ВПО та населення, яке

постраждало внаслідок конфлікту; розвиток систем охорони здоров'я, освіти, культури та спорту.

Стратегічна ціль «Розбудова безпечного суспільства» містить такі пріоритети: реалізація принципів верховенства права, збільшення можливостей до доступу до правосуддя та захисту прав людини; відновлення та посилення системи з управління природоохоронною діяльністю для запобігання екологічним ризикам та сприяння відновленню довкілля; зміцнення регіональних та місцевих медіа різних форм власності для забезпечення доступу громадян до різнобічних та неупереджених джерел інформації; створення сучасної системи оповіщення, моніторингу та реагування на надзвичайні ситуації.

Стратегією-2020 визначені 3 сценарії розвитку території області, підконтрольної українській владі.

Таблиця 1.8

Порівняння тенденцій соціально-економічного розвитку Донецької області, передбачених Стратегію розвитку Донецької області на період до 2020 року, та фактично досягнутих показників

Показники у % до попереднього року	2020 рік (згідно із Стратегією-2020)			2020 рік (факт)
	Базовий	Оптиміс-тичний	Песиміс-тичний	
Індекс валового регіонального продукту	102,3	103,5	101,0	89,4*
Індекс споживчих цін у середньому за рік	116,3	115,4	117,2	105,2
Індекс цін виробників промислової продукції	109,8	108,5	111,1	114,5**
Середньомісячна номінальна заробітна плата, скоригована на індекс споживчих цін	102,2	103,7	100,7	104,1
Рівень безробіття населення у віці 15-70 років за методологією МОП	12,0	11,3	12,7	14,4*
Продуктивність праці	101,0	101,8	100,1	93,1*
Експорт товарів і послуг	104,7	105,2	104,1	85,0***
Імпорт товарів і послуг	104,2	104,5	103,9	65,0***

** очікувані дані за розрахунками департаменту економіки облдержадміністрації*

*** грудень до грудня попереднього року за даними Державної служби статистики України в цілому по Україні*
**** темп росту експорту (імпорту) товарів*

За результатами 2020 року більшість визначених показників наближені до значень, передбачених песимістичним сценарієм (за винятком індексів споживчих цін та реальної заробітної плати, які наближені до оптимістичного сценарію).

Істотне погіршення ключових показників соціально-економічного розвитку регіону порівняно з індикативними значеннями, передбаченими Стратегією-2020, пов'язане, в першу чергу, з кризовою ситуацією, спричиненою обмежувальними заходами через пандемію гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2.

Одночасно, з метою досягнення цілей та завдань Стратегії-2020 передбачалась реалізація 101 технічного завдання на проєкти регіонального розвитку, в рамках яких протягом 2016-2019 років реалізовано близько 700 проєктів і отримано наступні результати:

завершено роботи з відбудови 4-х зруйнованих у результаті бойових дій мостів, ключових автомобільних доріг в межах області, які забезпечують транспортне сполучення з іншими регіонами (включаючи автомобільні дороги Одеса – Мелітополь - Новоазовськ (М14), Київ – Харків – Довжанський (М03) та Торське – Кремінне (С051016); забезпечено розбудову доріг, які ведуть до соціально-значущих об'єктів;

відновлено корпуси будівлі КЛПУ «Обласна психіатрична лікарня м. Слов'янська», забезпечено розбудову КНП «Обласна лікарня інтенсивного лікування м. Маріуполь», КНП «ОТМО м. Краматорськ», оснащено низку закладів охорони здоров'я сучасним медичним обладнанням;

відкрито 14 оновлених центрів надання адміністративних послуг;

зареєстровано 3 індустріальні парки у містах Лиман, Костянтинівка та Маріуполь;

створено містобудівний кадастр області, в рамках якого введено в експлуатацію 5 ГІС-сервісів, створено 5 геопорталів, впроваджено 27 електронних картографічних сервісів та додатки для суб'єктів містобудівної діяльності, єдину систему ведення реєстру адрес (при цьому створено 31 робоче місце спеціалістів служб містобудівного кадастру);

відкрито 22 оновлені опорні заклади загальної середньої освіти;

запроваджено механізм часткового відшкодування вартості путівки до дитячих оздоровчих закладів з місцевих бюджетів для підтримки сім'ям з

дітьми, які не відносяться до пільгової категорії;

реалізовано проєкт щодо забезпечення житлом 13 дитячих будинків сімейного типу для влаштування до них 83 дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування;

побудовано 85 спортивних майданчиків зі штучним покриттям, облаштовано 200 спортивних майданчиків для розвитку масового спорту;

відремонтовано та оснащено будівлю КЛПЗ «Обласний лікарсько-фізкультурний диспансер» у м. Бахмут;

відремонтовано вищий навчальний заклад комунальної форми власності «Бахмутський коледж мистецтв ім. Івана Карабиця»;

впроваджено систему моніторингу довкілля;

відкрито 13 Центрів безпеки громадян в об’єднаних територіальних громадах;

відкрито перший в Україні Єдиний аналітичний сервісний центр Головного управління Національної поліції в Донецькій області (UASC) тощо.

Основними факторами, які мали вплив на розвиток регіону та реалізацію пріоритетних проєктів протягом 2016-2019 років, були:

проведення на території області, операції Об'єднаних сил (АТО/ООС), припинення вантажного сполучення з тимчасово окупованими територіями;

незавершеність процесу формування територіальних громад Донецької області;

ускладненість залучення приватних інвесторів для реалізації проєктів;

особливості фінансування проєктів за бюджетні кошти (тривале затвердження фінансування профільними комісіями та несвоєчасний розподіл і надходження коштів державного бюджету тощо);

скасування торгів у системі Prozorro через відсутність учасників або некоректну подачу документів ними;

невиконання умов договорів з боку підрядних організацій.

SWOT-АНАЛІЗ

S Сильні сторони

S1 Висока концентрація покладів природних корисних копалин

S2 Потужний промисловий та енергетичний комплекси з ланцюжками «сировина-виробництво-збут», а також лідерськими позиціями за окремими напрямами виробництва

S3 Суттєва ресурсна база для розвитку агропромислового виробництва

S4 Наявність промислових майданчиків, логістично привабливих для створення індустріальних та технологічних парків

S5 Культурна спадщина та унікальний природний і рекреаційний потенціал, як база для розвитку туризму

S6 Високий освітній рівень та інтелектуальний потенціал населення

S7 Розгалужена мережа закладів вищої освіти

S8 Істотний потенціал для розвитку системи кардіохірургії

S9 Потужні традиції підготовки спортивних кадрів

S10 Активна молодь, яка готова втілювати ідеї для впровадження змін

W Слабкі сторони

W1 Тимчасова окупація частини території регіону

W2 Негативні демографічні тенденції з поглибленням ґендерного дисбалансу

W3 Високий рівень безробіття через диспропорції між попитом та пропозицією робочої сили

W4 Брак кваліфікованих кадрів у найбільш затребуваних галузях та сферах

W5 Ускладненість транспортно-логістичних зв'язків

W6 Структурні деформації існуючої економічної системи

W7 Невідповідність наявної наукової, інноваційної та підприємницької інфраструктури сучасним потребам розвитку

W8 Негативний імідж регіону на національному та міжнародному рівнях

W9 Інформаційна ізольованість та низький рівень обізнаності населення (особливо вздовж лінії розмежування)

W10 Значні диспропорції у соціально-економічному розвитку територій

W11 Відсутність рівного доступу населення до якісних послуг, у тому числі через недостатній рівень інклюзивності закладів, що їх надають

W12 Високий ступінь зносу об'єктів комунальної

інфраструктури та житлового фонду

W13 Відсутність альтернативного джерела водопостачання для населення та галузей економіки (особливо вздовж лінії розмежування)

W14 Відсутність цілісної трирівневої системи надання медичної допомоги

W15 Недостатність культурно-дозвіллєвої, спортивної та туристичної інфраструктури (у тому числі інклюзивної) для забезпечення гармонійного фізичного та духовного розвитку населення

W16 Поширеність соціально небезпечних хвороб

W17 Недосконалість системи реагування на надзвичайні ситуації

W18 Значне забруднення довкілля, у тому числі через істотне техногенне навантаження на нього

W19 Слабкість системи забезпечення особистої безпеки жителів, у тому числі в умовах бойових дій

O Можливості

O1 Завершення військового конфлікту

O2 Реалізація проєктів міжнародних організацій, залучення міжнародної технічної допомоги

O3 Успішне впровадження реформи децентралізації та інших загальнодержавних галузевих реформ

O4 Диверсифікація ринків збуту через реалізацію положень Угоди про асоціацію з Європейським Союзом

O5 Розвиток електронного урядування та цифрової економіки

O6 Посилення комунікації «освіта-бізнес», розвиток механізмів дуальної освіти через реалізацію Концепції підготовки фахівців за дуальною формою здобуття освіти

O7 Зняття мораторію на продаж земель сільськогосподарського призначення

O8 Нормативне врегулювання передачі закладів професійної (професійно-технічної) освіти до обласної комунальної власності

O9 Законодавче врегулювання питань надання інформаційно-бібліотечних послуг населенню в умовах децентралізації

O10 Розвиток унікальної регіональної інноваційної системи безпеки

O11 Розширення діяльності щодо гуманітарного розмінування

O12 Функціонування автоматизованої системи моніторингу довкілля

O13 Розбудова системи цивільного захисту в територіальних громадах

O14 Формування системного підходу до поводження з відходами в регіоні

T Загрози

T1 Ескалація бойових дій / «заморожування» військового конфлікту / збереження ситуації, яка склалася

T2 Неконтрольований вплив негативних тенденцій, що відбуваються на тимчасово окупованих територіях

T3 Подальше падіння інвестиційної привабливості регіону

Т4 Втрата конкурентоспроможності провідних секторів економіки

Т5 Нестабільність курсу національної валюти та ситуації на зовнішніх ринках

Т6 Скорочення закордонної фінансової підтримки заходів з відновлення інфраструктури регіону

Т7 Недофінансування інвестиційних проєктів та проєктів регіонального розвитку за рахунок бюджетних коштів

Т8 Подальше падіння престижу професійної освіти

Т9 Відсутність ефективних механізмів комплексного державного та громадського контролю за дотриманням норм природоохоронного законодавства

Т10 Несправедливий розподіл коштів екологічного податку між державним та місцевим рівнями

Т11 Подальше погіршення демографічної ситуації

Т12 Розташування регіону в зоні ризикованого землеробства

Т13 Збільшення кількості аварій на об'єктах інфраструктури, обумовлених наростаючим зносом основних фондів та бойовими діями

Т14 Підвищення соціальної напруженості та зростання недовіри населення до влади

МАТРИЦЯ ПОРІВНЯЛЬНИХ ПЕРЕВАГ, ВИКЛИКІВ І РИЗИКІВ

У даному розділі наведені стратегічно важливі логічні взаємозв'язки між внутрішніми (сильні та слабкі сторони) та зовнішніми (можливості та загрози) факторами, які були виявлені на основі SWOT-аналізу.

Зазначені зв'язки дозволяють визначити стратегії подальших дій, в основу яких можуть бути покладені наступні чинники:

порівняльні переваги, тобто найбільш важливі сильні сторони регіону, які спираються на зовнішні можливості та можуть надати істотний поштовх для розвитку регіону;

виклики, тобто використання зовнішніх сприятливих тенденцій для зменшення вразливості регіону та мінімізації негативних наслідків існування його слабких сторін;

ризики, тобто врахування найбільш імовірних зовнішніх загроз, які впливають на найбільш слабкі сторони регіону.

Зв'язки, позначені суцільними лініями, відповідають сильному впливу зовнішнього середовища на внутрішні чинники розвитку області, пунктирними лініями – слабкий (опосередкований) вплив.

Виявлені зв'язки стали основою для формулювання стратегічних та операційних цілей розвитку області на довгострокову перспективу.

Порівняльні переваги

Завдяки реалізації сприятливих можливостей найбільшу підтримку можуть отримати наступні сильні сторони регіону:

S2 ***Потужний промисловий та енергетичний комплекси з ланцюжками «сировина-виробництво-збут», а також лідерськими позиціями за окремими напрямами виробництва***

Донецька область посідає друге місце серед інших регіонів за обсягом реалізованої промислової продукції, має найбільш потужні ланцюжки «сировина-виробництво-збут» у металургійному та енергетичному комплексах, а також забезпечує істотну частку національного виробництва продукції солі кам'яної (майже 99%); каменю, піску та глини (40%), вугілля кам'яного (35%); машин та обладнання для металургії (87%); чавуну (40%); сталі (37%); прокату готового (35%); коксу (46%); декоративних керамічних виробів (47%), вогнетривких виробів (33%) тощо.

Найбільш сприятливий влив на цю сильну сторону матиме припинення військового конфлікту (а отже – повернення під контроль української влади істотної частини промислового потенціалу, відновлення порушених економічний зв'язків), реалізація проєктів міжнародних організацій, спрямованих на підтримку окремих видів економічної діяльності, а також використання можливості виходу на нові ринки збуту завдяки реалізації Угоди про асоціацію з Європейським Союзом та іншими країнами - важливими торговельними партнерами (у тому числі шляхом адаптації до нових стандартів та технічних регламентів на продукцію відповідно до вимог Європейського Союзу).

З точки зору кадрового забезпечення промислового та енергетичного виробництва, важливе значення матиме посилення взаємодії між закладами освіти та суб'єктами підприємництва, розвиток механізмів дуальної освіти. Це сприятиме підвищенню рівня професійної підготовки кадрів відповідно до потреб економіки.

S3 ***Суттєва ресурсна база для розвитку агропромислового виробництва***

На територію області (включаючи тимчасово окуповану частину) припадає майже 5% сільськогосподарських угідь України, які характеризуються високою природною родючістю.

Найбільш сприятливий влив на використання цієї сильної сторони матиме припинення військового конфлікту (а отже – повернення під контроль української влади істотної частини земельних ресурсів та виробничих потужностей, придатних для розвитку агропромислового комплексу), зняття мораторію на продаж земель сільськогосподарського призначення (який відповідно до діючого законодавства діятиме до 01.01.2020), що сприятиме суттєвому підвищенню

надходжень зовнішніх та внутрішніх інвестицій.

Також серед суттєвих можливостей – реалізація проєктів міжнародних організацій з підтримки розвитку окремих напрямів сільськогосподарського виробництва (зокрема, проєкти Агентства США з міжнародного розвитку (USAID), Глобального економічного фонду (GEF), Горизонт Капітал (Horizon Capital) тощо).

S7 *Розгалужена мережа закладів вищої освіти*

Мережа вищої освіти Донецької області представлена 50 закладами; навчальний процес забезпечують понад 4 тис. педагогічних та науково-педагогічних працівників. Об'єднує керівництво провідних закладів вищої освіти та наукових установ регіону Донецький науковий центр НАН та МОН України.

Серед важливих зовнішніх чинників ефективного використання наявного потенціалу вищої освіти – доступ закладів вищої освіти до міжнародних проєктів та програм, успішне впровадження національної освітньої реформи, налагодження більш тісної взаємодії з підприємствами для підвищення якості підготовки спеціалістів, затребуваних на ринку праці. Припинення військового конфлікту, повернення під контроль української влади освітньої бази та наукового потенціалу, який на теперішній час залишається на тимчасово окупованих територіях регіону, також може істотно підтримати цю сильну сторону.

S8 *Істотний потенціал для розвитку системи кардіохірургії*

За підсумками 2018 року КЛПУ «Міський онкологічний диспансер м. Краматорська» посідає 10 місце за кількістю виконаних стентувань коронарних артерій (з 42-х кардіохірургічних центрів України), демонструючи істотне зростання показників діяльності порівняно з попереднім роком (в середньому у 1,5-2,5 раза). Всього на території області, підконтрольній українській владі, створено 2 сучасних кардіохірургічних центри - на базі КЛПУ «Міський онкологічний диспансер м. Краматорська» та КУ «Маріупольська міська лікарня швидкої медичної допомоги».

Подальшому розвитку системи кардіохірургії Донецької області може сприяти припинення конфлікту, а отже – повернення під контроль української влади значної матеріально-технічної бази та кадрового потенціалу, який залишився на території м. Донецьк, який на теперішній час знаходиться на тимчасово окупованій території регіону.

Важливим чинником, який може підтримати цю сильну сторону, є успішне впровадження медичної реформи, а також Концепції розвитку електронного урядування в Україні у галузі охорони здоров'я (зокрема, створення базових медичних реєстрів, запровадження електронної медичної картки пацієнта та електронного рецепту, розвиток інтегрованих

медичних інформаційних систем тощо). В контексті розвитку кадрового та матеріального забезпечення підсиленню цієї сторони може сприяти реалізація проєктів міжнародних організацій та залучення міжнародної технічної допомоги.

Виклики

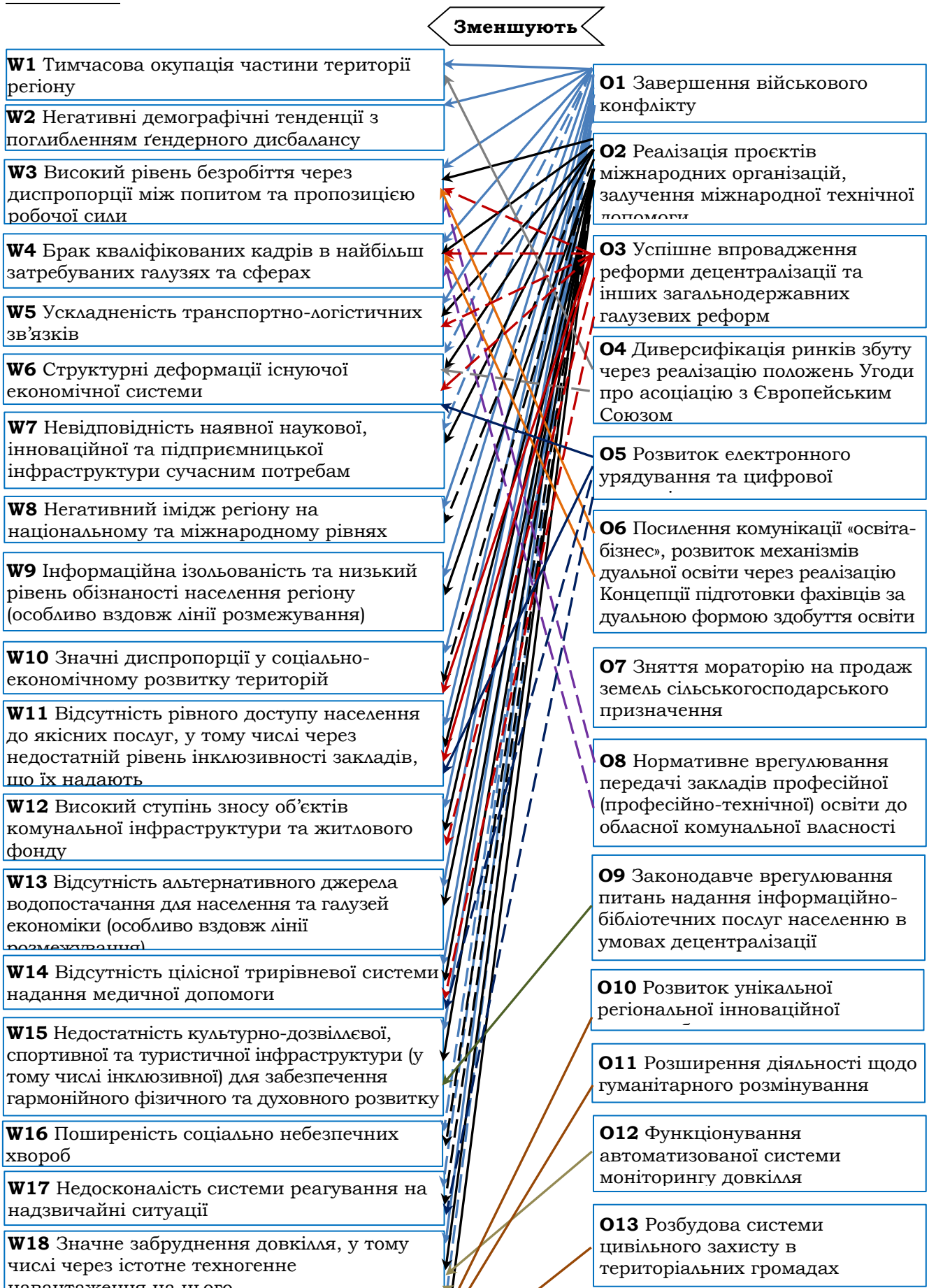

Найбільшу підтримку з боку сприятливого зовнішнього середовища можуть отримати наступні виклики, які постають перед Донецькою областю:

W3 Високий рівень безробіття через диспропорції між попитом та пропозицією робочої сили

Рівень безробіття у Донецькій області становить 14% (по Україні – 8,8%). Серед найбільш важливих чинників, які обумовлюють високий рівень безробіття в регіоні – невідповідність пропозиції робочої сили попиту на регіональному ринку праці.

Зменшити негативний вплив цієї слабкої сторони дозволить успішне впровадження реформи професійної (професійно-технічної) освіти та освітньої реформи в цілому. Позитивні наслідки матимуть також проєкти міжнародних організацій та міжнародної технічної допомоги, спрямовані на створення нових робочих місць, стимулювання розвитку ініціатив мікробізнесу та самозайнятості, професійну підготовку та покращення професійних навичок безробітного населення (у тому числі з числа внутрішньо переміщених осіб).

Додаткові можливості щодо зайнятості населення може створити також припинення військового конфлікту та повернення під контроль української влади тимчасово окупованих територій.

W4 Брак кваліфікованих кадрів в найбільш затребуваних галузях та сферах

Протягом останніх років в Донецькій області спостерігається посилення відтоку населення та загострення браку кваліфікованих кадрів. Зокрема, у закладах охорони здоров'я укомплектованість лікарями складає лише 69%; у закладах загальної середньої освіти спостерігається істотне зростання вакансій: у 2018 році – майже удвічі порівняно з попереднім роком. Актуальним питанням залишається недостатність педагогічних працівників, що мають спеціальну (корекційну) освіту, та фахівців з педагогіки толерантності.

Вирішення питання щодо кадрового дефіциту в бюджетних установах, органах державного управління та місцевого самоврядування ускладняється відсутністю регіонального тренінгового центру для підвищення знань працівників, оскільки Донецький обласний центр перепідготовки та підвищення кваліфікації працівників органів державної влади, органів місцевого самоврядування, державних підприємств, установ і організацій залишився на тимчасово окупованій території у м. Донецьк.

Також в області існує гостра потреба у робітничих кадрах. Одночасно матеріально-технічна база професійної (професійно-технічної) освіти є застарілою та не

дозволяє забезпечити якісну підготовку робітників з урахуванням сучасних вимог роботодавців.

Зменшити негативний вплив цієї слабкої сторони дозволить успішне впровадження реформи професійної (професійно-технічної) освіти, у тому числі через розвиток механізмів дуальної освіти та нормативне врегулювання передачі закладів професійної (професійно-технічної) освіти до обласної комунальної власності з подальшим вирішенням питань їх матеріально-технічного та кадрового забезпечення. Вирішенню останнього питання сприятиме також залучення фінансової підтримки міжнародних партнерів (зокрема, реалізація проєкту щодо створення центрів професійної досконалості в рамках Угоди між Урядом України та ЄС про фінансування заходу «EU4Skills: Кращі навички для сучасної України»), а також припинення військового конфлікту.

W6 Структурні деформації існуючої економічної системи

Ключовими структурними проблемами економіки Донецької області є переважна спеціалізація промислового комплексу на виробництві проміжних продуктів з низьким ступенем переробки сировини (близько 90% промислового виробництва припадає на металургію, добувну промисловість, постачання електроенергії та виробництво коксу), істотна енергоємність (Донеччина – друга серед інших регіонів за обсягом споживання теплової та електричної енергії), суттєва залежність від зовнішньої торгівлі (частка експорту товарів у валовому регіональному продукті становить 75%), низька роль малого та середнього підприємництва, а також невідповідність ступеню розвитку окремих видів економічної діяльності існуючому в регіоні попиту та потребі (з урахуванням наявної сировинної бази).

Виклик структурної перебудови регіональної економіки є одним з найактуальніших з точки зору стратегічного фокусування. Для вирішенні цього питання велике значення матиме ефективність впровадження загальнодержавних реформ щодо створення сприятливих умов для розвитку бізнесу та залучення інвестицій, реформування енергетичного сектору, подальшої модернізації промисловості та розбудови інфраструктури. Не менш важливою розглядається діяльність міжнародних організацій та інших міжнародних партнерів, спрямована на розвиток малого та середнього бізнесу, а також підтримку тих видів економічної діяльності, які мають найбільші перспективи для інтеграції у глобальні ланцюги доданої вартості.

Опосередкований стимулюючий вплив щодо проведення модернізації та оновлення виробничих потужностей здійснюватиме можливість виходу на нові ринки

збуту завдяки реалізації Угоди про асоціацію з Європейським Союзом та, відповідно, необхідність адаптувати вироблену продукцію до світових стандартів та технічних регламентів, вимог Європейського Союзу.

З точки зору збільшення частки галузей із високим рівнем доданої вартості у структурі регіональної економіки, сприятливою розглядається тенденція розвитку цифрової економіки та інформаційних технологій, з точки зору покращення інвестиційного клімату – можливість припинення військового конфлікту на території області.

W11 Відсутність рівного доступу населення до якісних послуг, у тому числі через недостатній рівень інклюзивності закладів, що їх надають

Для жителів сільських населених пунктів регіону та населених пунктів вдовж лінії розмежування часто немає можливості у зручній спосіб отримати якісні адміністративні та соціальні послуги через віддаленість відповідних закладів. Ситуація ускладняється нерозвиненістю системи надання адміністративних послуг в електронному вигляді, неврахуванням у більшості приміщень, де надаються послуги населенню, потреб осіб з інвалідністю та маломобільних груп, а також відсутністю бази даних надавачів соціальних сервісів у новостворених громадах.

Усунути цей виклик дозволить успішне впровадження реформи децентралізації, яка передбачає максимальне наближення базових послуг до населення, а також інших галузевих загальнодержавних реформ, включаючи реформу системи соціального захисту (зокрема, щодо затвердження стандартів обслуговування населення, створення центрів, в яких в одному приміщенні надаються адміністративні та соціальні послуги тощо). Важливе значення матиме розвиток системи електронного урядування та модернізації публічних послуг шляхом розвитку електронних послуг.

Також очікується позитивний вплив від припинення збройного конфлікту та подальшої реалізації проєктів міжнародних партнерів, які особливо фокусуються на населених пунктах, наближених до лінії розмежування, а також тих, що приймають внутрішньо переміщених осіб.

W14 Відсутність цілісної трирівневої системи надання медичної допомоги

Усі заклади охорони здоров’я ІІІ рівня надання медичної допомоги, які за своєю потужністю мають можливість обслуговувати понад 350 тисяч населення, залишилися на тимчасово окупованій території Донецької області. В результаті цього населення регіону не має можливості отримувати високоспеціалізовану медичну допомогу та вимушено звертатися до багатопрофільних обласних

лікарень інших регіонів (всього до інших областей вже спрямовано понад 10 тисяч хворих).

Вирішення цього питання, з одного боку, можливе через припинення збройного конфлікту, а отже – повернення під контроль української влади відповідних закладів третинного рівня надання медичної допомоги, що залишилися на території тимчасово окупованого м. Донецьк.

З іншого боку, розбудова відповідної системи, на території області, що на теперішній час залишається підконтрольною українській владі, може бути підтримана через залучення фінансової підтримки міжнародних партнерів, а також успішне впровадження медичної реформи та Концепції розвитку електронного урядування в Україні у галузі охорони здоров'я.

W18 Значне забруднення довкілля, у тому числі через істотне техногенне навантаження на нього

Для області характерне істотне навантаження на навколишнє середовище. Регіон посідає перше місце за обсягом викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря від стаціонарних джерел забруднення (31,5% загальних викидів), друге місце за обсягом накопичених відходів (6,9% загального обсягу) та третє місце за обсягом скидання забруднених зворотних вод у поверхневі водні об'єкти (20,0% загального скидання). Ситуація ускладняється через недостатнє використання сучасних технологій зменшення впливу на довкілля на промислових підприємствах та в аграрному секторі.

Вирішення питань захисту навколишнього природного середовища також має стратегічний характер. Мінімізація негативного впливу від цього виклику може бути пов'язана з припиненням бойових дій, які створюють додаткові ризики для стану довкілля, реалізацією проєктів міжнародних організацій та міжнародної технічної допомоги, які мають екологічну спрямованість.

Серед сприятливих чинників також запровадження в регіоні автоматизованої системи моніторингу, формування системного підходу до поводження з усіма типами відходів завдяки розробці відповідних регіональних програм.

W19 Слабкість системи забезпечення особистої безпеки жителів, у тому числі в умовах бойових дій

Загрозами особистій безпеці для населення регіону є зростання кількості випадків дискримінації та порушення прав людини (переважно в умовах проведення бойових дій); завдання шкоди здоров'ю та життю цивільного населення через забрудненість територій вибухонебезпечними предметами; зростання вуличної злочинності; поширення випадків ґендерної

дискримінації, ґендерно-зумовленого насильства, сексуального насильства; наявність великої кількості безпритульних тварин.

Зменшити негативний вплив цього виклику допоможе припинення бойових дій, залучення міжнародної технічної допомоги на реалізацію проєктів у соціально-гуманітарній та безпековій сферах, розвиток унікальної регіональної інноваційної системи безпеки (включає Єдиний сервісно-аналітичний центр ГУНП в Донецькій області (UASC), колл-центр «102», понад 100 камер інтелектуального відеоспостереження, мобільний додаток «Поліція 102»), розширення діяльності щодо гуманітарного розмінування (завдяки створенню у 2019 році регіонального Центру гуманітарного розмінування), а також розбудови системи цивільного захисту в громадах (шляхом створення будинків безпеки, в яких знаходяться пожежно-рятувальна служба, підрозділи поліції та/або швидкої медичної допомоги).

Ризики

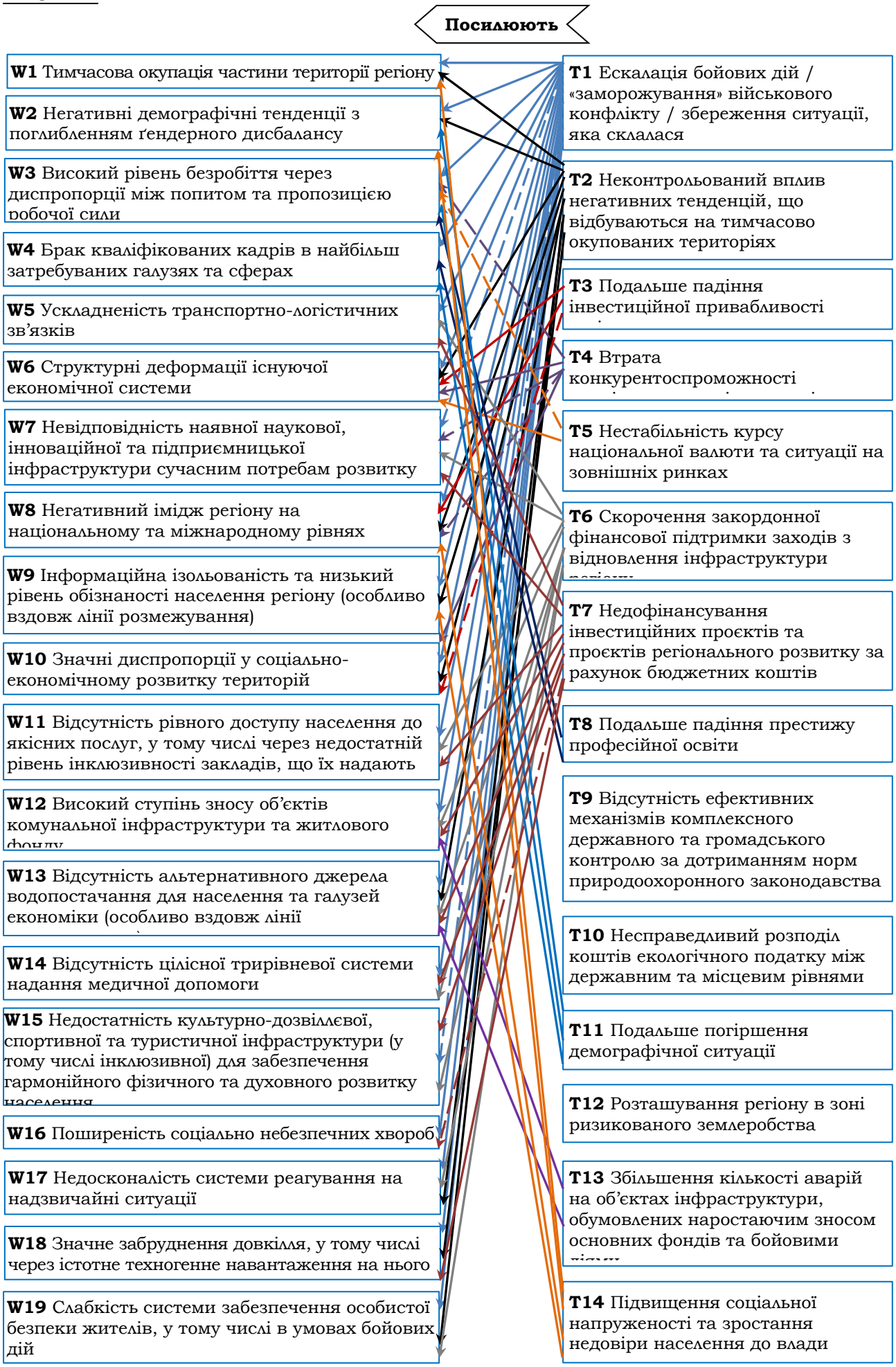
Посилюють
W1 Тимчасова окупація частини території регіону
W2 Негативні демографічні тенденції з поглибленням ґендерного дисбалансу
W3 Високий рівень безробіття через диспропорції між попитом та пропозицією робочої сили
W4 Брак кваліфікованих кадрів в найбільш затребуваних галузях та сферах
W5 Ускладненість транспортно-логістичних зв'язків
W6 Структурні деформації існуючої економічної системи
W7 Невідповідність наявної наукової, інноваційної та підприємницької інфраструктури сучасним потребам розвитку
W8 Негативний імідж регіону на національному та міжнародному рівнях
W9 Інформаційна ізольованість та низький рівень обізнаності населення регіону (особливо вздовж лінії розмежування)
W10 Значні диспропорції у соціально-економічному розвитку територій
W11 Відсутність рівного доступу населення до якісних послуг, у тому числі через недостатній рівень інклюзивності закладів, що їх надають
W12 Високий ступінь зносу об'єктів комунальної інфраструктури та житлового фонду
W13 Відсутність альтернативного джерела водопостачання для населення та галузей економіки (особливо вздовж лінії
W14 Відсутність цілісної трирівневої системи надання медичної допомоги
W15 Недостатність культурно-дозвіллєвої, спортивної та туристичної інфраструктури (у тому числі інклюзивної) для забезпечення гармонійного фізичного та духовного розвитку населення
W16 Поширеність соціально небезпечних хвороб
W17 Недосконалість системи реагування на надзвичайні ситуації
W18 Значне забруднення довкілля, у тому числі через істотне техногенне навантаження на нього
W19 Слабкість системи забезпечення особистої безпеки жителів, у тому числі в умовах бойових дій
T1 Ескалація бойових дій / «заморожування» військового конфлікту / збереження ситуації, яка склалася
T2 Неконтрольований вплив негативних тенденцій, що відбуваються на тимчасово окупованих територіях
T3 Подальше падіння інвестиційної привабливості
T4 Втрата конкурентоспроможності
T5 Нестабільність курсу національної валюти та ситуації на зовнішніх ринках
T6 Скорочення закордонної фінансової підтримки заходів з відновлення інфраструктури регіону
T7 Недофінансування інвестиційних проєктів та проєктів регіонального розвитку за рахунок бюджетних коштів
T8 Подальше падіння престижу професійної освіти
T9 Відсутність ефективних механізмів комплексного державного та громадського контролю за дотриманням норм природоохоронного законодавства
T10 Несправедливий розподіл коштів екологічного податку між державним та місцевим рівнями
T11 Подальше погіршення демографічної ситуації
T12 Розташування регіону в зоні ризикованого землеробства
T13 Збільшення кількості аварій на об'єктах інфраструктури, обумовлених наростаючим зносом основних фондів та бойовими діями
T14 Підвищення соціальної напруженості та зростання недовіри населення до влади

Найбільші ризики щодо посилення наявних в регіоні слабких сторін мають наступні несприятливі чинники зовнішнього середовища:

Т1 Ескалація бойових дій / «заморожування» військового конфлікту / збереження ситуації, яка склалася

Проведення бойових дія на території області має негативний вплив практично на усі сфера регіонального розвитку, призводить до чисельних людських жертв, руйнування житлового фонду та важливих об'єктів інфраструктури.

Так, станом на 01.01.2019 в області залишалися зруйнованими (пошкодженими) 6,1 тис. об'єктів інфраструктури, включаючи 6,0 тис. житлових будинків, 40 закладів освіти, 16 медичних закладів, 12 закладів культури та спорту, 18 промислових об'єктів, 8 об'єктів дорожньо-транспортної інфраструктури тощо.

Переважну більшість тих, на кому негативно позначаються бойові дії – це цивільне населення, особливо жінки і діти (включаючи внутрішньо переміщених осіб). Як наслідок – ризик подальшого погіршення демографічної ситуації, загострення диспропорцій на ринку праці, поглиблення структурних деформацій економіки, ускладнення доступу населення до якісних послуг та об'єктів інфраструктури, зростання загроз особистій безпеці жителів області.

Вплив зазначеного чинника може мати декілька сценаріїв розвитку.

Перший сценарій – загострення бойових дій, що може призвести до зростання кількості людських жертв та випадків руйнування об'єктів інфраструктури. У такому випадку виникає ризик суттєвої зміни внутрішньої ситуації та зовнішнього середовища, виникнення додаткових проблем та викликів, зміни пріоритетів діяльності та неможливості ефективного впровадження управлінських рішень.

Другий сценарій – збереження ситуації, яка склалася на теперішній час. У такому випадку усі виявлені слабкі сторони регіону будуть послаблювати позиції регіону. В першу чергу, буде спостерігатися подальші негативні наслідки від окупації істотної частини регіону, його економічного та людського потенціалу.

Третій сценарій – «заморожування» військового конфлікту. Такий сценарій передбачатиме істотні витрати, пов'язані з бойовими діями та їх наслідками, оскільки ймовірність повного припинення вогню вздовж лінії розмежування залишається достатньо низькою.

Т2 Неконтрольований вплив негативних тенденцій, що відбуваються на тимчасово окупованих територіях

Для розвитку території Донецької області істотну загрозу можуть становити, зокрема, такі

негативні тенденції на тимчасово окупованих територіях, як неповне додержання норм міжнародного права для захисту життя мирного населення, виникнення надзвичайних ситуацій воєнного, техногенного й антропогенного характеру з транскордонним впливом (зокрема, загострення бойових дій, інтенсифікація обстрілів та їх наслідки; погіршення стану довкілля, підтоплення територій, просідання ґрунту й отруєння води внаслідок затоплення шахт тощо).

Виникнення таких ситуацій є істотним ризиком практично для усіх галузей регіонального розвитку та може загострити такі слабкі сторони, як складна демографічна ситуація, структурні деформації економіки, негативний імідж регіону та інформаційна ізольованість населення, істотні диспропорції соціально-економічного розвитку (особливо територій, наближених до лінії розмежування). У зоні найбільшого ризику може опинитися також ситуація із водопостачанням у населених пунктах області, а також загрози екологічного характеру, які обумовлюють особливу потребу у захисті критичної інфраструктури.

Т6 Скорочення закордонної фінансової підтримки заходів з відновлення інфраструктури регіону

Залучення коштів міжнародної технічної допомоги та реалізація проєктів міжнародних організацій є важливим чинником розвитку інфраструктури регіону, а також підвищення його спроможності реагувати на виклики та вирішувати ключові проблеми: протягом 2016-2018 років до регіону було залучено понад 3,0 млрд грн коштів міжнародної технічної допомоги. Зазначені кошти спрямовані на оновлення закладів охорони здоров'я, освіти, культури, а також ключових інфраструктурних об'єктів систем життєзабезпечення (в першу чергу, систем водопостачання).

Можливими чинниками скорочення закордонної фінансової підтримки може стати зростання корупційних витрат або створення штучних перепон в умовах щодо отримання фінансової підтримки.

Т7 Недофінансування інвестиційних проєктів та проєктів регіонального розвитку за рахунок бюджетних коштів

Реалізація проєктів, спрямованих на вирішення питань регіонального розвитку, передбачає активне використання коштів як державного, так і місцевих бюджетів. Зокрема, протягом 2015-2018 роках на реалізації заходів та проєктів щорічних програм економічного і соціального розвитку регіону використано понад 16 млрд грн коштів державного, обласного, районних, міських бюджетів, а також бюджетів територіальних громад.

Бюджетні кошти спрямовуються переважно на розвиток та оновлення існуючої інженерної та соціальної інфраструктури, підвищення якості та доступності послуг для населення.

Можливими чинниками недофінансування проєктів за бюджетні кошти може стати невиконанням умов договору з боку постачальників, відміна торгів у зв'язку з некоректною подачею документів учасниками, затягування процедур затвердження проєктів профільними комісіями, несвоєчасний розподіл коштів державного бюджету та перерахування коштів органами Державної казначейської служби, загроза фінансування проєктів наприкінці бюджетного року.

Основна загроза для реалізації проєктів за бюджетні кошти полягає у ризиках їх несвоєчасної реалізації, не завершення реалізації або не реалізація в цілому

СЦЕНАРІЇ РОЗВИТКУ РЕГІОНУ

Стратегія розвитку Донецької області на період до 2027 році базується на припущеннях щодо трьох можливих сценаріїв розвитку регіону.

Запропоновані сценарії враховують наступні складові внутрішнього та зовнішнього середовища:

суспільна ситуація навколо збройного конфлікту на території області;

впровадження загальнодержавних та галузевих реформ;

ефективність прийняття та реалізації управлінських рішень на регіональному та локальному рівнях;

демографічні та соціально-економічні процеси, як індикатор стану регіонального розвитку.

При цьому, в якості базового сценарію обраний другий (реалістичний) сценарій розвитку Донеччини.

Перший сценарій (песимістичний) передбачає загострення бойових дій на території області, що може призвести до зростання кількості людських жертв та випадків руйнування об'єктів інфраструктури, а також збільшення навантаження на довкілля та здоров'я людей. У такому випадку постає ризик виникнення додаткових проблем та викликів, у тому числі щодо неможливості ефективного впровадження загальнодержавних галузевих реформ, а також управлінських рішень, передбачених проєктом Стратегії.

Другий сценарій (реалістичний) – подальший поступовий розвиток ситуації, яка склалася на теперішній час. Цей сценарій передбачає продовження переговорного процесу щодо врегулювання ситуації та реінтеграції території, тимчасово непідконтрольної українській владі, до українського національного простору. При цьому, проведення на території області операції Об'єднаних сил, яка супроводжується періодичними обстрілами вздовж лінії розмежування, може призводити до втрат, пов'язаних з бойовими діями та їх наслідками.

За цим сценарієм також передбачається подальше впровадження реформи децентралізації та інших загальнодержавних галузевих реформ.

Використання позитивних досягнень від цих реформ сприятиме розбудові мирного життя на підконтрольній території регіону, у тому числі шляхом призупинення відтоку населення та економічного падіння, досягнення помірного зростання регіональної економіки, забезпечення розбудови найважливіших об'єктів критичної інфраструктури на якісно новому рівні, підвищення якості надання

ключових послуг населенню, вирішення екологічних питань та питань безпеки життєдіяльності населення, у тому числі у населених пунктах, наближених до лінії розмежування.

Одночасно окупація частини території регіону, а також неконтрольований вплив процесів, що відбуваються на цій території, може призводити до часткового послаблення позитивних досягнень у розвитку Донецької області в економічному, соціальному та екологічному вимірах.

Третій сценарій (оптимістичний) передбачає повне відновлення соціально-економічних зв'язків з тимчасово непідконтрольними територіями, а також поступову їх реінтеграцією в українській державний простір. Прогнозується, що розгортання цих процесів відбуватиметься на фоні максимально ефективного впровадження усіх загальнодержавних галузевих реформ, а також управлінських рішень, що приймаються на регіональному та локальних рівнях.

Реалізація цього сценарію, з одного боку, передбачатиме повне припинення бойових дій, стабілізацію суспільно-політичної ситуації, відновлення важливих господарських та соціально-економічних зв'язків, повернення під контроль української влади усієї території Донецької області, її людського та економічного потенціалу.

З іншого боку, повернення територій регіону, які тривалий час були непідконтрольні українській владі, обумовить виникнення викликів, пов'язаних з необхідністю повної оцінки економічної, соціальної та екологічної ситуації на цій території, а також вирішення питань щодо її реінтеграції до українського правового, соціально-економічного, політичного та культурного простору з метою відновлення мирного життя населення.

СТРАТЕГІЧНЕ БАЧЕННЯ ДОНЕЧЧИНИ

Стратегічне бачення Донеччини визначає бажану позицію, яку посяде Донецька область в економічній, соціальній, екологічній та інноваційній сфері після реалізації Стратегії.

Було сформоване на підставі пропозицій учасників робочих груп та з урахуванням результатів громадського обговорення, проведеного у форматі он-лайн опитування жителів регіону.

Донеччина від Приазов'я до «Святих гір»: безпечна, прогресивна та приваблива.

Заможний регіон з інноваційною економікою, що спирається на потужний промисловий комплекс, новітні ІТ-рішення та швидкозростаючий аграрний сектор, з комфортними умовами життя людей на засадах ефективного управління та збалансованого природокористування.

Досягнення стратегічного бачення Донеччини забезпечуватиметься шляхом впровадження чотирьох стратегічних напрямів діяльності, які відповідають стратегічним цілям Стратегії.

Стратегічна ціль 1.	Стратегічна ціль 2.	Стратегічна ціль 3.	Стратегічна ціль 4.
Оновлена, конкуренто-спроможна економіка	Якість життя та людський розвиток	Ефективне управління та безпека в умовах зовнішніх і внутрішніх викликів	Екологічна безпека та збалансоване природокористування

Визначені стратегічні цілі передбачають систему оперативних цілей та завдань, досягнення яких забезпечує покроковий рух у напряму впровадження стратегічного бачення Донеччини в реальність.

Запропонована система стратегічних, оперативних цілей та завдань відповідає ключовим принципам Стратегії – пріоритетності прав і свобод людини, інклюзивності та ґендерної рівності в системі надання послуг населенню, дотримання підходів сталого та збалансованого розвитку.

ДЕРЕВО СТРАТЕГІЧНИХ, ОПЕРАТИВНИХ ЦІЛЕЙ ТА ЗАВДАНЬ ДО 2027 РОКУ

Стратегічна ціль 1 ОНОВЛЕНА, КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНА ЕКОНОМІКА

Операційна ціль 1.1.
КВАЛІФІКОВАНІ КАДРИ, ПРОДУКТИВНА ЗАЙНЯТІСТЬ ТА ГІДНА ПРАЦЯ

Завдання 1.1.1. Зменшення диспропорцій між попитом та пропозицією робочої сили

Завдання 1.1.2. Оновлення регіональної системи професійної (професійно-технічної) освіти

Завдання 1.1.3.Розвиток малого та середнього підприємництва, як драйверу структурних перетворень

Операційна ціль 1.2.
РОЗУМНА СПЕЦІАЛІЗАЦІЯ, ЗАСНОВАНА НА ЗНАННЯХ ТА ІННОВАЦІЯХ

Завдання 1.2.1. Розвиток та ефективне використання науково-інноваційного потенціалу

Завдання 1.2.2. Формування позитивного іміджу регіону

Завдання 1.2.3. Підтримка галузей з економічним та інноваційним потенціалом для розвитку

Завдання 1.2.4. Розвиток сучасної системи переробки сільгосппродукції відповідно до

Операційна ціль 1.3.
ТРАНСПОРТНА ДОСТУПНІСТЬ ТА ПРОСТОРОВЕ СПОЛУЧЕННЯ

Завдання 1.3.1. Підвищення якості та доступності транспортно-логістичних послуг з урахуванням внутрішніх та міжрегіональних зв'язків

Завдання 1.3.2. Розвиток екологічно безпечного транспорту

Стратегічна ціль 2 ЯКІСТЬ ЖИТТЯ ТА ЛЮДСЬКИЙ РОЗВИТОК

Операційна ціль 2.1.
ВСЕБІЧНИЙ РОЗВИТОК ДІТЕЙ ТА МОЛОДИХ ДІВЧАТ І ХЛОПЦІВ

Завдання 2.1.1. Підвищення якості та доступності дошкільної та базової середньої освіти

Завдання 2.1.2. Забезпечення освітніми послугами дітей з особливими освітніми потребами

Завдання 2.1.3. Створення умов для самореалізації молодих дівчат та хлопців

Операційна ціль 2.2.
ТУРБОТА ПРО ЗДОРОВ'Я НАСЕЛЕННЯ

Завдання 2.2.1. Підвищення якості та загальної доступності медичних послуг у містах та сільській місцевості

Завдання 2.2.2. Відновлення третинного (високоспеціалізованого) рівня медичних послуг

Завдання 2.2.3. Посилення профілактичних заходів з упередження захворюваності населення

Завдання 2.2.4. Підвищення якості життя людей, що потребують особливої соціально-медичної, психологічної та реабілітаційної допомоги

Операційна ціль 2.3.
ГАРМОНІЙНИЙ ФІЗИЧНИЙ І ДУХОВНИЙ РОЗВИТОК ЛЮДИНИ

Завдання 2.3.1. Підвищення доступності культурних послуг

Завдання 2.3.2. Стимулювання ефективного та комплексного використання туристичного та курортно-рекреаційного потенціалу

Завдання 2.3.3. Підтримка спорту вищих досягнень, дитячо-юнацького і резервного спорту

Завдання 2.3.4. Залучення громадян до фізичної активності

Стратегічна ціль 3 ЕФЕКТИВНЕ УПРАВЛІННЯ ТА БЕЗПЕКА В УМОВАХ ЗОВНІШНІХ І ВНУТРІШНІХ ВИКЛИКІВ

Операційна ціль 3.1.
БЕЗПЕКА НАСЕЛЕННЯ ТА ТЕРИТОРІЙ

Завдання 3.1.1. Підвищення спроможності регіону попереджувати, реагувати та ліквідовувати наслідки надзвичайних ситуацій

Завдання 3.1.2. Підвищення суспільної правосвідомості та попередження злочинності

Завдання 3.1.3. Забезпечення особистої безпеки жінок і чоловіків у приватному та публічному просторах

Операційна ціль 3.2.
РІВНИЙ ДОСТУП НАСЕЛЕННЯ ДО БАЗОВИХ СОЦІАЛЬНИХ, АДМІНІСТРАТИВНИХ ТА КОМУНАЛЬНИХ ПОСЛУГ

Завдання 3.2.1. Підвищення якості та доступності адміністративних та соціальних послуг

Завдання 3.2.2. Надання сервісних послуг з водопостачання та водовідведення

Завдання 3.2.3. Поліпшення житлових умов

Операційна ціль 3.3.
ЕФЕКТИВНЕ УПРАВЛІННЯ ТЕРИТОРІАЛЬНИМ РОЗВИТКОМ

Завдання 3.3.1. Розвиток сільських територій з низькою щільністю населення

Завдання 3.3.2. Підтримка малих монофункціональних міст

Завдання 3.3.3. Усунення наслідків бойових дій у населених пунктах вздовж лінії розмежування

Операційна ціль 3.4.
ІНФОРМАТИЗАЦІЯ ТА ЦИФРОВІЗАЦІЯ ПУБЛІЧНИХ ПОСЛУГ

Завдання 3.4.1. Впровадження інформаційних технологій у сфери надання послуг населенню

Завдання 3.4.2. Покращення цифрових навичок населення

Завдання 3.4.3. Розвиток системи просторового планування з використанням електронних ресурсів

Стратегічна ціль 4 ЕКОЛОГІЧНА БЕЗПЕКА ТА ЗБАЛАНСОВАНЕ ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ

Операційна ціль 4.1.
БЕЗПЕЧНИЙ СТАН ДОВКІЛЛЯ

Завдання 4.1.1. Удосконалення публічного екологічного управління та моніторингу

Завдання 4.1.2. Підвищення екологічної свідомості населення

Завдання 4.1.3. Захист водних ресурсів від виснаження та забруднення

Завдання 4.1.4. Зниження навантаження на атмосферне повітря

Завдання 4.1.5. Збереження біологічного та ландшафтного різноманіття, родючості земель

Операційна ціль 4.2.
СТАЛЕ УПРАВЛІННЯ ВІДХОДАМИ ТА НЕБЕЗПЕЧНИМИ ХІМІЧНИМИ РЕЧОВИНАМИ

Завдання 4.2.1. Удосконалення системи збору та перероблення твердих побутових відходів

Завдання 4.2.2. Сприяння зменшенню об'ємів утворення твердих побутових відходів

Завдання 4.2.3. Удосконалення системи управління промисловими відходами

Операційна ціль 4.3.
ЕНЕРГЕТИЧНА БЕЗПЕКА ТА РОЗВИТОК АЛЬТЕРНАТИВНОЇ ЕНЕРГЕТИКИ

Завдання 4.3.1. Забезпечення справедливої трансформації вугільної галузі та підвищення ефективності управління традиційними енергетичними ресурсами

Завдання 4.3.2. Розвиток альтернативної енергетики

Стратегічна ціль 1. Оновлена, конкурентоспроможна економіка

Операційна ціль 1.1. Кваліфіковані кадри, продуктивна зайнятість та гідна праця

Завдання 1.1.1. *Зменшення диспропорцій між попитом та пропозицією робочої сили*, у тому числі шляхом:

сприяння повній і продуктивній зайнятості та гідній праці для всіх жінок і чоловіків, осіб з інвалідністю;

посилення комунікації між бізнесом та закладами вищої і професійної (професійно-технічної) освіти;

орієнтації освітніх закладів на підготовку кадрів відповідно до потреби бізнесу;

запровадження освітніх програм відповідно до потреб провідних інноваційно активних підприємств регіону (як малих так і великих);

професійної підготовки та покращення професійних навичок безробітних жінок та чоловіків (зокрема, з числа внутрішньо переміщених осіб);

сприяння скороченню розбіжностей у середній заробітній платі за статтю;

запровадження стимулів для залучення кваліфікованих фахівців та створення умов для їх розвитку;

запровадження у закладах освіти освітніх програм з формування практичних навичок у сферах підприємництва, фінансової та інформаційної грамотності;

стимулювання розвитку ініціатив мікробізнесу та самозайнятості;

сприяння розвитку ефективної системи перекваліфікації та навчання протягом життя, особливо серед людей старше 45 років;

здійснення профорієнтаційної роботи;

підвищення рівня поінформованості роботодавців щодо поваги бізнесу до прав людини, про заборону дискримінації жінок у сфері зайнятості, необхідності впровадження соціальних гарантій для працівників;

сприяння входженню жінок у формальну економіку тощо.

Завдання 1.1.2. *Оновлення регіональної системи професійної (професійно-технічної) освіти,* у тому числі шляхом:

оптимізації та розвитку мережі закладів професійної (професійно-технічної) освіти, покращення їх матеріально-технічного стану з урахуванням вимог інклюзивності та рівного доступу усіх категорій населення, а також у відповідності до сучасних потреб виробництва з метою підготовки фахівців за практико-орієнтованими програмами;

підвищення професійного рівня педагогічних працівників (із залученням фахівців з виробничої сфери та сфери

послуг до навчального процесу та атестації випускників);

розвитку дуальної системи освіти;

підтримки співробітництва та створення об'єднань між промисловими підприємствами та закладами професійної (професійно-технічної) освіти, що готуватимуть фахівців для роботи на підприємствах;

залучення роботодавців до розробки програм професійної (професійно-технічної) освіти, а також до фінансування програм заохочувальних виплат учнів з числа обдарованої молоді;

підтримки жінок, які завершують освіту після народження дитини;

впровадження інформаційних заходів щодо підвищення іміджу професійної (професійно-технічної) освіти та її популяризації серед дітей, молоді, дорослих;

запровадження нових навчальних підходів і моделей;

поширення практики стажування та обміну досвідом між закладами різних регіонів України та інших держав;

забезпечення рівного доступу до професійної (професійно-технічної) освіти для жінок та чоловіків, у тому числі з уразливих груп населення, насамперед людей з інвалідністю й осіб, які перебувають в уразливому становищі тощо.

Завдання 1.1.3. *Розвиток малого та середнього підприємництва, як драйверу структурних перетворень,* беручи до уваги конкретний досвід та внесок жінок та чоловіків, керуючись принципами кращої міжнародної практики, викладеними в Акті з питань малого бізнесу для Європи,

у тому числі шляхом:

розвитку інфраструктури підтримки малого та середнього підприємництва;

запровадження інструментів фінансової підтримки (прямої або шляхом часткового відшкодування відсоткових ставок за кредитами) на реалізацію суб'єктами малого та середнього підприємництва інвестиційних проєктів, які передбачають створення нових робочих місць та (або) мають інноваційну складову;

сприяння спрощенню доступу до основних фінансових послуг для жінок та вразливих верств населення;

підтримки високотехнологічного та інноваційного підприємництва;

професійної підготовки та покращення професійних навичок суб'єктів малого та середнього підприємництва, надання їм інформаційно-консультаційної підтримки (зокрема, щодо вимог контролюючих органів, змін нормативної бази у сфері регулювання підприємницької діяльності, доступних джерел та інструментів фінансування, питань поваги бізнесу до прав людини);

сприяння кооперації та координації між суб'єктами малого та середнього бізнесу;

стимулювання розвитку молодіжного та жіночого підприємництва (зокрема, шляхом започаткування та розвитку ними власного бізнесу у сільські місцевості, здійснення фермерської діяльності та участі у сільськогосподарських кооперативах), а також започаткування підприємницької діяльності вразливими категоріями населення (особливо у населених пунктах з моноструктурною економікою та у сільській місцевості);

формування позитивного іміджу підприємців, підвищення їх соціальної відповідальності;

популяризації серед населення (особливо серед молоді) соціального підприємництва та підприємницької діяльності в цілому;

підтримки соціально-відповідального підприємництва, направленого на підтримку вразливих груп населення;

запровадження механізмів обміну досвідом та кращими практиками як всередині регіону, так і за його межами (зокрема шляхом залучення представників малого та середнього підприємництва до конгресно-виставкових заходів) тощо.

Операційна ціль 1.2. Розумна спеціалізація, заснована на знаннях та інноваціях

Завдання 1.2.1. *Розвиток та ефективне використання науково-інноваційного потенціалу*, у тому числі шляхом:

створення та розвитку об'єктів підприємницької інфраструктури;

створення елементів інноваційної інфраструктури на базі закладів вищої освіти та наявних наукових установ (бізнес-інкубатори, наукові та технологічні парки);

підтримки співробітництва та створення об'єднань між промисловими підприємствами, науковими установами та закладами вищої освіти, що здійснюють науково-методичне забезпечення впровадження інновацій, зокрема за напрямом підготовки кадрів для наукоємних виробництв у пріоритетних галузях (з акцентом на отримання цифрових навичок та оволодіння іноземними мовами);

формування інноваційної культури, сприяння залученню дітей та молоді до інноваційної діяльності (зокрема, шляхом підтримки STEM-освіти та популяризації руху робототехніки у загальноосвітніх закладах, а також закладах професійної (професійної-технічної) та вищої освіти) із забезпеченням рівного доступу молодих дівчат та хлопців (у тому числі з уразливих верств населення, які

перебувають у скрутному становищі);

стимулювання та підтримки доступу дівчат до STEM-освіти та професійно-технічних спеціальностей;

здійснення інформаційних заходів, спрямованих на поширення позитивного досвіду з реалізації інноваційних проєктів;

надання інформаційно-консультаційної допомоги та сприяння участі у міжнародних науково-технічних проєктах та програмах інноваційної спрямованості тощо.

Завдання 1.2.2. *Формування позитивного іміджу регіону*, у тому числі шляхом:

поширення інформації про позитивні досягнення, історії успіху та кращі практики впровадження діяльності на Донеччині, реалізацію перспективних проєктів та загальнодержавних реформ, а також економічні, інвестиційні та інноваційні можливості регіону (зокрема, створення інвестиційного порталу, проведення форумів, виставок та конференцій в області, сприяння участі представників регіону у конгресно-виставкових заходах за межами регіону);

маркетингового просування пріоритетних галузей економіки;

запровадження проведення моніторингу бізнес-середовища з метою виявлення бар'єрів для інвестування;

сприяння вирішенню проблемних питань діяльності інвесторів;

створення системи залучення і супроводу інвестиційних проєктів, що мають істотне значення для розвитку регіону (зокрема, організація супроводу і моніторингу таких інвестиційних проєктів, розробка і реалізація «дорожніх карт» для інвесторів), поширення інформації про цю систему;

створення регіонального бренду та локальних брендів територій тощо.

Завдання 1.2.3. *Підтримка галузей, що мають економічний та інноваційний потенціал для розвитку* (перелік уточняється), беручи до уваги конкретний досвід та внесок жінок та чоловіків, в першу чергу, шляхом:

сприяння міжсекторальному співробітництву у форматі «наука – бізнес – влада» та (або) у вигляді налагодження зв'язків в межах кластерних та міжгалузевих об'єднань;

стимулювання розвитку виробництв з високим рівнем доданої вартості, високоінтелектуальних та креативних індустрій;

створення та розбудови індустріальних парків тощо.

Завдання 1.2.4. *Розвиток сучасної системи переробки сільськогосподарської продукції відповідно до потреб ринку,* беручи до уваги конкретний досвід та внесок жінок та чоловіків, у тому числі шляхом:

підтримки створення сільськогосподарських

обслуговуючих переробних кооперативів;

стимулювання сільськогосподарської дорадчої діяльності;

удосконалення системи інформаційного забезпечення суб'єктів господарювання у галузі переробки сільськогосподарської продукції, налагодження зв'язків між ними як в регіоні, так і за його межами;

сприяння розвитку крафтового (індивідуального) виробництва продуктів харчування;

налагодження підтримки маркетингового просування нішевої продукції тощо.

Операційна ціль 1.3. Транспортна доступність та просторове сполучення

Завдання 1.3.1. *Підвищення якості та доступності транспортно-логістичних послуг з урахуванням внутрішніх та міжрегіональних зв'язків*, у тому числі шляхом:

розвитку існуючої та будівництва нової інфраструктури автомобільного, залізничного та морського транспорту з дотриманням принципів універсального дизайну для осіб з інвалідністю, жінок і чоловіків з маленькими дітьми, людей похилого віку (особливо із застосуванням інноваційних технологій);

розвитку та технічної модернізації припортової інфраструктури ДП «Маріупольський морський торговий порт» (залізничних підходів, автомобільних доріг тощо) для відновлення його пропускної спроможності;

відновлення транспортного пасажирського та вантажного повітряного сполучення;

створення транспортно-логістичних кластерів та базових логістичних центрів з урахуванням переорієнтації транспортних потоків;

запровадження інноваційних технологій та інформаційних систем для управління транспортною системою на засадах електронного урядування;

запровадження підходу «інтернету речей» у транспортній галузі тощо.

Завдання 1.3.2. *Розвиток екологічно безпечного транспорту*, у тому числі шляхом:

розвитку електричного транспорту (трамваїв, тролейбусів, електробусів тощо) та оновлення/реконструкції супутньої інфраструктури (тягові підстанції, електрозарядні станції, контактна мережа, трамвайні колії тощо);

оновлення рухомого складу пасажирського транспорту на більш екологічні та чисті моделі, що відповідають вимогам інклюзивності;

розвитку відповідної інфраструктури з дотриманням принципів універсального дизайну для осіб з інвалідністю, жінок і чоловіків з маленькими дітьми, людей похилого віку;

стимулювання використання електромобілів та розбудови інфраструктури для їх обслуговування (електрозарядні станції, спеціалізовані сервісні станції) тощо.

<u>Стратегічна ціль 2. Якість життя та людський розвиток</u>

Операційна ціль 2.1. Всебічний розвиток дітей та молодих дівчат і хлопців

Завдання 2.1.1. *Підвищення якості та доступності дошкільної та базової середньої освіти* для всіх дівчат та хлопців з увагою до віку, статі, місця проживання, інвалідності, соціально-економічного статусу у тому числі шляхом:

формування оптимальної мережі навчальних закладів відповідно до сучасних потреб населення та інклюзивності, зміцнення їх матеріальної бази;

підтримки заходів щодо посилення кадрового забезпечення та компетенцій фахівців;

впровадження сучасних форм і методів навчання (у тому числі ґендерно чутливих навчальних програм та навчальних матеріалів);

підтримки обдарованих дітей тощо.

Завдання 2.1.2*. Забезпечення освітніми послугами дітей з особливими освітніми потребами*, у тому числі шляхом:

надання комплексних психолого-педагогічних та корекційно-розвиткових послуг на базі інклюзивно-ресурсних центрів;

створення рівних умов для доступу до типових навчальних колективів;

забезпечення територіальної та архітектурної доступності шкіл, підготовки кваліфікованих і вмотивованих фахівців та персоналу;

здійснення заходів щодо поінформованості населення про важливість інклюзивної освіти, хід її впровадження та переваги тощо.

Завдання 2.1.3. *Створення умов для самореалізації дітей та молодих дівчат і хлопців,* у тому числі шляхом:

підвищення якості і доступності позашкільної освіти з урахуванням сучасних потреб;

поширення й розвитку неформальної освіти із залученням громадських організацій;

сприяння впровадженню ґендерно чутливих навчальних програм та навчальних матеріалів;

стимулювання креативних здібностей молоді;

підтримки заходів щодо залучення та рівноправної участі молоді до процесів прийняття рішень через участь у консультативно-дорадчих органах місцевого та регіонального рівня;

проведення комунікаційної, освітньої та інформаційної кампанії по боротьбі з ґендерними та іншими стереотипами серед молоді;

розвитку шкільної та студентської демократії, самоуправління;

сприяння участі у заходах із національно-патріотичного та духовно-морального виховання тощо.

Операційна ціль 2.2. Турбота про здоров’я населення

Завдання 2.2.1. *Підвищення якості і загальної доступності медичних послуг у містах та сільській місцевості,* у тому числі шляхом:

підвищення якості та розширення кількості медичних послуг, зокрема технологічне переоснащення закладів охорони здоров'я, впровадження електронного документообігу, телемедицини, електронних сервісів (запис до лікаря, електронний рецепт тощо);

зміцнення, збереження, поповнення кадрів, особливо у сільській місцевості та підвищення компетенцій медичного персоналу;

поліпшення матеріально-технічного забезпечення закладів, покращення взаємодії первинної та вторинної ланки в межах госпітальних округів тощо.

Завдання 2.2.2. *Відновлення третинного (високоспеціалізованого) рівня надання медичних послуг,* у тому числі шляхом:

відбудови мережі закладів з надання високоспеціалізованої медичної допомоги населенню, у числі дітям та жінкам;

посилення служби екстреної медичної допомоги;

здійснення заходів щодо підвищення спроможності надавати сучасну медичну допомогу чоловікам і жінкам з новоутвореннями та захворюваннями системи кровообігу (особливо серед жінок);

залучення висококваліфікованих (вузько направлених) фахівців, впровадження програм і заходів щодо обміну досвідом та безперервного навчання лікарів тощо.

Завдання 2.2.3. *Посилення профілактичних заходів з упередження захворюваності населення,* у тому числі шляхом:

поширення знань щодо проведення своєчасних та регулярних медичних оглядів з метою раннього виявлення захворювань (зокрема туберкульоз, СНІД тощо), особливо серед чоловіків та хлопців;

поширення вакцинації для попередження та розповсюдження інфекцій;

поширення практик щодо здорового життя та відповідальної самозбережувальної поведінки;

впровадження освітніх програм, навчальних курсів, просвітницьких заходів, пов'язаних з інформуванням населення і пропагуванням здорового способу життя, особливо серед дітей, молодих дівчат та хлопців;

поширення медичної інформації та забезпечення доступності медичних послуг для жінок і дівчат, зокрема щодо репродуктивного здоров'я та методів контрацепції;

здійснення інформаційно-роз'яснювальної роботи щодо небезпечності соціальних хвороб (наркоманія, алкоголізм тощо), у

тому числі серед молоді та чоловіків, допомоги у лікуванні та попередженні рецидивів тощо.

Завдання 2.2.4. *Підвищення якості життя людей, що потребують особливої соціально-медичної, психологічної та реабілітаційної допомоги*, у тому числі шляхом:

здійснення заходів задля покращення життя людям, у тому числі дітям, з хронічними захворюваннями, невиліковними прогресуючими хворобами та їх сім'ям;

розвитку служб для допомоги особам похилого віку, особам з інвалідністю, людям які живуть з ВІЛ/СНІД та інших вразливих категорій населення;

створення умов для соціальної адаптації та реабілітації осіб з інвалідністю, осіб, що постраждали від бойових дій, учасників бойових дій, внутрішньо переміщених осіб та членів їх сімей тощо;

посилення співпраці соціальних служб з громадськими і міжнародними організаціями для надання всебічної допомоги тощо.

Операційна ціль 2.3. Гармонійний фізичний і духовний розвиток людини

Завдання 2.3.1. *Підвищення доступності культурних послуг*, у тому числі шляхом:

модернізації культурної та розбудови дозвіллєвої інфраструктури з урахуванням вимог інклюзивності;

розширення культурних послуг, у тому числі з використанням інформаційних технологій;

вживання стимулюючих заходів, спрямованих на розширення культурних та розважальних послуг з урахуванням потреб населення різного віку, статі, стану здоров'я, просування культурної спадщини Донеччини, підтримку культурних заходів національного та міжнародного значення;

підвищення компетенції персоналу в галузі культури;

підтримки мистецьких проєктів, креативних індустрій, митців та колективів, які у тому числі сприятимуть рівності, недискримінації, інклюзивності, міститимуть виклик ґендерним стереотипам, патріархальним поглядам тощо.

Завдання 2.3.2. *Стимулювання ефективного та комплексного використання туристичного та курортно-рекреаційного потенціалу регіону*, у тому числі шляхом:

збільшення туристичної та рекреаційної інфраструктури, з урахуванням вимог інклюзивності, включаючи туристичні маршрути, орієнтованої на оздоровчий, активний, культурний, релігійний та подієвий, промисловий туризм;

сприяння ефективному, етичному та відповідальному

туризму, що забезпечує повагу, захист та відсутність надмірної експлуатації людських та природних ресурсів регіону;

розширення туристичних та рекреаційних послуг з використанням інформаційно-комунікаційних технологій;

посилення співробітництва між суб'єктами туристичної діяльності тощо.

Завдання 2.3.3. *Підтримка спорту вищих досягнень, дитячо-юнацького і резервного спорту*, у тому числі шляхом:

збереження та створення розгалуженої мережі сучасних спортивних споруд (спортивні зали, плавальні басейни тощо), які відповідають національним та міжнародним стандартам та вимогам територіальної і архітектурної доступності;

підтримки ґендерної рівності у спорті та залучення дітей і молоді до занять у дитячо-юнацьких спортивних школах, включаючи дітей, молодих дівчат та хлопців з вразливих груп;

створення умов для розвитку резервного спорту та ефективного поповнення складу національних збірних команд;

формування патріотичних почуттів у громадян та позитивного іміджу держави і регіону у світовому співтоваристві тощо.

Завдання 2.3.4. *Залучення громадян до фізичної активності*, у тому числі шляхом:

розвитку інфраструктури спортивних споруд за місцем проживання, у місцях масового відпочинку громадян, на базі загальноосвітніх навчальних закладів, доступних для різних верств населення, що відповідають вимогам інклюзивності;

створення місць для активного відпочинку (зон для рухової активності та спорту на свіжому повітрі тощо), облаштування безпечних велосипедних та пішохідних доріжок;

проведення заходів з підвищення оздоровчої рухової активності населення, у тому числі для осіб похилого віку, осіб з інвалідністю;

підвищення рівня поінформованості та обізнаності різних груп населення щодо формування здорового способу життя і профілактики негативних явищ серед різних груп населення, особливо серед дітей та молодих дівчат і хлопців тощо.

Стратегічна ціль 3. Ефективне управління та безпека в умовах зовнішніх і внутрішніх викликів

Операційна ціль 3.1. Безпека населення та територій

Завдання 3.1.1. *Підвищення спроможності регіону попереджувати, реагувати та ліквідовувати наслідки надзвичайних ситуацій,* у тому

числі шляхом:

технічного переоснащення органів управління та сил цивільного захисту, у тому числі аварійно-рятувальними служб;

розбудови територіальної автоматизованої системи централізованого оповіщення з впровадженням новітніх технологій;

організації гуманітарного розмінування на територіях та акваторіях області, у тому числі об'єктах природно-заповідного фонду;

організація рятування людей на водних об'єктах;

збільшення закладки матеріально-технічних засобів у матеріальні резерви усіх рівнів;

приведення наявного фонду захисних споруд цивільного захисту у готовність для використання за призначенням, обладнання найпростіших укриттів, доступних для осіб з інвалідністю, жінок та чоловіків з дітьми, людей похилого віку та інших вразливих груп населення;

розбудови системи оптимального розміщення Центрів безпеки громадян в спроможних територіальних громадах;

створення добровільних пожежно-рятувальних підрозділів із залученням жінок;

підвищення обізнаності населення щодо способів попередження, реагування та ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій, поводження з вибухонебезпечними предметами в тому числі з точки зору ґендерної рівності тощо.

Завдання 3.1.2. *Підвищення суспільної правосвідомості та попередження злочинності,* у тому числі шляхом:

організації інформаційних кампаній, проведення роз'яснювальної роботи та просвітницьких заходів для населення, в тому числі з використанням мови, доступної для осіб з порушенням слуху та зору;

надання правової допомоги внутрішньо переміщеним особам та населенню, що постраждало внаслідок бойових дій, підвищення їх правової обізнаності;

навчання представників органів влади з питань прав людини та ґендерної рівності;

реалізації програм обміну досвідом щодо превентивних заходів та боротьби із злочинністю тощо.

Завдання 3.1.3. *Забезпечення особистої безпеки жінок та чоловіків у публічному і приватному просторах,* у тому числі шляхом:

побудови єдиної та оптимальної системи швидкого реагування на повідомлення про порушення прав та основних свобод людини, у тому числі пов'язані з конфліктом;

зниження злочинності у публічних місцях (зокрема, через впровадження сучасних інформаційно-комунікаційні технологій в систему безпеки, розширення мережі автоматизованої системи

інтелектуального відеоспостереження та освітлення на вулицях населених пунктів, автодорогах загального користування області, залучення громадян, включаючи жінок, до участі в охороні громадської безпеки);

попередження та реагування на випадки усіх видів дискримінації та насильства над особистістю (включаючи ґендерно-обумовлене, сексуальне та домашнє насильство, насильство серед дітей та підлітків, насильство у школі, на робочому місці та у громадських місцях);

запобігання порушенню прав людей з особливими потребами;

впровадження систем поводження з безпритульними тваринами тощо.

Операційна ціль 3.2. Рівний доступ населення до базових соціальних, адміністративних та комунальних послуг

Завдання 3.2.1. *Підвищення якості та доступності адміністративних та соціальних послуг для усіх верств населення* включаючи вразливі категорії, у тому числі шляхом:

створення та забезпечення функціонування центрів, офісів (у тому числі мобільних соціальних офісів) із забезпеченням надання максимальної кількісті послуг в одному приміщенні, в тому числі послуг для людей з інвалідністю всіх нозологічних форм та інших маломобільних груп населення;

зміцнення матеріальної бази існуючих центрів надання адміністративних послуг та установ і закладів системи соціального захисту населення;

підтримки заходів щодо посилення кадрового забезпечення та компетенцій фахівців, у тому числі щодо ґендерно-відповідального надання послуг;

забезпечення організації підвищення кваліфікації посадових осіб місцевих органів виконавчої влади, посадових осіб місцевого самоврядування та депутатів місцевих рад з питань, пов'язаних з реалізацією державної політики у сфері розвитку місцевого самоврядування, територіальної організації влади, цифрового розвитку, електронного урядування та електронної демократії, стратегічних комунікацій, детінізації доходів тощо;

проведення широкої інформаційно-роз'яснювальної роботи серед населення;

сприяння ґендерній рівності;

розвитку електронного урядування і розширенню переліку послуг, які надаються в електронному вигляді;

забезпечення зворотного зв'язку, контролю за якістю послуг тощо.

Завдання 3.2.2 *Надання сервісних послуг з водопостачання та*

водовідведення, у тому числі шляхом:

забезпечення кожної людини питною водою нормативної якості в межах науково обґрунтованих нормативів питного водопостачання незалежно від місця проживання;

подолання диспропорцій між міськими та сільськими територіями у доступі населення до якісного водопостачання;

здійснення заходів організацій-ного, науково-технічного, санітарно-епідеміологічного, природоохоронного, економічного, правового характеру щодо поліпшення якості питної води, розвитку питного водопостачання, охорони джерел і систем питного водопостачання, відновлення запасів питної води;

пріоритетного розвитку систем централізованого питного водопостачання та водовідведення, її модернізації з метою зменшення енергоспоживання та втрат води;

поширення практики застосування державно-приватного партнерства для залучення інвестицій у технічне переобладнання (модернізацію) інженерної інфраструктури у сфері водопостачання та водовідведення;

створення резервних систем питного водопостачання;

здійснення контролю за дотриманням законодавства у сфері питної води, питного водопостачання та водовідведення тощо.

Завдання 3.2.3. *Поліпшення житлових умов населення* з урахуванням конкретних потреб вразливих категорій населення, у тому числі шляхом:

сприяння забезпеченню доступним житлом молоді, висококваліфікованих спеціалістів, фахівців дефіцитних професій, учасників антитерористичної операції, внутрішньо переміщених осіб та вразливих категорій громадян, що потребують поліпшення житлових умов (зокрема шляхом впровадження відповідних механізмів змішаного фінансування будівництва та/або придбання житла, надання тимчасового соціального та/або службового житла);

сприяння розвитку об’єднань співвласників багатоквартирних будинків шляхом розробки та впровадження програм їх підтримки;

поліпшення якості надання житлових послуг, у тому числі завдяки самостійному обранню співвласниками форм управління багатоквартирним житловим фондом тощо.

Операційна ціль 3.3. Ефективне управління територіальним розвитком

Завдання 3.3.1. *Розвиток сільських територій з низькою щільністю населення,* у тому

числі шляхом:

стимулювання зайнятості населення та самозайнятості в сільській місцевості, зокрема через підтримку підприємництва, створення кооперативів;

розвитку сільської соціальної та інженерної інфраструктури;

наближення якісних послуг;

впровадження програм місцевих стимулів для залучення молодих працівників до роботи в сільських населених пунктах тощо.

Завдання 3.3.2. *Підтримка малих монофункціональних міст,* у тому числі шляхом:

впровадження проєктів, що сприяють перебудові структури місцевої економіки;

стимулювання самозайнятості населення та підтримки розвитку підприємництва;

формування можливостей для перекваліфікації, навчання та перенавчання працівників містоутворюючих підприємств;

забезпечення рівних можливостей для жінок та чоловіків;

відновлення міської інфраструктури тощо.

Завдання 3.3.3. *Усунення наслідків бойових дій у населених пунктах, які наближені до лінії розмежування,* у тому числі шляхом:

відновлення соціальної інфраструктури, житлового фонду, систем життєзабезпечення;

підвищення продовольчої безпеки населення;

підтримки заходів щодо надання психологічної та консультаційної допомоги, зокрема із залученням громадських організацій;

сприяння проведенню оцінки впливу збройного конфлікту на жінок та чоловіків, включаючи вразливі категорії, а також їх потреб у допомозі та послугах тощо.

Операційна ціль 3.4. Інформатизація та цифровізація публічних послуг

Завдання 3.4.1. *Впровадження інформаційних технологій у сфери надання послуг населенню,* у тому числі шляхом:

поширення підходів «розумного міста», діджіталізації та електронного урядування в ключових сферах соціально-економічного життя;

розвитку інфраструктури, оновлення матеріально-технічного та програмного забезпечення для впровадження інформаційно-комунікаційних технологій у систему публічного управління та надання послуг населенню тощо.

Завдання 3.4.2. *Покращення цифрових навичок населення,* у тому числі шляхом:

впровадженням програм та курсів цифрової грамотності, а також вивчення англійської мови для усіх категорій населення;

популяризації цифрової освіти та поширення базових знань про інноваційні технології тощо.

Завдання 3.4.3. *Розвиток системи просторового планування з використанням електронних ресурсів,* у тому числі шляхом:

розроблення документації із землеустрою та містобудівної документації територіальних громад з використанням ІТ-технологій;

оновлення схеми планування Донецької області на засадах інформатизації;

підготовки та залучення фахівців, створення умов для роботи з геопросторовими даними в органах виконавчої влади та місцевого самоврядування;

забезпечення доступності документації з просторового планування засобами містобудівного кадастру тощо.

<u>Стратегічна ціль 4. Екологічна безпека та збалансоване природокористування</u>

Операційна ціль 4.1. Безпечний стан довкілля

Завдання 4.1.1. *Удосконалення публічного екологічного управління та моніторингу,* у тому числі шляхом:

розвитку та удосконалення існуючої автоматизованої системи моніторингу довкілля;

стимулювання участі громадськості у процесі моніторингу та прийняття рішень з питань, що стосуються довкілля;

розвитку партнерства між секторами суспільства з метою залучення до планування та реалізації природоохоронної

політики всіх заінтересованих сторін;

розроблення стратегії регіонального екологічного управління області;

впровадження світових практик з реалізації програм з відновлення екологічно депресивних промислових міст тощо.

Завдання 4.1.2. *Підвищення екологічної свідомості населення,* у тому числі шляхом:

формування в суспільстві екологічних цінностей і засад сталого споживання та виробництва (зокрема, через проведення інформаційних кампаній, підвищення рівня поінформованості дітей, молоді та дорослих щодо значення, переваг та інструментів сталого споживання та виробництва, а також шляхів збереження та відновлення навколишнього природного середовища);

сприяння створенню громадських організацій, зокрема, при закладах середньої та вищої освіти, діяльність яких буде спрямована на формування екологічної свідомості дітей та молодих хлопців і дівчат, спонукання їх до захисту навколишнього середовища, раціонального використання енергетичних, водних, повітряних ресурсів та свідомого поводження з твердими побутовими відходами;

донесення до широких верств населення об'єктивної інформації про стан довкілля;

популяризації екологічних знань тощо.

Завдання 4.1.3. *Захист водних ресурсів від виснаження та забруднення,* у тому числі шляхом:

здійснення заходів з ефективного управління річковими басейнами (з урахуванням їх частки в межах області);

впровадження системних підходів за басейновим принципом у плануванні та реалізації заходів щодо досягнення доброї якості вод;

введення сучасних систем моніторингу, обліку забору та скидання зворотних вод;

відновлення та підтримання сприятливого гідрологічного режиму річок Донецької області та акваторії Азовського моря;

зниження показника зарегульованості стоку водних об'єктів за рахунок їх ренатуралізації;

зменшення скидів у водні об'єкти забруднюючих речовин шляхом будівництва та реконструкції очисних споруд комунальних та промислових підприємств, стимулювання запровадження новітніх технологій виробництв;

зменшення впливу дифузних джерел забруднення поверхневих вод біогенними речовинами у аграрному секторі, а також за рахунок змивів з урбанізованих територій, впливів накопичувачів промислових та побутових відходів;

мінімізації викликів, пов'язаних зі збройним конфліктом та протидії зміні клімату;

стимулювання впровадження водозберігаючих технологій у всіх сферах економіки, зокрема, на об'єктах комунальної власності та житлового фонду для скорочення витрат та непродуктивних втрат води;

популяризації серед населення ощадливого використання води та зменшення застосування фосфатних миючих речовин;

підвищення культури загального водокористування тощо.

Завдання 4.1.4. *Зниження навантаження на атмосферне повітря,* у тому числі шляхом:

посилення взаємодії та налагодження співпраці з суб'єктами господарювання (зокрема, щодо розробки та впровадження програм зі зменшення викидів промислових підприємств у атмосферу, протидії зміні клімату та сприяння низьковуглецевому розвитку підприємств);

стимулювання виробництва підприємствами регіону екологічно безпечних видів продукції, впровадження на підприємствах-забруднювачах екологічного менеджменту з урахуванням найкращих світових практик;

стимулювання модернізації виробництв на засадах енерго- та ресурсозбереження, впровадження нових екологічних технологій;

збереження лісів і зелених насаджень (зокрема, через інвентаризацію та відновлення полезахисних лісових смуг; ліквідацію негативних наслідків у лісах, які виникли в результаті бойових дій; створення сучасної лісонасіннєвої та лісорозсадницької бази; збільшення площі зелених зон загального користування та озеленених територій в населених пунктах області) тощо.

Завдання 4.1.5. *Збереження біологічного та ландшафтного різноманіття, родючості земель,* у тому числі шляхом:

збільшення площі територій природно-заповідного фонду;

завершення робіт зі встановлення меж територій об'єктів природно-заповідного фонду;

відновлення порушених внаслідок збройного конфлікту природних комплексів та об'єктів (у тому числі на території природно-заповідного фонду);

збереження рідкісних і зникаючих видів флори та фауни;

визначення ключових, сполучних, буферних та відновлювальних територій екомережі регіонального значення;

розробки місцевих схем екологічної мережі адміністративних утворень Донецької області;

створення ефективної системи управління об'єктами природно-заповідного фонду (у тому числі із залученням наукових установ та громадських організацій);

відновлення порушених земель та їх рекультивація з використанням міжнародного досвіду та новітніх технологій;

ревіталізації територій, забруднених вибухонебезпечними предметами;

попередження та ліквідації наслідків закриття/консервації/затоплення шахт тощо.

Операційна ціль 4.2. Стале управління відходами та небезпечними хімічними речовинами

Завдання 4.2.1. *Удосконалення системи збору та перероблення твердих побутових відходів*, у тому числі шляхом:

впровадження новітніх технологій і обладнання зі збирання, сортування, транспортування, переробки й утилізації ТПВ, включаючи специфічні та небезпечні відходи, що утворюються населенням, зокрема небезпечні хімічні речовини;

будівництва полігонів, які відповідають установленим стандартам;

формування інфраструктури з управління побутовими відходами, включаючи будівництво потужностей з сортування, переробки та утилізації відходів (з розробкою системи тарифів на поводження з побутовими відходами);

забезпечення населених пунктів області технікою та обладнанням для збору побутових відходів;

створення сприятливих умов для розвитку бізнесу у сфері поводження з побутовими відходами тощо.

Завдання 4.2.2. *Сприяння зменшенню об'ємів утворення твердих побутових відходів,* у тому числі шляхом:

проведення просвітницької кампанії, спрямованої на підвищення культури поводження з твердими побутовими відходами (зокрема, агітаційно-роз'яснювальної роботи серед населення щодо роздільного збирання ресурсоцінних компонентів побутових відходів);

стимулювання переробки та утилізації органічних відходів на рівні домогосподарств, а також запровадження ними роздільного збору, перероблення побутових відходів, використання їх в якості вторинних ресурсів тощо.

Завдання 4.2.3. *Удосконалення системи управління промисловими відходами,* у тому числі шляхом:

посилення взаємодії та налагодження співпраці з суб'єктами господарювання щодо зменшення обсягів

утворення промислових відходів, включаючи небезпечні відходи (зокрема, шляхом модернізації обладнання, яке використовується в основному циклі виробництва відповідної галузі промисловості);

розробки та запровадження інноваційних технологій утилізації та видалення промислових відходів (зокрема, шляхом здійснення заходів щодо вторинного використання відвальних порід та шлаків);

зменшення обсягів їх захоронення у місцях видалення відходів тощо.

Операційна ціль 4.3. Енергетична безпека та розвиток альтернативної енергетики

Завдання 4.3.1. *Забезпечення справедливої трансформації вугільної галузі та підвищення ефективності управління традиційними енергетичними ресурсами,* у тому числі шляхом:

впровадження енергоефективних та інноваційних технологій в енергетичному секторі (вугільній галузі);

сприяння реструктуризації людського капіталу задіяного у вугільній галузі;

впровадження системи енергоменеджменту;

запровадження сучасних систем моніторингу та контролю витрат енергоресурсів;

поширення практики застосування державно-приватного партнерства для залучення інвестицій у технічне переобладнання (модернізацію) інженерної інфраструктури у сфері теплопостачання;

популяризації енергозберігаючих технологій серед населення;

впровадження енергозберігаючих заходів у всіх сферах економіки, зокрема, на об'єктах комунальної власності та житлового фонду;

стимулювання зменшення обсягів споживання природного газу, теплової та електричної енергії (зокрема, шляхом запровадження та удосконалення системного обліку та контролю за витратами енергоресурсів) тощо.

Завдання 4.3.2. *Розвиток альтернативної енергетики,* у тому числі шляхом:

популяризації ідей «зеленої» та циркулярної економіки;

розвитку нетрадиційних та альтернативних джерел енергії (енергії сонця, вітру тощо);

створення реєстру земель, придатних для розміщення об'єктів альтернативної енергетики за її видами;

підтримки використання альтернативної енергетики в області, у тому числі на комунальних підприємствах та бюджетних установах (школи, дитячі садки тощо);

залучення і супроводу інвестиційних проєктів у сфері альтернативної енергетики, у тому числі створення регіонального банку інвестиційних проєктів тощо.

ВІДПОВІДНІСТЬ ПОЛОЖЕНЬ СТРАТЕГІЇ ЦІЛЯМ СТАЛОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ НА ПЕРІОД ДО 2030 РОКУ

Глобальні цілі сталого розвитку до 2030 року	Оперативні цілі Стратегії розвитку Донецької області до 2027 року												
	1.1. КВАЛІФІКОВАНІ КАДРИ, ПРОДУКТИВНА ЗАЙНЯТІСТЬ ТА ГІДНА ПРАЦЯ	1.2. РОЗУМНА СПЕЦІАЛІЗАЦІЯ, ЗАСНОВАНА НА ЗНАННЯХ ТА ІННОВАЦІЯХ	1.3. ТРАНСПОРТНА ДОСТУПНІСТЬ ТА ПРОСТОРОВЕ СПОЛУЧЕННЯ	2.1 ВСЕБІЧНИЙ РОЗВИТОК ДІТЕЙ ТА МОЛОДИХ ДІВЧАТ І ХЛОПЦІВ	2.2. ТУРБОТА ПРО ЗДОРОВ' Я НАСЕЛЕННЯ	2.3. ГАРМОНІЙНИЙ ФІЗИЧНИЙ І ДУХОВНИЙ РОЗВИТОК ЛЮДИНИ	3.1. БЕЗПЕКА НАСЕЛЕННЯ ТА ТЕРИТОРІЙ	3.2. РІВНИЙ ДОСТУП НАСЕЛЕННЯ ДО БАЗОВИХ СОЦІАЛЬНИХ, АДМІНІСТРАТИВНИХ ТА КОМУНАЛЬНИХ ПОСЛУГ	3.3 ЕФЕКТИВНЕ УПРАВЛІННЯ ТЕРИТОРІАЛЬНИМ РОЗВИТКОМ	3.4. ІНФОРМАТИЗАЦІЯ ТА ЦИФРОВІЗАЦІЯ ПУБЛІЧНИХ ПОСЛУГ	4.1. БЕЗПЕЧНИЙ СТАН ДОВКІЛЛЯ	4.2. СТАЛЕ УПРАВЛІННЯ ВІДХОДАМИ ТА НЕБЕЗПЕЧНИМИ ХІМІЧНИМИ РЕЧОВИНАМИ	4.3. ЕНЕРГЕТИЧНА БЕЗПЕКА ТА РОЗВИТОК АЛЬТЕРНАТИВНОЇ ЕНЕРГЕТИКИ
1 ПОДОЛАННЯ БІДНОСТІ													
2 ПОДОЛАННЯ ГОЛОДУ													
3 МІЦНЕ ЗДОРОВ'Я І БЛАГОПОЛУЧЧЯ													

Глобальні цілі сталого розвитку до 2030 року	Оперативні цілі Стратегії розвитку Донецької області до 2027 року												
	1.1. КВАЛІФІКОВАНІ КАДРИ, ПРОДУКТИВНА ЗАЙНЯТІСТЬ ТА ГІДНА ПРАЦЯ	1.2. РОЗУМНА СПЕЦІАЛІЗАЦІЯ, ЗАСНОВАНА НА ЗНАННЯХ ТА ІННОВАЦІЯХ	1.3. ТРАНСПОРТНА ДОСТУПНІСТЬ ТА ПРОСТОРОВЕ СПОЛУЧЕННЯ	2.1 ВСЕБІЧНИЙ РОЗВИТОК ДІТЕЙ ТА МОЛОДИХ ДІВЧАТ І ХЛОПЦІВ	2.2. ТУРБОТА ПРО ЗДОРОВ' Я НАСЕЛЕННЯ	2.3. ГАРМОНІЙНИЙ ФІЗИЧНИЙ І ДУХОВНИЙ РОЗВИТОК ЛЮДИНИ	3.1. БЕЗПЕКА НАСЕЛЕННЯ ТА ТЕРИТОРІЙ	3.2. РІВНИЙ ДОСТУП НАСЕЛЕННЯ ДО БАЗОВИХ СОЦІАЛЬНИХ, АДМІНІСТРАТИВНИХ ТА КОМУНАЛЬНИХ ПОСЛУГ	3.3 ЕФЕКТИВНЕ УПРАВЛІННЯ ТЕРИТОРІАЛЬНИМ РОЗВИТКОМ	3.4. ІНФОРМАТИЗАЦІЯ ТА ЦИФРОВІЗАЦІЯ ПУБЛІЧНИХ ПОСЛУГ	4.1. БЕЗПЕЧНИЙ СТАН ДОВКІЛЛЯ	4.2. СТАЛЕ УПРАВЛІННЯ ВІДХОДАМИ ТА НЕБЕЗПЕЧНИМИ ХІМІЧНИМИ РЕЧОВИНАМИ	4.3. ЕНЕРГЕТИЧНА БЕЗПЕКА ТА РОЗВИТОК АЛЬТЕРНАТИВНОЇ ЕНЕРГЕТИКИ
4 ЯКІСНА ОСВІТА													
5 ГЕНДЕРНА РІВНІСТЬ													
6 ЧИСТА ВОДА ТА НАЛЕЖНІ САНІТАРНІ УМОВИ													
7 ДОСТУПНА ТА ЧИСТА ЕНЕРГІЯ													

Глобальні цілі сталого розвитку до 2030 року	Оперативні цілі Стратегії розвитку Донецької області до 2027 року												
	1.1. КВАЛІФІКОВАНІ КАДРИ, ПРОДУКТИВНА ЗАЙНЯТІСТЬ ТА ГІДНА ПРАЦЯ	1.2. РОЗУМНА СПЕЦІАЛІЗАЦІЯ, ЗАСНОВАНА НА ЗНАННЯХ ТА ІННОВАЦІЯХ	1.3. ТРАНСПОРТНА ДОСТУПНІСТЬ ТА ПРОСТОРОВЕ СПОЛУЧЕННЯ	2.1 ВСЕБІЧНИЙ РОЗВИТОК ДІТЕЙ ТА МОЛОДИХ ДІВЧАТ І ХЛОПЦІВ	2.2. ТУРБОТА ПРО ЗДОРОВ' Я НАСЕЛЕННЯ	2.3. ГАРМОНІЙНИЙ ФІЗИЧНИЙ І ДУХОВНИЙ РОЗВИТОК ЛЮДИНИ	3.1. БЕЗПЕКА НАСЕЛЕННЯ ТА ТЕРИТОРІЙ	3.2. РІВНИЙ ДОСТУП НАСЕЛЕННЯ ДО БАЗОВИХ СОЦІАЛЬНИХ, АДМІНІСТРАТИВНИХ ТА КОМУНАЛЬНИХ ПОСЛУГ	3.3 ЕФЕКТИВНЕ УПРАВЛІННЯ ТЕРИТОРІАЛЬНИМ РОЗВИТКОМ	3.4. ІНФОРМАТИЗАЦІЯ ТА ЦИФРОВІЗАЦІЯ ПУБЛІЧНИХ ПОСЛУГ	4.1. БЕЗПЕЧНИЙ СТАН ДОВКІЛЛЯ	4.2. СТАЛЕ УПРАВЛІННЯ ВІДХОДАМИ ТА НЕБЕЗПЕЧНИМИ ХІМІЧНИМИ РЕЧОВИНАМИ	4.3. ЕНЕРГЕТИЧНА БЕЗПЕКА ТА РОЗВИТОК АЛЬТЕРНАТИВНОЇ ЕНЕРГЕТИКИ
8 ГІДНА ПРАЦЯ ТА ЕКОНОМІЧНЕ ЗРОСТАННЯ													
9 ПРОМИСЛОВІСТЬ, ІННОВАЦІЇ ТА ІНФРАСТРУКТУРА													
10 СКОРОЧЕННЯ НЕРІВНОСТІ													
11 СТАЛИЙ РОЗВИТОК МІСТ ТА СПІЛЬНОТ													
12 ВІДПОВІДАЛЬНЕ СПОЖИВАННЯ ТА ВИРОБНИЦТВО													

Глобальні цілі сталого розвитку до 2030 року	Оперативні цілі Стратегії розвитку Донецької області до 2027 року												
	1.1. КВАЛІФІКОВАНІ КАДРИ, ПРОДУКТИВНА ЗАЙНЯТІСТЬ ТА ГІДНА ПРАЦЯ	1.2. РОЗУМНА СПЕЦІАЛІЗАЦІЯ, ЗАСНОВАНА НА ЗНАННЯХ ТА ІННОВАЦІЯХ	1.3. ТРАНСПОРТНА ДОСТУПНІСТЬ ТА ПРОСТОРОВЕ СПОЛУЧЕННЯ	2.1 ВСЕБІЧНИЙ РОЗВИТОК ДІТЕЙ ТА МОЛОДИХ ДІВЧАТ І ХЛОПЦІВ	2.2. ТУРБОТА ПРО ЗДОРОВ' Я НАСЕЛЕННЯ	2.3. ГАРМОНІЙНИЙ ФІЗИЧНИЙ І ДУХОВНИЙ РОЗВИТОК ЛЮДИНИ	3.1. БЕЗПЕКА НАСЕЛЕННЯ ТА ТЕРИТОРІЙ	3.2. РІВНИЙ ДОСТУП НАСЕЛЕННЯ ДО БАЗОВИХ СОЦІАЛЬНИХ, АДМІНІСТРАТИВНИХ ТА КОМУНАЛЬНИХ ПОСЛУГ	3.3 ЕФЕКТИВНЕ УПРАВЛІННЯ ТЕРИТОРІАЛЬНИМ РОЗВИТКОМ	3.4. ІНФОРМАТИЗАЦІЯ ТА ЦИФРОВІЗАЦІЯ ПУБЛІЧНИХ ПОСЛУГ	4.1. БЕЗПЕЧНИЙ СТАН ДОВКІЛЛЯ	4.2. СТАЛЕ УПРАВЛІННЯ ВІДХОДАМИ ТА НЕБЕЗПЕЧНИМИ ХІМІЧНИМИ РЕЧОВИНАМИ	4.3. ЕНЕРГЕТИЧНА БЕЗПЕКА ТА РОЗВИТОК АЛЬТЕРНАТИВНОЇ ЕНЕРГЕТИКИ
13 ПОМ'ЯКШЕННЯ НАСЛІДКІВ ЗМІНИ КЛІМАТУ													
14 ЗБЕРЕЖЕННЯ МОРСЬКИХ РЕСУРСІВ													
15 ЗАХИСТ ЕКОСИСТЕМ СУШІ													
16 МИР, СПРАВЕДЛИВІСТЬ ТА СИЛЬНІ ІНСТИТУТИ													
17 ПАРТНЕРСТВО ЗАРАДИ СТІЙКОГО РОЗВИТКУ													

УЗГОДЖЕНІСТЬ ОПЕРАЦІЙНИХ ЦІЛЕЙ СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ ДОНЕЦЬКОЇ ОБЛАСТІ НА ПЕРІОД ДО 2027 РОКУ З СТРАТЕГІЧНИМИ ТА ОПЕРАТИВНИМИ ЦІЛЯМИ ДЕРЖАВНОЇ СТРАТЕГІЇ РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ НА 2021-2027 РОКИ

Стратегічні та оперативні цілі Державної стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки	**Операційні цілі Стратегії розвитку Донецької області на період до 2027 року**												
	1.1. Кваліфіковані кадри, продуктивна зайнятість та гідна праця	1.2. Розумна спеціалізація, заснована на знаннях та інноваціях	1.3. Транспортна доступність та просторове сполучення	2.1. Всебічний розвиток дітей та молодих дівчат і хлопців	2.2. Турбота про здоров'я населення	2.3. Гармонійний фізичний і духовний розвиток людини	3.1. Безпека населення та територій	3.2. Рівний доступ населення до базових соціальних, адміністративних та комунальних послуг	3.3. Ефективне управління територіальним розвитком	3.4. Інформатизація та цифровізація публічних послуг	4.1. Безпечний стан довкілля	4.2. Стале управління відходами та небезпечними хімічними речовинами	4.3. Енергетична безпека та розвиток альтернативної енергетики
Стратегічна ціль І. «Формування згуртованої держави в соціальному, гуманітарному, екологічному, безпековому та просторовому вимірах». Оперативна ціль 1. «Стимулювання центрів економічного розвитку (агломерації, міста)»									++	++			
Оперативна ціль 2. «Збереження навколишнього природного середовища та стале використання природних ресурсів, посилення можливостей розвитку територій, які потребують державної підтримки (макро- та мікрорівень)»									++		++	++	++
Оперативна ціль 3. «Створення умов для реінтеграції тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим та м. Севастополя, тимчасово окупованих територій у Донецькій та Луганській областях в український простір»	++	++	++				++	++	++				++
Оперативна ціль 4. «Розвиток інфраструктури та цифрова трансформація регіонів»			++	++	++	++	++	++		++	++	++	++

Стратегічні та оперативні цілі Державної стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки	Операційні цілі Стратегії розвитку Донецької області на період до 2027 року												
	1.1. Кваліфіковані кадри, продуктивна зайнятість та гідна праця	1.2. Розумна спеціалізація, заснована на знаннях та інноваціях	1.3. Транспортна доступність та просторове сполучення	2.1. Всебічний розвиток дітей та молодих дівчат і хлопців	2.2. Турбота про здоров' я населення	2.3. Гармонійний фізичний і духовний розвиток людини	3.1. Безпека населення та територій	3.2. Рівний доступ населення до базових соціальних, адміністративних та комунальних послуг	3.3. Ефективне управління територіальним розвитком	3.4. Інформатизація та цифровізація публічних послуг	4.1. Безпечний стан довкілля	4.2. Сталe управління відходами та небезпечними хімічними речовинами	4.3. Енергетична безпека та розвиток альтернативної енергетики
Оперативна ціль 5. «Формування єдиного освітнього, інформаційного, культурного простору в межах всієї території України»	++			++	++	+++		+		++			
Оперативна ціль 6. «Ефективне використання економічного потенціалу культурної спадщини для сталого розвитку громад»						++							
Стратегічна ціль II. «Підвищення рівня конкурентоспроможності регіонів» Оперативна ціль 1. «Розвиток людського капіталу»	++	++		++	++	++							
Оперативна ціль 2. «Сприяння розвитку підприємництва, підтримка інтернаціоналізації бізнесу у секторі малого та середнього підприємництва»	++	++											
Оперативна ціль 3. «Підвищення інвестиційної привабливості територій, підтримка залучення інвестицій»		++											
Оперативна ціль 4. «Сприяння впровадженню інновацій та зростанню технологічного рівня регіональної економіки, підтримка інноваційних підприємств та стартапів»		++											
Оперативна ціль 5. «Сталий розвиток промисловості»		++											++
Стратегічна ціль III. «Розбудова ефективного багаторівневого врядування» Оперативна ціль 1. «Формування ефективного місцевого самоврядування та органів державної влади на новій територіальній основі»									+				
Оперативна ціль 2. «Формування горизонтальної та вертикальної координації державних секторальних політик та державної регіональної політики»										+			

Стратегічні та оперативні цілі Державної стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки	Операційні цілі Стратегії розвитку Донецької області на період до 2027 року												
	1.1. Кваліфіковані кадри, продуктивна зайнятість та гідна праця	1.2. Розумна спеціалізація, заснована на знаннях та інноваціях	1.3. Транспортна доступність та просторове сполучення	2.1. Всебічний розвиток дітей та молодих дівчат і хлопців	2.2. Турбота про здоров' я населення	2.3. Гармонійний фізичний і духовний розвиток людини	3.1. Безпека населення та територій	3.2. Рівний доступ населення до базових соціальних, адміністративних та комунальних послуг	3.3. Ефективне управління територіальним розвитком	3.4. Інформатизація та цифровізація публічних послуг	4.1. Безпечний стан довкілля	4.2. Сталe управління відходами та небезпечними хімічними речовинами	4.3. Енергетична безпека та розвиток альтернативної енергетики
Оперативна ціль 3. «Побудова системи ефективного публічного інвестування на всіх рівнях врядування»													
Оперативна ціль 4. «Розбудова потенціалу суб'єктів державної регіональної політики»									+	+			
Оперативна ціль 5. «Забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків, запобігання та протидія домашньому насильству та дискримінації»				++			+						
Оперативна ціль 6. «Розбудова системи інформаційно-аналітичного забезпечення та розвиток управлінських навичок для прийняття рішень, що базуються на об'єктивних даних та просторовому плануванні»									+				

«++» повне узгодження операційних цілей

«+» часткове узгодження операційних цілей

ІНСТИТУЦІЙНЕ ТА ОРГАНІЗАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Організація виконання Стратегії розвитку Донецької області на період до 2027 року забезпечуватиметься відповідно до Закону України "Про засади державної регіональної політики" та постанови Кабінету Міністрів України "Про затвердження Порядку розроблення регіональних стратегій розвитку і планів заходів з їх реалізації, а також проведення моніторингу та оцінки результативності реалізації зазначених регіональних стратегій і планів заходів" від 15 листопада 2015 року № 932 (із змінами).

Інструментом виконання Стратегії будуть два плани заходів з її реалізації у 2021-2023 та 2024-2027 роках.

Зазначені плани заходів передбачатимуть перелік технічних завдань на проєкти регіонального розвитку, які структуровані за програмами регіонального розвитку, спрямованими на реалізацію передбачених Стратегією завдань.

Рис. 4.1. **Організаційний механізм реалізації Стратегії розвитку Донецької області на період до 2027 року**

Відбір та фінансування проєктів регіонального розвитку під визначені технічні завдання здійснюватиметься в установленому законодавством порядку.

Конкретизація проєктів, які будуть відібрані під технічні завдання планів заходів з реалізації Стратегії, здійснюватиметься, в першу чергу, шляхом:

формування щорічних програм економічного і соціального розвитку області;

проведення конкурсних відборів проєктів і програм, які можуть реалізовуватися за рахунок коштів Державного фонду регіонального розвитку;

взаємодії з проєктами міжнародної технічної допомоги, приватними партнерами та інвесторами;

використання інших доступних інструментів реалізації проєктів регіонального розвитку на конкурсних засадах (зокрема, в рамках Програми підтримки секторальної політики Європейського Союзу тощо).

Рис. 4.2. **Інституційна система реалізації Стратегії розвитку Донецької області на період до 2027 року**

Основними суб'єктами реалізації Стратегії визначені:

облдержадміністрація та її структурні підрозділи;

інші місцеві органи виконавчої влади, територіальні органи міністерств та інших центральних органів виконавчої влади;

органи місцевого самоврядування;

комунальні підприємства, заклади та установи;

представники суб'єктів підприємництва та інші приватні партнери;

заклади вищої освіти, науково-дослідні установи;

проєкти та програми міжнародної технічної допомоги

громадськість.

Передбачається системна участь зазначених заінтересованих сторін на усіх етапах реалізації та моніторингу Стратегії.

Характер цієї участі буде обумовлюватися особливостями реалізації конкретних проєктів та дією законодавства у відвідних сферах.

ФІНАНСОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТРАТЕГІЇ

Реалізація Стратегії розвитку Донецької області на період до 2027 року передбачається за рахунок усіх можливих джерел фінансування, не заборонених законодавством, включаючи кошти бюджетів усіх рівнів, міжнародної технічної допомоги, а також приватних партнерів.

Рис. 4.3. **Механізм фінансування Стратегії розвитку Донецької області на період до 2027 року**

Залучення бюджетних коштів здійснюватиметься через використання коштів державного та обласного бюджету, а також бюджетів нижчого рівня з урахуванням конкретних територій реалізації заходів та проєктів, передбачених Стратегією.

Ключовими прогнозованими

інструментами використання коштів Державного бюджету є:

Державний фонд регіонального розвитку;

трансферти у вигляді цільових субвенцій з Державного бюджету місцевим бюджетам Донецької області.

Обсяги зазначених коштів визначатимуться в установленому законодавством порядку відповідно до законів про Державний бюджет України на відповідний рік.

Використання коштів обласного бюджету та бюджетів нижчого рівня (включаючи кошти місцевих фондів охорони навколишнього природного середовища) здійснюватиметься в межах їх реальної фінансової спроможності.

Обсяги відповідних бюджетних коштів конкретизуватимуться у щорічних програмах економічного і соціального розвитку, а також бюджетах області і відповідних територій.

Залучення позабюджетних коштів передбачається з урахуванням укладених меморандумів про співробітництво щодо надання міжнародної технічної допомоги, а також на підставі домовленостей з приватними партнерами (у тому числі з питань залучення інвестицій на реалізацію передбачених Стратегією проєктів).

Орієнтовні обсяги фінансування Стратегії визначатимуться планами заходів з її реалізації у 2021-2023 та 2024-2027 роках та конкретизуватимуться у щорічних програмах економічного і соціального розвитку області.

СИСТЕМА МОНІТОРИНГУ ТА ОЦІНКИ РЕЗУЛЬТАТИВНОСТІ

Проведення моніторингу і оцінки результативності реалізації Стратегії здійснюватиметься департаментом економіки облдержадміністрації із залученням відповідальних виконавців Стратегії та громадськості.

Забезпечення взаємодії усіх зацікавлених сторін під час виконання завдань та заходів Стратегії, проведення моніторингу та оцінки результативності її реалізації здійснюватиме моніторингова група, склад, порядок роботи та повноваження якої затверджується головою облдержадміністрації, керівником обласної військово-цивільної адміністрації.

Процес моніторингу Стратегії передбачатиме підготовку:

щорічних звітів про результати проведення моніторингу виконання плану заходів з реалізації Стратегії за відповідний період;

звіту з оцінки результативності реалізації Стратегії та планів заходів з її реалізації.

Звіт про результати моніторингу відповідно до чинного законодавства складатиметься шляхом порівняння фактичних значень індикаторів оцінки результативності виконання Стратегії з їх прогнозованим значенням.

Таблиця 4.1.

Перелік індикаторів (показники)
оцінки результативності реалізації Стратегії розвитку Донецької області на період до 2027 року

Операційна ціль	Завдання	Індикатори	Відповідальні за подання інформації	2018 рік (база)	2023 (прогноз)	2027 (прогноз)
Стратегічна ціль 1. «Оновлена, конкурентоспроможна економіка»						
1.1. Кваліфіковані кадри, продуктивна зайнятість та гідна праця	***1.1.1.*** Зменшення диспропорцій між попитом та пропозицією робочої сили	Рівень участі населення в робочій силі, % *Дезагрегація:* жінки чоловіки міста сільська місцевість	Департамент економіки облдержадміністрації (далі – ОДА), ГУ статистики	69,5 62,9 76,2 69,2 71,2	72,2 65,5 75,2 70,3 72,8	75,6 66,8 78,1 73,5 76,8
		Рівень безробіття за методологією МОП, % *Дезагрегація:* жінки чоловіки	Департамент економіки ОДА	14,0 8,3 18,9	12,6 7,3 16,1	8,3 6,8 9,2
		Навантаження на 1 вільне робоче місце, осіб	Донецький обласний центр зайнятості	14	6	5
		Співвідношення середньомісячної	Департамент економіки ОДА	63,6	75,2	87,9

Операційна ціль	Завдання	Індикатори	Відповідальні за подання інформації	2018 рік (база)	2023 (прогноз)	2027 (прогноз)
		заробітної плати жінок і чоловіків, %				
	1.1.2. Оновлення регіональної системи професійної (професійно-технічної) освіти	Частка випускників закладів загальної середньої освіти, які вступили до закладів професійної (професійно-технічної освіти), %	Департамент освіти і науки ОДА	16,0	18,0	22,0
		Дезагрегація:				
		Жінки, % дівчат, що закінчили заклади загальної середньої освіти		10,8	13,3	17,6
		Чоловіки, % хлопців, що закінчили заклади загальної середньої освіти		21,2	22,7	26,4
		Міста, % випускників міських закладів		13,4	15,8	20,2

Операційна ціль	Завдання	Індикатори	Відповідальні за подання інформації	2018 рік (база)	2023 (прогноз)	2027 (прогноз)
		загальної середньої освіти Сільська місцевість, % випускників сільських закладів загальної середньої освіти		18,6	20,2	23,8
	1.1.3. Розвиток малого та середнього підприємництва, як драйверу структурних перетворень	Питома вага зайнятих у суб'єктів малого та середнього підприємництва у загальній кількості зайнятих у суб'єктів господарювання регіону, %	Департамент економіки ОДА	74,6	78,3	85,0
		Питома вага обсягу реалізації продукції (товарів, послуг) малих та середніх підприємств у загальному обсязі реалізації	Департамент економіки ОДА	27,6	28,2	32,4

Операційна ціль	Завдання	Індикатори	Відповідальні за подання інформації	2018 рік (база)	2023 (прогноз)	2027 (прогноз)
		продукції (товарів, послуг) підприємств регіону, %				
1.2. Розумна спеціалізація, заснована на знаннях та інноваціях	***1.2.1.*** Розвиток та ефективне використання науково-інноваційного потенціалу	Кількість дослідників, задіяних у виконанні НДР, в розрахунку на 10000 зайнятих, осіб	Департамент інвестиційно-інноваційного розвитку і зовнішніх відносин ОДА	2	3	3
		Частка дослідників у віці до 44 років, задіяних у виконанні НДР, % загальній кількості дослідників	Департамент інвестиційно-інноваційного розвитку і зовнішніх відносин ОДА	47,5	48,3	48,6
		Дезагрегація:				
		жінки		25,3	25,9	25,9
		чоловіки		22,2	22,4	22,7
	1.2.2. Формування позитивного іміджу регіону	Коефіцієнт співвідношення між кількістю випадків вибуття та прибуття населення, разів	Департамент економіки ОДА	1,50	1,25	1,00

Операційна ціль	Завдання	Індикатори	Відповідальні за подання інформації	2018 рік (база)	2023 (прогноз)	2027 (прогноз)
	1.2.3. Підтримка галузей з економічним та інноваційним потенціалом для розвитку	Індекс фізичного обсягу валового регіонального продукту (кумулятивним підсумком до базового року у цінах попереднього року), %	Департамент економіки ОДА	100,0	103,0	107,7
		Питома вага інноваційно активних підприємств регіону, %	Департамент інвестиційно-інноваційного розвитку і зовнішніх відносин ОДА	17,9	20,4	22,1
		Питома вага реалізованої інноваційної продукції (товарів, послуг) у загальному обсязі реалізованої продукції (товарів, послуг) регіону, %	Департамент інвестиційно-інноваційного розвитку і зовнішніх відносин ОДА	0,4	0,6	0,7
	1.2.4. Розвиток сучасної системи	Питома вага виробництва	Департамент агропромисло-	3,6	5,0	7,0

Операційна ціль	Завдання	Індикатори	Відповідальні за подання інформації	2018 рік (база)	2023 (прогноз)	2027 (прогноз)
	переробки сільгосппродукції відповідно до потреб ринку	харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів у загальному обсязі реалізованої промислової продукції регіону, %	вого розвитку і земельних відносин ОДА			
		Частка надходження зерна і зернобобових, олійних на підприємства, що займаються їхнім зберіганням і переробленням, у загальному обсязі виробництва зазначених культур, %	Департамент агропромисло-вого розвитку і земельних відносин ОДА	17,3	20,0	30,0

Операційна ціль	Завдання	Індикатори	Відповідальні за подання інформації	2018 рік (база)	2023 (прогноз)	2027 (прогноз)
1.3. Транспортна доступність та просторове сполучення	***1.3.1.*** Підвищення якості та доступності транспортно-логістичних послуг з урахуванням внутрішніх та міжрегіональних зв'язків	Темп росту обсягу перевезених вантажів автомобільним транспортом (накопичувальним підсумком до обсягів перевезень у базовому році), %	Департамент розвитку базових галузей промисловості ОДА	100,0	113,4	130,0
Стратегічна ціль 2. «Якість життя та людський розвиток»						
2.1. Всебічний розвиток дітей та молодих дівчат і хлопців	***2.1.1.*** Підвищення якості та доступності дошкільної та базової середньої освіти	Рівень охоплення дітей старшого дошкільного віку (5 років) закладами дошкільної освіти, % до кількості дітей відповідного віку	Департамент освіти і науки ОДА	92,0	95,0	97,0
		Дезагрегація:				
		міста		95,0	97,0	98,0
		сільська місцевість		87,0	90,0	95,0
		Середня наповнюваність загальноосвітніх навчальних	Департамент освіти і науки ОДА	558	650	770

Операційна ціль	Завдання	Індикатори	Відповідальні за подання інформації	2018 рік (база)	2023 (прогноз)	2027 (прогноз)
		закладів до планової чисельності, осіб на 1 заклад		450	520	600
		Дезагрегація:		108	130	170
		міста				
		сільська місцевість				
		Частка випускників загальноосвітніх навчальних закладів, які отримали за результатами зовнішнього незалежного оцінювання 160 балів і вище, % до загальної кількості учнів	Департамент освіти і науки ОДА	27,9	28,2	28,9
		Дезагрегація:		30,0	35,0	40,0
		міста		12,9	21,0	28,4
		сільська місцевість		23,5	26,0	29,5
		хлопці		31,6	33,0	38,9
		дівчата				

Операційна ціль	Завдання	Індикатори	Відповідальні за подання інформації	2018 рік (база)	2023 (прогноз)	2027 (прогноз)
	2.1.2. Забезпечення освітніми послугами дітей з особливими освітніми потребами	Частка дітей з особливими освітніми потребами, які відвідують освітні установи на різних рівнях освіти, %	Департамент освіти і науки ОДА	2,0	2,2	2,4
		Дезагрегація:				
		міста		3,1	3,3	3,7
		сільська місцевість		0,9	1,1	1,2
		хлопці		2,6	2,9	3,1
		дівчата		1,4	1,5	1,7
	2.1.3. Створення умов для самореалізації молодих дівчат та хлопців	Рівень участі осіб 15-34 років у робочій силі (рівень економічної активності), %	Департамент економіки ОДА	62,7	65,4	69,8
2.2. Турбота про здоров'я населення	***2.2.1.*** Підвищення якості та загальної доступності медичних послуг у містах та сільській місцевості	Рівень забезпечення лікарів, що надають первинну медичну допомогу, автомобілями, %	Департамент охорони здоров'я ОДА	77,0	90,0	90,0
		Дезагрегація:				
		міста		78,0	90,0	90,0
		сільська місцевість		77,0	90,0	90,0

Операційна ціль	Завдання	Індикатори	Відповідальні за подання інформації	2018 рік (база)	2023 (прогноз)	2027 (прогноз)
	2.2.2. Відновлення третинного (високоспеціалізованого) рівня надання медичних послуг	Перинатальна смертність (на 100 тис. народжених живими та мертвими), випадків	Департамент охорони здоров'я ОДА	1154,3	1000,0	950,0
		Малюкова смертність (на 1 тис. народжених живими), випадків	Департамент охорони здоров'я ОДА	8,7	8,6	8,5
	2.2.3. Посилення профілактичних заходів з упередження захворюваності населення	Частка населення, охопленого профілактичними оглядами, % від плану *Дезагрегація:* міста сільська місцевість	Департамент охорони здоров'я ОДА	95,5 96,0 93,8	96,0 96,0 96,0	96,0 96,0 96,0
		Частка хворих на злоякісні новоутворення з вперше в житті встановленим діагнозом, виявлені при	Департамент охорони здоров'я ОДА	25,8	30,0	33,0

Операційна ціль	Завдання	Індикатори	Відповідальні за подання інформації	2018 рік (база)	2023 (прогноз)	2027 (прогноз)
		профілактичних оглядах, % до загальної кількості виявлених випадків захворювання		24,8	30,0	33,0
		Дезагрегація:				
		міста		29,5	30,0	33,0
		сільська місцевість				
		Рівень охоплення населення профілактичними щепленнями, %	Департамент охорони здоров'я ОДА	72,0	86,0	96,0
		Дезагрегація:				
		діти		87,0	90,0	96,0
		доросле населення		51,0	80,0	96,0
		міста		75,0	90,0	96,0
		сільська місцевість		73,0	90,0	96,0
	2.2.4. Підвищення якості життя людей, що потребують особливої соціально-медичної,	Кількість хворих з уперше в житті встановленим діагнозом ВІЛ, на 100 тис. населення, випадків	Департамент охорони здоров'я ОДА	800	1100	800
		Дезагрегація:		350	510	320

Операційна ціль	Завдання	Індикатори	Відповідальні за подання інформації	2018 рік (база)	2023 (прогноз)	2027 (прогноз)
	психологічної та реабілітаційної допомоги	жінки чоловіки		450	590	480
		Кількість хворих з уперше в житті встановленим діагнозом активного туберкульозу, на 100 тис. населення, випадків	Департамент охорони здоров'я ОДА	1300	1100	800
		Дезагрегація: жінки чоловіки		450 850	380 720	280 520
2.3. Гармонійний фізичний і духовний розвиток людини	***2.3.1.*** Підвищення доступності культурних послуг	Темп росту кількості населення, охопленого культурно-масовими заходами (наростаючим підсумком до базового року), %	Управління культури і туризму ОДА	100,0	110,0	115,0
		Темп росту кількості відвідувачів бібліотек протягом року (наростаючим	Управління культури і туризму ОДА	100,0	108,0	115,0

Операційна ціль	Завдання	Індикатори	Відповідальні за подання інформації	2018 рік (база)	2023 (прогноз)	2027 (прогноз)
		підсумком до базового року), %				
	2.3.2. Стимулювання ефективного та комплексного використання туристичного та курортно-рекреаційного потенціалу	Темп росту кількості внутрішніх туристів, обслуговуваних туроператорами та турагентами (наростаючим підсумком до базового року), % д	Управління культури і туризму ОДА	100,0	143,5	287,0
	2.3.3. Підтримка спорту вищих досягнень, дитячо-юнацького і резервного спорту	Питома вага населення, що займається спортом, % чисельності населення	Управління фізичної культури та спорту ОДА	4,4	5,4	6,2
		Питома вага дітей та підлітків, залучених до систематичних занять у дитячо-юнацьких спортивних школах, %	Управління фізичної культури та спорту ОДА	15,0	16,0	16,8

Операційна ціль	Завдання	Індикатори	Відповідальні за подання інформації	2018 рік (база)	2023 (прогноз)	2027 (прогноз)
		чисельності учнівської молоді у віці 6-18 років *Дезагрегація:* дівчата хлопці		3,5 11,5	4,0 12,0	4,4 12,4
	2.3.4. Залучення громадян до фізичної активності	Питома вага осіб, залучених до занять фізкультурно-оздоровчою діяльністю, % чисельності населення	Управління фізичної культури та спорту ОДА	12,4	13,4	14,2
		Кількість штатних працівників сфери фізичної культури та спорту, осіб на 10 тисяч населення *Дезагрегація:* жінки чоловіки	Управління фізичної культури та спорту ОДА	15,0 6,0 9,0	16,0 6,0 10,0	17,0 7,0 10,0
Стратегічна ціль 3. «Ефективне управління та безпека в умовах зовнішніх і внутрішніх викликів»						

Операційна ціль	Завдання	Індикатори	Відповідальні за подання інформації	2018 рік (база)	2023 (прогноз)	2027 (прогноз)
3.1. Безпека населення та територій	***3.1.1.*** Підвищення спроможності регіону попереджувати, реагувати та ліквідовувати наслідки надзвичайних ситуацій	Частка населення, охопленого централізованою системою оповіщення, % чисельності населення регіону	Департамент з питань цивільного захисту, мобілізаційної та оборонної роботи ОДА	55,0	90,0	100,0
	3.1.2. Підвищення суспільної правосвідомості та попередження злочинності ***3.1.3.*** Забезпечення особистої безпеки	Темп росту (скорочення) кількості зареєстрованих кримінальних правопорушень (кумулятивним підсумком до базового року), %	ГУ НП в Донецькій області	100,0	96,0	94,0

Операційна ціль	Завдання	Індикатори	Відповідальні за подання інформації	2018 рік (база)	2023 (прогноз)	2027 (прогноз)
	жінок та чоловіків у публічному і приватному просторах	Частка осіб, які перебувають на обліку з приводу вчинення насильства в сім'ї, % загальної кількості звернень з приводу вчинення насильства в сім'ї	Управління у справах сім'ї та молоді ОДА	59,3	68,5	80,0
3.2. Рівний доступ населення до базових соціальних, адміністративних та комунальних послуг	**3.2.1.** Підвищення якості та доступності адміністративних та соціальних послуг для усіх верств населення	Частка населення, охопленого послугами створених (оновлених) установ та закладів соціального захисту населення, % контингенту отримувачів соціальних послуг	Департамент соціального захисту населення ОДА	5,0	38,0	70,0
		Частка населення, які мають доступ до якісних адміністративних послуг, % загальної	Департамент економіки ОДА	60,0	90,0	100,0

Операційна ціль	Завдання	Індикатори	Відповідальні за подання інформації	2018 рік (база)	2023 (прогноз)	2027 (прогноз)
		чисельності населення регіону				
	3.2.2. Надання сервісних послуг з водопостачання та водовідведення	Кількість скарг з питання якості послуг водопостачання та водовідведення, що надійшли від населення протягом року, од.	Департамент житлово-комунального господарства ОДА	112,0	50,0	50,0
		Частка населення, яке забезпечено цілодобовим водопостачанням, % загальної чисельності населення	Департамент житлово-комунального господарства ОДА	75,0	80,0	100,0
		Частка населення, яке охоплено послугами водовідведення, % загальної чисельності населення	Департамент житлово-комунального господарства ОДА	61,0	80,0	100,0

Операційна ціль	Завдання	Індикатори	Відповідальні за подання інформації	2018 рік (база)	2023 (прогноз)	2027 (прогноз)
	3.2.3. Поліпшення житлових умов населення	Рівень забезпечення житлом населення, яке потребує покращення житлових умов, % від чисельності населення, що перебуває на квартирному обліку	Департамент житлово-комунального господарства ОДА	1,3	3,0	10,0
		Частка багатоквартирних будинків, співвласники, яких визначились з формою управління багатоквартирним будинком, % від загальної кількості багатоквартирних будинків	Департамент житлово-комунального господарства ОДА	68,9	75,0	90,0
3.3. Ефективне управління	***3.3.1.*** Розвиток сільських територій з	Рівень безробіття у сільській місцевості	Департамент економіки ОДА	19,5	18,4	17,7

Операційна ціль	Завдання	Індикатори	Відповідальні за подання інформації	2018 рік (база)	2023 (прогноз)	2027 (прогноз)
територіальним розвитком	низькою щільністю населення	за методологією МОП, %				
	3.3.2. Підтримка малих монофункціональних міст	Частка інфраструктурних проєктів, що реалізуються у малих містах, % від загальної кількості інфраструктурних проєктів, що реалізуються за рахунок коштів ДФРР у відповідному році	Департамент економіки ОДА	20	20	20
	3.3.3. Усунення наслідків бойових дій у населених пунктах, які наближені до лінії розмежування	Питома вага відновлених об'єктів водопостачання та водовідведення, % від загальної кількості зруйнованих (пошкоджених) внаслідок бойових дій об'єктів	Департамент житлово-комунального господарства ОДА	3,0	25,0	50,0

Операційна ціль	Завдання	Індикатори	Відповідальні за подання інформації	2018 рік (база)	2023 (прогноз)	2027 (прогноз)
		водопостачання та водовідведення				
		Питома вага відновлених об'єктів електро- та газопостачання, % від загальної кількості зруйнованих (пошкоджених) внаслідок бойових дій об'єктів електро- та газопостачання	Департамент розвитку базових галузей промисловості ОДА	9,1	36,0	55,0
3.4. Інформатизація та цифровізація публічних послуг	***3.4.1.*** Впровадження інформаційних технологій у сфери надання послуг населенню	Частка ЦНАП, які запровадили надання адміністративних послуг в електронному вигляді, % від загальної кількості ЦНАП	Департамент економіки ОДА	0,0	50,0	100,0
	3.4.3. Розвиток системи просторового	Частка містобудівної документації, що	Управління містобудування та	54,0	69,0	100,0

Операційна ціль	Завдання	Індикатори	Відповідальні за подання інформації	2018 рік (база)	2023 (прогноз)	2027 (прогноз)
	планування з використанням електронних ресурсів	перебуває у відкритому доступі, % від загальної кількісті містобудівної документації	архітектури ОДА			
Стратегічна ціль 4. «Екологічна безпека та збалансоване природокористування»						
4.1.1. Безпечний стан довкілля	***4.1.1.*** Удосконалення публічного екологічного управління та моніторингу	Територія, охоплена дією автоматизованої системи моніторингу довкілля, % площі території області	Департамент екології та природних ресурсів ОДА	29,0	35,0	45,0
	4.1.2. Підвищення екологічної свідомості населення	Частка населення, охопленого заходами екологічної спрямованості, % чисельності населення	Департамент екології та природних ресурсів ОДА	2,0	5,0	8,0
		Частка закладів середньої освіти, при яких створені громадські	Департамент освіти і науки ОДА	0,2	1,9	3,8

Операційна ціль	Завдання	Індикатори	Відповідальні за подання інформації	2018 рік (база)	2023 (прогноз)	2027 (прогноз)
		організації екологічної спрямованості, % кількості відповідних закладів				
	4.1.3. Захист водних ресурсів від виснаження та забруднення	Протяжність річок, які були розчищені протягом відповідного року, % протяжності річок, які потребують розчищення	Департамент екології та природних ресурсів ОДА	1,7	64,5	64,5
		Частка побутових забруднених зворотних вод, скинутих у поверхневі водні об'єкти, % скинутих вод об'єктами житлово-комунального господарства	Департамент екології та природних ресурсів ОДА	47,0	33,0	31,0
	4.1.4. Зниження навантаження на	Темп росту (скорочення)	Департамент екології та	100,0	93,0	90,0

Операційна ціль	Завдання	Індикатори	Відповідальні за подання інформації	2018 рік (база)	2023 (прогноз)	2027 (прогноз)
	атмосферне повітря	викидів забруднюючих речовин та діоксиду вуглецю в атмосферне повітря стаціонарними джерелами забруднення (накопичувальним підсумком до викидів у базовому році), %	природних ресурсів ОДА			
		Рівень лісистості території області, % площі території області	Донецьке обласне управління лісового та мисливського господарства	8,04	8,07	8,09
	4.1.5. Збереження біологічного та ландшафтного різноманіття, родючості земель	Площа природо-заповідного фонду регіону, % площі території області	Департамент екології та природних ресурсів ОДА	3,66	4,14	4,60
4.2. Стале управління	***4.2.1.*** Удосконалення механізму	Частка побутових відходів, які	Департамент екології та	1,8	7,0	15,0

Операційна ціль	Завдання	Індикатори	Відповідальні за подання інформації	2018 рік (база)	2023 (прогноз)	2027 (прогноз)
відходами та небезпечними хімічними речовинами	збору та перероблення твердих побутових відходів	надходять на перероблення та/або утилізацію, % загальної кількості зібраних побутових відходів	природних ресурсів ОДА			
		Частка діючих полігонів твердих побутових відходів, які відповідають вимогам, % загальної кількості діючих полігонів твердих побутових відходів	Департамент екології та природних ресурсів ОДА	61,7	63,0	65,0
	4.2.2. Сприяння зменшенню об'ємів утворення твердих побутових відходів	Частка населених пунктів, в яких встановлені контейнери для роздільного збирання твердих побутових відходів, % чисельності населених пунктів	Департамент екології та природних ресурсів ОДА	1,9	3,8	5,4

Операційна ціль	Завдання	Індикатори	Відповідальні за подання інформації	2018 рік (база)	2023 (прогноз)	2027 (прогноз)
		Кількість потужностей із сортування твердих побутових відходів, од.	Департамент екології та природних ресурсів ОДА	3	7	9
	4.2.3. Удосконалення системи управління промисловими відходами	Частка промислових відходів, що захоронюються, % загального обсягу утворення відходів	Департамент екології та природних ресурсів ОДА	62,4	58,0	54,0
		Частка промислових відходів, що переробляються або утилізуються, % загального обсягу утворення відходів	Департамент екології та природних ресурсів ОДА	27,6	31,0	35,0
4.3. Енергетична безпека та розвиток альтернативної енергетики	***4.3.1.*** Підвищення ефективності управління традиційними	Частка населення, охопленого заходами з популяризації енергоефективності та	Департамент розвитку базових галузей промисловості ОДА	25,0	80,0	90,0

Операційна ціль	Завдання	Індикатори	Відповідальні за подання інформації	2018 рік (база)	2023 (прогноз)	2027 (прогноз)
	енергетичними ресурсами	енергозбереження, % чисельності населення області				
		Частка бюджетних установ, підключених до системи енергомоніторингу, % загальної кількості бюджетних установ області	Департамент розвитку базових галузей промисловості ОДА	53,0	95,0	100,0
	4.3.2. Розвиток альтернативної енергетики	Частка альтернативних та відновлювальних джерел енергії в загальному обсягу відпуску електричної енергії, %	Департамент розвитку базових галузей промисловості ОДА	0,08	1,54	3,00